БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НОВІ ПЕДАГОГІЧНІ ВИМІРИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ВИКЛИКИ

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції

15 листопада 2022 року

Міністерство освіти і науки України

Бердянський державний педагогічний університет

Факультет психолого-педагогічної освіти та мистецтв

НОВІ ПЕДАГОГІЧНІ ВИМІРИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ВИКЛИКИ

МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції

Присвячено 90-річчю Бердянського державного педагогічного університету

15 листопада 2022 року

Друкується за рішенням вченої ради Бердянського державного педагогічного уніврситету. Протокол №5 від 24.11.2022

Редакційна колегія:

КОВАЛЬ Людмила – декан факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв Бердянського державного педагогічного університету, докторка педагогічних наук, професорка, заслужений працівник освіти України;

ПОПОВА Ольга – кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри початкової освіти Бердянського державного педагогічного університету.

Нові педагогічні виміри професійного розвитку майбутніх учителів: сучасні реалії та виклики: матер. Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (15 листопада 2022 р., Бердянський державний педагогічний університет) / за ред. проф. Л. Коваль, доц. О. Попової. Бердянськ, 2022. 236 с.

ЗМІСТ

Секція 1. ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ЗМІНИ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПІД ЧАС ТИМЧАСОВОГО ПЕРЕМІЩЕННЯ

1. КОВАЛЬ Людмила, ПОПОВА Ольга. Нові педагогічні виміри професійного розвитку викладачів і студентів факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв в умовах тимчасового переміщення під час воєнного стану……9
2. БАЛЬОХА Альона. Формування природознавчої компетентності майбутніх учителів початкових класів засобами цифрових інструментів Google……15
3. ВІЗАВЕР Вікторія. Використання здоров'язбережувальних технологій при формуванні здорового способу життя……19
4. KRAMARENKO Alla, KEMPIŃSKA Urszula. Teaching methodology of the social and health care education field in quarantine conditions……22
5. КРАМАРЕНКО Алла. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової освіти в умовах змінених реалій: методико-природничий аспект……25
6. КУЗЬМІНСЬКИЙ Анатолій, БІДА Олена, ЧИЧУК Антоніна, ГУТТЕРЕР Єва. Напрями розвитку освіти України: цивілізаційні зміни……28
7. КУЧАЙ Олександр. Формування інформаційної культури майбутніх фахівців (закордонний досвід)……31
8. ЛІНТВАРЬОВА Анна. Трисуб'єктний підхід у формуванні компетентностей вихователів……34
9. НЕСТЕРЕНКО Марина. Роль учителів початкової школи в процесі реалізації Концепції виховання дітей та молоді в цифровому просторі……37
10. ПЕТРИК Крістіна. Мотиваційний складник формування іншомовної комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти в умовах асинхронного навчання……39
11. СУГЕЙКО Любов. Навчальний телекомунікаційний проєкт як перспективна форма трансформаційної моделі дистанційного навчання в мовно-літературній освітній галузі……42

Секція 2. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У КОЛЕДЖАХ: ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

1. ДЕГТЯРЬОВА Любов. Організація педагогічної взаємодії викдадачів і студентів під час дистанційного навчання в умовах воєнного стану……46

2. КАБАНОВА Дар'я. Реалізація національно-патріотичного виховання у педагогічному коледжі в умовах воєнного стану засобами цифрових технологій……51
3. КРАВЦОВА Тетяна. Трансформація діяльності освітнього процесу в коледжах в умовах воєнного стану (виклики та прогнозовані наслідки)……55
4. ОЛІЙНИК Олена. Проблеми організації дистанційного навчання в умовах воєнного стану……60
5. ПАВЛУСЬ Ольга. Базові засади створення креативних онлайн занять через залучення студентів до проєктної роботи……63
6. ПІСТРЯК Світлана. Інфографіка як інструмент активізації пізнавальної діяльності студентів під час дистанційного навчання……66
7. СЕМЕНЮК Наталія. Розвиток творчої особистості майбутніх педагогів……70
8. ЧЕРВЯКОВСЬКА Наталія. Перешкоди, які постають перед викладачами закладів фахової передвищої освіти в умовах онлайн-навчання……73

Секція 3. ПСИХОЛОГІЧНА СТІЙКІСТЬ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ПЕРІОД ВІЙНИ: ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ВИМІР

1. БЄДУНОВА Олена. Психологічна підтримка учасників освітнього процесу під час воєнного стану……77
2. ДРОЗД Лідія. Особливості коучингу в роботі логопедів……79
3. КОРОБОВА Ольга. Шляхи збереження психічного здоров'я дітей та молоді під час воєнного стану……81
4. КУЗНЕЦОВ Микита, ГОРЕЦЬКА Олена. Особливості прояву стресостійкості в здобувачів вищої освіти в умовах воєнного часу……83
5. РАДІОНОВА Марина. Шляхи підвищення життєстійкості здобувачів вищої освіти в умовах війни……87
6. РИГА Галина. Надання психологічної підтримки здобувачам освіти КЗ «Покровський педагогічний фаховий коледж» у воєнний час……94
7. ФЕДОРИК Вікторія. Рівень життєстійкості здобувачів вищої освіти в період війни……96

Секція 4. РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА В УМОВАХ ЗМІНЕНОЇ РЕАЛЬНОСТІ

1. АЛЄКСЄЄВА Лариса. Інноваційні технології навчання як засіб формування креативної особистості на уроках мовно-літературної галузі в початковій школі……99
2. БЕСПАЛЬКО Лариса. Застосування ігрових методів навчання засобами LEGO–технології на уроках української мови в професійній діяльності педагогічного працівника початкової школи……103
3. БІДЗІЛЯ Валерія, ПОПОВА Ольга. Формування комунікативно-мовленнєвих умінь здобувачів початкової освіти під час інтегрування матеріалу навчальних дисциплін……109
4. БОЙКО Дарія, КРАМАРЕНКО Алла. Управління активністю здобувачів початкової освіти в екологічній площині за допомогою методів оцінки їх поведінки в нових реаліях……114
5. БОРОДІН Олексій. Підвищення ефективності дистанційного освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами під час воєнного стану в україні……118
6. ВАРДАНЯН Сєда, ЩЕРБАКОВА Надія. Формування культури поведінки молодших школярів як психолого-педагогічна проблема……120
7. ГАЛУШКОВА Марія, НЕСТЕРЕНКО Марина. Використання інтерактивних онлайн ресурсів під час дистанційних уроків англійської мови в початковій школі……122
8. ГЛАДИШ Ганна. Роль ранкових зустрічей у дистанційному освітньому процесі початкової школи……124
9. ГРИГОР'ЄВА Вікторія, ОЧЕРЕТЕНКО Поліна. Використання здоров'язберігаючих технологій на уроках музичного мистецтва в початковій школі……126
10. ГУБАНОВА Олена, НЕСТЕРЕНКО Марина. Розвиток емоційного інтелекту здобувачів початкової освіти з розладами аутичного спектру……130
11. ДОРОШЕНКО Вікторія, ПЕТРИК Крістіна. Удосконалення мовленнєвої діяльності здобувачів початкової освіти засобами сучасних інформаційно-комунікаційних технологій……132
12. ДУДКА Артем. Інтегроване навчання як чинник формування математичної ключової компетентності здобувачів та здобувачок початкової освіти……136
13. КОВАЛЬ Карина, ЛЕСИК Анжеліка. Особливості громадянсько-патріотичного виховання молодших школярів в умовах воєнного стану……139

14. КОВАЛЬ Карина, НІКОНЕНКО Тетяна. Google Classroom як засіб організації дистанційного навчання на уроках математики в початковій школі……..142
15. КРИВИЛЬОВА Олена, ГОЛІК Олександр. Використання ділових ігор у психолого-педагогічній підготовці майбутніх учителів……..145
16. КУЧЕРЯВА Катерина, КОВАЛЬ Людмила. Формування в молодших школярів предметно-математичної компетентності в системі Нової української школи……..149
17. МАЛИШ Яна, ПЕТРИК Крістіна. Технологія «Щоденні 5» як засіб формування мовної особистості здобувачів початкової освіти на уроках української мови……..153
18. МАТЮК Аліна, КРАМАРЕНКО Алла. Здоров'язберігаючі технології в освітньому процесі початкової школи в нових реаліях: практичний вектор……159
19. МУХІНА Тетяна. Електронні освітні ресурси як засіб формування інформаційно-цифрової компетентності здобувачів початкової освіти в процесі змішаного навчання……..164
20. НЕКЛЕСА Руслана, КРАМАРЕНКО Алла. Організація проблемного навчання на уроках з курсу «Я досліджую світ» в умовах змінених реалій……167
21. НЄМЦЕВА Наталія. Формування комунікативно-мовленнєвих умінь учнів початкових класів……..171
22. ПАТИКА Вікторія, НІКОНЕНКО Тетяна. Дидактична гра як засіб активізації мовленнєвої діяльності здобувачів початкової освіти……..173
23. ПРУСЬКА Анастасія, КОВАЛЬ Людмила. Особливості використання мультимедійних засобів навчання на уроках математики в початковій школі……..177
24. САДОВНИКОВА Юлія, ЩЕРБАКОВА Надія. Особливості формування мовленнєвого етикету молодших школярів……179
25. САПРАНКОВА Катерина, НЕСТЕРЕНКО Марина. Педагогіка партнерства як умова підвищення ефективності освітнього процесу початкової школи……181
26. САПРАНКОВА Катерина, ПЕТРИК Крістіна. Розвиток комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти на уроках іноземної мови з використанням інтерактивних методів навчання……183
27. СУКОВА Марія. Застосування гри та її елементів під час вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ»……188
28. ТІМЧЕНКО Карина, ЧЕМОНІНА Лада. Діяльнісний підхід – інноваційна стратегія мовної освіти учнів початкової школи……..190

29. ТРУШЛЯКОВА Вікторія, ПЕТРИК Крістіна. Самостійна робота як засіб розвитку пізнавальної активності та творчого мислення здобувачів початкової освіти……192
30. УДОВЕНКО Анна, НІКОНЕНКО Тетяна. Використання електронного освітнього ігрового ресурсу на уроках математики в початковій школі……196
31. ФАТЬЯНОВА Тетяна, ЛЕСИК Анжеліка. Особливості реалізації особистісно-орієнтованого навчання в умовах війни……199
32. ФЕДЮК Валентина. Особливості формування морально-вольових якостей учнів початкової школи на заняттях з фізичної культури……201
33. ЧАЙКА Анжела. Особливості психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП під час воєнного стану……204
34. ЧЕМОНІНА Лада. Soft skills – універсальні компетентності сучасного учня початкової школи……207
35. ШВЕД Ольга, НІКОНЕНКО Тетяна. Мейкерство як інноваційний підхід упровадження STEM-освіти на уроках математики в умовах Нової української школи……209
36. ШКОЛА Ірина, ГРИГОР'ЄВ Ігор. Формування лексичних навичок учнів початкової школи засобами ігрової діяльності в процесі навчання іноземної мови……212

Секція 5. ЖИТТЄВОТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ СУЧАСНОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

1. ГОМЕНЮК Дар'я, МАЛИШ Яна, КАЧЕРОВА Ольга. Методологічні основи і завдання сучасного вчителя мистецтва в контексті Нової української школи……215
2. ДЖУРАЄВА Яніна. Апсайклінг-проєкти як екотренд сучасної технологічної освіти……218
3. ДЗЮБА Світлана. Онлайн-дошка як засіб організації групової роботи учнів на уроках технології в умовах дистанційного навчання……222
4. ІВАНОВА Ганна, МАДЖАРОВА Софія, КАЧЕРОВА Ольга. Професійні ролі сучасного вчителя мистецтва в контексті Нової української школи……226
5. КАЧЕРОВА Ольга. Ефективні методи формування мистецьких смаків здобувачів початкової освіти в умовах НУШ……228
6. МАРТИНЮК Леся. Формування цінностей етнодизайну засобами українського писанкарства……230

Секція 1. ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ЗМІНИ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПІД ЧАС ТИМЧАСОВОГО ПЕРЕМІЩЕННЯ

КОВАЛЬ Людмила, докторка педагогічних наук, професорка, декан факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв Бердянського державного педагогічного університету,
ПОПОВА Ольга, кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри початкової освіти Бердянського державного педагогічного університету

НОВІ ПЕДАГОГІЧНІ ВИМІРИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИКЛАДАЧІВ І СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТУ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ТА МИСТЕЦТВ В УМОВАХ ТИМЧАСОВОГО ПЕРЕМІЩЕННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Актуальність дослідження. Реалії сьогодення (повномасштабне вторгнення військ російської федерації, тимчасове переміщення закладів освіти з окупованих територій тощо) визначають необхідність розвитку вітчизняної освіти загалом і педагогічної зокрема, адже від авторитету вчительської професії в суспільстві залежить його майбутнє. Створення умов для зростання індексів людського розвитку і щастя в країні базується на багатьох чинниках, але одне з провідних місць належить забезпеченню високого рівня організації підготовки майбутніх педагогів. Науково-педагогічні працівники закладів вищої освіти, усвідомлюючи відповідальність за свою місію, намагаються побудувати освітній процес із застосуванням дистанційних технологій, щоб він був комфортним для життєвої самореалізації здобувачів вищої освіти.

Метою статті є визначення пріоритетів діяльності факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв Бердянського державного педагогічного університету в умовах тимчасового переміщення під час воєнного стану.

Бердянський державний педагогічний університет знаходився на окупованій території з початку повномасштабного вторгнення російської федерації аж до 20 квітня 2022 р. За погодженням з

Міністерством освіти і науки України було прийнято рішення про тимчасове переміщення на підконтрольну Україні територію в м. Запоріжжя на базу Запорізького національного університету, що дозволило відновити освітній процес в умовах воєнного стану. Відповідно до цього рішення адміністрацією університету та керівництвом факультету було внесено певні зміни до графіку освітнього процесу та його організації. Зокрема, у зв'язку з тим, що значна частина науково-педагогічних працівників і здобувачів вищої освіти не мала можливості виїхати з Бердянська, то заняття проводилися в асинхронному режимі. Розроблено та затверджено «Методичні рекомендації щодо організації дистанційного проведення підсумкової атестації здобувачів вищої освіти з використанням інформаційно-комунікаційних технологій в Бердянському державному педагогічному університеті під час дії воєнного стану», які визначили чітку процедуру проведення кваліфікаційних іспитів у форматі відеоконференцій з обов'язковою відеофіксацією (повним записом), автентифікацією здобувачів вищої освіти. Запрошення на відеоконференцію здійснювалося засобами телекомунікаційного зв'язку.

Стратегічними напрямами діяльності факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв вважаємо такі:

1. *Зміцнення через особистісне та професійне зростання викладачів і студентів*. Незважаючи на складні умови праці, науково-педагогічні працівники активно публікували результати своїх наукових досліджень у вітчизняних і зарубіжних виданнях, у тому числі й тих, що індексуються наукометричними базами Scopus та Web of Sceinse. Здобувачі вищої освіти, особливо ті, що переїхали на захід України, долучилися до академічної мобільності. Результати вивчення ними освітніх компонентів були відображені в довідках і зараховані рішеннями на засіданнях відповідних кафедр [3].

Розуміючи, що від публікаційної активності залежить державне фінансування університету, варто кожному викладачеві подбати про одноосібні чи в співавторстві статті у вітчизняних та зарубіжних фахових виданнях. Крім того, пріоритетним є участь у міжнародних грантах і програмах, які забезпечать інтеграцію міжнародного компонента в освітньо-виховну, науково-дослідницьку діяльність факультету.

Цілком закономірно, що інтернаціоналізація також є відповіддю на виклики глобальних проблем сучасності, які можуть бути вирішені лише за допомогою спільних зусиль світової спільноти на засадах продуктивного міжнародного співробітництва, що потребує формування в здобувачів вищої освіти сучасного глобального мислення,

відповідальності, здатностей і вміння жити разом, системи міжкультурної компетентності в цілому.

Отже, оскільки міжнародне співробітництво в усьому світі вважається зараз одним із головних показників визначення якості освіти і науки і, водночас, найважливішим інструментом її забезпечення і підвищення, ми визначаємо його як один з пріоритетів розвитку факультету на найближчий час. Крім того, в подальшому завдяки професійному зростанню науково-педагогічних працівників, підвищенню майстерності під час проходження тренінгів, стажувань, участі в науково-практичних конференціях буде формуватися позитивний імідж факультету та університету, що впливатиме на збільшення контингенту здобувачів вищої освіти.

2. *Розвиток як структурного розділу БДПУ – інноваційного центру Північного Приазов'я*. Факультет має потужну матеріально-технічну базу: навчальні аудиторії, обладнані сучасними мультимедійними дошками, проєкторами й телевізорами; лабораторію Нової української школи, навчальну психолого-консультативну лабораторію, класи для індивідуальних занять, танцювальні класи тощо. На жаль, зараз викладачі і студенти тимчасово не мають до них доступу, працюють лише на електронній платформі MOODLE та за допомогою різних інформаційно-комунікаційних систем. Але ми переконані, що незабаром у мирних умовах знову матимемо можливість працювати і готувати фахівців у наших сучасних корпусах.

У процесі підготовки майбутніх педагогів пріоритетними завданнями вважаємо такі: орієнтувати здобувачів вищої освіти на успіх, тому що тільки той, хто відчуває впевненість у своїй особистісній і професійній компетентності, може позитивно впливати на інших і бути джерелом їхнього успіху; наповнювати процес спілкування та взаємодії позитивними емоціями, застосувати практико-орієнтоване навчання; розуміти та поважати учасників освітнього процесу.

Інноваційний потенціал підготовки фахівців на факультеті характеризується творчою здатністю генерувати нові ідеї, що зумовлено професійною установкою на розв'язання найважливіших практико-орієнтованих завдань. Науково-педагогічні працівники кафедр мають постійно підвищувати свій культурно-естетичний рівень, бути інтелектуально освіченими, мати різнобічні інтереси; впроваджувати інновації, дбати про оригінальність у проведенні занять та їх дослідницьку спрямованість, а також високу результативність [2].

3. *Просування національно-патріотичних ідей серед спільноти однодумців.* Основні напрями патріотичного виховання знайшли відображення в Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді, Стратегії національно-патріотичного виховання на

2020–2025 роки, Державній цільовій соціальній програмі національно-патріотичного виховання до 2025 року (Державна цільова соціальна програма національно-патріотичного виховання до 2025 року, 2021) тощо. Так, Концепцією національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року його метою «визначено становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування активної громадянської позиції, утвердження національної ідентичності громадян па основі духовно-моральних цінностей Українського народу, національної самобутності» [1].

Під час фахової підготовки майбутніх фахівців усіх рівнів вищої освіти маємо наголошувати на тому, що в України є давня і велична культура та історія, досвід державницького життя, які виступають потужним джерелом і міцним підґрунтям виховання дітей і молоді. Вони уже ввійшли до освітнього і загальновиховного простору, але нинішні суспільні процеси вимагають їх переосмислення, яке відкриває нові можливості для освітньої сфери. З метою формування ціннісних орієнтирів і громадянської самосвідомості у здобувачів вищої освіти факультету плануємо провести зустрічі з учасниками героїчної боротьби Українського народу за самовизначення і творення власної держави, ідеалів свободи, соборності та державності. Крім того, варто все робити для того, щоб студенти усвідомили, що Українська держава заперечує будь-які форми дискримінації, підтримуючи всі мови і культури, забезпечує формування у здобувачів освіти прагнення до взаєморозуміння, миру, злагоди між усіма народами, етнічними, національними, релігійними групами. І як наслідок – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей: повага до національних символів (Герба, Прапора, Гімну України); активна участь у громадсько-політичному житті країни; верховенство права, повага до прав людини; готовності до природоохоронної діяльності; толерантне ставлення до цінностей і переконань представників іншої культури, а також до регіональних та національно-мовних особливостей; готовність захищати суверенітет і територіальну цілісність України.

Під час воєнного стану в умовах дистанційного навчання здобувачів вищої освіти на факультеті важливу роль у формуванні їхньої особистості мають відігравати кураторські години. Вважаємо, що куратори, постійно підтримуючи зв'язок з кожним студентом, упроваджуючи нові підходи та форми виховної роботи, забезпечують відповідність її змісту, організації та методів з урахуванням специфіки

внутрішнього переміщення ЗВО. Цю роботу на факультеті координуватиме деканат, а кафедри сприятимуть проведенню конкретних заходів виховного впливу.

Не менш важливе завдання національно-патріотичного виховання молоді, на нашу думку, – це активізація діяльності студентської ради факультету щодо становлення національного характеру кожного здобувача вищої освіти.

Сучасна епоха з її суперечностями та альтернативами формує новий, неоднозначний і багатогранний приклад патріотизму, а процес виховання набуває особливої актуальності.

З-поміж форм виховної роботи на факультеті мають бути заплановані флешмоби, брейн-ринги, челенджі, кінолекторії, тренінги, виставки, панельні дискусії, зустрічі із захисниками незалежності України тощо.

Отже, основним завданням національно-патріотичного виховання на факультеті психолого-педагогічної освіти та мистецтв Бердянського державного педагогічного університету – створити умови для саморозвитку, самовираження і самореалізації особистості кожного здобувача вищої освіти; утверджувати гуманістичної моральності як основи громадянського суспільства; культивувати кращі риси української ментальності – працелюбності, справедливості, доброти, чесності, бережного ставлення до природи; формувати нетерпимість сепаративізму, колабарації, аморальності. Крім того, організація такої роботи має здійснюватися комплексно, через залучення до цього процесу всіх науково-педагогічних працівників кафедр, деканату, органів студентського самоврядування.

Організація роботи факультету в умовах тимчасового переміщення має бути спрямована на збільшення контингенту здобувачів вищої освіти першого та другого рівнів вищої освіти.

На основі аналізу подання заяв вступників до магістратури можемо констатувати, що на формування контингенту вплинула війна, а не тимчасове переміщення ЗВО. Саме на цей рівень вищої освіти було зареєстровано таку ж кількість випускників бакалаврату 2022 і минулих років. Щодо бакалаврських освітньо-професійних програм, то бажання навчатися, як правило, виявляли випускники закладів загальної середньої освіти таких міст: Маріуполь, Пологи, Оріхів, Гуляйполе, Волноваха, Токмак, Приморськ, Бердянськ тощо, жителі яких намагалися евакуюватися родинами й вивезли дітей на безпечні території за кордон чи то підконтрольні Україні, але подалі від бойових дій. Звичайно, цей процес був тривалим, і тримати зв'язок з усіма, хто після закінчення школи хотів навчатися в БДПУ, не було можливості, а випускники шкіл отримали інші пропозиції, навіть можливість навчатися офлайн. Ми

переконані, що все це тимчасово, і з настанням миру на всій території України здобувачі вищої освіти обов'язково обиратимуть здобуття вищої освіти за спеціальностями, які пропонує факультет психолого-педагогічної освіти та мистецтв Бердянського державного педагогічного університету.

Отже, потужний науковий потенціал кафедр, забезпечення якості вищої освіти здобувачів, загалом, позитивний імідж факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв Бердянського державного педагогічного університету сприяв організації та проведенню вступної компанії 2022, незважаючи на складні умови військового стану та тимчасове переміщення ЗВО. У подальшому профорієнтаційну роботу зі збільшення контингенту студентів маємо на меті сконцентрувати на тісній взаємодії зі здобувачами вищої освіти та випускниками нашого факультету і проведенні відповідних спільних заходів.

Висновки. Факультет психолого-педагогічної освіти та мистецтв Бердянського державного педагогічного університету, тимчасово переміщеного в умовах воєнного стану, визначає пріоритетами своєї діяльності особистісне та професійне зростання викладачів і студентів, що сприятиме розширенню ландшафту наукових досліджень і впровадженню їх в освітній процес; дбати про оригінальність у проведенні занять; спрямовувати всі зусилля й активно використовувати соціальні мережі для поширення національно-патріотичних ідей серед спільноти однодумців.

Список використаних джерел

1. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року. RTL: nus.org.ua/news/mon-zatverdylo-novu-kontseptsiyu-patriotychnogo-vyhovannya (дата звернення 10.09.2022).

2. Koval L., Popova O. & Nikonenko T. (2019). Practice-Oriented Direction of Professional Preparation of Future Teachers of Primary Education in the Context of European Integration Processes. *Journal of History Culture and Art Research*, 8(2), 85 doi: http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v8i2.2060 (web of science).

3. Коваль Л.В. Сучасний факультет – інституція освіти і культури. Підготовка майбутніх педагогів у контексті впровадження Концепції Нової української школи : матер. V Всеукр. наук.-практ. конф. (16 вересня 2021 р., Бердянський державний педагогічний університет) / за ред. проф. Л. Коваль, А. Крамаренко, доц. О. Попової. Мелітополь : Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2021. С. 9–13.

БАЛЬОХА Альона, докторка філософії, Херсонський державний університет

ФОРМУВАННЯ ПРИРОДОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ GOOGLE

Сучасна парадигма освіти створює нову траєкторію підготовки майбутніх учителів початкових класів. Умови сьогодення визначають потребу у фахівцях, які є не лише всебічно компетентними у професійній діяльності, але і суспільних сферах, здатних до самоосвіти та успішної реалізації освітніх потреб з урахуванням їх динамічного розвитку.

Однак, епідеміологічна ситуація в країні та світі з 2020 року, пов'язана з поширенням коронавірусної інфекції, впровадження воєнного стану в Україні, вимагає створення безпечних умов організації освітнього процесу або реалізації освітніх послуг дистанційно. Тому постає питання не лише якості підготовки здобувачів освіти, а й створення відповідних умов, які б безперервно забезпечували освітні запити здобувачів під час фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів у закладах вищої освіти [2].

Однією із складових професійної компетентності є природознавча, яка передбачає організацію практико-орієнтованого підходу в організації освітнього процесу. Але питання вимушеного переміщення, відсутності можливості навчатися синхронно, повністю змінюють традиційну методичну діяльність науково-педагогічний працівників. Постає проблема пошуку та залучення відповідного освітньо-цифрового інструментарію, який дозволить забезпечити освітній процес та потреби здобувачів у повному обсязі.

Переосмислення процесу формування природознавчої компетентності майбутніх вчителів початкових класів в сучасних умовах знайшло відображення в роботах Н. Бібік, О. Біди, Н. Борисенко, А. Бродовської, К. Волохатої, М. Галатюк, А. Крамаренко, Ю. Лінник, Л. Нарочної, С. Науменко та ін.

Основним напрямком інноваційного підходу щодо професійного становлення майбутніх учителів початкових класів з урахуванням цифровізації суспільства присвячено дослідження В. Бикова, Е. Карпова, О. Кучая, О. Саган, О. Співаковського, О. Суховірського, В. Чичука та ін.

Враховуючи актуальність проблеми та активні наукові пошуки серед освітян, питання забезпечення якісного освітнього процесу в синхронному, а особливо, в асинхронному форматі залишається малодослідженим.

Розвиток інформаційних технологій у сучасному світі спричинив перегляд традиційних підходів до визначення перспективних форм організації освітнього процесу, де здобувачі часто не мають можливості бути присутніми на Online-заняттях в Zoom. І взагалі, чи є ця програма для організації відеоконференцій універсальним інструментом для досягнення освітніх цілей?

Постійне збільшення обсягів інформаційних даних спонукає до необхідності вдосконалення підготовки здобувачів вищої освіти та формування їх природознавчої компетентності зокрема, в умовах обмеженого доступу до методичної та практичної складової освітнього процесу [4].

У контексті нашої проблематики набувають актуальності одночасно кілька напрямків: реалізація якісної освітньої діяльності здобувачів у процесі формування їх природознавчої компетентності; залучення цифрових інструментів, які дозволять реалізувати та повністю задовольнити перший напрям, і які є передумовою ще одного, не менш важливого, напряму в сучасних умовах: забезпечення та підтримка мотивації здобувачів під час навчання в дистанційній формі.

Аналіз досліджуваного питання та наш досвід роботи в дистанційному форматі дає підстави стверджувати, що пізнавальний інтерес здобувачів обмежується лише тими матеріалами і завданнями, які є короткими, чіткими і різноплановими, передбачають використання різних пристроїв чи програм, доступні в зручний для них час, стимулюють їх шукати самостійно шляхи вирішення завдання. Тому перед викладачами постає новий виклик: створити відповідні освітні умови за допомогою цифрових інструментів [5].

Ера цифрових технологій має досить широкий спектр можливих інструментів для організації освітнього процесу. Але головним критерієм залишається легкість та швидкість доступу, зручність у використанні [1].

Нашої уваги заслуговують цифрові інструменти Google. Варто зазначити, що обумовлені фактори, з якими стикнулося українське суспільство, сприяло організації Міністерством освіти і науки України за підтримки Google Україна безоплатного навчання в межах програми «Google Digital Tools for Education / Цифрові інструменти Google для освіти». Метою програми є розширення можливостей використання цифрових інструментів для організації дистанційного навчання та підвищення ефективності освітнього процесу. Адже деякі інструменти Google освітяни вже опанували, активно використовують в організації зворотного зв’язку зі здобувачами (Google Клас, Google Meet тощо). Та практика доводить, що можливості цих інструментів в освіті не використовуються в повному обсязі.

Формування природознавчої компетентності здобувачів вищої освіти потребує практико-орієнтованого підходу в організації дистанційного навчання, адже ключовими є не лише опанування теоретичними знаннями, а й формування здатності організовувати дослідницьку діяльність в початковій школі, проводити досліди в процесі пізнання природи тощо [3]. Саме це питання і потребує розширеного вивчення можливостей інструментів Google.

Найбільш поширеним у використанні є Google Клас як інструмент доступу здобувачів до матеріалів та завдань освітніх компонент, організації зворотного зв'язку та здійснення контролю. Однак інструменти Google дозволяють урізноманітнити дистанційний освітній процес, надати йому інтерактивності та зробити більш цікавим в умовах ізоляції та відсутності доступу до будь-яких джерел.

В процесі формування природознавчої компетентності здобувачів, важливими є пізнавальні завдання, які вони виконують для вивчення теоретичного матеріалу та опановують навички складання таких завдань в початковій школі. Інтерактивності та результативності ці завдання набудуть з використанням цифрового інструменту Google Jamboard. Він дозволяє створювати інтерактивну дошку як для роботи здобувачів фронтально, так і для індивідуальних видів завдань. Така робота розширює та «оживлює» можливості подачі теоретичного матеріалу, надає практичним заняттям динамічності, а головне, дозволяє оцінювати рівень оволодіння та розуміння здобувачами поточної теми освітньої компоненти.

Не менш важливими в процесі опанування освітніх компонент природничого спрямування є формування у здобувачів навичок організації та проведення дослідів в початковій школі. В даному питанні методика передбачає практико-орієнтований підхід. Це завдання дозволить вирішити цифровий інструмент Google Meet. Він здатен забезпечити не лише організацію відеоконференції під час лекцій, консультацій, чи запис лекції для асинхронного навчання. Оволодіння навичками роботи та використання усіх можливостей даного сервісу відеозв'язку дозволить лектору/здобувачам демонструвати досліди в реальному часі, проводити спостереження з подальшим аналізом. Це сприятиме не лише якісній трансляції знань, але і дозволить розширити освітні можливості в складних умовах сьогодення.

Інтеграційний підхід у використанні цифрових інструментів Google набуває актуальності не лише з переходом освітнього процесу на дистанційну форму, значимим залишається легкість доступу до ресурсів та здатність використання їх з мінімальними технічними можливостями.

Нами окреслено незначну частину усіх переваг додатків Google та їх значення в організації освітнього процесу та формування природознавчої компетентності майбутніх учителів початкових класів зокрема, що стане предметом наших подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел

1. Kuzminskyi AI, Kuchai OV, Bida OA, Chychuk AP, Sigetiy IP, Kuchai TP. Distance learning in the training of specialists in higher education institutions. Modern information technologies and innovative teaching methods in training: methodology, theory, experience, problems: a collection of scientific papers. 2021(60):50-8. URL: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=EbAQYLcAAAAJ&citation_for_view=EbAQYLcAAAAJ:2vr6o8x5NLkC

2. Борисенко, Н., Гриценко, І., Денисенко, В., Сидоренко, Н.(2020). Формування навичок самоосвітньої діяльності студентів педагогічних факультетів в умовах дистанційної освіти. Social Work and Education, Vol. 7, № 3, С. 325–337. URL: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=Fga00r4AAAAJ&citation_for_view=Fga00r4AAAAJ:P5F9QuxV20EC

3. Крамаренко А. М., Комкова О. С., Куленко А. Д. Метод проектів як засіб креативно-пізнавальної діяльності молодших школярів на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» : дис. Великобританія, Манчестер, 2021. URL: https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=WFqAzJUAAAAJ&citation_for_view=WFqAzJUAAAAJ:1qzjygNMrQYC

4. Крамаренко А. М., Степанюк К. І. Сучасні технології навчання природничої, громадянської та історичної освітніх галузей в початковій школі. – 2021. URL: https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=WFqAzJUAAAAJ&citation_for_view=WFqAzJUAAAAJ:OU6Ihb5iCvQC

5. Кучай Т. П. Забезпечення якості вищої освіти в європейському освітньому просторі / Т. П. Кучай, О. В. Кучай // *Освітній простір України*. 2019. ип. 16. С. 15-19. URL: http://hdl.handle.net/123456789/1049

ВІЗАВЕР Вікторія, викладачка української мови, Навчально-консультаційний центр ім. Егана Еде (м. Берегово, Україна)

ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ФОРМУВАННІ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

На сьогоднішній час наше суспільство дуже турбує проблема стану здоров'я молоді, особливо в період пандемії коли за короткий проміжок часу молодь переносить ряд гострих або хронічних емоційних дій, як соціального так і природного характеру.

Використання здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі бере свій початок з часів Київської Русі, тому що здоров'я для слов'ян уже на той час було важливою цінністю, щоб виховати сильних і мужніх воїнів. Вже в той час проводилась велика робота з виховання у воїнів таких якостей як: хоробрість, витривалість, фізична сила, психічна стійкість, це допомагало їм у захисті власних територій від ворогів.

З часів Київської Русі було впроваджено використання засобів і методів, які використовувались для фізичного виховання та фізичного розвитку. Одним із основних методичних прийомів у педагогічний процес було продовження використання рухливих ігор, які сприяли тренуванню опорно-рухового апарату, реакції, уваги, командної взаємовиручки, прийняття швидкісних і відповідальних рішень, які дуже важливі при виході із критичних ситуацій. Рухливі ігри сприяли у створенні емоційно-психологічних аспектів, проявів позитивного настроїв, змагального духу, взаємоповаги один до одного. У вітчизняній педагогічній науці вже тривалий час існує концепція здоров'язбереження. На початку ХХ століття були розроблені і впроваджені основні підходи реалізації здоров'язбережувальних технологій: антропологічний, гігієнічний, гуманістичний, фізкультурний. Але така концепція на початку ХХ століття базувалась методом галузевого підходу (фізкультура, медицина, освіта) і не носила цілісного характеру. Така організація здоров'я збереження у закладах освіти була не системною і не враховувала індивідуальні особливості кожної людини.

Науково-технічна революція яка почала розвиватися у другій половині ХХ століття сприяла переходу від індустріальної цивілізації до постіндустріальної. Ці обставини вимагали від суспільства якісні та нові вимоги до інтелектуального розвитку суспільного устрою, а особливо фізичного стану кожної людини в першу чергу, і це призвело до пошуків нових здоров'язбережувальних технологій. Саме ці аспекти поставили

перед системою освіти мету переглянути підходи до вирішення даної проблеми, а саме домогтися цілісного, гармонійного поєднання фізичного, інтелектуального, психічного та духовного розвитку молоді [2].

Вже досить давно увагу багатьох дослідників привертає феномен здоров'я, які в свою чергу напрацювали велику кількість різноманітних характеристик та явищ цього феномену. Багато визначень і показників використовують науковці, намагаються висвітлювати різні аспекти феномена здоров'я та його вплив на здоров'я людини.

Ми погоджуємось з думкою науковців, що негайно потрібно змінити підхід до системи фізичного виховання в ЗВО, основним напрямком діяльності оздоровчого спрямування має бути запровадження здоров'язбережувальних технологій, які будуть закріплені у державно-правових і законодавчо-нормативних документах, привести їх до рівня європейських розвинених країн [1].

Викладачі фізичної культури Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ під час пандемії займались із студентами за допомогою онлайн платформи Classroom. Заняття були спрямовані на розвиток фізичних якостей у домашніх умовах. Студентам пропонувались відео комплексів фізичних вправ, як з музичним супроводом так і без нього спрямованих переважно на класичну силову аеробіку, ритмічну гімнастику, вправи на гнучкість. Студенти в свою чергу виконували запропоновані комплекси вправ і фіксували їх на відео, надсилали викладачам, а ті перевіряли правильність їх виконання та давали організаційно-методичні вказівки. Також викладачами фізичного виховання враховувались індивідуальні особливості студентів, їх фізичний розвиток. Студентам підготовчої групи рекомендувались комплекси вправ з певними обмеженнями в кількості повторень та складності виконання.

Вже другий рік заклади вищої освіти працюють в умовах пандемії і мають змогу зробити певні висновки, особливо після прийому навчальних нормативів (тестів) з фізичної культури.

Проведення освітнього процесу в умовах пандемії (онлайн навчання) виявило такі недоліки:

- майже 85 % студентів виявились зовсім не готовими до занять з фізичної культури в умовах пандемії;
- студенти не навчені, не володіють навичками і вміннями індивідуальних занять з фізичної культури;
- більшість студентів не отримали знання і розуміння значимості як свого власного здоровя так і суспільного, оточення в якому вони знаходяться;

- оцінюючи фізичний розвиток студентів першокурсників стало зрозумілим, під час навчання в середній школі в них повністю відсутні навички фізкультурно-оздоровчої спрямованості, тим більше в навичках індивідуальних занять;
- відсутні розробки методів підвищення моторної та психо-емоційної активності студентів з урахуванням їх індивідуальних і вікових особливостей;
- під час пандемії фізичний розвиток молоді не покращується, а навпаки погіршується, до цього призводить багатоциклічність навчання (діаграма).

Найболючішим залишаються необдумані кроки державного керівництва вивести фізичну культуру з навчальних планів ЗВО як обов'язкову навчальну дисципліну. Наша молодь не готова до самостійних занять фізичною культурою, для цього необхідна відповідна інфраструктура, а її у нас немає. Тому фізичний розвиток і здоров'я молоді буде стрімко падати, і виникнуть незворотні наслідки, якщо негайно це питання не буде переглянуто.

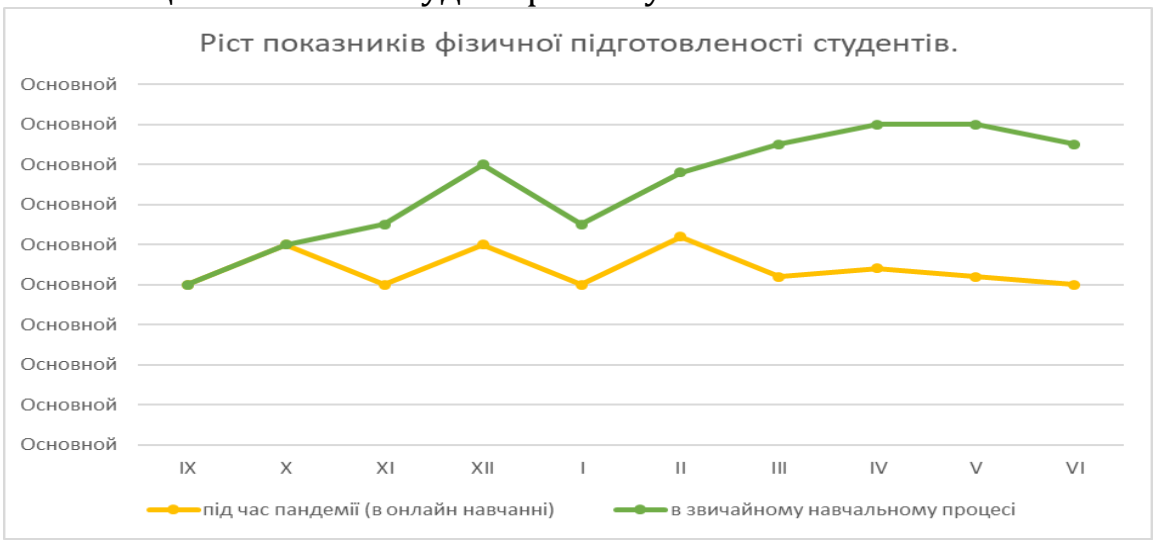

Діаграма 1. Ріст показників фізичної підготовленості студентів

Комплексне вирішення цих завдань у системі фізичного виховання дасть змогу підготувати студентів до формування здорового способу життя за допомогою здоров'язбережувальних технологій.

Список використаних джерел

1. Приступа Є. (2010) Фізична рекреація: навч.посіб. Львів: Наука. 113.
2. Székely L., Vergeer F., Simon T. (2007) Az „egészség" gogalmának újraértelmezése: 1-2. r. / In: Egészségfejlesztés. – ISSN0073 – 4004. – 49. évf. 1-2. 36-46.

KRAMARENKO Alla, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, The Head of the Department of elementary Education, Berdiansk State Pedagogical University, Berdiansk,
KEMPIŃSKA Urszula, Dr, Director of the Institute of Pedagogy, Cuiavian University in Włocławek, Poland

TEACHING METHODOLOGY OF THE SOCIAL AND HEALTH CARE EDUCATION FIELD IN QUARANTINE CONDITIONS

Below we will look at the peculiarities of professional methodological training of higher education students under distance learning conditions (based on the Moodle platform) through the example of the course "Teaching methodology of social and health-care educational sector".

Under quarantine restrictions, we adapted the design of the course "Teaching methodology of social and health-care educational sector" to the environment of distance learning and implemented it for the 3rd year students of The Faculty of Psychological and Pedagogical Education and Arts. The design of the discipline was focused on achieving its goal: mastering the program learning outcomes and the formation of professional competencies and personal qualities of future primary school teachers.

The course consists of lectures on the Zoom platform, tasks for practical, self-study and individual work on the Moodle platform. All of the tasks were adapted to the distance learning conditions. Each of them had its own grading criteria, which were announced to the students at the beginning of the course and specified in the syllabus.

We present some samples of tasks for self-study, which are appropriate for first-level higher education students in the 013 Primary Education program. The tasks are available on the Moodle education platform ((https://edu.bdpu.org/course/view.php?id=279)

Summarize the experience of educators-practitioners in organizing a health-care educational environment in the New Ukrainian School, identifying the similarities and differences in their work. Identify innovative approaches and assess their level of novelty.

Based on the analysis of scientific sources, studying and summary of pedagogical experience we have reached the following conclusions. This study has shown that in the context of quarantine restrictions during a worldwide pandemic, it is important to effectively organize the distance work of higher education students. For this purpose, we have proposed the author's approach to work in the virtual learning environment Moodle on the

educational component “Teaching methodology of social and health-care educational sector”. The use of digital tools Canva, Padlet, Coggle for the organization of group work of students during the blended learning period indicates an increased interest of higher education students in their future professional activities and the formation of their own portfolio of creative works, in particular, this is achieved through the completion of educational and research tasks [3].

Within the course “Teaching methodology of social and health-care educational sector” we also use educational and research tasks, that involve higher education students to understand the problem situation, identify the main contradiction, implement the process of solving the problem, proving the correctness of conclusions and more. The system of didactic tasks is based on the levels of cognitive independence of future teachers which integrate quantitative and qualitative features of self-study work [1]. Qualitative changes in the nature of the conclusions that lead to the solution of the problem play a dominant role here. Levels of cognitive independence can be considered as a means of managing the development of students' cognitive activity and diagnosing their cognitive abilities [2].

It should be noted that the formulation of these tasks for higher education students consists of the following stages:

1. Problem definition in the question or task form.
2. Discussing options for solving the problem, instructing on completing the task.
3. Implementation of the chosen solution to the problem.
4. Development of tasks and questions for students’ self-control.
5. Discussion of work results, error correction.
6. Using search results when studying new material or solving another problem.

As a rule, such tasks serve as a means of individuating the training of primary school teachers, develop motivation for educational activity, and provide mastering of research creativity.

We have proposed the following sequence of educational and research tasks:

- identify the problem for formulating the task conditions, based on the concepts of national and international pedagogy;
- devise ways of solving the problem;
- argue the feasibility of each variant.

Following is a brief overview of the proposed educational-research tasks, which we use in the process of professional training of future primary school teachers within the study of the course “Teaching methodology of social and health-care educational sector”.

Here are some samples for introduction.

Educational-research task 1. Analyze the video recordings of the lessons "I explore the world" course and find out how the competence-based approach to the formation of life skills of primary school pupils was realized in the educational process.

Educational-research task 2. Elaborate the requirements for registration of research results and project presentation script "The ABC of Nutrition".

Educational-research task 3. Give examples of topics for different types of projects in the course "I explore the world". Supplement them with other attributes (the nature of the contacts, the duration of the activity, the number of participants). For each characterized type of project identify the problem, formulate the goal and task, indicate the interdisciplinary links, propose the option of designing the project results and its practical relevance [2].

Completing of these tasks allowed to stimulate the cognitive processes and activity of future primary school teachers and ensured the formation of theoretical style of students' thinking, the training of research methods, and the development of professionally significant qualities of the personality under distance learning conditions.

When completing such tasks, students make assumptions about ways to solve a problematic situation, summarize previously acquired knowledge, discover the causes of situations, explain their origin, and choose the most rational solution for a problematic situation. The teacher must lead this process at all stages, including through questions-prompts [4].

The author's method for training the educational component "Teaching methodology of social and health-care educational sector" proposed in the article is not complete and is constantly being improved over time, especially under the quarantine conditions caused by COVID-19. It can be recommended as an effective workable method in the training of future teachers in general, and primary school in particular.

Bibliographic references

1.Alla KRAMARENKO, Valentyna CHERNII, Olha SHEVCHENKO, Olena NIEVOROVA, Anastasiia MELNYK. Development of Professionally Important Physical Qualities in Engineering Students. *Revista Românească pentru Educaţie Multidimensională*. 2020, Volume 12, Issue 1 Sup. 1, p.93-105. https://doi.org/10.18662/rrem/12.1sup1/

2.Alona Prokopenko, Alla Vozniuk, Hennadii Leshchenko, Liliya Manchulenko, Alla Kramarenko, Oksana Mondich. Activization of Cognitive Activity of Students in Higher Education Institutions. *Systematic Reviews in Pharmacy*. Vol 11, Issue 10, Oct-Nov 2020. 144-146. doi10.31838srp.2020.10.24 http://sysrevpharm.org/index.php?mno=11336, https://www.sysrevpharm.org/fulltext/196-1602442090.pdf?1603907985

3.Kramarenko Alla, Horbenko Olena, Syladii Ivan. Pedagogy Students' Professional Competence Formation. *Наука і освіта* (*Science and Education*). 2017. №10. С. 188-193

4.Chuchalina,Y.M., Kramarenko, A.N., Komar, O.A., Torchynska, T.A., & Shevchuk, I.V. (2021). Agile approach in training future primary school teachers for resolving complex pedagogical situation. International Electronic Journal of Elementary Education.March, 13 (4), 469-477. http://dx.doi.org/10.26822/iejee.2021.205

КРАМАРЕНКО Алла, докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри початкової освіти, Бердянський державний педагогічний університет

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЗМІНЕНИХ РЕАЛІЙ: МЕТОДИКО-ПРИРОДНИЧИЙ АСПЕКТ

Активне впровадження концепції НУШ на практиці має значний сенс в підготовці конкурентоспроможного здобувача початкової освіти ще з малечку. На жаль, сучасні учні початкової ланки отримали значні виклики сьогодення, це й дистанційне навчання в часи пандемії, а саме болюче – навчання під час військових дій. Враховуючи такі змінені реалії, вчитель початкової школи й сам повинен бути здатним проводити освітній процес в таких умовах.

Розглянемо загальні позиції з вищевказаної підготовки. Порушуючи дану проблему, слід зазначити, що різні аспекти готовності здобувачів вищої освіти з авторських позицій розкрито в ґрунтовних докторських дослідженнях (О. Біда, Т. Гуменникова, Л. Коваль, А. Коломієць, О. Комар, А. Крамаренко, А. Кучерявий, О. Лінник, С. Литвиненко, С. Мартиненко, М. Марусинець, О. Матвієнко, О. Митник, О. Оліяр, І. Осадченко, І. Пальшкова, Д. Пащенко, Л. Пєтухова, Р. Пріма, О. Сорока, С. Стрілець, О. Фізеші, О. Федій, О. Хижна, Л. Хомич, Л. Хоружа та ін.). Відповідно за останній час розкрито проблему теоретичних засад формування готовності вчителів початкової школи в системі неперервної педагогічної освіти до роботи з обдарованими дітьми (В.Ушмарова, 2017), теорія і практика їх методичної підготовки (І. Упатова, 2018), їх система професійної підготовки на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва (І. Бучківська, 2019), теоретичні і методичні засади формування інтеграційної компетентності вчителя початкових класів Нової української школи (І. Вікторенко, 2021) та ін.

Новий Державний стандарт початкової освіти, регламентуючи свободу педагогічних спільнот у виборі шляхів навчання, виховання та розвитку здобувачів початкової освіти, відкриває можливість вибору та

створення власного навчального забезпечення освітнього процесу [1, с. 3]. А Типова освітня програма з курсу «Я досліджую світ» дає змогу вчителеві самостійно обирати й формувати інтегрований та автономний спосіб подання змісту із освітніх галузей Стандарту, добираючи дидактичний інструментарій, орієнтуючись на індивідуальні пізнавальні можливості дітей. Особливого значення в дидактико-методичній організації навчання надається його зв'язку з життям, практикою застосування здобутих компетентностей в життєвих ситуаціях, а на сьогодні – під час військового часу.

Досліджуючи окреслену проблему, слід зазначити, що відповідні зміни в початковій ланці освіти вимагають професійної підготовки фахівця, здатного працювати в нових умовах, реалізовувати на практиці запропоновані інновації [6, с. 145]. В Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти "Нова українська школа" на період до 2029 року серед ключових компетентностей, якими повинен оволодіти учень є компетентності в природничих науках і технологіях, екологічна грамотність і ведення здорового способу життя [5]. Порушуючи проблему екологізації освітнього процесу в початковій ланці освіти, у наших наробках ми постійно вдосконалювали напрямки здійснення зазначеного процесу на практиці, оскільки тільки еколого орієнтований учитель здатен формувати еколого орієнтованого здобувача освіти.

Так, в авторській монографії «Формування екологічних цінностей майбутніх учителів початкової школи: теорія і практика» науково обґрунтовано один із складовників педагогічного супроводу вказаного процесу, а саме: удосконалення авторського науково-методичного забезпечення формування еколого орієнтованих майбутніх учителів початкової школи [4, с. 51-152].

Зазначимо, проблема підготовки майбутнього фахівця в контексті стандартизації початкової освіти не оминає питання біо(еко)етики, оскільки інтегрований курс «Я досліджую світ» включає багато аспектів взаємостосунків у системах «людина – навколишнє середовище», «людина – людина» тощо. А практичні ситуативні завдання сприятимуть практико орієнтованому вирішенню численних педагогічних викликів в умовах змінного сьогодення [7, с. 470].

Аналіз світоглядного підґрунтя сучасної біо(еко)етики свідчить, що вона прагне до психічних ціннісних пріоритетів, розвиває сучасну глобальну мораль толерантності, яка будується на визнанні унікальності всіх проявів життя, обґрунтовує особисту відповідальність суб'єкта за його моральні вчинки. Відповідно для студентів-магістрантів ОПП Початкова освіта ФППОМ БДПУ впроваджено курс «Біо(еко)етична діяльність учителя початкової школи». Метою курсу є формування

готовності магістрантів до впровадження у цілісний освітній процес початкової школи технології формування біо(еко)етично орієнтованих молодших школярів. Здобувачі другого освітнього ступеня вже четвертий рік працюють за навчально-методичним посібником до цього курсу [2].

Слід зазначити, що в аудиторній роботі найефективнішими в цьому процесі виявляються колективні та групові форми, методи стимулювання унікальності сприйняття й пояснення самими магістрантами нових еколого-педагогічних явищ, діалог і дослідницька наукова еколого орієнтована взаємодія, в якій органічно поєднуються свіжість наукових думок майбутніх педагогів та досвідчених науковців.

Порушуючи питання екологізації освітнього простору, здобувачам першого освітнього ступеня запропоновано авторський посібник «Методика навчання природничої, громадянської та історичної освітніх галузей у початковій школі» [3]. У цьому посібнику представлено основні концептуальні зміни, що стосуються окреслених галузей в контексті НУШ.

Отже, питання методико-природничої складової підготовки майбутніх учителів у контексті змінених реалій є досить актуальним. Цей напрямок передбачає постійне оновлення методзабезпечення, оскільки професійна підготовка вказаного фахівця повинна відповідати сучасним запитам в умовах реалізації НУШ, а у військовий час – враховувати особливості психоемоційного стану як здобувачів початкової освіти, так і вчителів.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument/ (дата звернення: 11.11.2022).

2. Крамаренко А. Біо(еко)етична діяльність учителя початкової школи: навч. посіб. Бердянськ : Видавець Ткачук О.В., 2017. 196 с.

3. Крамаренко Алла. Методика навчання природничої, громадянської та історичної освітніх галузей у початковій школі: навч. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закладів ОПП "Початкова освіта". Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2020. 424 с.

4. Крамаренко А. М. Формування екологічних цінностей майбутніх учителів початкової школи: теорія і практика: монографія. Запоріжжя: КПУ, 2014. 380 с.

5. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року.URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/ (дата звернення: 21.05.2020).

6. Alona Prokopenko, Alla Vozniuk, Hennadii Leshchenko, Liliya Manchulenko, Alla Kramarenko, Oksana Mondich. Activization of Cognitive Activity of Students in Higher Education Institutions. *Systematic Reviews in Pharmacy*. Vol

11, Issue 10, Oct-Nov 2020. 144-146. doi10.31838srp.2020.10.24 http://sysrevpharm.org/index.php?mno=11336, https://www.sysrevpharm.org/fulltext/196-1602442090.pdf?1603907985

7.Chuchalina Y.M., Kramarenko A.N., Komar O.A., Torchynska T.A., Shevchuk I.V. Agile approach in training future primary school teachers for resolving complex pedagogical situation. *International Electronic Journal of Elementary Education.*March 2021, Volume 13, Issue 4, 469-477 DOI : 10.26822/iejee.2021.205 https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:d0nhqOD18VsJ:https://www.iejee.com/index.php/IEJEE/article/download/1477/525+&cd=2&hl=ru&ct=clnk&gl=ua

КУЗЬМІНСЬКИЙ Анатолій, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України, професор, професор кафедри педагогіки, психології, соціальної роботи та менеджменту Глухівського національного педагогічного університету імені О. Довженка (м. Глухів, Україна),

БІДА Олена, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і психології, Закарпатський угорський інституту ім. Ференца Ракоці ІІ,

ЧИЧУК Антоніна, доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки і психології, Закарпатський угорський інституту ім. Ференца Ракоці ІІ**,**

ГУТТЕРЕР Єва, координатор початкової освіти кафедри педагогіки та психології, старший викладач кафедри педагогіки та психології Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці ІІ (м. Берегово, Україна)

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ УКРАЇНИ: ЦИВІЛІЗАЦІЙННІ ЗМІНИ

Інтеграція України до загальноєвропейського освітнього простору, кардинальні зміни на ринку праці потребують перегляду традиційних підходів до підготовки фахівців у вищій школі та моніторингу ефективності здійснюваних заходів. Рано чи пізно Україна все-таки стане повноправним членом європейського співтовариства. Отже, розробляючи перспективи розвитку системи української освіти,

необхідно передбачати і враховувати світові цивілізаційні зміни, світовий і, зокрема, європейський досвід, а також зміни в техніці,

Особливої уваги при прогнозуванні майбутньої освітньої системи потребує українська специфіка побудови відкритого, демократичного, громадянського, самоорганізованого суспільства.

Попри велику кількість закликів до впровадження у вітчизняній освіті суб'єкт-суб'єктного принципу відносин, у повсякденній дійсності педагог залишається домінатором, суб'єктом освітньої дії, а студент, учень – підлеглим залежним реципієнтом, об'єктом у педагогічному процесі. Ця реліктова практика має бути обов'язково подолана. Традиційна парадигма, орієнтована на засвоєння знань, все більше й більше піддається критиці й відживає як формальна, технократична, гуманно дефіцитна. Увага переважної більшості дослідників і практичних працівників освіти сконцентрована на гуманістичному, особистісно-розвивальному, антропоцентричному дискурсі, який, як вважається, є найбільш адекватним викликам сучасного етапу розвитку цивілізації. Щодо майбутнього вітчизняної освіти, то найбільш прогнозованою, перспективною парадигмою є гуманітарно-екзистенційна, в основі якої лежить екзистенційна психологія, що базується на первинності буття людини в світі. Тут педагог виступає в ролі рівноправного суб'єкта навчальної взаємодії, фасилітатора, порадника, консультанта, «старшого брата» [3].

Розробляючи проєкти розвитку вітчизняної освіти майбутнього, варто виходити з її нинішніх позитивних сторін і досягнень, ураховувати світові загальноцивілізаційні та освітні тенденції, а також зважати на необхідність розв'язання окремих назрілих проблем. Стрімке зростання знань, інформації і неможливість їх засвоєння традиційними методами диктує потребу створення інноваційних навчальних технологій, які дозволили б за рахунок раціональних способів організації праці досягти намічених цілей за мінімальних затрат часу і з найменшими силами і коштами.

Необхідно широко й ґрунтовно вивчати досвід розвитку освіти в демократичних країнах і екстраполювати його на вітчизняну освітню систему з урахуванням національних особливостей і традицій, інтегруючись таким чином у світовий освітній простір.

Органічними потребами в розвитку вітчизняної освіти є процеси подальшої гуманізації, гуманітаризації, демократизації й децентралізації управління нею.

Не можна не враховувати і тих відцентрових, локалізаційних процесів, які наряду з глобалізаційними відбуваються як у світі, так і в Україні, що теж певною мірою відбивається на змінах в освіті [2].

Плануючи освіту майбутнього, варто враховувати, що в багатьох країнах, у тому числі й розвинених, вона перебуває в стані загальної кризи, яка циклічно загострюється.

Освіта майбутнього – це інноваційна освіта, суть якої полягає в тому, що вона здійснюється шляхом постійного введення нового. Головна мета інноваційної освіти – збереження і розвиток творчого потенціалу людини.

Необхідність упровадження інноваційних процесів у весь освітній простір України детермінована викликами часу, цивілізаційними змінами планетарного характеру, які полягають у стрімких, з наростаючим прискоренням змінах у всіх сферах життєдіяльності людини, у розширенні і поглибленні глобалізаційних і локалізаційних процесів, у небезпечній спрямованості людства до самознищення.

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується прискоренням науково-технічного прогресу, створенням нових високоефективних технологій, широким застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій. Ці тенденції в осяжному майбутньому будуть наростати і в якісному, і в кількісному вимірах. Великих змін зазнає комп'ютерна сфера. У зв'язку із заміною в електронній індустрії кремнію на водне-вуглецеві матеріали в широкий вжиток увійдуть новітні процесори – надзвичайно швидкодійні з величезним обсягом пам'яті.

Упровадження дистанційних технологій в освітній процес спрямоване на глибше розуміння навчального матеріалу; формування таких компетенцій, як комунікативні (безпосереднє спілкування за допомогою засобів мережі), інформаційні (пошук інформації з різних джерел та можливість її критичного осмислення), самоосвіти (вміння навчатись самостійно). Як показує практика, якщо студент не навчиться самостійно приймати рішення, визначати зміст своєї навчальної діяльності та знаходити засоби її реалізації, він не зможе якісно оволодіти тією чи іншою дисципліною. Окрім того, дистанційне навчання виконує й виховну функцію – сприяє формуванню провідних якостей особистості: активність, самостійність, самовдосконалення, творчість [1].

Однією із необхідних умов успішного розвитку освіти майбутнього є мобільність суб'єктів освіти – тих, хто навчається, і тих, хто навчає. Реалізації розширення мобільності суб'єктів освіти значною мірою сприятиме подальше запровадження Європейської кредитно-трансферної системи, яка є основою створення сприятливих умов для вільного переміщення студентів, викладачів, дослідників, менеджерів освіти у Європі, активізації співпраці між освітніми закладами різних країн, розширення спектру вибору студентами навчальних закладів.

Майбутня освітня система України має бути спроєктована таким чином, щоб сприяти якнайшвидшому звільненню освітянської спільноти від старого догматичного мислення і формуванню нового, критичного, правового, економічного, політичного та екологічного.

Список використаних джерел

1. Даценко Г.В., Сузанська З.В. Дистанційне навчання як засіб стимулювання самоосвіти. Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія: матеріали міжвузівського вебінару (м. Вінниця, 31 березня 2017 р.) відп.ред. Л.Б.Ліщинська. Вінниця : ВТЕІ КНТЕУ, 2017. С. 17-20.

2. Корсак К. В., Корсак Ю. К. Ноотехнологічні виклики і скерування Болонського та Лісабонського процесів на інтеграцію вищої освіти й науки // Вища освіта України №3 (додаток 1). 2012р. Тематичний випуск «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології». Т. 1. 642 с.

3. Сас Н. Основи інноваційного управління навчальними закладами: навч.-метод. посіб. Наталія Сас. Полтава:СПДФО Гаража М. Ф., 2013. 178 с.

КУЧАЙ Олександр, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ (ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД)

У науковій сфері пріоритетного значення набуває актуалізована потреба у створенні належних умов для організації досліджень з огляду на особливості людини, інтенсифікована проблема гуманітарного регулювання науки й управління нею. У зв’язку з розширеним використанням комп’ютерної техніки помітна тенденція до зростання потреби людини в посиленні відчуття власної значущості. Отже, з одного боку, необхідні такі знання й навички, які можна енергійно й ефективно використовувати для подальшого розвитку науки, техніки, культури, для виявлення потужного потенціалу комп’ютерних технологій, а з іншого – ці знання й навички мають гарантувати суверенізацію особистості заради якнайповнішої реалізації її творчих ресурсів [1].

Нині інформаційна культура стала культурою життєдіяльності в інформаційному суспільстві. Вона складається з уміння не тільки

здобути різноманітну інформацію, а й осмислити її та використати для саморозвитку, самоосвіти, виконання творчих завдань.

У Франції ще з 1998 року проголошено державну програму «Підготовка до входження Франції до інформаційного суспільства» («Préparer l'entrée de la France dans la société de l'information»). Унаслідок цього все більше науковців, членів складу Генеральної комісії з питань термінології («Commission générale de terminologie»), а також Спеціалізованої комісії з питань термінології й неології в галузі інформатики та електронного обладнання («CSTIC – Commission spécialisée de Terminologie et Néologie de l'Informatique et Composants Electroniques») звертають увагу на лексику інформаційної галузі й джерела її поповнення [3].

У країні з 2002 року прийнято закон за № 142501, де Інтернет та ІКТ визначені першою життєвою необхідністю й основним засобом для побудови майбутнього нації. Відповідно до цього нині на 99 % території Франції функціонує високошвидкісний доступ до Інтернету. Крім того, у Франції ухвалено закон про основне завдання національної системи освіти – упровадження ІКТ в усі галузі освітнього процесу, від дошкільного навчального закладу до навчання дорослих. Реалізовано національні проекти: «Ноутбук для кожного студента», «Створення електронного контенту» та ін. У 2008 році уряд Франції затвердив програму електронного навчання, що фінансується урядом, – «100 % курсів у цифровій формі для 100 % учнів». Водночас держава гарантує доступ до цих ресурсів усьому населенню країни.

Дослідний інтерес становить досвід використання мультимедійних технологій у Великій Британії, яка посідає перше місце в Європі з надання доступу викладачам до інформаційно-комунікаційних технологій, мотивування їх до застосування ІКТ у навчальному процесі, розвитку належних компетенцій. Частка таких викладачів становить 60,2 %. Має місце глибоке оволодіння новою «електронною» педагогікою, що передбачена урядовою стратегією розвитку освіти на 2008–2014 рр. Закцентовано увагу на поширенні передового педагогічного досвіду, для цього розроблено систему «5Е» – «Беріть участь, досліджуйте, пояснюйте, розробляйте, оцінюйте» (англ.: Engage, Explore, Explain, Elaborate, Evaluate), що репрезентує зразки передового педагогічного досвіду й опис критеріїв з'ясування якості навчання. Існує система загальнодоступних банків електронних засобів навчального призначення (ЕЗНП), фінансованих державою й корпоративних.

Вимоги стандартів освіти (GCSE) у галузі, зв'язаній з ІТ, досить високі. Використання ІКТ для навчання розпочинається з початкової

школи. Систематичне опанування предметів, подібних до інформатики, у різних закладах освіти стартує з другого – сьомого класу [2].

У Великій Британії розроблена національна стратегія щодо інформаційно-комунікаційних технологій, яка регламентує розвиток здатності вмілого й гнучкого їх використання, а також формування знань і вмінь у навчальному процесі. Такий спосіб побудови освітнього процесу потребує від студентів оволодіння набором своєрідних умінь, серед яких найбільш важливими є: використання інформаційних джерел; аналіз та інтерпретація отриманої інформації; образне й гнучке застосування технологій; аргументоване опрацювання інформації; критичне судження; творче мислення; уміння приймати рішення, готувати огляд, модифікувати й оцінювати роботу. Важливе місце в системі мультимедійного навчання посідають технологічні засоби, що слугують основою інформаційних технологій. До них належать електронні видання й посібники; комп'ютерні навчальні системи; мультимедійні комплекси; навчальні аудіо- та відеоматеріали; система тестування; мережева Web-версія курсу [4].

Досвід інформатизації систем освіти розвинених країн свідчить, що однією з умов успіху країни є формування в педагогів як професійної інформаційної культури, так і загальної інформаційної культури, осмислення її та використання у професійній діяльності, а також для саморозвитку, самоосвіти.

Список використаних джерел

1. Гуревич Р. Формування інформаційної культури майбутнього вчителя трудового навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://library.udpu.org.ua/library_files/zbirnuk_nayk_praz/2010/2010_2_21.pdf

2. Лапінський В. В. Міжнародні тенденції розвитку інформатизації освіти та підвищення її якості / Лапінський В. В., Міна А. С., Скрипка К. І. // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2010. – №5 (19) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ime.edu-ua.net/em.html

3. Скарлупіна Ю.А. Лексика інформаційних технологій в сучасній французькій мові [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4763/1/skarlupina.vocabulaire.pdf

4. Статкевич А. Г. Інформаційно-комп'ютерні технології в системі дистанційного навчання Великої Британії [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://studentam.net.ua/content/view/7567/97/

ЛІНТВАРЬОВА Анна,
аспірантка кафедри педагогіки, психології та освітнього менеджменту імені проф. Є. Петухова, Херсонський державний університет

ТРИСУБ'ЄКТНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВИХОВАТЕЛІВ

Освітній процес закладів вищої освіти наразі спрямовується на формування всесторонньо розвиненого та освіченого майбутнього фахівця дошкільної освіти, що буде здатен підвищувати рівень власних знань, опанувати сучасні засоби ІКТ, матиме високу професійну компетентність та буде спроможним забезпечити безперебійну роботу системи адміністрування й організації робочого процесу вихователя та інших працівників закладу дошкільної освіти в умовах, які ставляться державою. Особливо актуальним використання інструментарію інформаційного освітнього простору стало в Україні в 2022 році коли було проголошено військовий стан по всій території країни, це забезпечило безперервне навчання студентам з окупованих територій, студентам евакуйованим за кордон та тим студентам, що наразі не мають змогу відвідувати заняття в офлайн форматі.

Стає все помітнішою тенденція осмислення студентами та випускниками педагогічних факультетів необхідності збільшення кількості та якості фахових знань, практичних умінь та навичок для самореалізації на роботі та загалом в житті. В. Гераськіна у своїх наукових пряцях висловлює думку про те, що досягти окресленої мети можливо тільки за умови використання під час навчання майбутніх вихователів особистісно-орієнтованих технологій та створення якісного інформаційного освітнього простору інструментарію, адже освітній процес, орієнтований на середньостатистичного здобувача освіти, на звичайне запам’ятовування та відтворення знань, умінь і навичок взагалі не спроможний відповідати сучасним вимогам підготовки спеціалістів [2, с. 24].

Перспективи використання трисуб’єктного підходу та його інструментарію у формуванні компетентностей педагогів висвітлено в педагогічних дослідженнях таких діячів науки: А. Бальохи, Н. Воропай, Л. Пермінової, Л. Петухової, О. Співаковського. Проблеми впровадження трисуб’єктного підходу для формування компетентностей вихователя розглянуто в наукових доробках таких науковців: О. Андрєєва, О. Анісімова, Б. Вітюк, В. Гераськіна, О. Гора, Д.Коврей, М. Кузьміна, Л.

Машкіна, І. Цюпак. Незважаючи на широке висвітлення теоретичних, практичних та методичних аспектів трисуб'єктного підходу у формуванні компетентностей педагогів, проблемам його впровадження в підготовці фахівців дошкільної освіти приділена незначна увага.

Дослідниця Л. Петухова трактує дефініцію «трисуб'єктна дидактика» як «один із напрямів педагогічної науки про найбільш загальні закономірності, принципи та засоби організації навчання, що забезпечує свідоме та міцне засвоєння системи знань, умінь і навичок у межах рівноправних взаємин учня (студента), учителя (викладача) та інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища.» [5, с. 76]. Проте варто зауважити, що в процесі використання трисуб'єктного підходу відбуваються постійні зміни стану усіх його учасників.

Підготовленість майбутнього фахівця до професійної діяльності за рахунок використання інструментарію інформаційно-комунікаційного освітнього середовища – це сукупність змін, що відбуваються з людиною, суттю яких є взаємодія орієнтаційно-мотиваційного, операційно-змістовного й оцінно-рефлексивного компонентів. Б. Вітюк наголошує, що готовність сучасного фахівця дошкільної освіти до професійної діяльності визначають такими показниками: спрямованістю на використання інноваційного підходу в процесі освіти; забезпеченням індивідуальних особливостей підготовки вихователя шляхом орієнтації методичних структур; використання інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища, нетрадиційних форм та методів роботи; систематичним підвищенням рівня професійної майстерності вихователя [1, с. 5].

За аналізом праць вищезазначених науковців ми зробили спробу визначити фахові компетентності майбутнього вихователя:

1. Інформаційна компетентність, що включає в себе оволодіння засобами ІКТ, уміння працювати з різними видами інформації.

2. Комунікативна компетентність - це здатність співпрацювати з оточуючими, бути для них зрозумілим та приємним у спілкуванні.

3. Продуктивна компетентність - це вміння майбутнього вихователя працювати на результат, ухвалювати рішення та брати за них відповідальність.

4. Автономізаційна компетентність - це бажання фахівця займатись саморозвитком, самоосвітою, бути творчим, самовизначеним, конкурентоспроможним.

5. Моральна компетентність - це спроможність жити за загальноприйнятими моральними нормами.

6. Психологічна компетентність - це здатність впроваджувати у власну професійну діяльність психологічні засоби роботи з дітьми дошкільного віку та колегами.

7. Предметна компетентність, до якої входять сукупність умінь та навичок, що необхідні для стимулювання активної роботи як дітей, так і всього колективу. До цієї компетентності входить уміння обирати допустимий стиль спілкування, що допомагає управляти увагою оточуючих та темпом їх діяльності.

8. Математична компетентність - це вміння фахівця співпрацювати з числом, числовими даними та оволодіння навичками логічного вирішення задач.

9. Особистісні якості вчителя, що включають чуйність, доброзичливість, людяність, урівноваженість, патріотичність, витонченість, ерудованість, толерантність, справедливість.

Згідно з думкою О. Гори, одним із найважливіших шляхів формування фахових компетентностей майбутніх фахівців є використання в процесі освіти новітніх технологій, наприклад: проблемне, диференційоване, особистісно орієнтоване навчання; інформаційні технології; онлайн-платформи для проведення занять; спеціальне інформаційно-комунікаційне освітнє середовище та його інструментарій [3, с. 100].

Тому для підвищення ефективності формування фахових компетентностей майбутніх вихователів і їх подальшої успішної реалізації найдоречніше використовувати інструментарій електронних ресурсів. Беручи за основу досвід педагогічного факультету Херсонського державного університету по впровадженню спеціального інформаційно-комунікаційного освітнього середовища, де вже були створені та введені в експлуатацію загальноуніверситетська платформа KSU.online та внутрішні креативні проєкти у форматі WEB-мультимедіа енциклопедій (наприклад, WEB-мультимедіа енциклопедія з історії загальної та дошкільної педагогіки, з історії педагогіки, з «Фребельпедагогіки», дисциплін природничого циклу для здобувачів освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта), які вже зарекомендували себе ефективним інструментарієм реалізації процесу освіти. У результаті ґрунтовного аналізу ми дійшли висновків, що зазначені вище ресурси сприяють формуванню фахових компетентностей майбутнього вихователя та дозволяють реалізувати потенціал кожного здобувача, що підтверджено на прикладі освітнього середовища Херсонського державного університету. Головним завданням вивчення педагогічних освітніх компонент є якісна підготовка майбутніх вихователів до розуміння проблем реформації системи дошкільної освіти, ознайомлення з загальними та специфічними проблемами дошкільної освіти в Україні та інших країнах світу; формування поваги до власної роботи, необхідності постійно підвищувати власну професійну майстерність, застосовувати

отриманні в ЗВО теоретичні знання у майбутній педагогічній практиці, виховувати відповідальне ставлення до своєї професії [4].

Отже, усі зусилля освітян на сьогодні спрямовуються на поліпшення якості освіти, підвищення престижності професії вихователя. Рушійними силами поліпшення зазначеної проблеми стає використання новітніх освітніх технологій у ЗВО, адже саме компетентний вихователь, що повністю готовий до використання нового у власній діяльності, прагне невпинно вдосконалюватися, працювати над підвищенням фахової майстерності. Якісність функціонування усієї системи дошкільної освіти у великій мірі залежить від професійності педагогічних кадрів.

Список використаних джерел

1.Вітюк Б.В. Професійний розвиток педагогів в умовах інноваційного освітнього середовища післядипломної освіти регіону. В.: Педагогічний пошук, 2016. № 81. С. 3–6.

2. Гераськіна В. Проблема підготовки майбутніх вихователів до професійного самовдосконалення в освітньому середовищі педагогічного коледжу. Ч.: Педагогічні науки, 2017. № 15. С. 23–29.

3. Гора О. Освітнє середовище як фактор формування національної ідентичності студентів вищих навчальних закладів. К.: Витоки педагогічної майстерності, 2011. №29 С. 97–101.

4.Концепція розвитку педагогічної освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України № 776 від 16 липня 2018 року [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti.

5.Петухова Л. Є. Трисуб'єктна дидактика в моделі інноваційного розвитку освітніх систем. Х.: Педагогічні науки, 2014. №65. С. 74-80.

НЕСТЕРЕНКО Марина, кандидатка педагогічних наук, старша викладачка, Бердянський державний педагогічний університет

РОЛЬ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ В ЦИФРОВОМУ ПРОСТОРІ

Інформаційний прогрес чинить серйозний вплив на кожного представника людської цивілізації. Ми поступово втрачаємо здатність до активної, продуктивної, перетворювальної діяльності, що обумовлено, по-перше, впливом на наш мозок цифрових технологій, по-друге, трансформацією когнітивних здібностей, зокрема сенсорики. Проте, попри існуючі реальні особисті загрози в подальшій динаміці інформаційно-цифрового світу, науковці наполягають, що людство все ж

таки повинно зберегти себе та власний інтелектуально-культурний потенціал. Умовою цього є повсюдне ствердження принципів духовності на всіх рівнях.

Саме тому в Україні триває обговорення важливого документу, який визначатиме провідні ідеї в цьому напрямку. Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі – система науково обґрунтованих положень, що визначають суспільні виклики та стратегічні напрями виховання молодого покоління в умовах цифрової реальності, над якою працює понад двадцять авторів на чолі з І. Бехом, О. Вознесенською, Н. Гавриш, Л. Канишевською, В. Кременем, С. Курбатовим, С. Сисоєвою та іншими провідними філософами, педагогами та психологами сучасності.

Соціальна значущість Концепції полягає в узгодженості ідей і плану дій для здійснення виховних впливів на дітей і молодь у контексті використання ними цифрових технологій; консолідації зусиль держави, освіти та сім'ї, відповідних секторів економіки для створення безпечних і сприятливих умов для особистісного розвитку дитини в цифровому просторі [3].

Важливою ланкою в процесі становлення ціннісної системи здобувачів початкової освіти, яка нівелює негативний вплив віртуального світу, є вчитель. Як зазначає М. Скоромна, у молодшому шкільному віці відбувається становлення дитини як особистості, що створює її суспільну спрямованість, формує навички соціальної поведінки та інші загальнолюдські цінності [4].

Як правило, це відбувається шляхом власного прикладу. Неможливо уявити вчителя, батька чи матері дитини, які б могли якісно передати ціннісну життєву філософію дітям, самі не сповідуючи її, не будучи наставниками. Адже цінність формується щодня, а не згідно з розкладом навчальних занять. І кожна людина, а дитина і поготів, довіряє не тому, що чує, а тому, що бачить [5].

Багато в чому якість впливу вчителя на інформаційно-ціннісну сферу здобувачів початкової освіти залежить від рівня розвитку його цифрової компетентності. Це здатність орієнтуватися в віртуальному просторі, отримувати дані та оперувати ними відповідно до власних потреб і вимог сучасного інформаційного суспільства. Успішна професійна діяльність сучасного вчителя неможлива без здатності бути ефективним у бурхливому інформаційному потоці, без активності у використанні цифрових технологій [1].

Означена проблема вирішується як на всеукраїнському рівні (серія безкоштовних курсів і вебінарів на порталах «Дія. Цифрова освіта», «НаУрок», «Prometeus», «Всеосвіта» та ін.), так і на місцевому (засідання методичних об`єднань у закладах освіти, майстер-класи тощо). За таких умов учителі мають широкі можливості для вдосконалення своїх

навичок використання трендових технологій у освітньому процесі. Поступово омолоджуються педагогічні колективи, що також збільшує відсоток компетентних у цифрових технологіях освітян.

Список використаних джерел

1. Гущина Н.І. Нова українська школа: використання інформаційно-комунікаційних технологій у 3-4 класах закладів загальної середньої освіти: навч.-метод. посіб. Київ: Освіта, 2020. 112 с.
2. Нова українська школа: порадник для вчителя/Під заг. ред. Бібік Н. М. Київ, 2017. 206 с.
3. Проєкт Концепції виховання дітей та молоді в цифровому просторі. Київ: Національна академія педагогічних наук України, 2021. 52 с. URL: https://ipv.org.ua/wp-content/uploads/2021/08/Kontseptsiia-vykhovannia-ditey-ta-molodi-v-tsyfrovomu-prostori.pdf (дата звернення 11.10.2022).
4. Скоромна М. Роль особистості педагога у процесі формування особистості молодшого школяра. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. № 8 (102). С. 383–389.
5. Ціннісні орієнтири сучасної української школи. 2019. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/Serpneva%20conferentcia/2019/Presentasia-Roman-Stesichin.pdf (дата звернення 11.10.2022).

ПЕТРИК Крістіна, кандидатка педагогічних наук, старша викладачка, Бердянський державний педагогічний університет

МОТИВАЦІЙНИЙ СКЛАДНИК ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ АСИНХРОННОГО НАВЧАННЯ

Важливість іноземної мови для доступу та розширення освітніх і професійних можливостей особистості майбутнього педагога визнається Україною та відображається у низці національних стратегій та ініціатив, включаючи визначення вивчення мов, зокрема й англійської, пріоритетом внутрішньої політики у стратегічних документах країни.

Відповідно метою професійної підготовки у закладі вищої освіти майбутніх учителів початкової школи є набуття ними досвіду педагогічної діяльності, мається на увазі оволодіння інтерактивними технологіями навчання, методами формування навичок самостійної роботи, тобто не лише засвоєння певного обсягу знань, вироблення відповідних умінь і навичок, а й здатність застосовувати їх в особливих

умовах, вміння швидко орієнтуватися у ситуаціях безпосередньої професійної діяльності. Професійну компетентність варто розглядати як єдність теоретичної та практичної підготовки студентів до здійснення майбутньої педагогічної діяльності.

Проблема підготовки майбутніх педагогів до комунікативної діяльності, мотиваційна складова формування іншомовної комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти представлені в працях Н. Басай, Н. Бідюк, І. Бім, О. Бігич, О. Божок, І. Глазкової, О. Ільченко, Р. Мартинової, С. Ніколаєвої, М. Оліяр, І. Пінчук, С. Роман, Ю. Руднік та ін., які наголошують на важливості високого рівня практичного володіння мовою, її вербальними та невербальними засобами, застосуванні інноваційних технологій в освітньому процесі з метою ефективного впливу на формування іншомовної комунікативної компетентності здобувачів.

Метою статті є висвітлення мотиваційної складової формування іншомовної комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти в умовах асинхронного навчання.

Асинхронне навчання в умовах війни значно відрізняється від дистанційного навчання, яке відбувалося під час карантину. Наразі всі учасники освітнього процесу переживають надмірне психологічне напруження, що є причиною прояву апатії та перевтоми у здобувачів вищої освіти, а також професійного вигорання у педагогів. Мотивація є спонукальною силою щодо освітнього процесу. Вона складається з готовності студентів до дії, спонукань, потреб, цілей, які обумовлюють прояви навчальної активності. Процес навчання виступає основою на шляху виховання та розвитку навчальної мотивації студентів. Забезпечення позитивної мотивації у процесі формування іншомовної комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти в умовах асинхронного навчання є пріоритетною умовою організації якісного освітнього процесу, оскільки передбачає перехід від пасивного володіння і оперування мовленнєвими знаннями, уміннями й навичками до активного їх застосування в професійній діяльності [1].

Здобувачі вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта повинні усвідомити, що готовність до безперервного професійного розвитку є невід'ємною складовою професіоналізму особистості в умовах постійних змін законодавчої та нормативно-правової баз у сфері освіти, неперервної модернізації вищої педагогічної освіти, впровадження в сферу освіти елементів політики діджиталізації (цифровізації), пандемії Covid-19, активізації підготовки здобувачів за дуальною формою навчання, в умовах синхронного / асинхронного режиму навчання, посилення студентської академічної мобільності, оновлення освітніх програм та окремих освітніх компонент у закладах вищої освіти та ін.

Навчання в асинхронному режимі передбачає такий вид взаємодії, під час якої учасники співпрацюють між собою із деякою затримкою в часі, обмінюючись завданнями та їх вирішенням за допомогою різноманітних засобів дистанційного зв'язку, таких як електронна пошта, форуми, соціальні мережі, тощо. Це більш самостійна форма навчання, яка вимагає зусиль від здобувачів вищої освіти, які повинні навчитись правильно організувати свій час, серйозніше ставитись до завдання, мати навички самодисципліни, і при цьому бути під контролем викладача. Поступове створення мотиваційного поля для майбутніх педагогів під час вивчення предметів мовно-літературної освітньої галузі забезпечить передумови для ефективного асинхронного навчання.

Так, задля підвищення мотиваційної складової формування іншомовної комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти в умовах асинхронного навчання варто створювати іншомовне професійно орієнтоване інтерактивне освітнє середовище та активізовувати іншомовну комунікативну діяльність студентів на засадах розвитку системного, критичного й креативного мислення. Майбутніх педагогів доречно залучати до виконання проєктів з використанням дистанційних технологій. Окрім того, необхідно використовувати прийоми виправлення мовленнєвих помилок і можливість довести вирішення комунікативно-фахового завдання до кінця. Підтримувати стимул-реакції до навчання шляхом створення ситуації успіху: передбачити градацію навчального матеріалу з урахуванням зони найближчого розвитку для здобувачів з різною базовою підготовкою, навиками виконання розумових операцій та інтелектуальними здібностями. Збагачувати програму педагогічних практик завданнями, спрямованими на формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи [3].

Отже, мотиваційна складова формування іншомовної комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти в умовах асинхронного навчання відіграє ключову роль у підготовці висококваліфікованого фахівця та виступає рушійною силою у їх безперервному професійному розвитку.

Список використаних джерел

1. Ільченко О. Ю. Проблема формування професійної мотивації майбутніх учителів у вимірі розбудови Нової української школи. *Українська професійна освіта*. Полтава : Полтав. нац. пед. у-т імені В. Г. Короленка. 2019. Вип. 5. С. 50–60.

2. Оліяр М. П. Теоретико-методичні засади формування комунікативно-стратегічної компетентності майбутніх учителів

початкових класів : дис. … д-ра пед. наук : 13.00.02, 13.00.04. Одеса, 2016. 551 с.

3. Пінчук І. О. Система формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки : дис. … д-ра пед. наук : 13.00.04. Глухів, 2021. 612 с.

СУГЕЙКО Любов, кандидатка педагогічних наук, доцентка Херсонського державного університету

НАВЧАЛЬНИЙ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИЙ ПРОЄКТ ЯК ПЕРСПЕКТИВНА ФОРМА ТРАНСФОРМАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В МОВНО-ЛІТЕРАТУРНІЙ ОСВІТНІЙ ГАЛУЗІ

У наш час стрімко відбувається злиття та впровадження освітніх та інформаційних технологій, і як результат поява нових форм викладання. Модернізація загальноосвітньої школи передбачає орієнтацію освіти не лише на засвоєння певної суми знань, а й на розвиток його особистості, його пізнавальних і творчих здібностей. Події, які відбуваються зараз в країні, змушують педагогів шукати нових шляхів для реалізації освітньої програми.

Дистанційне навчання в закладах загальної середньої освіти здійснюється за допомогою навчальних ресурсів, платформ дистанційного навчання. Оновлення освітньої діяльності, досягнення нової якості освіти пов'язують з інформатизацією освіти, оптимізацією методів навчання, активним використанням технологій відкритої освіти.

Проблемі формування змісту та методики використання інформаційно-комунікаційних технологій в школі присвячені дослідження А.Г. Гейна, С.А. Бешенкова, А.П. Єршова, А.А. Кузнєцова, М.П. Лапчик, В.М. Монахова, І.Г. Семакіна, А.Л. Семенова, А.Ю. Уварова, М.Д. Угринович, Є.К. Хеннер та ін. Провідне місце посідають саме комп’ютерні телекомунікаційні мережі, оскільки вони мають ряд вагомих переваг. Особливо перспективними формами телекомунікаційного навчання є уроки в режимі online.

Практика організації дистанційного навчання показує, що телекомунікаційне середовище спілкування передбачає створення нових методів, оскільки учні виступають не просто пасивними споживачами інформації, а у процесі навчання вони створюють власне

розуміння предметного змісту навчання. На заміну звичайної моделі навчання приходить нова, що базується на наступних положеннях:

- у центрі навчального процесу – учень;
- в основі навчальної діяльності – співробітництво;
- учні грають провідну роль у навчанні;
- сутність технології полягає у розвитку здібностей до самоосвіти.

Інформаційні технології підтримують навчання дітей як у школі, так і поза нею, допомагають їм у розвитку таких навичок 21 століття як спілкування, співпраця та творчість, а також у засвоєнні знань, набутті медіаграмотності й оволодінні технологіями, формують мовленнєві компетентності, розвивають критичне мислення.

Метод телекомунікаційних технологій є такою формою навчання. Під телекомунікаційним проєктом, на думку Є.С. Полат, «розуміють спільну навчально-пізнавальну, дослідну, творчу або ігрову діяльність студентів-партнерів, організовану, на основі комп'ютерної телекомунікації, що має загальну проблему, мету, погоджені методи, способи діяльності, спрямовані на досягнення спільного результату діяльності, що реалізується у вигляді деякого спільного продукту» [2, с. 229].

Телекомунікаційні проєкти із мовно-літературної освітньої галузі в основному спрямовані на опанування мовного матеріалу, формування певних мовних умінь і навичок, на вивчення лінгвістичних понять, вивчення мовних реалій (неологізмів, ідіом, фразеологізмів тощо), вивчення фольклору; філологічні, спрямовані на вивчення етимології слів; літературні – дослідження історико-фольклорних проблем, творчі тощо [1, с. 131]. Телекомунікаційні проєкти можна використовувати під час написання практичних робіт (виконання проектів у малих групах або індивідуально), закріплення навчального матеріалу (у вигляді творчого завдання), під час підсумкового контролю, під час написання творів.

На початку створення проєкту необхідно передусім виявити і сформулювати проблему, дібрати методи, зібрати і обробити матеріал, обговорити його та перевірити, сформулювати узагальнення та висновки. Головна перевага цього методу в тому, що виконання телекомунікаційного проєкту передбачає використання словникової роботи у процесі спілкування, створення мовного середовища та використання інформаційних технологій між учасниками на відстані. До того ж спілкування відбувається online, що вдосконалює навички діалогічного мовлення, скорочує мовний бар'єр між учасниками. Телекомунікаційні проєкти вирішують завдання сучасної освіти виховують та навчають учнів самостійно здобувати її й уміло використовувати у вирішенні різноманітних проблем на практиці;

грамотно працювати з інформацією, бути комунікабельними, контактними в різних соціальних групах.

Отже телекомунікаційні проєкти вдало поєднують пізнавальну та творчу діяльність учнів, активно сприяють вивченню української мови, мають перспективи для свого розвитку. Враховуючи зазначені переваги можна робити висновки про подальші темпи розповсюдження технології дистанційного навчання. У той же час не можна говорити про дану технологію як про таку, що з часом замінить традиційні форми та методи організації освітнього процесу.

Для стимулювання інтересу школяра до освоєння інформаційних технологій необхідно створювати ситуацію новизни, актуальності досліджуваної проблеми. Необхідний зв'язок змісту проєктної діяльності з життям, усвідомлення суспільної та особистої значущості освоєння комп'ютерних комунікацій учнями у проєктній діяльності, що є важливим фактором мотивації навчання.

Навчальні телекомунікаційні проєкти – це напрям, який є розвитком методу проєктів в умовах глобальної інформатизації та телекомунікації, а сам метод проєктів не є принципово новим у світовій педагогіці.

Знання типології проєктів дає вчителю можливість найбільш раціонально і ефективно організувати спільну діяльність учнів. Особливо це стосується телекомунікаційних проектів, у яких може бути задіяно багато учнів із різних шкіл, регіонів, а часом і країн. Такі проекти, як правило, не мають детально опрацьованої структури, вона тільки намічається і далі розвивається, підкоряючись прийнятій логіці і інтересам учасників проєкту.

Представимо телекомунікаційний проєкт інтегрованого уроку української мови у 3 класі під час дистанційного навчання.

Інтегрований урок української мови. Розвиток мовлення. Місто наших мрій – мій Херсон і твій. 3 клас

№	Етап уроку	Зміст етапу уроку	Ресурси
1	Мотивація	Хочете здійснити екскурсію по Херсону?	Відеозапис
2	Актуалізація	Що ви знаєте про Херсон?	
3	Цілепокладання	Поясніть рядки вірша «Місто наших мрій – мій Херсон і твій». Сформулюйте мету та завдання уроку.	
4	Пошук шляхів вирішення проблеми	Які ілюстрації можна використати, щоб розкрити красу і неповторність міста? Складіть план дій. Виберіть ресурси.	Показ ілюстрацій, словникового диктанту
5	Вирішення	1.Познайомтеся з історією заснування	

	проблеми	міста Херсона і його головними пам'ятками. 2.Складіть словниковий диктант пам'яток, поясніть правопис слів. 3.Перевірте себя на знання головних пам'яток Херсона.	
6	Корекція	Перевірка результатів, прослуховування і коректування відповідей, висловлювань.	
7	Самостійна робота	Тестовое завдання	Google-клас
8	Оцінювання	Аналіз результатів, коментар помилок.	Google-клас
9	Рефлексія	1.Які пам'ятки вам хочеться намалювати? 2.Що про Херсон ви розкажете своїм рідним? 3. Що нового ви дізналися про Херсон?	Zoom (чат, прямий ефір)
10	Пояснення домашнього завдання	Варіативне: - складіть маршрут екскурсії по Херсону; - виконайте тестову роботу; - відвідайте краєзнавчий музей, музей Б.Лавреньова. - напишіть есе «Яким я хочу бачити Херсон у майбутньому».	Google-клас

По закінченню проєкту учні можуть розповідати про культуру та історію рідного міста, користуючись знаннями, здобутими в процесі роботи над ним.

Використання телекомунікаційних проєктів спрямовано на розвиток критичного мислення, пошукових, комунікативних, кооперативних компетентностей в учнів, умінь аналітично і творчо працювати з різними джерелами інформації, ставити і вирішувати проблеми в процесі роботи, показувати результати своєї діяльності за допомогою різних засобів, створювати картини світу шляхом розширення і поглиблення знань із конкретних проблем, формувати власний життєвий досвід у взаємодії з навколишнім світом, удосконалювати навички роботи з інформаційними ресурсами, вміти представляти проект.

Список використаних джерел

1. Алєксєєв В. Проекти. *Початкова школа.* Київ. Видав. дім «Перше вересня», 2018. 158 с.
2. Большакова І. Критичне мислення. *Початкова школа.* Київ. Видав. дім «Перше вересня», 2016. 144 с.
3. Інновації, що приносять результат. Упоряд. Т.М.Загорулько. Х: Вид. група «Основа», 2016. 240 с.
4. Полат Е.С. Теорія і практика дистанційного навчання: навч посіб. для студ. М: Видав. центр «Академія», 2004. 416 с.

Секція 2. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У КОЛЕДЖАХ: ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

ДЕГТЯРЬОВА Любов, викладачка математичних дисциплін, Комунальний заклад «Покровський педагогічний фаховий коледж»

ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ВИКДАДАЧІВ І СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Актуальність проблеми викликана загальною кризою, яка виникла через війну в Україні та призвела до суттєвих змін у освітній сфері. Повномасштабне вторгнення російської федерації стало викликом для всіх учасників освітнього процесу: викладачів, здобувачів освіти та батьків. В умовах воєнного стану важливо підтримувати комунікацію зі студентами. Регулярне спілкування дозволяє впоратися зі стресом, отримати відчуття впевненості. Для кращого розуміння настроїв студентів важливий зворотній зв’язок, і правильно організоване дистанційне навчання може його забезпечити.

Для організації якісного дистанційного навчання необхідні такі умови: доступ до інтернету, технічне забезпечення (комп’ютер, планшет, смартфон тощо) у всіх студентів та викладачів; достатній рівень володіння викладачами різноманітними технологіями дистанційного навчання і, обов’язково, – безпечні умови проживання усіх учасників освітнього процесу.

Організувати якісне навчання з використанням цифрових технологій, надихати й мотивувати студентів, підтримувати їх у такі

нелегкі часи, давати раду технічним проблемам виявилось зовсім не просто. Проте система освіти достатньо непогано адаптувалася до війни. Досвід організації навчання при пандемії Covid-19 допоміг швидко перейти до онлайн навчання.

З огляду на це досить актуальною є проблема організації педагогічної взаємодії під час дистанційного навчання в умовах воєнного стану, адже правильно організоване навчання сприяє підвищенню якості знань та рівня інтелектуально-творчого розвитку здобувачів освіти, а також підтримує настрій студентів у складний воєнний час.

Проблеми організації педагогічної взаємодії в умовах дистанційного навчання вивчають в сучасній педадогічній літературі: В.М. Кухаренко, О.П. Муковіз, Л.Л. Ляховська, В.Ю. Биков, О.М. Спірін, І.П. Воротникова, В.І. Шуляр, Ю.М. Богачов, А.В. Лотоцька, Н.М. Бібік, В.Ю. Биков, В.В. Вишнівський, І.П. Воротникова, Н.А. Глуховська, А.А. Коренєв, Н.А. Березовін та ін. Незважаючи на велику кількість досліджень, сучасна дистанційна освіта в Україні поки що нагадує традиційні форми заочного навчання, не розкриває всіх можливостей використання принципово нових форм і методів навчання і тому потребує особливої уваги та дослідження.

Педагогічна взаємодія – це обмін інформацією, пізнання особистості, організація творчої діяльності й побудова відносин за допомогою різних комунікативних засобів, збіг педагогічного впливу й відповідальної реакції тих, кого навчають [1].

Вимушений перехід закладів освіти на дистанційний формат реалізації освітніх програм актуалізував як практичні питання організації педагогічного процесу в нових умовах, так і проблеми концентрації педагогічного досвіду та розробки теоретичної бази різних аспектів освіти, що реалізуються дистанційним способом завдяки інформаційно-освітнім технологіям і системам комунікації.

Основні принципи дистанційного навчання – це встановлення педагогічної взаємодії між студентом та викладачем без забезпечення їх безпосередньої зустрічі та самостійне опанування певного масиву знань і навичок за обраним курсом при використанні певних інформаційних технологій [4].

Експериментально підтверджено, що якість і структура навчальних курсів, так само як і якість викладання при дистанційному навчанні, часто набагато краща, ніж при традиційних формах навчання. Нові електронні технології, такі, як електронні дошки оголошень, мультимедійний гіпертекст, доступні через глобальну мережу Інтернет, не тільки можуть забезпечити активне залучення студента в освітній процес, а й дозволяють керувати ним на відміну від більшості

традиційних освітніх середовищ. Інтеграція звуку, рухомого зображення і тексту створює нове, надзвичайно багате за своїми можливостями навчальне середовище, з розвитком якого збільшиться і ступінь залучення студента до процесу навчання. Інтерактивні можливості програм і систем доставки інформації, що використовуються в системі дистанційного навчання, дозволяють налагодити і навіть стимулювати зворотний зв'язок, забезпечити діалог і постійну підтримку, які не можливі в більшості традиційних систем навчання [7].

Дистанційні технології дають студентам можливість цілодобового доступу до навчальних матеріалів, забезпечують постійну підтримку й консультації викладачів та методистів, відеолекції в режимі online, віртуальні тренажери та інші технологічні рішення для забезпечення ефективного процесу навчання.

До переваг дистанційної освіти можна віднести наступне: можливість індивідуалізації навчання, вибір бажаного темпу та швидкості навчання, висока якість контролю знань за допомогою модульної системи навчання, ефективне тестування.

У Комунальному закладі «Покровський педагогічний фаховий коледж» створені всі умови для здійснення ефективної педагогічної взаємодії під час дистанційного навчання. Якісне навчання організовується за допомогою сучасного апаратного та програмного забезпечення й різноманітних цифрових інструментів. Однією з платформ для дистанційного навчання є система керування навчанням Moodle.

Moodle – найпоширеніша на сьогодні система електронного навчання не тільки в Україні, а й за кордоном. Цей інтерфейс перекладений 82 мовами та використовується в 50 тисячах організацій із 200 країн світу [2].

Середовище Moodle призначене для створення онлайн-курсів і має оптимальний набір ресурсних можливостей для реалізації дистанційного навчання. Використання Moodle як системи управління навчанням дає змогу чітко структурувати та наочно представити навчальний матеріал, робить електронні засоби навчання більш доступними; забезпечує створення індивідуальної траєкторії навчання, вибору темпу, часу й місця аудиторної та позааудиторної роботи; уможливлює перевірку знань і контроль успішності тих, хто навчається; зберігає портфоліо виконаних робіт студентів, систематизує отримані оцінки в журналі навчальних досягнень; сприяє організації інформаційної взаємодії суб'єктів освітнього процесу, а також проходженню курсу декількома групами одночасно [2]. Структурні компоненти Moodle: мотиваційний, програмно-методичний, інформаційно-діяльнісний, комунікаційний, контрольно-оцінювальний і

технологічний – дають змогу створити необхідні умови для організації педагогічної взаємодії викладачів та студентів.

Отже, система Moodle надає багато можливостей в організації повноцінного освітнього процесу, включаючи засоби навчання, систему контролю й оцінювання навчальної діяльності студентів та інші необхідні складові системи електронного навчання. Вона цілком відповідає вимогам, що висуваються до подібних систем, і це робить її ефективним засобом для використання у закладах освіти.

У сучасних здобувачів освіти ключовими засобами взаємодії з навколишнім світом є ґаджети та девайси (спілкування у соціальних мережах, перегляд фільмів, прослуховування музики тощо). Залучення новітніх інтернет-технологій в освітній процес, дозволяє ефективно взаємодіяти зі здобувачами синхронно або асинхронно у зручному для них форматі. З огляду на це, викладачі Покровського педагогічного фахового коледжу при організації дистанційного навчання активно використовують онлайн-платформу Nearpod, що дозволяє зробити процес навчання цікавим, насиченим, наочним, пізнавальним, інтерактивним і особистісно-орієнтованим.

Nearpod – це сучасна онлайн-платформа, що дозволяє створювати навчальні матеріали, демонструвати їх здобувачам на заняттях і відстежувати результат опанування теми. Зручний безкоштовний онлайн-інструмент, завдяки якому можна створювати заняття, наповнені різноманітними активними формами. На платформі не потрібно формувати групи й реєструвати учасників: щоб долучитися до заняття, здобувачам достатньо скористатися посиланням. Nearpod надає можливість працювати за допомогою швидкого інтерактивного зв’язку на інтерактивній дошці, де здобувач залишає свою відповідь.

Онлайн-платформа надає два режими доступу: для здобувачів і для викладачів. Режим викладача дозволяє створювати навчальні презентації, наповнювати їх необхідним контентом і ділитися ними зі здобувачами. Продукт, що створює викладач, може нести в собі інформативну, навчальну функцію для демонстрації нового матеріалу або контролюючу, а може поєднувати всі відразу. Це залежить від того, які цілі переслідує викладач і які інструменти обирає для подачі/збору інформації у своїй презентації [9].

На відміну від популярних інструментів для інтерактивних презентацій, Nearpod не залежить від інших додатків. Брати участь у сесіях можна з будь-якого пристрою та платформи: IOS, Android, Windows Phone.

Усі ці можливості дозволяють зробити заняття по-справжньому інтерактивним, адже кожен здобувач захоплено виконує завдання за

допомогою свого мобільного, а викладач при цьому відразу бачить результат і може приділити кожному належну увагу.

Платформа Nearpod стане в нагоді при організації ефективної педагогічної взаємодії під час дистанційної роботи. Цікавий функціонал програми дозволить перетворити звичні презентації в гейміфіковані інтерактиви та справжні комп'ютерні ігри.

Підсумовуючи вищенаведене, слід зазначити, що перехід на дистанційне навчання став доволі серйозним випробуванням для всіх учасників освітнього процесу. Проте освітянам вдалося адаптуватися до нових реалій, а питання розвитку дистанційної освіти набуло неабиякої актуальності.

І хоча дистанційне навчання не є заміною очного та ніколи не планувалося на довгострокову перспективу, воно може стати ефективним інструментом не тільки під час кризових умов. Упровадження дистанційних технологій у освітній процес спрямоване на глибше розуміння навчального матеріалу; формування таких компетенцій як комунікативні (безпосереднє спілкування за допомогою засобів мережі), інформаційні (пошук інформації з різних джерел та можливість її критичного осмислення), самоосвіти (уміння навчатися самостійно). Окрім того, дистанційне навчання виконує й виховну функцію – сприяє формуванню провідних якостей особистості: активності, самостійності, самовдосконалення, творчості.

Система дистанційної освіти може й повинна зайняти своє місце в системі освіти, оскільки при грамотній її організації, правильному виборі цифрових інструментів, вона може забезпечити якісну педагогічну взаємодію, що відповідає вимогам сучасного суспільства сьогодні.

Список використаних джерел

1. Moebs, S. & Weibelzahl, S. (2006). Towards a good mix in blended learning for small and medium sized enterprises - Outline of a Delphi Study. Proceedings of the Workshop on Blended Learning and SMEs held in conjuction with the 1stEuropean Conference on Technology Enhancing Learning Crete, Greece.

2. N. V. Mihaylova, «Learning management system MOODLE as means of asynchronous university students' self-study», avtoref. dis. kand. nauk, Orenburg, 2012.

3. Siemens G., Gasevic D., Dawson S. Preparing for Digital University: a review of the history and current state of distance, blended, and online learning. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://linkresearchlab.org/PreparingDigitalUniversity.pdf

4. Бугайчук К. Дистанційне навчання у вищих навчальних закладах МВС України: сучасні проблеми та форми впровадження. Наукові записки. Серія: Педагогіка. 2011. №1.

5. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні (затверджено Постановою МОН України В. Г. Кременем 20 грудня 2000 р.).

6. Кун К. E-Learning – электронное обучение. Информатика и образование. 2006. №10. С. 16-18.

7. Кухаренко В. М., Березенська С. М., Бугайчук К. Л. та ін. Теорія та практика змішаного навчання : монографія. Харків : Міськдрук, НТУ ХПІ, 2016. 284 с.

8. Наказ Міністерства №466 від 25.04.2013/ [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://vnz.org.ua/dokumenty/spysok/3841-nakaz-ministerstva-466-vid-25042013

9. Платформа Nearpod як ефективний інструмент синхронної та асинхронної взаємодії при дистанційному навчанні. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://naurok.com.ua/post/platforma-nearpod-yak-efektivniy-instrument-sinhronno-ta-asinhronno-vzaemodi-pri-distanciynomu-navchanni

10. Цілі сталого розвитку та Україна. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvitku-ta-ukrayina

КАБАНОВА Дар'я, заступник директора з виховної роботи, Комунальний заклад «Покровський педагогічний фаховий коледж»

РЕАЛІЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕДЖІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ЗАСОБАМИ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Виховна робота завжди була невід'ємною складовою освітнього процесу, а зараз, в умовах військової агресії рф проти України, її важливість складно переоцінити. Усе, що відбувається зараз – виклик для освітніх закладів, для педагогів і здобувачів. Логічно постає питання: як саме працювати, як розставити акценти?

Звичайно, найважливішими напрямами виховної роботи мають стати:

– надання здобувачам освіти базових знань з основ безпеки, формування поведінки, правильних безпекових дій в умовах воєнного стану, дотримання правил збереження здоров'я, життя свого, оточуючих у разі бойових дій;

– психологічна підтримка, забезпечення психолого-педагогічного супроводу емоційно вразливих категорій осіб;

– сприяння адаптації та емоційно-психологічної підтримки тимчасово внутрішньо переміщеним особам.

Але в умовах повномасштабної війни, вже ні в кого не викликає сумнівів той факт, що сьогодні ми маємо приділити особливу увагу національно-патріотичному вихованню: формуванню рис і якостей «українця-переможця» у війні рф проти України, поваги до національних символів, активної участі в громадсько-політичному житті країни, трепетного ставлення до національних цінностей і переконань, до регіональних та національно-мовних особливостей, готовності захищати суверенітет і територіальну цілісність України.

Від 30 червня 2021 р. постановою Кабінету Міністрів України №673 затверджено Державну цільову соціальну програму з національно-патріотичного виховання на період до 2025 року, метою якої є вдосконалення та розвиток цілісної загальнодержавної політики національно-патріотичного виховання шляхом формування та утвердження української громадянської ідентичності на основі єдиних національних цінностей (самобутність, воля, соборність, гідність) і загальнолюдських цінностей, принципів любові і гордості за власну державу, її історію, мову, здобутки та досягнення, готовність до захисту державної незалежності і територіальної цілісності України [5]. Дана Програма передбачає концентрацію зусиль на таких пріоритетних завданнях:

– формування української громадянської ідентичності – здійснення заходів, спрямованих на впровадження та утвердження національних цінностей, розвиток громадянської ідентичності населення України;

– військово-патріотичне виховання – здійснення заходів, спрямованих на формування у громадян готовності до захисту України;

– формування науково-методологічних і методичних засад національно-патріотичного виховання – здійснення заходів, спрямованих на розвиток цілісної політики національно-патріотичного виховання [1].

Щойно в Україні почалася війна, Міністерство освіти і науки призупинило освітній процес в освітніх закладах, проте реалізація Програми стала ще більш актуальною. І вже з 14 березня у коледжі, як і в освітніх закладах більшості регіонів, відновили навчання в дистанційному форматі. Використовуючи досвід, отриманий під час несприятливої епідемічної ситуації, що сталася в країні через виникнення та розповсюдження коронавірусної інфекції, та карантинні обмеження, починаючи з 2020 року, увесь освітній процес з очної форми

перейшов у дистанційний формат, що змусило всіх його учасників оволодіти новими вміннями і навичками, зокрема, засобами цифрових технологій.

Протягом березня-жовтня 2022 року заступником директора з виховної роботи, завідувачем відділень, керівниками академічних груп, Радою студентського самоврядування, волонтерським рухом здійснюється цілеспрямована, мотивована, доцільно організована та змістовно насичена система виховних заходів, спрямованих на потреби держави в національно-патріотичному вихованні майбутніх представників української еліти.

Активними формами виховної роботи, які ефективно застосовуються в освітньо-виховному процесі коледжу в онлайн-форматі на платформах Moodle, Google Meet, Zoom з максимальним залученням до їх підготовки студентів, є: проєкти, присвячені борцям за незалежність та свободу нашої країни; онлайн-зустрічі з ветеранами АТО, ООС та війни рф проти України, акції пам'яті, патріотичні флешмоби, фестивалі, години дистанційного спілкування, тренінги, брифінги, конференції, виставки, «круглі столи», турніри ораторів, презентації-захисти, тематичні діалоги, дискусії, конкурси творчих робіт, анкетування, ділові ігри, мозкові штурми, інтелектуально-пізнавальні ігри із використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Серед найбільших значимих і змістовних заходів, проведених з початку навчального року в коледжі, можна вважати:

– щоденні *загальнонаціональні хвилини мовчання* за співвітчизниками, загиблими внаслідок збройної агресії російської федерації проти України [6];

– *волонтерська діяльність*, що дає змогу перетворити знання, одержані на заняттях, на норму поведінки, особисті переконання кожного студента;

– участь викладачів і студентів у *загальнодержавному проєкті «Місце шани та вдячності»* [2] з метою гідного відзначення подвигу Захисників і Захисниць України та формування у студентів сталих знань про героїчну боротьбу українського народу за утвердження й збереження суверенітету власної держави, ідеалів національної гідності й свободи, готовності до виконання обов’язку захищати її незалежність і територіальну цілісність на героїчному прикладі Захисників та Захисниць України, у рамках якого облаштовано інформаційний стенд, присвячений викладачам і випускникам коледжу – Захисникам і Захисницям України, які брали та/або беруть участь у російсько-українській війні;

– у *всесвітньому флешмобі* «Ні війні! Зупиніть війну в Україні!» та

всеукраїнській акції «Ми за мир» до Міжнародного дня миру, в обласній *акції* «Листи нашим героям», *онлайн-марафоні* «В пам'яті назавжди», обласних *пісенно-поетичному онлайн-челенджі* «Тобі ми вірні, нене-Україно», *онлайн-виставці малюнків* «Герої України», *онлайн-флешмобі* до Дня Конституції України, в *організації навчально-креативного табору* для підлітків PROнавички майбутнього;

– проведення *благодійних акцій* «Наша допомога ЗСУ», «Україна переможе!», «Допомога бійцям та ТВПО», «Ми віримо в збройні сили України», до Дня вишиванки #ПедколеджВишиванка#коднації;

– *онлайн-годин спілкування* «Молімося за Україну!», «Ми українці: честь і слава незламним!», «Новини одним абзацом», «Україна: поступ уперед»;

– *онлайн-конференції* «Моя допомога Україні під час війни»;

– *тренінгів* «З Україною в серці», «Мої ресурси на сьогодні»;

– *анкетування* серед студентів I-IVкурсів «Моє життя сьогодні»;

– *проєктів* «А мова – це душа народу!», «Все починається з тебе», «Будемо гідні слави Героїв України» тощо.

У 2022-2023 навчальному році в планах виховної роботи коледжу передбачено заходи щодо підвищення рівня національно-патріотичного виховання учасників освітнього процесу [3]. Зокрема плануємо цикл виховних заходів до 04 червня – Дня вшанування пам’яті дітей, які загинули внаслідок збройної агресії рф проти України [4].

Для організації усіх заходів комунікацію між адміністрацією, викладачами та студентами налагоджено у групах Viber, куди надсилаються всі робочі матеріали та нагально вирішуються поточні питання.

Моніторинг і виконання підсумкового огляду стану виконання заходів здійснюємо за допомогою такого додатку як Gmail та Google Forms та mentimeter – простого й доступного інструменту для голосування, що забезпечує миттєвий зворотній зв’язок з аудиторією.

Робота з національно-патріотичного виховання у педагогічному коледжі є відкритою й публічною. Діяльність закладу освіти широко представлена на офіційному веб-сайті педагогічного коледжу, офіційній сторінці у соціальних мережах Facebook та Instagram.

Список використаних джерел

1. Банк кращих практик психолого-педагогічного супроводу та підтримки учасників освітнього процесу в умовах воєнних дій і збройних конфліктів. URL: http://surl.li/bytpj

2. Лист Міністерства у справах ветеранів України від 12.08.2022 №5420/02/10.1-22 «Про реалізацію загальнодержавного проєкту «Місце шани та вдячності». URL: https://mva.gov.ua/ua

3. Методичні рекомендації «Національно-патріотичне виховання –

один із головних векторів діяльності всього українського суспільства». URL: https://cutt.ly/8ZRzhLs.

4. Постанова Верховної Ради України від 01.06.2021 № 1490-IX «Про вшанування пам'яті дітей, які загинули внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України». URL: https://cutt.ly/kXhaNnE.

5. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 червня 2021 р. №673 «Про затвердження Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/

6. Указ Президента України від 16.03.2022 №143/2022 «Про загальнонаціональну хвилину мовчання за загиблими внаслідок збройної агресії російської федерації проти України». URL: https://cutt.ly/aXch4hf

КРАВЦОВА Тетяна, викладачка, Комунальний заклад «Покровський педагогічний фаховий коледж»

ТРАНСФРМАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В КОЛЕДЖАХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ (ВИКЛИКИ ТА ПРОГНОЗОВАНІ НАСЛІДКИ)

У статті досліджуються особливості навчального процесу в коледжах в умовах війни, названо та проаналізовано проблеми, які доводиться долати освітянам. Визначено ризики та здійснено прогноз наслідків трансформації діяльності освітнього процесу під час воєнного стану.

Ключові слова: трансформація освітнього процесу, дитиноцентризм, безпека, дистанційне навчання, освітній фронт, самоідентифікація, патріотичне виховання.

Останні роки навчальний процес у закладах освіти набув значних змін: 2020, 2021 роки характеризуються дистанційною формою навчання у зв'язку з епідемією COVID-19, а 2022 рік докорінно змінив життя українців – до 24 лютого і після.

Попри всі негаразди, освітній процес не може зупинитися, адже він є живим організмом, який потребує постійного функціонування, удосконалення й пристосування до нових реалій життя. У зв'язку з цим одним із актуальних завдань закладів фахової передвищої педагогічної освіти є підготовка не лише компетентного та конкурентоспроможного, а й гнучкого фахівця для роботи в школі, де навчальний процес динамічно змінюється зараз та зазнаватиме змін і надалі. У контексті

сучасних подій, пов'язаних із воєнним станом в Україні, відбулася суттєва трансформація освітнього процесу в коледжах: заклади освіти та їхні працівники вперше стикаються з навчанням в умовах війни, уперше вчаться правильно реагувати на виклики сьогодення.

Серед проблем, які долають українські освітяни та здобувачі, Шкарлет С. М. та Вітренко А. О. виокремлюють такі:

1. Загроза життю та здоров'ю учасників освітнього процесу, обмеження доступу до базових потреб людини.
2. Масштабні руйнування освітньої інфраструктури: пошкодження приміщень закладів освіти, навчальної матеріально-технічної бази, навчально-виробничих баз практики.
3. Вимушене масштабне переміщення учасників освітнього процесу в межах України та за кордоном, що призвело до значних втрат контингенту здобувачів освіти, педагогічного й викладацького складу.
4. Загострення проблеми забезпечення доступу до освіти українським студентам, порушення безперервності освітнього процесу.
5. Втрата управлінського освітнього контролю на територіях, що потрапили під тимчасову окупацію або перебувають у зоні активних військових дій.
6. Зменшення видатків державного та місцевого бюджетів на освіту [4, с.12].

Однією з особливостей навчального процесу в умовах війни стало те, що викладачі різних закладів передвищої фахової освіти масово вступали до лав Збройних сил України та територіальної оборони. Деякі фахівці продовжують навчати студентів навіть із лінії фронту. Заклади освіти стали штабами допомоги населенню. Учасники освітнього процесу працювали як волонтери, збирали й передавали кошти ЗСУ, записували відеозертання до міжнародних ЗМІ, у яких розповідали про реалії українського сьогодення. Студентам було запропоновано долучитися до розроблення сайтів, створення телеграм-каналів з інформування населення щодо перебігу військових дій та інших важливих питань. Таким чином, можна говорити про зародження освітнього фронту [3, с.12].

Отже, надзвичайно гостро стоїть питання патріотичного виховання здобувачів (процесу цілеспрямованого, систематичного, організованого та планомірного впливу на свідомість і поведінку молоді щодо формування почуття любові до Батьківщини через виховання високих громадянських, моральних, психологічних, професійних і фізичних якостей, необхідних для реалізації інтелектуального та творчого потенціалу особистості в інтересах всебічного розвитку суспільства, забезпечення безумовної готовності до захисту Вітчизни [8]. Задля реалізації цієї мети в освітньому процесі велику роль

відведено національному самовизнанню та самоідентифікації молоді, яка є носієм національної культури [6, с. 210]. Виконати цю задачу допомагають виховні години та позакласні заходи, у підготовці яких студентство бере активну участь [2].

Окрім вищезазначених викликів, варто звернути більш детальну увагу як на особистість здобувача, так і на специфіку роботи викладачів в умовах воєнного стану.

Визначальною особливістю в навчанні студентів є вже не сама форма навчання (дистанція тепер не є явищем новим та малозрозумілим), а зміщення акцентів у нинішніх умовах: викладач повинен перемістити фокус уваги з академічних успіхів на підтримку і нормалізацію психічного стану здобувачів [3].

Війна негативно вплинула на психологічне здоров'я всіх учасників освітнього процесу. У зв'язку з цим викладачі змушені опановувати нові сфери діяльності, аби в разі необхідності забезпечити студентів відповідною підтримкою. Психологічні тренінги тепер не просто данина моді, а необхідність. Доказом цього є активна участь викладачів та вчителів у проєкті «Поруч», організатором якого стала міжнародна організація ЮНІСЕФ. Тисячі освітян отримали відповіді на актуальні питання:

- як підтримати себе та дітей;
- як керувати емоціями в складні часи;
- як реагувати на поведінку дітей екологічно;
- де знайти ресурси для всього цього [9].

Тренери надають конкретний алгоритм дій, допомагають відпрацювати на практиці різні вправи, наприклад: «Безпечний дім» (згадати та уявити місце, де тобі було найбільш комфортно), «Пульт» (переглянути неприємні події кілька разів, аби звикнути до них, подивитися під іншим кутом зору на проблему та зрозуміти, чи реально ситуація настільки жахлива), «Дихання по квадрату», «Чотири стихії» (методики приземлення) та ін. [9]. У мирні часи все це не виглядало б так актуально, як зараз, утім війна внесла свої корективи. Тепер викладач не лише має підтримати пізнавальну активність здобувачів, дозовано й цікаво подаючи матеріал, а й переконатися (в умовах дистанційного навчання – відчути), що діти не потребують професійної підтримки.

Іншим викликом у сфері освіти стало значно збільшене навантаження на викладача, максимальна перебудова й активізація його професійних якостей. Наприклад, якщо для закладів середньої освіти МОН України запропонувало відеоуроки з конкретних предметів (проєкт «Всеукраїнська школа онлайн»), то в закладах передвищої освіти, спираючись на їхню автономію, педагог не має шаблонів, котрі б

полегшили процес навчання здобувачів [5, с. 342]. Отже, добір матеріалу та якісного візуального супроводу цілком залежить від викладача. У певних ситуаціях (відключення світла, проблеми з Інтернет-з'єднанням) освітянам бракує часу для підготовки якісного навчального матеріалу, а здобувачі з тих же причин позбавлені на певний час можливості вчасно засвоїти запропоновану інформацію. Крім цього, загалом дистанційна форма навчання значно ускладнює такі важливі пункти, як робота в групах, співпраця з викладачем, виконання лабораторних та практичних робіт, обмежує творчу та емоційну сфери діяльності [10]. Однак разом із тим саме онлайн-навчання розкрило неосяжний горизонт сучасних технологій викладачу XXI ст., а також забезпечило цілковиту підготовку майбутніх спеціалістів до роботи в комп'ютерній ері освіти.

Наріжним каменем постає не лише питання формування якісного спеціаліста, але й збереження фізичного здоров'я як студента, так і викладача. Нераціональна організація робочого місця, напруга опорно-рухового апарату, часте й довготривале використання ПК, планшетів, підвищений рівень електромагнітного випромінювання, напруга зору – усе це дається взнаки та негативно впливає на самопочуття усіх учасників освітнього процесу [1, с. 2]

Аналізуючи подану вище інформацію, можна спрогнозувати наслідки трансформації діяльності освітнього процесу в умовах воєнного стану:

- особлива увага до національно-патріотичного виховання, участь у відповідних проєктах, волонтерській діяльності забезпечить молодь чітко сформованим поняттям національної ідеї, самоідентифікації, бажанням відстоювати власну громадянської позицію;
- нелегкі умови навчання загартовують та об'єднують;
- здобувачі відшліфовують набуті вміння самостійно опрацьовувати матеріал, зважаючи на поважні причина відсутності на занятті;
- здобувачі та викладачі стануть більш компетентними у сфері інтерактивного навчання, розширять горизонти пізнавальної діяльності, ознайомляться з новими ресурсами, Інтернет-можливостями, комп'ютерними технологіями. Набуті нові знання та навички поліпшать та вдосконалять навчальний процес після закінчення воєнного стану;
- постійні зміни та допомога викладачів у пристосуванні до них виховують гнучкого фахівця, готового діяти в нестандартних умовах;
- тяжкий психологічний стан учасників освітнього процесу є однією із серйозних проблем, що створює перепони на шляху забезпечення якості освіти та повноцінного розвитку особистості;
- певний відсоток здобувачів може втратити мотивацію до навчання через неможливість передбачити своє майбутнє;

- дистанційне навчання спричиняє обмеження творчої та емоційної сфер, негативно впливає на здоров'я учасників освітнього процесу.

Отже, як бачимо, система освіти України опинилася в нових реаліях функціонування, а перед освітніми менеджерами постали такі питання, які до сьогодні ніхто не вирішував. Дитиноцентризм, доступність, безбар'єрність та безпека – саме це стало ключовими засадами освітнього процесу в Україні. Зважаючи на всі виклики, які доводиться долати освітянам, можна передбачити ряд негативних наслідків трансформації діяльності освітнього процесу в умовах воєнного стану: порушено цілісність системи виховання, фізичного, морального та духовного розвитку і соціалізації дітей та молоді, відбувається зниження рівня знань здобувачів у зв'язку зі зменшенням їхньої пізнавальної активності, порушенням стабільності психоемоційного стану, відсутністю нормальних умов проживання та навчання. Однак є й позитивні наслідки: мобільність студентів, розширення горизонтів пізнавальної діяльності усіх учасників освітнього процесу і насамперед згуртованість нації, адже патріотичне та духовне виховання підростаючого покоління забезпечить цілісність народу України, його національне відродження.

Список використаних джерел

1. Землянська О.В., Третякова Л. Д. Вплив дистанційної форми навчання на психічне та фізичне здоров'я студента // Енергозбереження та промислова безпека: виклики та перспективи : науково-технічний збірник : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (2–3 червня 2020 року, м. Київ). – Київ : Основа, 2020. С. 280–286.
2. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, схвалена Указом Президента України від 25 червня 2013 року № 344. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#Text (дата звернення: 10.11.2022).
3. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проєктна діяльність: Науково-методичний збірник / за загальною ред. С.М. Шкарлета. Київ-Чернівці «Букрек». 2022. 140 с.
4. Освіта України в умовах воєнного стану (інформаційно-аналітичний збірник) / С. М Шкарлет та ін. Київ, 2022. 358 с.
5. Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 3 травня – 13 червня 2022 року. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. – 504 с.

6. Чорна К.І. Патріотизм – духовна цінність молодих громадян України // Цінності освіти і виховання. Науково-методичний збірник /За заг. ред. О.В.Сухомлинської. – К., 1997. – С. 209–212.

7. Військово-патріотичне виховання учнівської та студентської молоді в умовах боротьби за Україну. Круглий стіл від 7 червня 2022 року. Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=6QD-gyFGQ4U (дата звернення: 09.11.2022).

8. Програма патріотичного виховання учнівської та студентської молоді в навчальних закладах України, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України, Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України 21 жовтня 2013 року № 1453 /716 /997. Режим доступу: http://ru.osvita.ua/legislation/pozashk_osv/37580/

9. «ПОРУЧ». Проєкт психологічної підтримки. Режим доступу: https://poruch.me/ (дата звернення: 10.11.2022).

10. Про затвердження Положення про дистанційне навчання. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text (дата звернення: 09.11.2022).

ОЛІЙНИК Олена, кандидатка педагогічних наук, Комунальний заклад «Покровський педагогічний фаховий коледж»

ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Уперше за багато десятиліть 2022-2023 навчальний рік освітяни України розпочали в умовах повномасштабної війни, розв'язаної Російською Федерацією проти нашої держави. Цей період увійде в історію України як період кардинальних змін, переосмислення нашого буття, наших цінностей і нашого світогляду.

Сфера освіти, як і всі сфери життя суспільства, зазнала кардинальних змін в умовах воєнного стану: ми щодня вчимося жити в цих нових умовах.

Частина учасників освітнього процесу внаслідок загрози життю, бойових дій та тимчасову окупацію окремих територій вимушено перемістилася в межах України або за кордон. Багато викладачів і здобувачів освіти все ще залишаються на тимчасово окупованих територіях. Задля створення безпечного освітнього середовища для учасників освітнього процесу з областей, де тривають активні бойові дії, зокрема й Донецької області, більшість закладів освіти було переміщено.

Величезна їх кількість постраждала від бомбардувань, не менше – фізично зруйновані… [3].

Усе нові й нові виклики та загрози вимагають від освітян оперативного реагування й адаптування до умов надання освітніх послуг в оновленому форматі.

Наразі освітній процес у більшості навчальних закладів здійснюється у дистанційному або змішаному форматі, в залежності від того, як дозволяє безпекова ситуація, що дає змогу обмежити безпосередній контакт викладачів і здобувачів освіти [2]. Але, всупереч найскладнішому часу в Україні, для української освітньої системи це випробовування стало ще й своєрідним стимулом, який відкрив вікно нових можливостей, ставши каталізатором давно назрілих модернізаційних змін в освіті.

Передусім ідеться про розвиток цифрової та дистанційної освіти, зокрема онлайнової, але перспективи трансформації освіти не обмежено лише цими напрямами. Потребують пильної уваги також розвиток неформальної та інформальної освіти, створення механізмів визнання її результатів у системі формальної освіти. На часі – апробація й широке впровадження сучасних методів навчання з використанням інформаційних технологій [1].

Накопичений досвід дистанційного навчання в умовах карантину COVID-19 упродовж 2019-2022 років дозволяє констатувати, що запорукою ефективного навчання є теоретична, практична та емоційна готовність студентів до самостійної роботи й співпраці. Навчання в умовах воєнного стану має як позитивні так і негативні сторони.

Як основну перевагу дистанційної форми навчання можемо визначити самостійне регулювання режиму навантаження. Студенти у процесі навчання самі обирають зручний час для занять, консультацій, виконання завдань та надсилання їх для перевірки. Крім того, більшість студентів вважають, що дистанційне навчання надає більше можливостей для розвитку особистої ініціативи й сприяє формуванню навичок комунікації, засвоєнню соціальних норм поведінки, оскільки теоретичні навчальні матеріали, які пропонувалися для опрацювання під час дистанційного навчання, є інформативними і використовувалися ними при підготовці до занять.

Крім того, спілкування під час відеоконференцій є ефективним засобом комунікації всіх учасників освітнього процесу, а спілкування в режимі реального часу підвищує мотивацію, стимулює до покращення результатів і позитивно впливає на процес навчання та якість самоосвіти й саморозвитку [4].

Поряд із цим, виникає ряд проблем, пов’язаних із дистанційним навчанням:

1) у першу чергу, це, звичайно, відсутність інтернету або можливості підключення до нього учасників освітнього процесу;

2) значна кількість здобувачів (особливо випускних курсів) не мають можливості навчатися дистанційно у зв'яку з їх волонтерською діяльністю або службою в збройних силах України, перебуванням у підрозділах територіальної оборони чи роботою для забезпечення своєї сім'ї, коли інші члени сім'ї втратили роботу. До сьогодні, на жаль, немає єдиного механізму навчання таких студентів;

3) є недобросовісні студенти (на жаль, такі випадки характерні не лише для нашого закладу), які, користуючись складною ситуацією в Україні, без причин пропускають заняття. Як правило, з'ясувати обставини, за яких вони пропускають дистанційні заняття, важко, а іноді й неможливо;

4) є певна кількість студентів, які вимушено знаходяться на тимчасово окупованих територіях, не маючи можливості виїхати. Тут виникають питань не лише щодо навчання таких здобувачів й завершення навчального року, а й щодо отримання диплома;

5) серед недоліків дистанційного навчання, виокремлюємо і відсутність безпосереднього спілкування студентів з одногрупниками та викладачами, неможливість брати участі у звичних для нас формах проведення семінарських та практичних занять, повсякденному суспільному житті коледжу;

6) крім того, під час дистанційного навчання спостерігається надмірне навантаження студентів. Слід зазначити, що збільшення обсягу завдань із різних навчальних дисциплін пов'язане з тим, що викладачі намагаються якомога краще забезпечити свій предмет інформаційними та контрольними матеріалами, вважаючи, що у студентів з'являється більше вільного часу, який необхідно використати для навчання;

7) вбачаємо потребу наголосити й на тому, що найскладнішими для опанування під час дистанційного навчання виявилися такі дисципліни, які містять великий обсяг зовсім нового теоретичного матеріалу, насиченого науковими термінами, що потребує детального унаочнення та безпосередньої участі викладача для спрямування дій студентів. Тому необхідно включати до навчального контенту більше презентацій, схем, таблиць, діаграм, а наданий викладачем матеріал має бути якомога більш комплексним, схематичним, систематизованим.

Та, незважаючи на певні проблеми в організації й здійсненні дистанційного навчання, незважаючи навіть на деяке зниження якості надання й отримання освітніх послуг, мусимо визнати, що наразі воно є надважливим фактором, який робить освіту доступною. Навіть якщо заклад фізично зруйновано, – він однаково може організовувати

дистанційне навчання для всіх здобувачів. І це є однією з найвагоміших переваг дистанційного навчання у час війни, адже здобувачам не потрібно змінювати колектив і це не буде черговою травмою і стресом для них. Адже головним пріоритетом є життя і здоров'я кожного учасника освітнього процесу, а найважливішою метою нашої діяльності в умовах війни – перетворення кожного закладу освіти на територію безпеки.

Глибоко переконана, що завдяки патріотизму і самовідданості українських освітян будуть вирішені всі проблеми, які виникли в галузі внаслідок війни, і українська освіта отримає потужний стимул до подальшого розвитку і реформування.

Список використаних джерел

1. Освіта. URL: https://www.coe.int/uk/web/compass/education

2. Освіта в умовах воєнного стану. URL: https://eo.gov.ua/osvita-v-umovakh-voiennoho-stanu/2022/04/11/

3. Українська система освіти в умовах воєнної агресії РФ: проблеми й перспективи розвитку. URL: https://niss.gov.ua/news/statti/ukrayin ska-systema-vyshchoyi-osvity

4. Як учителю організувати свою роботу під час війни: рекомендації Державної служби якості освіти. URL: https://sqe.gov.ua/yak-vchitelyu-organizuvati-svoyu-robotu-p/

ПАВЛУСЬ Ольга, викладачка англійської мови, Володимир-Волинський педагогічний фаховий коледж ім. А. Ю. Кримського

БАЗОВІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ КРЕАТИВНИХ ОНЛАЙН ЗАНЯТЬ ЧЕРЕЗ ЗАЛУЧЕННЯ СТУДЕНТІВ ДО ПРОЄКТНОЇ РОБОТИ

Дистанційне навчання в умовах війни є невід'ємною частиною процесу здобуття освіти. Перед викладачами іноземної мови постала проблема: як розвивати іншомовну комунікативну мовленнєву компетенцію у студентів так, щоб стимулювати їх до спілкування і щоб заняття давали максимум результату?

Вибір типу заняття значною мірою залежить від тієї мети, яку перед собою та здобувачами освіти ставить викладач. Однією з найрезультативніших форм співпраці з підлітками з метою розвитку їх комунікативних навичок та згуртованості є проєктна робота. Саме така форма організації заняття (чи частини заняття) дозволяє проявити «дух змагальності» у студентів і перетворити пасивних слухачів на активних учасників процесу, зосереджених на результаті, та є найбільш доцільною

при формуванні навиків усного мовлення на заняттях із вивчення іноземної мови. Коли студенти з особливим азартом включаються в неоголошений конкурс – саме тоді мотивація є настільки сильною, що самостійне повторення вивченого вдома перетворюється на активне застосування лексики під час дискусії.

Методичні рекомендації для організації проєктної роботи онлайн. Щоб зробити практичне заняття з іноземної творчим, потрібно бути креативним викладачем, давати вибір і залучати до проєктних завдань. Неможливо використовувати просто певні навчальні «алгоритми», викладач повинен бути креативним і вміти пристосовуватись до обставин навчального процесу.

Креативність (лат. creatio – створення) – це здатність породжувати незвичайні ідеї, відхилятись від стандартних схем мислення та швидко вирішувати проблемні ситуації. Великий тлумачний словник сучасної української мови визначає креативність як творчу, новаторську діяльність [1, 583]. Раніше активно використовувався такий термін як «творчі здібності», проте сьогодні він витісняється запозиченням з англійської мови (creativity).

Бути креативним викладачем при організації онлайн формату навчання означає використовувати змістовні картинки, меми та відео, використовувати фізичний простір, залучати студентів до руху та до створення проєктів.

Щоб студенти відчували відповідальність за результати навчання, потрібно давати їм альтернативу в цьому процесі. Можна запропонувати їм вибрати партнерів, тему, гру, стиль висловлення, спосіб представлення результату і т. д.

Залучення студентів до проєктної роботи є важливим етапом переходу від стандартного вивчення лексики та граматики до активного застосування отриманих знань та демонстрації здобутих навиків. Проєкт - це комплекс завдань, який повинен бути виконаний відповідно до поставлених цілей. Проєкт є більш орієнтованим на саме завдання, ніж на вивчення мови. Приклади ефективних проектних завдань – створити свою власну тварину, робота, місто, школу і презентувати; створити гру з конкретної теми; зробити відео процесу вивчення іноземної мови, приготування страви чи представлення корисних звичок; створити постер з порадами, як стати блогером; уявити, що ти мільйонер, астронавт, президент чи поп-зірка і розповісти про свій звичайний день.

Ефективний проєкт повинен включати: орієнтовану на студента тему, функціональну граматику та вокабуляр, тайм менеджмент і презентацію під час онлайн уроку.

Перший крок в підготовці до проєктного заняття – створення плану і чекліста завдань, які студенти обов'язково мають зробити, включити, згадати чи використати у своїх проєктах. Прикладом може бути: намалювати їхнє місто, вказати мінімум шість місць, описати місто і презентувати його перед класом.

Наступним кроком є чітке планування використання конкретної платформи для створення студентських проєктів. Така платформа повинна забезпечити виконання всіх необхідних функцій та процесів і не повинна бути новою чи складною для опанування.

Важливо правильно визначити мовний фокус. Наприклад, якщо на останніх заняттях вивчались прийменники місця та назви установ, то проєктне завдання створити та презентувати своє місто буде чудовою можливістю для студентів попрактикувати вивчений матеріал у вільному контексті.

Завершальним кроком в підготовці викладача є визначення можливих проблем в процесі проєктної діяльності та продумування способів їх вирішення. Для прикладу, студенти отримали завдання створити їхнє місто. Можлива проблема: учні проводять занадто багато часу за малюванням чи пошуком картинок і їм не вистачає часу на опис міста та презентацію проєкту. Можливе вирішення: розділіть процес підготовки на два етапи, спочатку чітко встановіть часові рамки на малювання чи пошук тематичних картинок, коли час сплине – дайте наступну порцію інструкцій щодо представлення проєкту.

Певною проблемою може стати різний рівень мовної підготовки. Для того, щоб створювати і обговорювати проєкти, учні повинні мати певний багаж знань з лексики і граматики, яка стосується обраної для проєкту теми [2, 14].

Під час самостійної роботи студентів над проєктом викладач повинен моніторити, допомагати при потребі, виправляти допущені помилки, проте дозволяти їм працювати самостійно [4, 223].

Після презентації студентами їхніх проєктів обов'язково дати фідбек по двох напрямках: змісту і точності виконання завдання. Потрібно звертати увагу не тільки на використання мови, але і на ступінь творчості студента та оригінальності підходів під час виконання ним проекту [3, 28].

Індивідуальні та групові проєкти

Індивідуальні проєктні завдання актуальніші для студентів, які в умовах війни навчаються асинхронно та не мають можливості брати активну участь в груповій роботі онлайн. Також такий вид проєкту ефективний для студентів з низьким рівнем знань. Деякі теми на висловлення особистої позиції практичніше задавати саме для індивідуальної роботи.

Натомість групові проєктні завдання мають ряд переваг: вони створюють певний виклик для студентів в організації спільної роботи, розвивають навички командної співпраці, змушують до природньої комунікації та обміну ідеями.

При поділі на групи потрібно призначити керівника, який залучатиме всіх учасників команди в роботу, та встановити чіткі правила для усіх команд.

Інструментами для проєктної роботи можуть бути: Jamboard, Miro, Web whiteboard, Padlet і ін.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ, Ірпінь: Перун, 2005. VIII, 1728 с.
2. Генкал С. Є. Дидактичні можливості індивідуальних освітніх проектів учнів профільних класів / С. Є. Генкал // Наукові записки ВДПУ, Серія «Педагогіка і психологія». Вінниця, 2005. № 14. С. 15-17.
3. Кузьмінський А. І. Педагогіка: Підручник / А. І. Кузьмінський, В.Л. Омеляненко. К.: Знання-Прес, 2008. 447 с
4. Купрікова С. В. Шляхи реалізації проектної методики при навчанні іноземної мови// С. В. Купрікова // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2013, № 4.

ПІСТРЯК Світлана, викладачка педагогічних дисциплін, Комунальний заклад «Покровський педагогічний фаховий коледж»

ІНФОГРАФІКА ЯК ІНСТРУМЕНТ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Трансформація процесу навчання, орієнтованого на дистанційну освіту, ставить перед закладами передвищої освіти нові виклики. Якщо раніше інформаційно-освітнє середовище створювалося для підвищення якості традиційного навчального процесу засобами впровадження інструментів змішаного навчання, то в реаліях сьогодення метою інформаційно-освітнього середовища є забезпечення ефективного навчального процесу в умовах дистанційної освіти, що пов’язано з карантинними заходами та військовою агресією Російської федерації.

Сучасна освіта має перебудуватися і впровадити цифровий освітній підхід, здійснити діджиталізацію, а саме, перейти до створення інтерактивного навчального курсу з будь-якої дисципліни. При цьому на перший план виходить візуалізація матеріалу, який викладається, що

особливо актуально для покоління сучасних здобувачів освіти. У наукових працях багатьох учених (П. Анохін, Е. Артем'єв, Б. Бадмаєв, Р. Гуріна, Б. Депортер, В.Каган, Д. Поспєлов, Г. Селевко, А. Смірнов, А. Соколов, М. Хенакі, В. Якиманська) зазначено, що візуалізація сприяє більш успішному сприйманню і запам'ятовуванню навчального матеріалу.

Візуалізацію навчального матеріалу під час дистанційного навчання вбачаємо в єдності методичних прийомів включення в навчальний процес візуальних моделей; систематичного використання візуальних моделей; навчання здобувачів освіти прийомам раціональної обробки інформації та її когнітивно-графічного уявлення [1].

Необхідність візуалізації навчальної інформації обумовлена особливостями мислення сучасного студента, а саме: здатністю до швидкого переключення уваги та швидкої обробки інформації; переважання сприйняття графічної інформації, і водночас, непристосованість до сприйняття лінійної й однорідної інформації, в тому числі великих книжкових текстів. Тому виникла необхідність використання інфографіки як освітнього інструмента, який можна використовувати, щоб допомогти студентам встановити зв'язки та мотивувати їх на вивчення матеріалу.

Інфографіка – це візуальне відображення даних, що містить невелику за обсягом, але значущу і правильно оформлену інформацію.

Основні завдання інфографіки можна визначити так. 1. Фокус на увазі. Сьогодні людина отримує у п'ять разів більше інформації, ніж 1980-1990 року. Досягнення в галузі технологій полегшують і прискорюють доступ до всього - від новин та соціального досвіду до знань та досліджень. Постійний потік інформації - це постійна спокуса для студентів відволіктись від змісту заняття та зайнятись чимось іншим, особливо, якщо студент знаходиться поза межами аудиторії. Тому важливо представляти навчальний матеріал під час дистанційного навчання таким чином, щоб використати переваги сприймання. Людське око дуже ефективно взаємодіє з мозком і обробляє візуальну інформацію. За частки секунди мозок може обробляти символи та надавати їм значення [7]. Оскільки інфографіка поєднує текстовий матеріал із символічними малюнками, схемами, графіками, тощо, - ці елементи природним чином використовують обчислювальну потужність мозку і можуть допомогти студенту глибше поринути у контент навчального заняття.

2. Привабливість та залученість. Щоб використовувати можливості людського мозку і очей, навчальний курс повинен бути привабливим для студентів. Очевидною перевагою інфографіки є те, що сприйнявши зображення (за умови візуальної привабливості), користувачі курсу

будуть залучені та налаштовані на взаємодію з контентом. Адже цікаві та релевантні зображення часто залучають ширшу аудиторію, що призводить до більшої взаємодії, участі та залучення. Перевага використання інфографіки полягає і в тому, що добре виконані візуальні ефекти у поєднанні з цікавою і точною інформацією можуть призвести до збільшення терміну використання матеріалу заняття, зробити його актуальним.

3. Візуалізація. Візуальний контент також має тенденцію надавати більший вплив, ніж аудіальний вміст. Дослідження показують, що прослухана інформація запам'ятовується лише на 10%; навпаки, люди зберігають 65% інформації при сприйманні зображення [4]. Таким чином, інфографіка є корисним інструментом для студентів, що допомагає сприймати і запам'ятовувати матеріал під час дистанційного навчання.

Однак інфографіку слід не тільки споживати, але і створювати. Використання сучасної інфографіки у навчальному процесі, зокрема як засобу активізації навчально-пізнавальної діяльності, сприяє усвідомленню і структуруванню навчального матеріалу, розвиває цифрову компетентність майбутніх фахівців, а створення власної інфографіки вчить майбутніх вчителів створювати власний цифровий контент, підвищує ефективність самостійної роботи, сприяє формуванню практичних умінь й навичок опрацювання різноформатної інформації, надає можливість бачити результат праці.

Інфографіка дозволяє дати можливість студентам попрацювати з інформацією та засвоїти її через домінуючий тип інтелекту. Вона виступає вже не просто як інструмент індивідуалізації навчання, а як багатофункціональний інструмент, область застосування якого в освіті може бути досить широкою: заняття (урок), проект, дослідницька діяльність, самоосвіта. Процес роботи з інфографікою задіює всі рівні мислення. Студент, провівши власне дослідження з теми, аналізує матеріал, виділяє акценти і самостійно створює інфографіку. Робота над нею сприяє більш ретельному вивченню матеріалу, розвиває критичне мислення. З допомогою окремих сервісів працювати над інфографікою можна колективно або самостійно, що дозволяє формувати навички роботи в команді.

Інфографіку можна використовувати для актуалізації опорних знань. Наприклад, повторити основні поняття за допомогою карти знань. Крім того, її можна використати під час пояснення нової теми. Навчальний матеріал, представлений у компактному та яскравому вигляді, більше зацікавить студентів, ніж при звичайній розповіді або конспектуванні. При систематизації та закріпленні знань можна використати стрічки часу або різноманітні графіки. Також можна

запропонувати створити яскраву графіку, у якій би відображувались основні поняття теми, що активізує їх пізнавальний інтерес.

Зразки студентської інфографіки з педагогіки

Тема «Вчитель – класний керівник»

Аносова А. 31-ПО

Ярош В. 31-ПО

Усач М. 31-ПО

Список використаних джерел

1. Терещенко С. П., Гафіатуліна І. В., Вісник Науково-методичного центру навчальних закладів сфери цивільного захисту №27; 2017

2. Darling K. What is an infographic? And how is it different from a data visualization? [Blog post]. [Электронный ресурс] Режим доступа: https:// visme.co/blog/what-is-an-infographic/(дата обращения: 12.01.2022).

3. Cooper B. B. How Twitter's expanded images increase clicks, retweets and favorites [Blog post]. [Электронный ресурс] Режим доступа:https:// buffer.com/resources/the-power-of-twitters-newexpanded-images-and-how-to-make-the-most-of-it/ (дата обращения: 28.01.2022).

4. Medina J. Vision: Vision trumps all other senses. [Электронный ресурс] Режим доступа:http://brainrules.net/vision/ (дата обращения: 28.01.2022).

5. Pinantoan A. How to massively boost your blog traffic with these 5 awesome image stats [Blog post]. [Электронный ресурс] Режим доступа: https:// buzzsumo.com/blog/how-to-massively-boost-yourblog-traffic-with-these-5-awesome-image-stats/#gs. TBhrO9c (дата обращения: 28.01.2022).

6. Pritchard M. Data visualization vs. infographics [Blog post]. [Электронный ресурс] Режим доступа:https://killervisualstrategies.com/blog/data-visualization-versus-infographics.html.

7. Thorpe S., Fize D., & Marlot, C.. Speed of processing in the human visual system. Nature, 381(6582), 520–522

СЕМЕНЮК Наталія, викладачка Володимир-Волинського педагогічного фахового коледжу ім. А. Ю. Кримського Волинської обласної ради

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Невміння використати таке природжене багатство, як здатність до творчості, чи то через незнання, що вона є, чи через байдужість або острах видатися смішним — це є не просто марнотратство, це зрада самого себе.

Масатоші Йошимура

Розвиток суспільства, а тим більше його радикальна зміна, - суперечливий, складний і тривалий процес, пов'язаний із пошуком нових шляхів, засобів здійснення перетворень в усіх сферах життєдіяльності людей. Усе це зумовлює необхідність творчої участі в цьому процесі всіх членів суспільства, тому що недостатня творча активність, відсутність ефективних стимулів її розвитку та реалізації - основні фактори, які заважають втіленню нових ідей, задумів, нових цільових настанов та орієнтацій.

Кожна цивілізована країна дбає про творчий потенціал суспільства взагалі і кожної людини зокрема. Кожна особистість наділена надзвичайно багатим творчим потенціалом, який у житті часто залишається нереалізованим через об'єктивні чинники. Завдання будь-якого навчального закладу - забезпечити, щоб їх було якомога менше; прищеплювати навички, завдяки яким людина самостійно керуватиме своєю пізнавальною активністю, буде самостійно мислити, приймати неординарні рішення, свідомо вибирати свою життєву позицію, генерувати оригінальні ідеї. Розвиток творчої особистості юного громадянина значною мірою залежить від учителя, творча педагогічна діяльність якого стає міцним засобом формування і всебічного розвитку особистості кожного підлітка. А творчістю вважається діяльність, яка породжує щось нове, раніше не відоме на основі осмислення вже нагромадженого досвіду та формування нових комбінацій компетентностей студента.

Творча особистість — це креативна особистість (особистість, що має внутрішні передумови творчої активності), яка внаслідок впливу зовнішніх факторів набула необхідних для актуалізації творчого потенціалу людини додаткових мотивів, особистісних утворень, здібностей, що сприяють дослідженню творчих результатів в одному чи кількох видах творчої діяльності.

Якщо викладач ставить за мету розвиток потенційних творчих можливостей студента, формування його як творчої особистості, він повинен оволодіти тими формами, методами і засобами педагогічної діяльності, які забезпечують розвиток креативних рис особистості, а також тих додаткових мотивів, особистісних якостей, здібностей, які сприяють успішній творчій діяльності. Для цього і сам викладач повинен бути творчим, бо як добро виховує добро, так і творчість розвивається через творчість. Центральною ланкою розвиваючого навчання є створення оптимальних умов для розвитку загальних навчальних здібностей учнів і їхнього творчого потенціалу. У зв'язку з цим перед кожним учителем стоїть завдання виявити, закріпити у школярів прагнення і потяг до творчого самовираження, а також створити всі необхідні умови для їхнього подальшого розвитку.

Виховання творчої особистості учня неможливе без права вчителя на власну творчість, на пошуки своєї технології, яка відповідає його особистісним якостям. Педагогічна творчість має дві сторони: творчість самого організатора навчально-виховного процесу учителя і творчість учнів як необхідна умова удосконалення вчителя і розвитку творчих можливостей дітей. Учитель як суб'єкт педагогічної творчості повинен бути сформований як творча індивідуальність, яка включає в себе творче мислення і здатність до творчої діяльності.

Студенти залучаються до різних видів пізнавальної діяльності, пробують себе в процесі багатьох видів творчого пошуку. Подібні види навчально-практичної діяльності дозволяють визначити інтереси, нахили, творчі здібності і можливості, урахування яких допомагає створювати необхідні умови для їх підтримки й розвитку. Рівень сформованості творчої активності залежить від загального рівня розвитку студента, від досвіду творчої діяльності, одержаного в школі і за роки навчання у фаховому коледжі, а також від наявності задатків та здібностей.

Декілька аспектів про формування творчої особистості з власного досвіду. З кожним роком музичне мистецтво все сміливіше входить в життя закладів дошкільної навчальних освіти, загальноосвітніх шкіл, закладів фахової передвищої освіти та ВУЗів. Адже всі розуміють, що прекрасне – це добрий помічник у процесі навчання і виховання

особистості. Так засобами музики виражається краса життя, високі думки, почуття.

Одним із головних завдань педагогічної роботи є виявлення і максимальний розвиток творчого і духовного потенціалу студента. Приділяю увагу формуванню в них глибокого й стійкого інтересу до творчості засобами музичного мистецтва. На заняттях стараюсь створити такі ситуації, які сприяють повноцінній діяльності, розвитку й самореалізації кожної особистості. Намагаюсь зберегти духовні цінності студента, спираючись на унікальність і неповторність кожного з них, завжди допомагаю й підтримую у творчості.

Виховання студентів засобами музичного мистецтва було, є і завжди буде актуальним. Воно є тим неподільним комплексом позитивних емоцій, який безпосередньо впливає на всі аспекти виховного, культурного, морального та естетичного становлення творчої особистості студента, а також напрямом роботи для всіх педагогічних працівників, бо за допомогою музики формується культурний пласт нації.

Також вважаю, що велику роль в формуванні творчої особистості відіграє гурткова робота, яка достатньо розвинена на цикловій комісії музичного мистецтва та окремих методик. Мова йде про студентський хор, духовий оркестр, ансамбль народної музики, ансамбль баяністів, ансамбль народної пісні «Розмай», хореографічний ансамбль та широкий спектр солоспіву.

Місія вчителя – виховати високорозвинену творчу особистість, яка поєднувала б у собі найкращі моральні якості: національну гідність, моральну красу, добро, справедливість. Але, щоб захопити когось потрібно спочатку захопитись самому. Знаходячись в постійному творчому пошуку, намагаюсь власним прикладом спонукати студентів до творчої діяльності і розвитку музичних здібностей. Вчитель не може бути цікавим для учня, якщо сам не буде вдосконалюватись. Тому намагаюсь працювати над підвищенням свого загального, методичного та професійного рівня й до цього закликаю своїх колег. Музична діяльність – це моє життя. А творчого студента може розкрити тільки творчий вчитель.

Отже, педагогічна діяльність — це передусім діяльність творча. Без творчості неможливі ні виховний, ні навчальний процеси. Бо подібно до того, як скульптор ліпить свої скульптури, художник пише картини, ювелір обробляє коштовне каміння, а учитель творить нову особистість, яка житиме в цьому суспільстві та стане його невід'ємною часткою.

Список використаних джерел

1. Основи педагогічної творчості вчителя: Навчально-тематичний план і програма курсу для педагогічних спеціальностей

вищих навчальних закладів/Укл. С. О. Сисоєва, В. І. Барко, І. В. Бушовський та ін. К., 1991. 32 с.

2. Психологія і педагогіка життєтворчості: Навчально-методичний посібник (ред. рада: В. Даній, Г. М. Несен, Л. В.Сохань, І. Т. Єрмаков) К., 1996. 792 с.

3. Сидоренко Т. Творчість у діяльності вчителя. *Рідна школа.* №5. 2001. С.55-57.

4. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості вчителя: Навчальний посібник. К.: ІСДОУ, 1994. 112 с.

5. Сисоєва С. О. Педагогічна творчість учителя: Визначення, теоретична модель, функції підготовки // Педагогіка і психологія. К.: Педагогічна думка, 1998. 255 с.

ЧЕРВЯКОВСЬКА Наталія, аспірантка кафедри професійної освіти, трудового навчання та технологій Бердянського державного педагогічного університету

ПЕРЕШКОДИ, ЯКІ ПОСТАЮТЬ ПЕРЕД ВИКЛАДАЧАМИ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ОНЛАЙН-НАВЧАННЯ

Сценарій карантину (COVID-19) і надзвичайно важкі місяці воєнного стану в Україні надмірно переповнені викликами в освітньої галузі. Основною проблемою є дисбаланс між ефективністю, темпом навчання, якістю та загальним досвідом навчання в онлайн-групах.

З нинішньою кризою ми бачимо, наскільки важливо переосмислити наші механізми фахової освіти, щоб вони відповідали потребам студентів сьогодні та завтра.

Освітня діяльність в багатьох коледжах України перейшла в онлайн простір, що спонукало викладачів до оволодіння і впровадження інноваційних навчальних платформ і інших освітніх web-інструментів для навчання. Цей перехід від традиційних навчальних кабінетів до віртуального навчання занурив викладачів у незвідане, зі складними та невизначеними ситуаціями. Основними складнощами, з якими стикалися або стикаються викладачі, є не достатнє володіння навичками, необхідними для впровадження технологій онлайн-навчання в освітній процес, низький рівень адаптивності і орієнтування в умовах стрімкої діджиталізації освіти та вибір стратегії оцінювання (Рис.1).

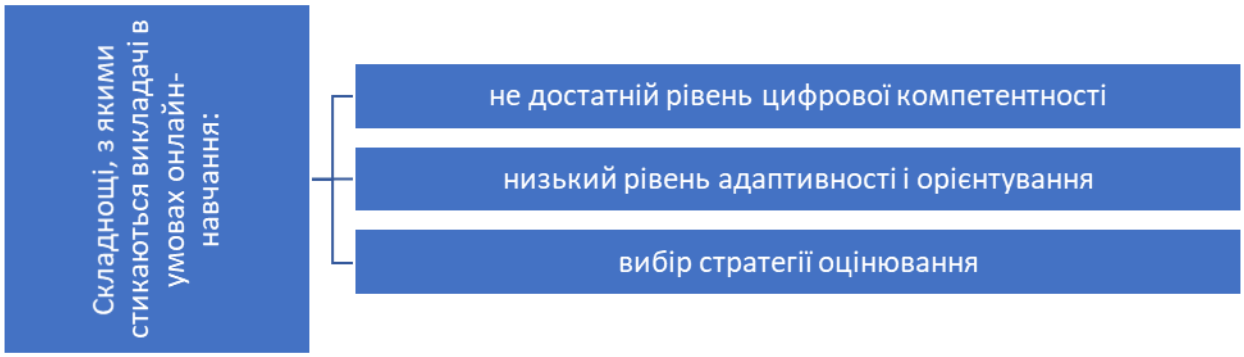

Рис. 1. Перешкоди, які постають перед викладачами в умовах онлайн-навчання

Цифрові компетентності – це базова річ, без якої неможливо уявити ефективну роботу сучасного вчителя [3]. У 2021 році Кабінетом Міністрів України було схвалено «Концепцію розвитку цифрових компетентностей до 2025 року», де зазначено проблеми, які потребують розв'язання і шляхи та способи розв'язання цих проблем [4]. Про цифрову компетентність і технології, які можна використовувати для освіти і навчання описано в «European Framework for the Digital Competence of Educators» [1]. Звіт Об'єднаного дослідницького центру (JRC) описує 22 компетентності, що згруповані в шести сферах цифрової компетентності вчителів: професійне залучення, цифрові ресурси, викладання й навчання, оцінювання, розширення можливостей здобувачів, сприяння цифровій компетентності здобувачів. На нашу думку, набуття правильного набору цифрових навичок, для інтеграції сучасних технологій у навчання, в реаліях сьогодення, відбувається через активне використання та експериментування з цифровими інструментами, приймання участі в онлайн-курсах, що навчають користуватися майже будь-якою цифровою технологією і співпрацю з колегами з метою обміну досвідом роботи в віртуальному середовищі або для вирішення технічних проблем.

Значну роль у допомозі вчителям відповідати вимогам їхньої роботи відіграє здатність до адаптації і орієнтування в непередбачуваних обставинах. Це особливо важливо в ці важкі часи, коли повномасштабне вторгнення Росії до України призвело до безпрецедентних збоїв не лише в освіті, але й майже в усіх аспектах людського життя. Згідно з дослідженнями психолога Андерса Еріксона, адаптивність, або адаптивне мислення, — це здатність орієнтуватися в несподіваних ситуаціях, швидко вираховувати різні варіанти реакцій і обрати найкращий з них за мінімальний час [2]. Коли викладачі краще адаптуються, вони краще реагують на динамічний характер викладання

та орієнтуються у складному робочому просторі. Наведемо приклади обставин, які вимагають ретельного орієнтування та адаптації:

- різні та мінливі потреби здобувачів;
- швидкий темп занять;
- пошук і опанування освітніх онлайн-інструментів, щоб краще пояснити чи проілюструвати начальний матеріал;
- керування власним емоційним станом і регулювання емоціями здобувачів;
- ефективна взаємодія з колегами, враховуючи різні формати і обставини спілкування;
- зміни в навчальних планах, реформи освіти, тощо.

Підходи, що можуть допомогти викладачам бути більш адаптованими під час навчальної діяльності, це брати на себе ролі партнера, тьютора, фасилітатора, модератора, новатора, ментора для оновлення формату навчальних занять через інтеграцію інтерактивних форм event'ів майбутнього [5]. Постійна зміна ролей викладача розвиває комунікативні навички, впливає на ефективність добору форм, методів і цифрових засобів навчання, сприяє зростанню його педагогічної майстерності. Підтримка емоційної стабільності викладача може здійснюватися через заохочення до психологічних онлайн-тренінгів, залучення до психологічного розвантаження викладачів практикуючого або штатного психолога, самоуправління та саморегуляцію.

Складним питанням сьогодення є оцінювання здобувачів в важких умовах онлайн-навчання. Оцінювання повинно бути змістовним та добре вибудованим, щоб допомогти здобувачам підготуватися до успіху, спонукаючи їх розмірковувати, взаємодіяти та застосовувати свої знання, щоб відповідати на запитання, розв'язувати проблеми та повідомляти інформацію. Будь-яке оцінювання навчання працює найкраще і ефективніше, коли воно є постійним. Нестабільний інтернет, планові і аварійні відключення електроенергії, відсутність умов до навчання в онлайн-режимі (проблеми технічного, побутового або фінансового характеру), слабка мотивація, нестійкий психологічний стан — все це ускладнює процес виконання практичних, тестових та інших завдань здобувачами вчасно. Також, викладачі зустрічаються з шахрайством, коли студенти списують, щоб отримати кращі результати в тестах і завданнях. Відсутність зворотного зв'язку, причиною чого може бути дисбаланс відведеного часу на онлайн-заняття і кількість здобувачів у групі, труднощі з новими методами оцінювання, які є повністю віртуальними та технологічними, також впливає на визначення якості результатів онлайн-навчання здобувачів. Рекомендації щодо оцінювання під час воєнних дій надала Державна служба якості освіти у співпраці з ініціативою «Система забезпечення

якості освіти» [6]. Важливим в оцінюванні сьогодні, на нашу думку, є індивідуальний підхід, мотивація до успіху, зворотній зв'язок і організація такого сценарію, де необхідно зрозуміти, який результат навченості хоче отримати викладач і яким інструментарієм можна виміряти ці показники, а потім обирати методи навчання.

Викладач, який не боїться експериментувати з digital-технологіями і впроваджувати різноманітні онлайн-інструменти в навчання та має чітке розуміння того, як цілий ряд факторів може перешкоджати навчанню здобувачів і як найкраще їх долати, а також розробляти ефективні вправи для оцінювання і надавати дієвий зворотний зв'язок, буде цікавим для своєї аудиторії. А значить, такий викладач зможе залучити до навчання своїх здобувачів, мотивувати, налаштувати на успіх і розвити професійні навички.

Таким чином, щоб уміло навчати в умовах цифрового освітнього середовища і за допомогою навчальних онлайн-систем під час складних і невизначених обставин сьогодення, необхідно удосконалювати рівень цифрової компетентності, розвивати навички адаптивності і орієнтування та мати сформовану стратегію оцінювання.

Список використаних джерел

1. Redecker, C. European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu. Punie, Y. (ed). EUR 28775 EN. Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2017, ISBN 978-92-79-73494-6, doi:10.2760/159770, JRC107466

2. Адаптивне мислення — нова базова навичка 21 століття. *Executives.* URL: https://executives.com.ua/adaptyvne-myslennia-nova-bazova-navychka-21-stolittia/ (дата звернення: 08.11.2022)

3. Іонан В. Як учителям підвищити цифрові компетентності. *Веб-ресурс НУШ.* URL: https://nus.org.ua/view/yak-uchytelyam-pidvyshhyty-tsyfrovi-kompetentnosti/ (дата звернення: 07.11.2022)

4. Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#Text (дата звернення: 07.11.2022)

5. Червяковська Н.В. Організаційно-педагогічні умови професійно орієнтованого навчання інформатичних дисциплін майбутніх учителів початкової школи в закладах фахової передвищої освіти // Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря]. – Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2021. – Вип. 44. Том 3. – С. 263–269.

6. Як здійснювати оцінювання навчальних досягнень учнів в умовах війни: рекомендації Державної служби якості освіти. Державна служба якості освіти України. URL: https://sqe.gov.ua/yak-zdiysnyuvati-ocinyuvannya-navchalni/ (дата звернення: 08.11.2022)

Секція 3. ПСИХОЛОГІЧНА СТІЙКІСТЬ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ПЕРІОД ВІЙНИ: ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ВИМІР

БЄДУНОВА Олена, практичний психолог, Бердянська спеціалізована школа I-III ступенів № 16 з поглибленим вивченням іноземних мов

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Українці живуть і працюють в умовах воєнного стану. Війна принесла випробування в наше життя. Вимушене обмеження прав та свобод, постійний потік новин про воєнні дії та невизначеність майбутнього може вибити опору з-під ніг у багатьох людей. Саме тому, необхідно усвідомлювати, що дуже потрібно знати, як не втратити психологічне здоров'я та заспокоїтися в умовах стресу.

Стрес – це універсальна адаптивна реакція людини на небезпечну чи невизначену, але значущу ситуацію в умовах відсутності адекватного стереотипу поведінки; це захисний механізм управління поведінкою людини з метою підтримки її виживання. Суб'єктивно стрес переживається як стан напруженості, а об'єктивно – проявляється в мобілізації нервової, імунної, серцево-судинної та м'язової систем організму. Стресостійкість – здатність людини успішно застосовувати прийоми керування стресом [2].

Нам потрібна психологічна стійкість – індивідуальна і колективна – для того, щоб вистояти, перемогти й відродитися. Це те уміння, яке дозволить пройти крізь усі випробування, залишаючись людьми світла, правди й любові, зберігаючи, відновлюючи та плекаючи при цьому наше психічне здоров'я, особистісну цілісність і зростання, соціальні зв'язки [1].

Переконані, важливими прийомами зняття стресу є такі: перенесення, переключення, зміни масштабу подій, прийоми

накопичення радості, мобілізації гумору, прийоми відчуження, інтелектуального переосмислення, розумного егоїзму, релаксації, інтуїції та мисленнєвого бар'єру. Зупинимося детальніше на деяких з них.

Так, перенесення дозволяє відволіктися від неприємних обставин шляхом створення стану відчуженості, уявного перенесення неприємного душевного стану, наприклад, на сторонні предмети. Цей прийом здебільшого близький до попереднього й рекомендує думати про щось приємне замість тривожних думок. Зміна масштабу подій – це прийом, в якому наголошено на спробі подивитися на власні переживання з віддаленого майбутнього з боку, з метою зменшення інтенсивності переживань. Дуже актуальними сьогодні ми вважаємо прийоми накопичення радості та мобілізації гумору, де основна увага приділяється отриманню позитивних емоцій, які є потужним антистресовим фактором і протидією стресу. Не менш важливими є й прийом відчуження, що здійснює захист людини шляхом усунення від тієї своєї частини, що провокує нестерпні переживання й знижує ефект негативного впливу. Важливу роль відіграє також прийом інтелектуального переосмислення, метою якого є вміння знайти в поганому щось корисне для себе. Під час бойових дій важливо пам'ятати про себе, любити і приймати себе таким, яким ти є (прийом розумного егоїзму) і приділяти увагу фізичним навантаженням, заняттям улюбленими справами, духовному розвитку тощо (прийом релаксації).

Отже, війна є одним із найбільш потужних стресогенів, що впливають на психіку дітей і дорослих. Проте слід пам'ятати, що травматичний стрес – це нормальна реакція на події, які виходять за межі життєвого досвіду особистості. Подолання наслідків стресу залежать від індивідуальних особливостей кожної людини. Використання зазначених вище прийомів подолання стресу дозволить дитині адаптуватися до нового стилю життя в умовах воєнного стану, забезпечить надійні канали підтримки в нестабільному світі, дасть змогу продовжити успішно навчатися та розвиватися.

Список використаних джерел

1. Безпечний простір, Онлайн-курс EdEra про організацію безпечного психосоціального освітнього простору для вчителів і дітей. URL: https://study.ed-era.com/uk/courses/course/636 (Дата звернення: 18.09.2022).

2. Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми у конфліктний та постконфліктний період: метод. рек. / Н.П. Бочкор, Є.В. Дубровська, О.В. Залеська та ін. Київ: МЖПЦ «Ла Страда-Україна», 2014. 84 с.

ДРОЗД Лідія, кандидатка психологічних наук, старша викладачка, Херсонський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ КОУЧИНГУ В РОБОТІ ЛОГОПЕДІВ

Підготовка сучасного фахівця-логопеда в системі вищої педагогічної освіти визначається процесами, що відбуваються в соціальному й культурному середовищі. Успішне вирішення завдань національного виховання безпосередньо пов'язане з удосконаленням підготовки висококваліфікованих педагогів в різних сферах.

Модернізація освіти передбачає підвищення професійного рівня, формування та вдосконалення професійної культури фахівців відповідно до запитів сучасного життя, надання практичної спрямованості їхній підготовці, яка поєднує міждисциплінарні знання, аналіз і проєктування діяльності, здатність до системної дії в професійній ситуації, самостійного набуття нових знань, прийняття рішень у нестандартних умовах; постійне професійне зростання, що зумовлює розробку інноваційних підходів у навчанні майбутніх фахівців, зокрема логопедів, з метою підвищення їхньої професійної компетентності.

У сучасних педагогічних дослідженнях є достатньо високий інтерес науковців до проблем підготовки майбутніх логопедів до професійної діяльності, а також постійного професійного зростання в своїй сфері.

Педагогічна діяльність являє собою особливий вид суспільно корисної діяльності дорослих людей, свідомо націлений на підготовку підростаючого покоління до самостійного життя відповідно до економічних, політичних, моральних і естетичних цілей.

Педагогічний коучинг (від англ. coaching – наставляти, надихати, тренувати для спеціальних цілей, підготовляти до вирішення певних завдань) – це різновид технології науково-методичного супроводу, система андрагогічних принципів і прийомів, що сприяють розвитку потенціалу особистості та групи спільно працюючих людей (команди, організації), а також забезпечують максимальне розкриття та ефективну реалізацію цього потенціалу.

За визначенням Міжнародної Федерації Коучингу ICF, коучинг – це система реалізації спільного соціального, особистісного, творчого потенціалу учасників процесу неперервного розвитку педагогічної майстерності із метою отримання максимально можливого результату;

співробітництво, яке допомагає клієнтам досягати реальних результатів у своєму особистому і професійному житті.

Стосовно коучингу в роботі логопеда можу зазначити, що використовуються перш за все елементи коучингу. Для прикладу використання коучингу може бути у вигляді тренінгів для батьків, для батьків і дітей разом.

Ключові завдання, які має на меті коучинг в роботі логопеда, це перш за все:

- встановлення партнерських відносин із сім'єю кожного вихованця, створення атмосфери спільних інтересів;
- підвищення обізнаності батьків в області розвиваючої та корекційної педагогіки, викликати в них максимальний інтерес і бажання брати участь у вихованні та розвитку своєї дитини;
- виховувати у батьків гарну звичку цікавитись у педагогів процесом розвитку дитини в різних видах діяльності, звертатись за допомогою в питаннях колекційного спрямування.

Відповідно проведення коучинг тренінгу для батьків має певні особливості, вони мають певні етапи. Починати необхідно в першу чергу зі встановлення та налагодження емоційного контакту. Потім можемо запропонувати батькам у вигляді анкети відмітити дані стосовно своєї дитини, а також визначити рівень своєї обізнаності в області логопедії, і відповідно його основних завдань в роботі з дитиною.

Далі переходимо до наступного етапу, його роль полягає у визначенні спільних завдань, саме для досягнення конкретної мети. В нашому випадку це саме позитивний результат, який очікують батьки після роботи логопеда з дитиною. Можемо поставити питання батькам, для визначення того чого саме вони чекають після роботи фахівця з дитиною, як швидко вони чекають результат, чи розуміють особливості роботи логопеда. І саме головне, чи готові батьки зробити крок на зустріч логопеду для ефективної роботи і досягнення позитивного результату. Адже ми знаємо, що досягнути позитивного результату можна лише якщо буде співпраця з батьками.

Після поставлених питань, а також їх обговорення можна запропонувати батькам знову відмітити собі, чи змінився рівень їх обізнаності стосовно роботи логопеда, стосовно мовленнєвих порушень, які є у їх дитини. Це дасть змогу нам ,як фахівцям визначити та зафіксувати наскільки корисною була надана інформація для батьків.

Щодо наступного етапу, то його можна охарактеризувати як етап, на якому ми визначаємо спільно, які перешкоди можуть нам заважати для досягнення поставлених цілей. Це можуть бути питання, які спрямовані на розуміння батьків, що саме може бути перешкодою для отримання позитивного результату. Маємо визначити з батьками їх

достатньо ключову роль в досягненні результату, їх відповідальність, відношення до співпраці з логопедом.

Заключний етап зазвичай носить назву, рефлексія. Саме на даному етапі і визначаємо, які знання отримали батьки під час проведення такої зустрічі у форматі коучинг-тренінгу. Що для них було корисним, чи зможуть вони в майбутньому користуватись отриманими знаннями, чи вважають необхідним частіше відвідувати певні зустрічі, можливо їх зацікавить формат такої зустрічі і з дітками.

Можна зробити висновок, що використання елементів коучингу в роботі логопедів наразі є досить актуальним інноваційним підходом як до батьків, так і до дітей з порушеннями мовлення. Такі зустрічі підвищують рівень обізнаності батьків, тому що вони потребують більше інформації саме тієї, яка стосується мовленнєвих порушень їх дитини. Для визначення певних пріоритетів саме в співпраці з фахівцями в сфері логопедії, ми маємо розширяючи інформаційний простір батьків стосовно особливостей мовленнєвих порушень, тим самим допомагаємо їм визначити власний рівень важливості в досягненні позитивного результату.

Список використаних джерел

1. Коучинг – інструмент особистого і професійного розвитку [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.lifecoach.com.ua/
2. Нежинська О. О., Тименко В. М. Використання коучингу в системі вищої освіти України. *Вісник післядипломної освіти* : зб. наук. праць Ун-ту менедж. освіти НАПН України ; редкол. :О. Л. Ануфрієва [та ін.] ; голов. ред. В. В. Олійник. К. : АТОПОЛ ГРУП, 2015. Вип. 15(28). С. 236–245.
3. Нежинська О. О., Тименко В. М. Коучинг у діяльності практичного психолога системи освіти : спецкурс для слухачів очно-дистанційної форми навчання в системі післядипломної педагогічної освіти. НАПН України, ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти». К., 2015. 44 с.

КОРОБОВА Ольга, заступник директора, Бердянська спеціалізована школа I-III ступенів №16 з поглибленим вивченням іноземних мов

ШЛЯХИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Загальновідомо, що діти у збройних конфліктах часто позбавлені основних потреб, психологічно сприятливого середовища, освітніх, а

також професійних можливостей та інших ресурсів, які сприяють позитивному психосоціальному розвитку і психічному здоров'ю. Через понад двадцять років після доповіді Граси Машел для Організації Об'єднаних Націй (ООН) про дітей і збройні конфлікти, що є одним із перших документів, які сприяють підвищенню обізнаності міжнародної спільноти про вплив війни та конфліктів на дітей і молодь, сьогодні існує приблизно мільярд дітей, які живуть у зонах бойових дій і регіонах терору, серед яких і окуповані території півдня України [2]. Діти продовжують страждати від збройних конфліктів, і надання їм підтримки має бути пріоритетом для міжнародної спільноти.

Переживання збройних конфліктів у дитинстві та підлітковому віці становить серйозні ризики для психічного здоров'я та загрози розвитку дитини. Уразливість до різних типів насильства, тривалість конфлікту та характер травматичних подій, які пережили та стали свідками, пов'язані з появою і тяжкістю психічних розладів у постраждалих від конфлікту дітей.

Загалом, найпоширенішими психічними розладами серед представників підростаючого покоління, які зазнали конфлікту, є посттравматичний стресовий розлад і депресія. Інші розлади включають гострі стресові реакції, синдром дефіциту уваги з гіперактивністю (СДУГ), панічний розлад, тривожні розлади, характерні для дитинства, і розлади сну. У пізньому дитинстві ті, хто зазнав травми, пов'язаної з конфліктом, є схильними до екстерналізованих симптомів, включаючи поведінкові проблеми та розлади поведінки/опозиційного виклику. Окрім того, діти, які зазнали впливу збройних конфліктів, часто відчувають супутні психопатологічні захворювання, і кількість симптомів розладу може збільшуватися поступово [1].

Наслідки збройного конфлікту відбиваються на соціальній екології та розвитку дитини. Психосоціальні прояви воєнної травми серед дітей включають проксимальний і віддалений вплив на сімейні взаємодії, стосунки з однолітками, результати навчання та загальне задоволення життям. Психосоціальні наслідки збройного конфлікту можуть вплинути на здатність дітей домовлятися про соціальну підтримку та ресурси, включаючи базові потреби, у постконфліктному середовищі, що є важливими наслідками для психічного здоров'я. Проте, слід відмітити, що хоча досвід конфлікту та постконфліктне середовище можуть негативно вплинути на психічне здоров'я, наявність захисних факторів, включаючи схвалення сім'єю та суспільством, може діяти для буферизації негативних наслідків війни, тим самим зменшуючи ризик психічних розладів і сприяючи психосоціальному функціонуванню.

Хоча доступ до освіти часто порушується під час війни, коли територія звільняється або молодь переселяється в більш безпечне

середовище, класна кімната є корисним середовищем для здійснення заходів щодо відновлення психологічного стану.

Отже, сьогодні потреба в емоційній стабілізації є більш необхідною, ніж у конкретних логічних знаннях. Головним завданням школи під час війсни є стабілізація психологічного стану дітей і учнівської молоді через залучення до конструктивної діяльності, командної роботи всіх учасників освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Панок В.Г. Психологічна служба : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : ТОВ Друкарня Рута, 2012. 488 с.
2. Graça Machel, Impact of Armed Conflict on Children: Report of the Expert of the Secretary-General, Submitted Pursuant to UN General Assembly Resolution 48/57, UN, New York, 996.

КУЗНЕЦОВ Микита, здобувач першого рівня вищої освіти факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв, 3 курс, Бердянський державний педагогічний університет,
ГОРЕЦЬКА Олена, кандидатка психологічних наук, доцентка, завідувачка кафедри психолоії, Бердянський державний педагогічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ СТРЕСОСТІЙКОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Сьогодні особливості нашої реальності, пов'язані з війною, погіршенням та нестабільністю політичної й економічної ситуації, постійно мінливими умовами життя вимагають від особистості високого самоконтролю власної поведінки.

Сила прояву поведінкових реакцій на різноманітні стресори та їх вектор обумовлені стресостійкістю особистості, яку розуміють як сукупність особистісних якостей, що дозволяють людині переносити значні інтелектуальні, вольові та емоційні навантаження (перевантаження), зумовлені особливостями професійної або навчальної діяльності. Це здатність організму зберігати нормальну працездатність під час дії стресора [4].

Психологічну стійкість особистості можна розглядати як складну якість особистості, синтез окремих якостей і здібностей. До складових

психологічної стійкості деякі дослідники відносять: здатність до особистісного зростання зі своєчасним і адекватним вирішенням внутрішньо-особистісних конфліктів (ціннісних, мотиваційних, рольових); відносну (не абсолютну) стабільність емоційного тону і позитивного настрою; розвинуту вольову регуляцію [2].

У сучасній психологічній літературі стресостійкість розглядається як структурно-функціональна, динамічна, інтегративна властивість особистості, як результат трансактного процесу зіткнення індивіда зі стресогенним чинником, що уміщує процес саморегуляції, когнітивну репрезентацію, об'єктивну характеристику ситуації та вимоги до особистості (за В. Корольчук). Це також міра піддатливості людини стресу, підґрунтя її успішної соціальної взаємодії, якій властиві емоційна стабільність, низький рівень тривожності, високий рівень саморегуляції, психологічна готовність до стресу (за Р. Купріяновим, Ю. Кузьміною). Це інтегративна властивість особистості, що характеризується такою взаємодією емоційних, вольових, інтелектуальних та мотиваційних компонентів психічної діяльності людини, які забезпечують оптимальне успішне досягнення мети діяльності у складній емотивній обстановці (за Н. Брежнєвою) [3].

Стресостійкість забезпечує індивіду можливість витримувати значні розумові, фізичні, вольові та емоційні навантаження, зберігаючи при цьому ефективність функціонування (за М. Біловою) [3].

Стресостійкість особистості на соціально-психологічному рівні розглядають як: збереження здатності до соціальної адаптації; збереження значущих міжособистісних зв'язків; забезпечення успішної самореалізації, досягнення життєвих цілей; збереження працездатності; збереження здоров'я.

Вияв стресостійкості як системної динамічної властивості особистості, яка визначає здатність людини протистояти стресорному впливу та адекватно емоційно реагувати на більшість стресогенних ситуацій, активно їх змінювати чи пристосовуватись до них без шкоди для свого здоров'я та зберігати ефективність виконуваної діяльності, має свої особливості у кожному віковому періоді [4].

Усі дослідники відзначають, що стресостійкість як властивість психіки відображає здатність особистості успішно здійснювати необхідну діяльність у різних життєвих ситуаціях.

Юнацький вік характеризується стрімким розвитком і швидкими змінами особистості, що включають різного роду стреси. Стресостійкість у юнацький період розглядається науковцями як проблема психічної адаптації людини, емоційної стійкості та здатності контролювати власні емоції.

Для студентів стає справжнім випробуванням навчання у закладі вищої освіти, адже вони зіштовхуються зі кардинальними змінами у своєму житті – це нові умови життя, міжособистісні стосунки, відповідальність за власну діяльність. Щоб майбутні фахівці змогли успішно та гармонійно увійти до закладу вищої освіти в першу чергу потрібно забезпечити та надати психологічний супровід в умовах низького прояву стійкості до стресу у нових умовах життя.

Згідно досліджень А. Шамне, саме студенти-першокурсники проявляють високий рівень академічного і інтерперсонального стресу, який корелює з емоційної дезадаптацією і високим ступенем суіцідального ризику. Це пов'язано з тим, що вони змушені спілкуватися з новими людьми, встановлювати нові соціальні контакти, їм доводиться справлятися з інтенсивними навантаженнями, пов'язаними з новими формами навчання. Також суттєвим стресором є зміна місця проживання для студентів, які приїхали на навчання з інших міст та країн. Переважна більшість з них починають життя в гуртожитку, яке за характером відносин відрізняється від домашнього життя. Крім того, першокурсник, який жив у середньому і малому місті, селі, повинен адаптуватися і до способу життя у великому місті, засвоїтися на новій території. Вихідцям з невеликих населених пунктів складніше звикнути до темпу, що диктує життя у місті та розклад навчання у ЗВО. До того ж з переїздом з рідного міста втрачаються вже налагоджені відносини, зв'язки; з'являється відсутність орієнтації в новому місті, відсутність моральної підтримки тощо.

Кількісне вираження впливу даних стресорів у студентів денної форми навчання, які проживають вдома і у гуртожитку дещо відрізняється. Так, стресори «навчання» і «здоров'я» більш виражені у тих, хто проживає вдома (57% та 28%), а рівень стресорів «побут» (26%), «конфлікти» (34%) і «стосунки з оточуючими» (39%) дещо вищий у тих, хто проживає в гуртожитку [21]. Згідно цих досліджень, більш важливим для студентів, які проживають вдома, є вплив соціальних чинників (політична і економічна ситуація в країні) (32%), а для тих, хто проживає в гуртожитку – страх майбутнього (12%). Однак, статистично значущі відмінності виявлено лише за стресором «побут» (0,05).

Визначення основних тенденцій взаємозв'язку нервово-психічної стійкості, ризику дезадаптації у стресі та стресостійкості студентів-першокурстників, у контексті даного дослідження, показало наступну тенденцію. Студенти, які живуть у гуртожитку, мають менше проявів нервово-психічної нестійкості, в них менший ризик дезадаптації у стресових ситуаціях, пов'язаних з процесом адаптації до умов навчання у ЗВО, вони більш швидко адаптуються до умов навчання та проживання; виявляють більшу стресостійкість, аніж їхні одногрупники, що

проживають удома; вони легше долають стресові бар'єри та швидше адаптуються до навчання та проживання в «чужому місті». На відміну від студентів, що проживають в гуртожитку, студенти, які продовжують жити вдома, більш вразливі до навчальних стресів, пов'язаних з процесом адаптації до умов навчання у ЗВО [3].

І. Нарінгер зазначає, що формування стресостійкості у студентському віці можливе завдяки здійсненню методу психологічного тренування, де мають бути використані вправи, що сприяють саморегуляції стану студента, активізації психічних функцій, мотивують студентів для розвитку тих чи інших компонентів психіки тощо. Г. Ришко наголошує на важливості формування стресостійкості, вибору копінг-поведінки, корекції тривожності та показників соціально-психологічної адаптації у осіб юнацького віку. Такі здатності можна досягти завдяки проведенню семінарів, практикумів, тренінгових занять, психологічного консультування, бесід та методів імітаційного моделювання (моделювання умов та відносин професійної та навчальної діяльності: розігрування рольових ситуацій, інсценізації, кейс-методи, імітаційні ігри, аутогенне тренування для саморегуляції власних емоцій (гнів, тривожність), набуття нових конкретних якостей та формування навичок самоконтролю) [1].

Таким чином, від успішного вирішення питань розвитку стресостійкості здобувачів вищої освіти залежить успішність їх самореалізації, досягання життєво важливих цілей, можливість бути високоефективним у своїй майбутній професійній діяльності, вміти налагоджувати і підтримувати гармонійні стосунки з одногрупниками, викладачами та близькими, зберігати фізичне та психічне здоров'я тощо.

Список використаних джерел

1. Бужинська С.М., Скляр С.С., Даніліч-Скакун А.А. Стресостійкість студентів як складник успішності навчання у ЗВО. *ГАБІТУС.* Випуск 23. 2021. С. 55–59.

2. Овсяннікова Я.О. Теоретико-методологічні підходи до аналізу понять емоційної, психологічної стресостійкості. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2009. Вип.6. С. 85–94.

3. Психологія стресостійкості студентської молоді / Л. Афанасенко, І. Мартинюк, Л. Омельченко, А. Шамне, В. Шмаргун, С. Яшник / За заг. ред. В. Шмаргуна. К. : Видавничий центр НУБіП України, 2018. 198 с.

4. Тептюк Ю.О. Психологічні умови розвитку стресостійкості у соціальних працівників різних вікових категорій : дис. канд. психол.н. : 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія. К. 2021. 272 с.

РАДІОНОВА Марина, Бердянський державний педагогічний університет

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Актуальність дослідження. Наразі українське студентство вимушено здобувати вищу освіту в умовах зміненої реальності та невизначеності. Життєві цілі, які ще недавно були вектором їх особистісного та професійного зростання, зараз, під впливом війни, змінили свою пріоритетність. Тепер, найголовнішим завданням молодої особистості є знаходження у собі ресурсів для адаптації до нових умов життя, подолання щоденного стресу, протидії психотравмуючим ситуаціям, збереження власного життя та психічного здоров'я. Саме тому, зараз як ніколи, перед психологами постає завдання розробки та впровадження ефективних методів надання психологічної допомоги з метою підвищення опірності та життєстійкості особистості.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично довести важливість життєстійкості здобувачів вищої освіти в умовах воєнного часу та описати шляхи її підвищення.

Поняття «життєстійкість» розглядається у працях багатьох вчених: Л. Александрової, Л. Коробка, Ю. Кобикової, Д. Леонтьєва, С. Мадді, В. Московченко, П. Лушина, В. Панченко, В. Предко, О. Расказової. Розвитку життєстійкості в умовах воєнних конфліктів присвячені праці С. Богданова, О. Залеської, В. Климчука, Т. Ларіної, М. Радіонової, Т. Тарабриної, Т. Титаренко, В. Чернобровкіна. Методи надання психологічної допомоги особам, переживши воєнний конфлікт, розглядаються у працях Є. Александрова, В. Березовця, А. Іванова, Н.Жуматій, С. Литвинцева, А. Маклакова, Є. Снєдкова, О. Рєзника, М.Титова.

Життєстійкість здобувачів вищої освіти є цінним ресурсом подолання стресових та кризових ситуацій, спричинених воєнним конфліктом. Щоб мати можливість адекватно реагувати на виклики сьогодення, вичленовувати із пережитого травмівного досвіду ресурси для особистісного зростання, сприймати пережиту ситуацію як позитивний досвід та продовжувати жити повноцінним життям, зберігаючи внутрішній баланс та особистісну ефективність, здобувачам вищої освіти важливо усвідомлювати власні емоційні стани, вчитися навичкам емоційної саморегуляції, актуалізувати внутрішні ресурси, розвивати резилєнтність та життєстійкість [8]

Автором поняття «життєстійкість» є С. Мадді який визначає її як рису особистості, до структури якої входять установки, переконання, здібності та стратегії, що допомагають людині трансформувати стресові події у ресурси особистісного зростання, сприяють набуттю здатності людини зберігати адекватний психічний стан у кризових ситуаціях, що сприятиме успішній адаптації до несприятливих змін. У структурі життєстійкості С. Мадді три компоненти: включеність, контроль та прийняття ризику [1].

В. Московченко, на противагу С. Мадді, припускає, що за умови неминучості ситуації, особистості необхідно прийняти до уваги такі установки як смирення; прийняття себе, не дивлячись ні на що; пошук натхнення і саме натхнення. На думку авторки, ці установки і визначають поняття «пережити» [6].

Психологиня Л. Коробка розглядає концепт життєстійкості у контексті посттравматичного росту та позитивної адаптації, зазначає, що останнє можливо лише завдяки життєстійкості, психологічній пружності та адаптивності особистості, що проявляється у оволодінні особистістю новою реальністю. Як наслідок, отриманий в процесі подолання труднощів, викликаних воєнним конфліктом, досвід визначається особистістю як позитивні зміни: в прийнятті себе; в міжособистісних стосунках; цінностей [5].

На думку Ю. Кобикової, життєстійкість розглядається як інтегративна якість, що включає в себе здатність приймати виклик, внутрішній локус контролю з прийняттям відповідальності за події, що відбуваються, цілеспрямованість дій (залученість в події, що відбуваються) [4].

В. Предко зазначає, що високий рівень життєстійкості сприяє розвитку активної життєвої позиції, вона надає особистості відчуття здатності самостійно вибирати свій життєвий шлях, допомагає приймати правильні рішення у складних ситуаціях вибору, вчить аналізувати істинні причини своєї поразки і знаходити сенс навіть у власних невдачах [7].

Отже, проведений теоретичний аналіз свідчить про позитивну роль життєстійкості особистості у подоланні психотравмуючих ситуацій, викликаних війною. Для підтвердження цієї гіпотези, нами було проведено емпіричне дослідження життєстійкості здобувачів вищої освіти в умовах воєнного часу. Для вивчення даного вища застосовувалася методика «Тест життєстійкості С. Мадді» в адаптації Д. Леонтьєва, О. Рассказової, Є. Осіна. Дослідження проводилося у серпні 2022 року, на шостому місяці повномасштабної війни в Україні. Вибірку склали 135 здобувачів Бердянського державного педагогічного університету віком від 18 до 21 років (108 дівчат та 27 юнаків).

Результати діагностики показали, що високий рівень життєстійкості властивий лише для 13% здобувачів, середній рівень мають 51%, а низький виявлено у 36% респондентів. Зважаючи на те, що автор діагностичної методики С. Мадді визначає життєстійкість як систему переконань про себе, про світ та про відносини зі світом, яка перешкоджає виникненню внутрішньої напруги в стресових ситуаціях з допомогою стійкого їх подолання, вже на цьому етапі можна говорити про необхідність психологічного втручання з метою підвищення життєстійкості особистості в умовах воєнного конфлікту, адже, спираючись на результати теоретичного дослідження, особи з низьким рівнем життєстійкості значно гірше переживають кризу, мають труднощі у подолання стресів і більш вразливі до виникнення негативних наслідків травмівного досвіду.

Розглядаючи компоненти життєстійкості, результати опитування показали, що «залучення» як переконаність у тому, що включення у процеси, що відбуваються, дає максимальний шанс знайти для себе щось варте й цінне, на високому рівні не проявляється у жодного респондента. Тобто, на період проходження опитування, жоден здобувач вищої освіти не здатен отримувати задоволення від своєї діяльності. Середній рівень залучення проявляється у 56% опитаних, а 44% мають низький рівень, а отже, схильні до виникнення почуття відкинутості, відчуття себе «поза» життям.

Наступний компонент життєстійкості – «контроль» – на високому рівні проявляється у 9% здобувачів вищої освіти, що свідчить про їх переконаність у тому, що боротьба дозволяє вплинути на результат подій, що відбуваються навколо (навіть якщо успіх не гарантований). Середній рівень сформованості даного явища властивий 73% респондентів. А ось 18% опитаних схильні проживати відчуття власної безпорадності.

«Прийняття ризику» як переконаність людини в тому, що все те, що з нею трапляється, сприяє її розвитку за рахунок отриманих знань та досвіду (як негативного, так і позитивного) на високому рівні проявляється у 33%. Порівняно з іншими компонентами, це найвищий показник, що відображає готовність третини респондентів діяти навіть за умови відсутності надійних гарантій успіху, вважаючи прагнення до простого комфорту та безпеки таким, що збіднює життя особистості. Такі здобувачі здатні рефлексувати власну поведінку в умовах, що склалися, робити висновки та сприймати пережитий досвід як ресурси до розвитку та особистісного зростання. Середній рівень сформованості даного компоненту властиве 54% опитаних, а у 13% це компонент розвинений на низькому рівні.

Таким чином, низькі показники життєстійкості здобувачів вищої освіти зумовлює необхідність дослідження та розробки ефективних засобів її підвищення, враховуючи специфіку кожного компоненту.

Сучасні дослідники, розглядаючи життєстійкість у різному контексті, описують декілька ефективних напрямів надання психологічної допомоги особистості з метою підвищення її опірності та здатності інтегрувати травмівний досвід як ресурс у своє життя. Так, И. Титаренко, досліджуючи пост-досвідне зростання особистості та її здатність долати травмівні події, зокрема переживання війни та її наслідків, підкреслює важливість використання при психологічній допомозі практик, які виконують регулятивну та смислозберігальну функції, синтезуючи досвід і актуальне сприймання конкретної життєвої ситуації. Тобто, працюючи над підвищенням життєстійкості здобувачів вищої освіти в умовах воєнного конфлікту, важливо надати їм можливість впроваджувати у своє життя нові моделі взаємодії зі світом, соціумом, культурою, життєвою ситуацією, які сприятимуть їх особистісному руху, самозмінам в конкретних життєвих обставинах, трансформації їх сенсів. Одним з ефективних способів такої роботи авторка називає реконструкції життєвої історії з обривами контексту, що дає можливість екологічно прожити травмівний досвід, поступово встановити нові зв'язки між певними життєвими подіями, сформувати нові позиції, що допомагають долати травматичні витіснення. Інший спосіб, пропонований авторкою – демаркація меж, коли психолог допомагає особистості «осмислити новий досвід існування на стику між знайомим, мирним, і незнайомим, воєнним, світами, коли життя на межі стимулює до автономізації від усіх, хто по інший бік барикад, і нової самоідентифікації, і вироблення якихось інакших способів контактування з оточенням» [10].

Л. Сердюк та О. Купрєєва розробили соціально-психологічний тренінг підвищення життєстійкості, який базується на моделі життєстійкості С. Мадді та дає можливість здійснювати психологічний вплив на такі складові особистості як самоставлення, систему переконань та смисложиттєвих орієнтацій, оптимізм, копінг-стратегії, самоефективність, цілі та мотиви [9].

О. Бацилєва, І. Пузь, О. Єрмішев, виходячи з аналізу життєстійкості як особистісного ресурсу та результатів власних емпіричних досліджень, розробили психологічну програму розвитку життєстійкості студентської молоді, головною метою якої є сприяння розвитку тих якостей особистості, які є підґрунтям для становлення життєстійкості молодої людини. Зокрема, у ході занять важливим є формування розуміння значення понять «життєстійкість» та «життєстійка особистість»; якостей, які належать життєстійкій особистості; критеріїв,

якими визначається статус життєстійкої особистості у сучасному суспільстві. Автори вважають, під час тренінгової роботи важливо застосовувати комплекс методів та прийомів які дозволять впливати на когнітивну, емоційну, поведінкову та індивідуально-смислову сфери здобувачів вищої освіти [2].

К. Гавриловська та Ю. Дем'янчук, для підвищення життєстійкості особистості використовують арт-коучинговий підхід, застосовуючи для кожного її компонента окрему техніку. Так, для роботи з компонентом життєстійкості «залученість» автори пропонують арт-коучингову техніку «Якби…», яка дає можливість мотивувати особистість до реалізації цілей, підвищити рівень внутрішнього емоційного налаштування на успіх. Для роботи з компонентом життєстійкості «контроль» пропонується техніка «Картезіанський квадрат», адже в умовах неспроможності контролювати життєві події, існує ризик формування феномену завченої безпорадності. Для опрацювання цього компоненту «прийняття виклику» пропонується техніка «Страх як перешкода», мета якої – виявити можливі внутрішні бар'єри на шляху досягнення цілі. Таким чином, застосування арт-коучингових технік, сприятиме всебічному та ефективному підвищенню життєстійкості особистості [3].

О. Черкашин, Л. Перелигіна, С. Кучеренко у якості ефективного методу підвищення життєстійкості здобувачів вищої освіти пропонують нейролінгвістичне програмування. Так, у своєму дослідженні динаміки життєстійкості та вольових якостей курсантів Національної академії Національної гвардії України після застосування технік НЛП, автори описують вправу «Редагування особистісної історії», мета якої полягає у наданні особистості можливості переосмислити травматичні події у минулому, додаючи необхідних психічних ресурсів. Колектив авторів підкреслює, що важливо підібрати такі ресурси, за наявності яких у минулому ситуація розвивалася б за сприятливим для індивіда сценарієм. У результаті такої цілеспрямованої психологічної роботи особа змінює своє ставлення до минулої ситуації.

Застосовуючи дану техніку на практиці, дослідники переконалися у ефективності її застосування для підвищення життєстійкості. Зокрема, О. Черкашин, Л. Перелигіна, С. Кучеренко зазначають, що проведена робота з образом негативної психотравмуючої події із застосуванням технік нейролінгвістичного програмування, суб'єктивно збільшила замученість особистості до спогаду про цю подію, дала можливість цілісно її усвідомити, досягти більшої глибини рефлексії. Також помічено, що під час використання технік НЛП образ пережитої події стає більш когнітивно структурованим, здобувач вищої освіти навчається виявляти причинно-наслідкові зв'язки цієї події, що

дозволяє забезпечити адекватне емоційне реагування на ймовірні подібні події у майбутньому. Крім того, збільшується суб'єктивний контроль негативних ситуацій, у здобувачів зростає упевненість у тому, що вони можуть самі переструктурувати власні образи, впливати на зміст спогадів [11].

Висновки. Таким чином, життєстійкість є важливою особистісною якістю, яка допомагає людині ефективно подолати психотравмуючі події, зберігаючи власне психічне здоров'я та отримуючи ресурси для досягнення життєвих цілей у майбутньому. Проведене теоретичне дослідження показало важливість описаного явища для повноцінного життя людини, а емпіричні дані дали підґрунтя для пошуку ефективних шляхів підвищення життєстійкості здобувачів вищої освіти в умовах воєнного часу. Визначено, що найбільш ефективними напрямами роботи є соціально-психологічний тренінг із застосуванням арт-коучингових вправ та технік НЛП, а також індивідуальна робота із наданням людині можливості усвідомити та трансформувати пережитий травмівний досвід в нове життя. Перспективами подальшого дослідження вважаємо встановлення кореляційних зв'язків між рівнем життєстійкості та вибором копінг-стратегій здобувачами вищої освіти,проявом у них симптомів ПТСР та бачення ними життєвих перспектив, що дасть нам можливість розробити ефективні методи психологічної допомоги.

Список використаних джерел

1. Maddi S. Hardiness: An operationalization of existential courage. Journal of Humanistic Psychology, 2004. № 44. P. 279–298.

2. Бацилєва О. В., Пузь І. В., Єрмішев О. В. Життєстійкість як внутрішній ресурс особистості та шляхи її підвищення під час професійного становлення. *ГАБІТУС*. Випуск 22. Психологія особистості. 2021. С. 52–56. URL: http://habitus.od.ua/journals/2021/22-2021/10.pdf

3. Гавриловська К. П., Дем'янчук Ю. Ю. Формування життєстійкості особистості: арт-коучинговий підхід. *Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституті психології імені Г.С. Костюка НАПН України.* Том VI: Психологія обдарованості. Випуск 16. Київ-Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. С. 83–90.

4. Кобикова Ю.В. Життєстійкість як ресурс подолання підлітком складних життєвих ситуацій. *Особистість, суспільство, закон: психологічні проблеми та шляхи їх розв'язання: зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті проф. С. П. Бочарової* (30 берез. 2017 р., м. Харків, Україна) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка Нац. акад. пед. наук України ; Консультат. місія Європейського Союзу в Україні. Харків : ХНУВС, 2017. С. 38–39.

5. Коробка Л.М. Адаптація особи до кризових умов як можливість для зростання та позитивних змін. *Актуальні проблеми психологічної та*

соціальної адаптації в умовах кризового суспільства: збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнського науково-практичного круглого столу (24 березня 2017 року) / за заг. ред. О.Г. Львовкіної, Р.А. Калениченка. Ірпінь : Університет державної фіскальної служби України, 2017. С. 57–64.

6. Московченко В.В. Складові життєстійкості. *Особистість, суспільство, закон: психологічні проблеми та шляхи їх* розв'язання: зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті проф. С. П. Бочарової (30 берез. 2017 р., м. Харків, Україна) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка Нац. акад. пед. наук України ; Консультат. місія Європейського Союзу в Україні. Харків : ХНУВС, 2017. С.120–122.

7. Предко В. В. Розвиток життєстійкості особистості як основна психологічна умова ефективного освітнього процесу. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Педагогічна та вікова психологія. Том 32 (71). Серія: Психологія. № 2. 2021. С. 157–162. URL: https://psych.vernadskyjournals.in.ua/journal/2_2021/30.pdf

8. Радіонова М.С. Життєстійкість здобувачів вищої освіти в умовах воєнного часу. *Proceedings of the 13th International scientific and practical conference : Science, innovations and education: problems and prospects*. CPN Publishing Group. Tokyo, Japan. 2022. Pp. 348–357. URL: https://sci-conf.com.ua/xiii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-scienceinnovations-and-education-problems-and-prospects-28-30-07-2022-tokio-yaponiyaarhiv/

9. Сердюк Л. З., Купрєєва О. І. Психологічні засади підвищення життєстійкості особистості. *Актуальні проблеми психології. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*. Том XI: Психологія особистості. Психологічна допомога особистості. Вип. 15. Київ, 2017. С. 481–491.

10. Титаренко Т. М. Напрями психологічної реабілітації особистості, що переживає події війни. *Психологічна допомога особистості, що переживає наслідки травматичних подій* : *Матеріали наукового семінару.* 2015. С. 3–13.

11. Черкашин О. Д., Перелигіна Л. А., Кучеренко С. М. Застосування технік нейролінгвістичного програмування для підвищення життєстійкості та вольових якостей курсантів. *Честь і закон. Психологія екстремальних видів діяльності*. № 1 (76). 2021. С. 125–132

РИГА Галина, практичний психолог, викладач психології, Комунальний заклад «Покровський педагогічний фаховий коледж»

НАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ЗДОБУВАЧАМ ОСВІТИ КЗ «ПОКРОВСЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ» У ВОЄННИЙ ЧАС

Події, які відбуваються в країні в результаті військової інтервенції російської федерації до України, вкрай складна соціально-політична ситуація у суспільстві, – впливають на організацію освітнього процесу та підкреслюють необхідність психологічного захисту і надання своєчасної, систематичної психологічної допомоги всім учасникам освітнього процесу. Тому наразі постало гостре питання стану психологічного здоров'я здобувачів освіти та їх батьків сьогодні.

Одним із головних завдань закладу освіти на сьогоднішній день є повсякденна психологічна допомога та емоційна підтримка учасників освітнього процесу.

Про необхідність психологічної допомоги більшості українських дітей свідчать результати опитування, яке було проведено дослідницькою компанією Gradus Research. [2]

За їхніми даними, 75% від усіх батьків, які взяли участь в опитуванні, стверджують, що їхні діти демонструють ті чи інші ознаки психотравматизації. Найбільш розповсюдженою ознакою «емоційних гойдалок» є швидке та безпричинне коливання настрою від гарного до поганого. Він спостерігається у 45% дітей. На другому місці – підвищений рівень тривожності – у 41% дітей. Тому у 2022-2023 навчальному році згідно з рекомендаціями Міністерства освіти і науки України та Донецьким обласним навчально-методичним центром психологічної служби системи освіти, актуальними напрямами психологічної роботи у КЗ «Покровський педагогічний фаховий коледж» є наступні: просвіта, профілактика, консультування індивідуальне, організаційно-методична робота, зв'язки з громадськістю (частково за допомогою доступних засобів зв'язку та телекомунікацій).

На другий план виступають такі напрями роботи як діагностика, корекція, оскільки вони потребують безпосереднього контакту зі здобувачами освіти та можуть бути використані тільки за умови наявності та можливості онлайн ресурсів з дотриманням етичних принципів, зокрема, невтручання сторонніх осіб, конфіденційності – але це в більшості випадків стосується індивідуальної роботи.

Рис. 1.1 Напрями психологічної роботи у 2022-2023 навчальному році

Сьогодні усім педагогам слід знати і пам’ятати, що здобувачі освіти у воєнний час переживають зниження когнітивних функцій (сприймання, пам’яті, уваги, мислення). Це є природньою реакцією при стресі. Задача мозку – вижити. Слід це враховувати в організації освітнього процесу.

Враховуючи зазначені вище задачі які постали перед психологічною службою, нами було започатковано ще у минулому навчальному році (у період пандемії) і продовжено нині психологічна підтримка здобувачів освіти у онлайн просторі, через різні форми комунікації. Ми створили власний сайт за допомогою сервісу Googl, де розміщується інформація просвітницького характеру для здобувачів освіти їх батьків та викладачів. Також одним із ресурсів є група у Viber під назвою «Психологічна підтримка» де ми підтримуємо тісний зв'язок зі студентами, назначаючи консультації також розміщуючи інформацію коротких оголошень в яких зазначається час і дата психологічних занять.

Основною метою відео зустрічей є навчити студентів, як саме на психологічному рівні вони можуть допомогти собі, своїм рідним і близьким у воєнний час, розвивати у собі навички первинної психологічної допомоги і самодопомоги під час війни. Оскільки це є життєво необхідним для того, щоб зберегти здоров’я – фізичне та психологічне. Також на наших зустрічах ми розглядаємо правила надання першої психологічної допомоги, що є надзвичайно важливо знати сьогодні майбутнім вчителям, виконуємо різноманітні

психологічні техніки на зняття психоемоційного напруження, стресу, тривоги, метою яких є розвиток життєстійкості у складних обставинах. Так, за допомогою цих технік здобувачі освіти вчяться знаходити у собі внутрішні опори, що дає базове відчуття безпеки. Усвідомлення того, що так ситуація складна, або, навіть дуже складна, але я можу в ній бути, я можу її витримати.

Також ми зі студентами практикуємо і вчимось вести щоденник «Бумага витримає все», авторка якого є Анна Шейчук. [3 с. 3] Заповнюючи його сторінки, студенти вчяться звільнитись від переживань які щодня збираються через війну. Така форма роботи є потужною для розвитку навичок самодопомоги та стресостійкості.

Сьогодні особливо потребують психологічної підтримки усі учасники освітнього процесу, а психологічна служба закладу має сприяти стабілізації психоемоційного стану здобувачів освіти та їх налаштуванню на освітню діяльність. Оскільки педагог який відчуває невпевненість або знаходиться у стані паніки, не тільки не зможе допомогти, а ще й буде «токсичним» для здобувачів освіти, поширюючи «вірус» емоційної нестабільності та вражаючи імунітет на рівні психіки.

Список використаних джерел

1. Мілютіна К.Н. Робочий зошит для самодопомоги. Баланс в умовах невизначеності. Київ, 2022 С. 70-75.
2. Українські діти потребують психологічної допомоги [Електронний ресурс] Режим доступу: https://eo.gov.ua/ukrainski-dity-potrebuiut-psykholohichnoi-dopomohy/2022/05/10/
3. Шийчук А. С., Кушнір Ю. М. Щоденник самоспостереження. Папір витримає все Київ, 2022 с.191.

ФЕДОРИК Вікторія, старша викладачка кафедри психології, Бердянський державний педагогічний університет

РІВЕНЬ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПЕРІОД ВІЙНИ

Сьогодні ми спостерігаємо як кожен українець в період війни проходить крізь життєві випробування намагаючись при цьому максимально зберегти психічне здоров'я, особистісну цілісність та особистісну ідентичність. Саме здатність втримати усі ці компоненти на високому рівні говорить про психологічну стійкість особистості. Ми можемо зустрічати людей, які всупереч зовнішнім негараздам

перетворюють життєві події у нові можливості. Такий феномен отримав назву життєстійкості.

Американські психологи Д. Кобейса та С. Мадді вперше представили концепцію життєстійкості та дослідили, що цей феномен включає три складові: залученість, контроль та прийняття ризику.

Чиханцова О.А. у своїх дослідженнях аналізує кожну із зазначених складових наступним чином. Перша складова життєстійкості – «залученість» – важлива характеристика ставлення людини до себе, оточуючого світу та характеру взаємодії з ним, яка дає сили та мотивує її до самореалізації, лідерства, здорового способу думок та поведінки; дає можливість відчувати себе значущою і досить цінною, щоб повністю включитися в розв'язання життєвих завдань, не звертаючи уваги на наявність стресогенних факторів та змін. Другий компонент життєстійкості – «контроль». Контроль обставин організовує пошук шляхів впливу на результати стресогенних змін, на противагу впаданню у стан безпорадності та пасивності. Третя складова життєстійкості – «прийняття ризику» – допомагає людині бути відкритою до оточуючого світу, інших людей, суспільства. Суть її полягає в сприйнятті особистістю життєвих подій та проблем виклику і випробування особисто для себе [1, с. 216].

Метою нашого дослідження було визначити рівень життєстійкості здобувачів вищої освіти в період війни. Базою дослідження був Бердянський державний педагогічний університет. Вибірку склали 120 здобувачів вищої освіти денної та заочної форми навчання зі спеціальностей 013 «Початкова освіта» та 053 «Психологія».

Дослідження рівня життєстійкості за допомогою Тесту життєстійкості (С. Мадді) показало наступні результати. Загальна життєстійкість у 84 здобувачів, а це 70 % на високому рівні, 24 студенти (20%) мають середній рівень і 12 (10%) – низький.

Аналізуючи результати за складовими феномену життєстійкості прослідковуємо наступне. Складова «залученість» у 24 респондентів (20%) на низькому рівні, у 60 здобувачів (50%) спостерігаємо середній рівень, у 36 (30%) – високий. Щодо складової «контроль» можна зауважити, що 72 досліджуваних (60%) мають середній рівень і по 24 опитуваних (по 20%) показали високий та низький рівень контролю. В свою чергу «прийняття ризику» на високому рівні у 60 здобувачів (50%), на середньому – у 24 (20%) та на низькому – у 36 (30%). Результати дослідження рівня життєстійкості здобувачів вищої освіти представлено на рис. 1.

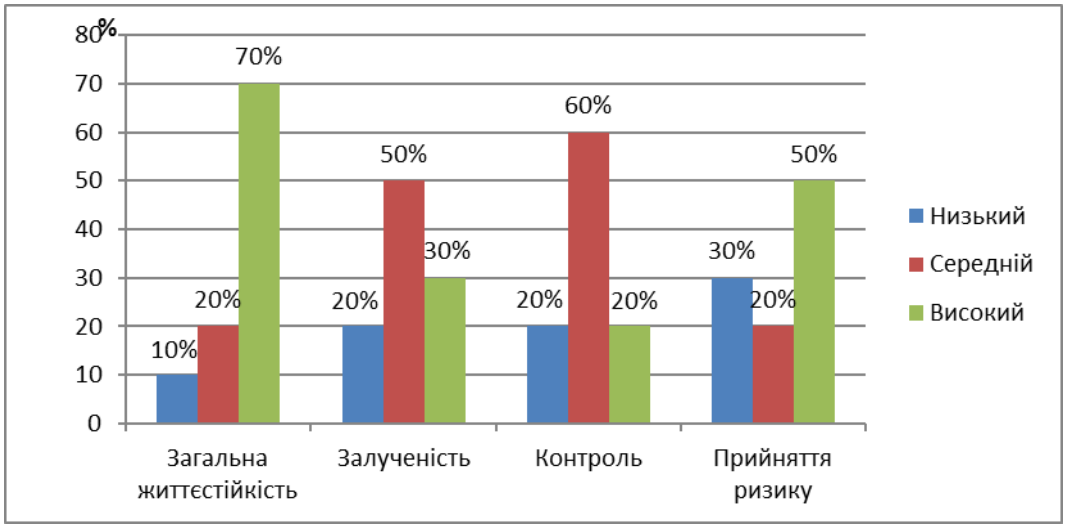

Рис. 1. Рівні життєстійкості здобувачів вищої освіти в період війни (n=120)

Наше дослідження показало, що в період війни половина здобувачів освіти готова ризикувати, а половина бояться усього нового, невідомого на шляху до досягнення цілей та не можуть сприйняти життєві події, які відбуваються. Високий відсоток респондентів не можуть контролювати свої дії навіть у звичних буденних життєвих ситуаціях, пояснюючи це тим, що втративши контроль над ситуацією в країні, паралельно втратили будь-яку мотивацію рухатися вперед. Відсутність мотивації до дій в свою чергу вказує на те, що більшість здобувачів не зацікавлені брати участь у ситуаціях «підвищеної складності», не бачать можливостей, які можуть прослідковуватися навіть у складні моменти життя.

Таким чином, опираючись на результати проведеного дослідження вбачаємо необхідність розробки та впровадження корекційно-розвивальних заходів спрямованих на підвищення рівня життєстійкості здобувачів вищої освіти, які можна буде включити до плану кураторських годин. Адже саме високий рівень життєстійкості допоможе здобувачам моделювати життєві цілі та бачити майбутні перспективи навіть в період війни.

Список використаних джерел

1. Чиханцова О.А. Життєстійкість та її зв’язок із цінностями особистості. *Проблеми сучасної психології.* 2018. Вип. 42. С. 211–231.

Секція 4. РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА В УМОВАХ ЗМІНЕНОЇ РЕАЛЬНОСТІ

АЛЄКСЄЄВА Лариса, кандидатка педагогічних наук, доцентка, Бердянський державний педагогічний університет

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОЇ ОСОБИСТОСТІ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ГАЛУЗІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Бурхливий розвиток освіти XXI століття спонукає до оновлення методів та прийомів навчання, запровадження в навчально-виховний процес інноваційних технологій. Саме тому вчитель початкових класів Нової української школи повинен усвідомлювати новизну нетрадиційного підходу до структурування навчально-виховного процесу, прагнути творчо вирішувати різноманітні педагогічні ситуації в умовах воєнного стану, здійснювати особистісно орієнтований підхід до кожного учня.

Актуальним у навчально-виховному процесі стає використання інноваційних методів і прийомів, що допомагають формувати в школярів навички самостійного здобуття нових знань та критичного опрацювання необхідної інформації, уміння нестандартно мислити й робити виважені висновки.

Завдання Нової української школи – розвивати кожну дитину як неповторну індивідуальність. Учитель початкових класів має пам’ятати, що мета шкільної освіти полягає в допомозі маленьким вихованцям самовиразитися в освітньому процесі й самореалізуватися в житті. З огляду на це, велике значення має формування в учнів творчого потенціалу, прагнення до самостійної пізнавальної діяльності, вміння ставити й вирішувати нові проблеми.

Мета наукової розвідки – дослідити процес упровадження інноваційних технологій навчання на уроках мовно-літературної освітньої галузі в початковій школі в умовах невизначеності та зміненої реальності.

Студіювання останніх досліджень і публікацій засвідчило, що проблема впровадження інноваційних моделей навчання в освітній процес розглядається в працях: К. Ангеловські, О. Арламова, К. Баханова, І. Беха, М. Бургіна, Ю. Гільбуха, І. Дичківської, В. Журавльова, О. Канарської, М. Кларіна, І. Підласого, Л. Подимової, С. Полякова,

М. Поташника, Г. Селевка, В. Сластьоніна, Н. Юсуфбекової та інших. Водночас недостатньо вивченими залишаються можливості застосування інноваційних технологій у початковій школі, зокрема в процесі підготовки та проведенні занять з мовно-літературної освітньої галузі.

Поняття «інновація» вперше з'явилось у дослідженнях культурологів XIX століття, де ним позначали введення деяких елементів однієї культури в іншу. Слово інновація має латинське походження, що в перекладі означає оновлення, зміну, введення нового. Філософське розуміння змісту інновації полягає в створенні нового, суспільно значущого продукту діяльності людини, що характеризується наступними ознаками: перетворенням явищ, речей, процесів; новизною та оригінальністю.

Інновацію науковці розглядають як процес (масштабна / часткова зміна системи), а також як продукт (результат) цієї діяльності. Стосовно педагогічного процесу інновація означає введення нового в цілі, зміст, форми й методи навчання та виховання; в організацію спільної діяльності вчителя й учня, вихованця. У сучасній педагогіці терміни «інновація», «інноваційний» означають певне нововведення, що стосуються різних аспектів освітньо-виховного процесу.

Як зазначає І. Дичківська, інноваційне навчання – це зорієнтована на динамічні зміни, у навколишньому світі, навчальна діяльність, що ґрунтується на оригінальних методиках розвитку різноманітних форм мислення, творчих здібностях, високих соціально-адаптаційних можливостях особистості [1, с. 339].

Упровадження інновацій у початковій школі неможливе без педагога-дослідника з ІКТ-компетентністю, який володіє системним мисленням, розвиненою здатністю до творчості, сформованою й усвідомленою готовністю до інновацій. Дистанційне навчання в Новій українській школі відкриває для педагогів низку принципово нових можливостей: широке залучення сучасних онлайн інструментів (онлайн платформи, наприклад, Google Classroom, Moodle; медіаресурси – подкасти, мультфільми, онлайн ігри та вправи, навчальні відео на TikTok та YouTube платформах, Instagram блоги та Telegram канали тощо), гнучкий графік занять, можливість отримувати знання будь-яким зручним способом.

Під час онлайн навчання візуалізація навчального матеріалу (онлайн дошка Lino, тематичні аватарки, супергерой-помічник для презентацій, онлайн платформи: Miro, Coursera, EdX, Projector, Duolingo тощо) набуває особливої цінності для учнів молодшого шкільного віку, адже стимулює їх до відкриттів, досліджень, експериментів та імпровізацій. Саме динамічна, чітка структура уроку в поєднанні з відео,

фото, колажами, тематичними мемами, підвищує інтерес до вивчення предмету, вносить різноманітність та емоційне забарвлення, знімає втому.

Вільний розвиток творчих здібностей здобувачів освіти можливий за умови кардинальних змін уявлень про характер стосунків між учителем та учнем. Школярі повинні позбавлятися таких рис, як закомплексованість, недовір'я, безініціативність. Педагог має пам'ятати про прагнення кожної дитини до самовираження й самореалізації, потрібно ураховувати творчий потенціал, здібності та можливості, індивідуальні психічні та інтелектуальні особливості школярів. Технології завтрашнього дня, – зауважує Е. Тоффлер, – потребують не мільйонів... людей, готових працювати в унісон на монотонних роботах, не людей, котрі виконують накази, не зморгнувши оком... а людей, котрі можуть приймати критичні рішення, котрі можуть знаходити свій шлях у новому оточенні, котрі достатньо швидко встановлюють нові стосунки в реальності, що швидко змінюється. Світ заговорив про компетентності як спроможність особистості застосовувати засвоєні знання й набуті уміння у нестандартних ситуаціях, готовність і уміння діяти, здатність до саморозвитку [3, с. 17].

Велике значення для розвитку пізнавальних процесів мають зовнішні та внутрішні мотиви учнів молодшого шкільного віку. Педагогічні спостереження дають підставу стверджувати, що в переважної більшості здобувачів освіти на високому рівні виражені зовнішні мотиви, які виявляються в допитливості, кмітливості, спостережливості, прагненні бути дорослими, активному сприйнятті всього нового й невідомого. До внутрішніх мотивів можна зарахувати бажання вчитися, пізнавальні інтереси, прагнення до успіху, потяг до самоосвіти тощо.

Зовнішні мотиви спонукають школярів брати участь у груповій та парній роботі. Робота в парах (найпоширеніші технології – «Ажурна пилка», «Акваріум», «Карусель») дає час для роздумів, відбувається обмін ідеями з однолітками й потім захист результатів пошуків. Головна мета такої форми організації навчального процесу – розвиток творчого мислення учнів, навичок спілкування; уміння розрізняти негативні та маніпулятивні впливи, критично аналізувати потрібну інформацію, влучно висловлюватись, аргументовно переконувати, вести діалог, дискусію.

У Новій українській школі процес навчання має стати процесом дослідження. Переваги такого перетворення надзвичайні, тому що учні стають творцями та ініціаторами нових ідей; відчувають себе керівниками й розповсюджувачами інформації; розвивають свої інтелектуальні здібності; учаться бути послідовними у відборі

найсуттєвішої інформації. Беручи до уваги особливості змішаної форми навчання (онлайн та офлайн формати), саме щира зацікавленість впливає на їх ініціативність, відповідальність та сумлінність у підготовці до занять.

Працюючи в складних і невизначених умовах сьогодення, учителі надають перевагу формату мультимедійного уроку, який дає можливість комбінувати на одному занятті велику кількість цікавих завдань, залучаючи учнів до активної роботи, поліпшує рівень унаочнення навчального матеріалу, сприяє кращому засвоєнню навчальної інформації. Якість навчального процесу з мовно-літературної освітньої галузі в Новій українській школі визначається доцільним поєднанням репродуктивної та продуктивної діяльності здобувачів освіти, чітким плануванням етапів навчальної роботи, прогнозуванням результатів.

Формування в учнів молодшого шкільного віку предметних та життєвих компетенцій неможливо уявити без стилю довіри, співробітництва та співтворчості. Для цього потрібно, щоб учитель створював доброзичливу та позитивну атмосферу на уроках, спонукав школярів висловлювати власні думки без оцінних суджень, забезпечував на різних етапах заняття багатовекторність думок, терпимість і повагу до поглядів інших під час навчальної діяльності та оцінки її результату.

У багатовекторному педагогічному процесі (онлайн й офлайн навчання) використання інноваційних технологій навчання на уроках мовно-літературної освітньої галузі в початковій школі є доцільним і методично виправданим в умовах реалізації компетентнісного підходу, оскільки ці технології мають значний потенціал для формування в учнів базових компетентностей.

Список використаних джерел

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : Навч. посібник. Київ : Альма-матер, 2004. 352 с.

2. Концепція Нової Української школи. Міністерство освіти і науки України. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf (дата звернення: 07.12.2022).

3. Тоффлер Е. Третя хвиля / Перекладач: Андрій Євса, за редакцією Віктора Шовкуна. Київ : Видавничий дім «Всесвіт», 2000. 480 с.

БЕСПАЛЬКО Лариса, учитель початкових класів Бердянської загальноосвітньої школи І–ІІІ ст. №7 Бердянської міської ради Запорізької області. Вища категорія, звання «Старший учитель»

ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ЗАСОБАМИ LEGO–ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У сьогоднішньому багатоманітному й мінливому світі шкільна освіта перетворилася із узагальненої, середньостатистичної на освіту для кожної конкретної людини зокрема – і для всього людства взагалі. З огляду на це, сучасний освітній процес немислимий без залучення нових технологій, їх постійної активної апробації педагогами-практиками та адаптації до сучасних вимог, які ставить перед нею оновлене суспільство.

Нові часи вимагають нових підходів до навчання. Сьогодні загальноосвітня школа відмовляється від традиційних принципів формального навчання, де дорослий (учитель, вихователь) передає дитині інформацію, а учень виконує роль пасивного реципієнта, який має засвоїти цю інформацію, не вдаючись ні до глибокого осмислення її, ні, тим більше, до критичного усвідомлення. Нове навчання нині – це навчання через гру, головним принципом якого є те, що в центрі навчального процесу опиняється дитина, яка, перебуваючи в органічному для її віку середовищі гри, відчуває себе невимушено, вільно і радісно. Вдумливому педагогу, який працює з учнями початкових класів, як нікому, добре відомо: саме у цікавій і корисній грі діти здобувають готовність до всіх викликів життя. Тому запровадження нових стандартів і критеріїв освіти в цілому та загальної середньої і початкової освіти зокрема нині на часі; саме вони зумовлюють необхідність використання вчителем невичерпного ресурсу гри, застосування ігрових методів навчання.

Педагогічна наука на сьогодні свідчить про неабияку актуальність проблеми вивчення ігрових методів навчання. Прогресивності значення впливу розвивальної гри на розвиток дитини у початковій школі сьогодні не наважиться заперечити ніхто. Учені-педагоги та вчителі-практики на повний голос говорять про те, що гра, правильно та вчасно застосована під час шкільних занять, забезпечує не лише формування у дітей необхідних знань у межах навчальної програми (завдання традиційного навчання в школі), але й, що стократ важливіше та цінніше

нині, сприяє розвитку їх соціальних умінь, компетентностей та навчальних установок, мотивацій – про це розмірковують у своїх працях Н. Бібік, А. Богуш, Л. Виготський, Д. Ельконін, Н. Кудикіна, О. Савченко та інші. Щодо питань характеристики ігрового досвіду навчання молодших школярів слід звернутися до праць J. Zosh, E. J. Hopkins, H. Jensen, K. Hirsh-Pasek.

Аналіз названих науково-педагогічних джерел дає змогу визначити й підтвердити важливість запровадження у щоденну практичну професійну діяльність учителя початкової школи нової освітньої стратегії, яка має назву «навчання через гру». Основні принципи цієї стратегії втілено у проєкт «Сприяння освіті», який було започатковано Міністерством освіти і науки України та фондом the LEGO Foundation у 2010 році. Цей проєкт надав педагогам Нової української школи теоретичну підтримку та практичну можливість активно використовувати ігрові методики навчання, зокрема – методику роботи з LEGO-конструктором у пізнавальній, дослідницькій, навчальній, творчій діяльності учнів початкових класів загальноосвітньої школи.

Мета діяльності фонду the LEGO Foundation в царині української освіти полягає у всебічній розбудові соціального та культурного майбутнього, де шкільне навчання через гру надає дітям можливість стати вмотивованими, свідомими своєї мети учнями, які творчо та активно навчатимуться впродовж усього життя [4, с. 5]. Перспективність використання вправ з LEGO-конструктором, застосування для навчання дітей цеглинок LEGO зумовлена високими освітніми можливостями цих засобів: їх безумовною багатофункціональністю, технічними та естетичними характеристиками, використанням у різних ігрових та навчальних цілях, на уроках з різних навчальних предметів тощо .

На сьогодні практична дидактика доводить: успішне навчання дитини засобами гри відбувається тоді, коли активність і учнів, і вчителя є бажаною і радісною, а не нудною та вимушеною, коли вона допомагає дітям знаходити сенс у зробленому, вивченому, зрозумілому та засвоєному, включає в себе активне, зацікавлене мислення, передбачає мотивацію навчальної діяльності та неодноразове повторення з метою переконання у правильності та продуктивності певних дій (наприклад, проведення експериментів, тестування новостворених гіпотез тощо), коли вона передбачає необхідну соціальну взаємодію (тобто, коли дитина усвідомлює, що найпотужніший ресурс кожної окремої людини — це інші люди). Перелік цих характеристик навчання через гру ґрунтується на теорії, представленій Хірш Пасеком, Зошем, Голінковим, Греєм, Роббом та Кауфманом (2015); указані дослідники свідчать, що глибоке, концептуальне розуміння вимагає, щоб діти були активними (залученими) і працювали над значущим

матеріалом (не відволікаючись), особливо в соціально-інтерактивних контекстах [4, с. 16].

Щоб зробити урок максимально ефективним, щоб успішно формувати та розвивати компетентності учнів початкової школи, підвищувати мотивації молодших школярів до вивчення української мови, учитель може плідно використовувати на уроках ігровий метод навчання з цеглинками LEGO®. Різнокольорові деталі-цеглинки, наприклад, буде названо частинами мови, як-от іменник, прикметник, дієслово тощо. Зробивши на деталях необхідні позначки, учитель практично навчить дітей, як складати букви у слова, будувати словосполучення та речення. Коли діти працюють у групі, об'єднавши цеглинки, підготовлені кожним із учасників, можна скласти зв`язну розповідь. Отже, конструктор LEGO® цінний для вчителя тим, що його можна використовувати для вивчення різних розділів програми, наприклад, з української мови – від вивчення літер до самостійного створення текстів (розвиток мовлення) та вивчення орфографії й пунктуації (навчання грамоті).

Мета використання ігор-вправ та ігор-завдань на уроці української мови в початкових класах передбачає такі моменти:

1.Ігрові методи стимулюють активізацію пізнавального інтересу учня до проблеми, над якою він працює, а також практичне та особисте значення для нього успіху в цій діяльності.

2.Педагог вводить елементи нового навчального матеріалу, водночас залучаючи, актуалізуючи та практично закріплюючи опорні знання з інших предметів.

3.Учень під керівництвом учителя активно застосовує дещицю раніше засвоєних знань і вмінь та працює над виробленням нових: мовленнєвих, комунікативних, творчих, практичних, оціночних тощо.

4.Учитель невимушено, але уважно і вдумливо супроводжує ігрову діяльність дітей з метою, якщо виникне нагальна необхідність, допомогти учням зрозуміти сутність завдання, націлити на пошуку шляхів його вирішення та спрямувати увагу, прагнення й волю учнів на його успішне виконання; при цьому вчитель не нав`язує, а пропонує допомогу та підтримку.

5.Учні за участю (під керівництвом) учителя формулюють висновки, фіксують досягнень в оволодінні новими знаннями та вміннями.

6.Здійснюється перевірка якості засвоєних знань: їх повнота, систематичність, гнучкість, оперативність. Самооцінка, взаємооцінка учнів: діти вчаться аналізувати та оцінювати свої досягнень.

7.Учитель здійснює вербальну оцінку діяльності учня (групи) з метою підкреслити досягнення учнів та шляхи подолання труднощів, які виникли в процесі виконання конкретного завдання.

На думку О. Роми, ефективність використання вчителем початкових класів ігрової методики з LEGO® обумовлена цілісністю рольових позицій вчителя, а саме:

1) *методиста – педагога*, тобто – професіонала-спеціаліста, який розробляє методику застосування гри в навчально-виховному процесі, на заняттях з різних навчальних предметів, «вбудовує» гру в їх структуру з метою досягнення найкращих освітніх результатів;

2) *фасилітатора,* тобто – того, хто постійно супроводжує ігрову діяльність дитини, а саме – створює умови для вільної гри дитини: осмислює і проєктує ігрове освітнє середовище, невимушено сприяє розгортанню гри в освітньому процесі, за потреби об'єднує дітей у їх ігровій взаємодії;

3) *партнера по грі* – того, хто сам грає нарівні з учнем та отримує задоволення від ігрового процесу, має позитивний досвід ігрової діяльності; проєктує власну ігрову діяльність, рефлексує її процес і результати, усвідомлює її важливість для власного особистісного та професійного розвитку. [5, с. 80-81]

Розпочинаючи використання на уроці вправ з цеглинками LEGO®**,** учитель має визначити доцільність їх використання за такими параметрами:

- чи відповідає конкретна вправа темі та меті, а також типу уроку;
- які саме компетентності школярів буде сформовано та розвинуто за допомогою цієї вправи;
- на якому етапі уроку учні будуть її виконувати;
- які форми роботи найбільш результативні при виконанні цієї вправи: індивідуальні, парні, групові, командні;
- за який час має бути виконане завдання.

Коли вчитель добирає вправу для використання на уроці або, тим більше, створює власну, адаптовану до рівня розвитку та інтересів конкретних учнів, він має звернути увагу на такі її характеристики:

- вправа повинна мати чітко визначене та гранично зрозуміле для учнів завдання;
- складність завдання має відповідати рівню впевненості учнів у своїх силах: «правило легкого старту»;
- вправа повинна бути захопливою та веселою а не нудною та нецікавою;
- до вправи слід сформулювати ряд відкритих запитань та спрогнозувати очікувані відповіді на них;

- має бути продумана можлива рефлексія: як отримані знання можуть бути застосовані в навчанні та поза ним?

Узявшись до компонування власних вправ, учитель може скористатися шаблоном, створеним The LEGO Foundation: **https://bit.ly/2XlUyie**

Важливо усвідомити: будь-які вправи з цеглинками LEGO® ні в якому разі не є чимось сталим, застиглим та незмінним – навпаки, це «джерело натхнення» і для вчителя, і для його учнів; вони дають можливість творчому вчителю легко інтегрувати їх в освітній процес, «вмонтовувати» в урок. Використовувати вже знайомі вправи в нових умовах, змінювати, ускладнювати завдання, міняти форми роботи, виходячи з мети уроку – ось неповний перелік можливостей, які відкриваються перед учителем, який працює в цьому напрямку.

Подамо деякі види вправ і спрогнозуємо можливості їх використання, насамперед, на уроках української мови.

1. Вправа «Діаграми з цеглинок» [2, с. 26]. Її можна використовувати для групової роботи з учнями під час розподільних диктантів. *ЗАВДАННЯ. Розподілити подані іменники (або прикметники) за родами, числами; дієслова (за часами).*

Подаємо в усній формі або на цеглинках оптимальну кількість лексичного матеріалу, що містить зрозумілі учням слова відповідних частин мови; діти вибудовують башти-діаграми під назвами «Іменник», «Прикметник» чи «Дієслово», кожна з яких буде складатися з кількох вертикалей – відповідно до роду/числа іменної частини мови чи минулого/теперішнього/майбутнього часу дієслова.

Використання цієї вправи на уроці мови розвиває вміння сприймати записану та усну інформацію, аналізувати її, розпізнавати граматичні ознаки частин мови, брати участь у колективному обговоренні, мотивує учнів учитися у своїх однолітків, дослухатися до їхніх ідей, вести плідну дискусію.

2. Вправа «Де цеглинка?» [2, с. 23]. Її можна використати при вивчені службових частин мови, зокрема – прийменників. Слід запропонувати учням після об'єднання цеглинок будь-яким способом заповнити заздалегідь підготовлену вчителем картку. Наприклад:

1. Зелена цеглинка знаходиться _____.
2. Жовта цеглинка знаходиться праворуч _____.
3. Блакитна знаходиться поруч _____.

Ця вправа служить для розвитку просторового мислення, а ще допомагає учням усвідомити роль прийменників у писемному та усному мовленні, формує граматичну пильність.

3.Вправа «Квест-лабіринт» [2, с. 28] Ця ігрова вправа може бути включена лабіринт для команди-суперника. До речі, правила подолання

лабіринту кожна команда може створити свої, або ж їх слід заздалегідь виробити загальні для всіх учасників гри.

Використання цієї як частина у підготовку до узагальнення вивченого матеріалу. Готуючись до її виконання, учні вдома готують завдання за матеріалами вивченої теми, а на уроці створюють своєрідний лабіринт з цеглинок LEGO®, для успішного подолання якого потрібно виконати підготовлені вдома завдання.

Вправа оптимальна для групової (командної) роботи, під час якої кожна команда вибудовує вправи значно стимулює пізнавальну активність учнів, розвиває вміння вирішувати проблеми, оцінювати ризики та приймати рішення, а також генерувати нові ідеї.

4. Вправа «Кольоровий ланцюжок». Її з певністю слід назвати універсальним засобом роботи з учнями, бо вона може бути використана не лише, скажімо, при вивчені фонетики (тема «Звуковий аналіз слів»), а й при вивченні тем «Склад», «Будова слова» та інших. Під час цієї гри цеглинки «перетворюються» на морфеми і використовуються учнями для розбору слів за будовою; в іншому, «дзеркальному» варіанті гри діти мають самостійно дібрати (придумати) слова, які відповідали б заданим схемам Використання цієї вправи дає можливість учням досліджувати будову слова, називати частини слова, застосовувати отримані знання, висловлювати думку усно, самостійно та колективно (у групі) вирішувати проблемне завдання.

5. Вправа «Чарівна вежа» («Вежа успіху», «Башта знань»). Це ще одна цікава універсальна вправа, яка може бути використана при вивченні різних тем та на різних етапах уроку з української мови (наприклад, під час «Мозкового штурму»). Доцільно використовувати її в якості різновиду вправи **«Так-Ні»** при визначенні кількості мовних одиниць та виконанні інших завдань. Після виконання індивідуальної роботи учитель може запропонувати учням вибудувати з цеглинок спільну вежу групи та подивитися, чия вежа буде вища й чому так сталося.

Як бачимо, новітні ігрові методи навчання української мови з цеглинками LEGO® є, безперечно, дієвим інструментом у професійній діяльності сучасного вчителя початкових класів**,** якщо тільки він опікується кращим розумінням дітьми теоретичної інформації та розвитку наскрізних умінь, бо знання застосовуються до різноманітних ситуацій та вмотивовують до пошуку нових ідей вдома й у школі.

Навчання-гра може забезпечити безліч можливостей для опанування новими знаннями, охоплювати формування багатьох умінь, які ведуть до вмотивованого, усвідомленого навчання та забезпечують у такий спосіб сприятливе середовище для розвитку особистості, допомагають творити якості, які діти повинні мати, аби досягати успіху

в дорослому житті [4, с. 15]. Тому систематичне та цілеспрямоване використання на уроках української мови різних варіантів ігор з конструктором LEGO® дає дітям змогу розвивати комунікативні здібності та мовленнєву ініціативу, а від учителя, відповідно, вимагає ефективно застосовувати ігрові методи в освітньому процесі, проєктувати та супроводжувати ігрову діяльність молодших школярів, що в результаті й приведе дитину, клас, школу і, врешті, суспільство до безперечного успіху.

Список використаної літератури

1. Нова українська школа : порадник для вчителя / під заг. ред. Н.М. Бібік. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
2. Гра по-новому, навчання по-іншому : метод. посібник / упоряд.: О. Рома. The LEGO Foundation, 2018. 44 с.
3. Шість цеглинок в освітньому просторі школи : метод. посібник / упоряд.: О. Рома. The LEGO Foundation, 2018. 32 с.
4. Навчання через гру та діяльнісний підхід: огляд доказів [Електронний ресурс]. URL: https://bit.ly/2VKqdZR (дата звернення: 9.08.2021)
5. Рома О. Ю. Підготовка вчителів початкової школи в системі післядипломної освіти до реалізації ігрових методів навчання засобами Lego : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04/ Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2020. 280 с.

БІДЗІЛЯ Валерія, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта Бердянського державного педагогічного університету,
ПОПОВА Ольга, кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри початкової освіти Бердянського державного педагогічного університету

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЄВИХ УМІНЬ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ІНТЕГРУВАННЯ МАТЕРІАЛУ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

Життя доводить, що дисципліни початкової школи, зокрема й українська мова, на уроках якої зазвичай відбувається розвиток комунікативно-мовленнєвих умінь учнів, не можуть вивчатися без зв’язку з реальністю. Тому на допомогу вітчизняним педагогам і

здобувачам приходить інтегроване навчання – світова практика, залучена до освітнього процесу завдяки впровадженню ідей Концепції Нової української школи.

У сучасній вітчизняній літературі проблема інтеграції розглядалася різноаспектно, здійснено спроби методологічного її обґрунтування (С. У. Гончаренко, Ю. І. Мальований, О. В. Сергєєв); визначення структури інтегрованих знань (Т. М. Усатенко) та інтегративних процесів в освіті (І. М. Богданова, О. І. Попова); упровадження інтеграції в освітній процес (Л. В. Вичорова, Т. О. Горзій, О. Т. Проказа, Є. М. Романенко); взаємозв'язки інтеграції та диференціації (В. Ф. Моргун); психологічні аспекти інтеграції (Т. Г. Яценко); формування системи знань (І. М. Козловська) тощо. Проте проблема формування комунікативно-мовленнєвих умінь молодших школярів на інтегрованих уроках не була предметом окремого дослідження. Незважаючи на те, що в Україні реформування освіти базується на принципі інтеграції поряд з гуманізацією та впровадженням педагогіки співробітництва, формуванням комунікативно-мовленнєвих умінь учнів, проблеми інтегрованих уроків у початковій школі залишаються малодослідженими; інтеграція недостатньо відображена в чинних підручниках, а вчителі, не маючи чіткої системи методичних рекомендацій, вимушені розв'язувати вказані проблеми на емпіричному рівні.

Мета статті – на основі вивчення наукової літератури обґрунтувати теоретичні засади формування комунікативно-мовленнєвих умінь молодших школярів під час інтегрованих уроків.

Для досягнення мети слід виконати такі **завдання**:

– проаналізувати наукову літературу щодо висвітлення проблем інтеграції навчальних дисциплін у початковій школі;

– зробити спробу систематизувати дослідження щодо вироблення комунікативно-мовленнєвих умінь молодших школярів як психолого-педагогічної проблеми.

Професорка Університету Вейна (США) Джулія Томпсон Кляйн знайшла перші історичні згадки про інтеграцію у вивченні принципів психології, датовані 1855 роком. Тему інтегрованого навчання також порушували тогочасні американські педагоги, обговорюючи роль шкіл у соціальному житті країни.

Інтегроване навчання – це, певною мірою, виклик для педагогів, адже тоді вони самі мають мислити інтегровано, бути не лише вчителями, але й дослідниками, науковими керівниками, менеджерами чи навіть фасилітаторами, вчитися викладати дисципліни початкової школи по-новому, шукати цікаві форми подання матеріалу, дослухатися до потреб учнів.

Так, без сумніву, цікаво може бути не лише молодшим школярам, а й педагогам. Моделюючи співпрацю, поєднуючи різні дисципліни, вчителі створюють новий навчальний сенс, шукають нестандартні форми подання матеріалу.

В «Енциклопедії освіти» сказано, що «інтегрований підхід в освіті веде до інтеграції її змісту, тобто доцільного об'єднання його елементів у цілісність» [1, с.10].

Цілком закономірно, що науковці (О. Я. Савченко, В. О. Сухомлинський) доводили, що початкова школа – це простір життя дитини; тут вона не готується до життя, а повноцінно живе, і тому вся діяльність освітнього закладу будується так, щоб сприяти становленню особистості як творця власного життя, гармонізації і гуманізації взаємин між учнями і педагогами, школою і родиною на основі ідеї самоцінності дитинства, діалогу усвідомлення вибору особистісно-життєвого шляху [4, с. 67]. Академік О. Я. Савченко зазначала: «Змістовні інтегровані уроки вносять у шкільне життя новизну, знімають суворі кордони предметного викладання і допомагають дітям емоційно і системно сприйняти деякі поняття, явища» [4, с. 25].

Сформованість комунікативно-мовленнєвої компетентності здобувачів початкової освіти виявляється «у здатності успішно користуватися мовою в процесі спілкування, пізнання навколишнього світу, вирішення життєво важливих завдань» [3, с. 148].

Українська дослідниця Соломія Ілляш дійшла висновку, що втілення інтегрованого підходу в навчальній практиці створює сприятливі умови для формування цілісного образу світу, прояву творчості дитини та вчителя. Саме інтегроване навчання дає свободу вибору теми, змісту, засобів, які використовуються в організації навчання молодших школярів.

Зазвичай, інтегровані уроки органічно поєднують навчальний матеріал двох або кількох дисциплін. Переваги таких уроків у тому, що знання учнів формуються в комплексі за допомогою захоплюючих і нестандартних форм проведення. Використання різних видів діяльності на уроці дає можливість здобувачам початкової освіти підтримувати увагу, усвідомлювати й знаходити причиново-наслідкові зв'язки, розвивати логіку й мислення, комунікативно-мовленнєві вміння; сприяє емоційному сприйняттю нових знань, розвитку творчого та самостійного мислення.

Метою інтегрованих уроків у початковій школі є, по-перше, створення умов для мотивації практичного застосування знань, навичок та вмінь, дати учням можливість побачити результати своєї праці й отримати від неї радість і задоволення; по-друге, зробити уроки захоплюючими; по-третє, сприяти вдосконаленню комунікативно-

мовленнєвих умінь, подальший розвиток і вдосконалення естетичного смаку учнів.

Оскільки ми досліджували інтегровані уроки української мови з іншими уроками початкової школи, які забезпечують формування комунікативно-мовленнєвих умінь молодших школярів, то, як свідчать наукові праці, основними етапами є:

1. Етап формування задуму висловлювання – орієнтування, планування. Він актуалізує досвід і словниковий запас молодших школярів для вираження думки; дозволяє досягти вдосконалення способів мовленнєвої діяльності; ознайомлення з виражальними можливостями слів, граматичними формами. Крім того, на цьому етапі інтегрованого уроку здійснюється колективний добір влучних слів; розвиваються навички граматичного письма.

2. Етап створення зв'язних висловлювань (усно або письмово), тобто реалізація задумів. Управління дитячою творчістю здійснюється через багатоваріантні мовленнєві завдання, які спонукають молодших школярів до складання тематично близьких казок, віршів, міркувань, творчості.

3. Етап редагування вважається завершальним, де учні обговорюють власні зв'язні висловлювання, порівнюють із зразками художньої літератури. На цьому етапі доцільне використання драматизації, створення пластичних етюдів, виконання ілюстрацій чи колективних композицій, що мають забезпечити матеріали дисциплін початкової школи.

Розвивальні можливості інтегрованої художньої діяльності розкривають широкі перспективи для мотивації комунікативно-мовленнєвої діяльності на різних етапах творення власних висловлювань. Інтегруючи навчальний матеріал, ми допомагаємо дитячій особистості розкритися в різних видах мистецтва і поглибити майстерність спілкування [5, с. 25].

Особливість інтегрованих уроків української мови з іншими дисциплінами полягає в поєднанні різних блоків знань: розвиток мовлення з музичними та зображувальними творами, природознавством, математикою тощо, оскільки створюються найкращі умови для збагачення учнів цікавими знаннями, мотивації на розвиток здібностей особистості. Знання, здобуті в процесі інтеграції, складають основні компоненти ціннісного ставлення учнів до навчання. Поява в молодших школярів системного мислення, активізованої та збудженої уяви, позитивного емоційного ставлення до пізнання робить учнів компетентними в навколишньому житті, забезпечує формування загальнолюдських, особистісних, пізнавальних цінностей, які є основою життєвої компетентності [2, с. 158]

Отже, ідея інтеграції уроків української мови з іншими дисциплінами початкової школи є значним здобутком дидактики, оскільки за умови її успішного методичного впровадження реалізується мета якісної освіти. Формування комунікативно-мовленнєвих умінь – одна з основних проблем сучасної методики навчання мови, оскільки відсутність належної кореляції між теоретичними знаннями і практичними мовленнєвими вміннями позначається на кількісних і якісних характеристиках мовлення, породжує різного типу мовленнєві помилки й недоліки. З метою запобігання їм, окрім опанування теорії мови, школярів необхідно вчити орієнтуватися в конкретній мовленнєвій ситуації, відповідно до цього добирати зміст та мовні засоби для вираження думки, володіти правилами мовленнєвої поведінки в різних умовах спілкування.

Список використаних джерел

1. Енциклопедія освіти. 2-ге вид., допов. та перероб. Київ : Юрінком Інтер, 2021. 1144 с.
2. Попова О.І., Попова Л.П. Квест-технології як засіб активізації пізнавальної діяльності молодших школярів. Наукові записки БДПУ. Педагогічні науки. Серія: Педагогічні науки. Вип.3. Бердянськ : БДПУ, 2019. С. 155-161.
3. Попова О., Попова Л. Лінгвістичні ігри як засіб формування комунікативної компетентності учнів в умовах Нової української школи: *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*: зб. наук. пр. Вип.1. Бердянськ : БДПУ, 2021. С. 144–153.
4. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : підручн. Київ : Грамота, 2012.
5. Чекіна О. Ю. Інтегровані уроки у початковій школі. Харків : Основа, 2011.

БОЙКО Дарія, учителька початкових класів, ліцей «Генеза» П'ятихатської міської ради,
КРАМАРЕНКО Алла, докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри початкової освіти, Бердянський державний педагогічний університет

УПРАВЛІННЯ АКТИВНІСТЮ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В ЕКОЛОГІЧНІЙ ПЛОЩИНІ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕТОДІВ ОЦІНКИ ЇХ ПОВЕДІНКИ В НОВИХ РЕАЛІЯХ

Особливості управління поведінкою учнів зумовлені головним завданням освітньої сфери – сприяти розвитку особистості дитини. Проблема небажаної поведінки учнів постає дедалі частіше й вимагає від педагога активного пошуку персонального вирішення в подальшому процесі управління активністю школярів. Учитель мусить розуміти поведінку учнів та чинники, які безпосередньо впливають на її зміни в шкільному середовищі. Педагогу необхідно сформувати такі ситуації взаємодії з учнем, щоб той міг робити самостійний вибір, приймати позитивні рішення щодо своєї поведінки. Нові реалії сьогодення мають значний вплив на свідомість здобувачів початкової освіти, їх здатність протистояти стресовим ситуаціям не є такою стабільною як у дорослої людини, відповідно вимагає посиленої уваги.

Ми розглядаємо застосування педагогом методів функціональної оцінки поведінки як інструментів управління поведінкою учнів. Зауважимо, що така система, як функціональна оцінка поведінки, стандартизована та поширена в США й країнах Європи. Функціональну оцінку поведінки зазвичай розглядають як підхід до вирішення проблем поведінки учнів. Вона спирається на різні методи та стратегії для визначення цілей конкретної поведінки й допомагає педагогу обирати систему засобів для безпосереднього вирішення проблемної поведінки. Функціональна оцінка поведінки може враховувати різні чинники (соціальні, афективні, когнітивні), які впливають на активність учня.

Одні з найбільш ранніх досліджень щодо функціональної оцінки поведінки з використанням гіпотез і методик управління поведінкою належать E. Carr [2]. У подальшому вивчення цієї проблематики перетворилося на окрему концепцію. Функціональна оцінка поведінки була створена як системна оцінка процесу поведінки, заснована на фактичних даних і рекомендована як технологія, яку варто

використовувати при перших ознаках порушення поведінки серед учнів, наприклад, молодших класів.

У кінці XX ст. вийшли у світ перші наукові праці, присвячені проблемам поведінки учнів у закладах освіти. У 1977 р. педагог J. R. Bergan [1] розробив модель навчання для корекції проблемної поведінки школярів. Інші педагоги продовжили вивчення цього питання. У ході дослідження цієї проблеми виникло поняття «функціональна оцінка поведінки» (Functional behavior assessment, FBA) [4].

Фахівці звертають увагу на те, що словосполучення «функціональна оцінка поведінки» зустрічається в різних публікаціях, але це поняття має широке семантичне тлумачення. Функціональну оцінку поведінки використовують для збору відомостей про події, які провокують і підтримують проблемну поведінку учня. Мета функціонального оцінювання поведінки – надати інформацію для розробки ефективних планів підтримки позитивної поведінки. Щоб підтримати учня, який виявляє проблемну поведінку в класі, важливо враховувати причини, з яких учень може це робити. Поведінка не повторюється, якщо вона не пов’язана з потребами учня. Як тільки причини будуть виявлені, педагоги можуть розробляти методи позитивного впливу.

Першим напрямом дослідження функціональної оцінки поведінки є створення системного, заснованого на фактичних даних процесу оцінки взаємозв’язку між поведінкою й контекстом, в якому відбувається поведінка. Цей процес має «вирішальне» значення в розробці та успішній реалізації позитивних поведінкових реакцій.

Другим напрямом дослідження функціональної оцінки поведінки є вивчення інструментів, що надають змогу проводити ефективну корекцію поведінки як в умовах освіти, так і в сім'ї, а також методи, процедури, стратегії й стандарти позитивного впливу та підтримки. Метою цих правил є поліпшення якості життя [5].

Третій напрям дослідження функціональної оцінки поведінки – моніторинг та оцінювання поведінки учня після проведення педагогічних заходів з її виправлення [1].

Таким чином, процес функціональної оцінки поведінки є стратегією вирішення проблем поведінки, яка складається з декількох етапів: ідентифікація проблеми; збір та аналіз інформації; планування виду корекції, моніторинг та оцінювання. Під час проведення вчитель може розробити план дій для виправлення проблемної поведінки.

У шкільній практиці метод функціональної оцінки поведінки може бути застосований особисто вчителем у спрощеному та адаптованому для роботи педагогів варіанті, а також у співпраці з представниками

шкільної психологічної служби. Метод застосовують у разі виникнення проблемної поведінки щодо окремо взятого учня, щоб визначити причини та розробити персональну програму засобів впливу на управління для виправлення «поганої» поведінки.

Основні методи функціональної оцінки поведінки:

1. Непрямі методи.
2. Систематичне пряме спостереження.
3. Функціональний аналіз.

Непрямі методи охоплюють процеси, за допомогою яких фахівець збирає функціональну інформацію про учня від друзів, учителів, персоналу, сім'ї та інших осіб за допомогою інтерв'ю, рейтингових шкал, рецензій. Позитивними аспектами цього методу є таке: чітка відправна точка при зборі інформації, легкість у визначенні потенційних джерел підтвердження передбачуваної гіпотези. Обмеженням непрямих методів є те, що інформація може бути упередженою або неправильно інтерпретованою, існують ризики розбіжностей щодо функцій цільової поведінки. Непрямі методи надають вихідну інформацію, щоб допомогти розробити/генерувати гіпотези про цільову поведінку [2]. Однак самостійно існуючі непрямі методи не так ефективні, як при об'єднанні їх з методами систематичного прямого нагляду (спостереження) і функціонального аналізу цільової поведінки.

Систематичне пряме спостереження включає в себе процеси спостереження за дитиною для визначення подій і наслідків, які підтримують цільову поведінку й використовуються для підтвердження інформації, отриманої в процесі непрямої оцінки [3]. Спостереження потрібно проводити в ті моменти, коли цільова поведінка є найбільш проблематичною. Прямі методи спостереження можуть бути потім застосовані для підтвердження і/або розробки альтернативних гіпотез щодо функцій цільової поведінки [4]. Різновидом методу прямого спостереження є описове пряме спостереження. Спостерігаючи й записуючи послідовність подій навколо об'єкта спостереження, можна сформувати гіпотезу щодо попередніх і подальших подій, які можуть спонукати й підтримувати цільову поведінку учня [2]. Недоліками методу прямого спостереження є проблеми, що можуть бути викликані розбіжністю між непрямими (інтерв'ю) методами й прямим спостереженням при аналізі гіпотези цільової поведінки; складність визначення того, коли і як довго має відбуватися безпосереднє спостереження [3].

Крім того, певні функції поведінки є тільки гіпотетичними, оскільки при прямому спостереженні неможливо організувати експеримент [5]. Функціональний аналіз є ще одним методом функціональної оцінки поведінки, який використовують для

ідентифікації попередніх подій і наслідків, пов'язаних з виникненням цілеспрямованої поведінки, який включає в себе оцінку конкретних ситуацій і наслідків у контрольованих умовах експерименту в повсякденних умовах [5].

Функціональний аналіз повинен проводити досвідчений аналітик, добре навчений процедур функціонального аналізу, який виконує налаштування умов для виникнення цільової поведінки, щоб ідентифікувати відповідні реакції й зміни наслідків. У природних умовах важко контролювати всі можливі зміни, що впливають на цільову поведінку [1].

Отже, управління педагогом активністю школярів з використанням методів функціональної оцінки поведінки передбачає низку процедур, а саме: оформлення педагогічної гіпотези щодо причин, факторів, обставин, які стимулюють прояви важкої поведінки учня; розробка плану педагогічних дій, які спрямовані на зміну цієї активності; обговорення отриманих результатів на підставі аналізу причин, факторів, обставин, які спровокували ту чи іншу негативну активність учня. Щоб методи функціональної оцінки поведінки учня спрацювали, педагогам необхідно їх засвоїти з науково-теоретичних позиції та зробити адаптацію відповідно до мети й завдань закладів освіти в екологічній площині.

Список використаних джерел

1. Bergan, J. R. (1977). Behavioral Consultation. Columbus OH: Merrill.
2. Carr, E. (1994). Emerging themes in functional analysis of problem behavior. Journal of Applied Behavior Analysis, 27, 393–400.
3. Gillat, A., & Sulzer-Azaroff, B. (1994). Promoting principals' managerial involvement in instructional improvement. Journal of Applied Behavioral Analysis, 27, 115–129.
4. Gresham, F. M., Watson, T. S., & Skinner, C. H. (2001). Functional behavioral assessment: Principles, procedures, and future directions. School Psychology Review, 30, 156–172.
5. Hagopian, L. P., Fisher, W. W., & Legacy, S. M. (1994). Schedule effects of noncontingent reinforcement on attention-maintained destructive behavior in identical quadruplets. Journal of Applied Behavior Analysis, 2, 317–325.

БОРОДІН Олексій, вчитель початкової школи, Ліцей «Софія», м. Київ, голова правління ГО «Діти – покоління майбутнього»

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Організація навчально-пізнавальної діяльності дітей з особливими освітніми потребами завжди викликала певні складнощі в роботі вчителя початкової школи. Сучасні ж умови, в яких відбувається освітній процес (воєнний стан у країні, дистанційний формат навчання, стрес у самих здобувачів, що провокує погіршення стану здоров`я), для багатьох педагогів, які працюють у інклюзивному класі, взагалі здаються катастрофою.

Однак у сучасній науці та практиці достатньо напрацювань, ознайомлення з якими дозволить вчителеві швидко адаптуватися до нових умов професійної діяльності та забезпечити досягнення дітьми з ООП результатів індивідуальної освітньої програми. Зокрема це публікації Т. Братишко, Ю. Бурцевої, Д. Малєєвої, А. Колупаєвої, О. Таранченко та ін.

Дистанційне навчання має низку характеристик, які відрізняють його від інших способів отримання звичної освіти та підкреслюють його інноваційність і актуальність, що найголовніше – не вимагає безпосередньої взаємодії вчителя й учня. Переважно використовуються електронні засоби обміну інформацією, інтерактивна взаємодія має регулярний, а не епізодичний характер. Відповідальність за продуктивність роботи покладається на самих учнів та їх батьків [2].

Якщо узагальнити принципи дистанційного навчання осіб з ООП, то по-перше, всі діти мають навчатися разом, але з допомогою цифрового середовища. Тобто дитина має продовжити контактувати з друзями, однокласниками, вчителем, асистентом учителя. По-друге, **о**бов’язково треба враховувати форму порушення дитини та можливості її комунікації для того, щоби вона ефективніше продовжила навчання. По-третє, навчання має відбуватися в необхідному темпі учня. Якщо один швидко адаптувався до онлайн-уроків, може витримати їх, то іншому учню може бути складно адаптуватися, ймовірно він(вона) не зрозуміє, що продовжується навчання, і що на моніторі – це все живі люди, які його раніше бачили, яких він добре знає. Тож треба враховувати темп учня [4].

Для того, щоб визначати оптимальне навчальне навантаження на здобувача початкової освіти з ООП, треба якісно комунікувати з батьками, які спостерігають за своєю дитиною, аналізують ці спостереження разом з учителем і асистентом вчителя. Так, важливими сигналами для педагогів можуть бути ознаки повільної адаптації до нового (дистанційного) режиму дня, підвищення рівня тривожності, нетиповий емоційний стан.

Педагог безпосередньо не має контакту з учнем з ООП, але через батьків може продовжити навчання. Наприклад, записувати відеоуроки або мотиваційне відео, які були б доступні дитині зранку, а домашні завдання – ввечері. Тобто має залишитися звичний для дитини режим. Якщо дитина тривожиться, емоційно вибухає або агресує й не може контролювати свої емоції, то ми не можемо її змусити продовжити навчання. Слід підбирати інші способи навчання.

За оптимальних умов, варто долучати всіх здобувачів класу до синхронної взаємодії, включно з, оскільки це забезпечує контакти та спілкування дітей з ООП з іншими. Тобто онлайн-уроки є тією соціалізацією, яка закладена в інклюзивне навчання. Також їм потрібно давати посильні домашні завдання, здійснювати тестовий контроль. Посильність означає зменшені за обсягом (у порівнянні зі звичайними дітьми), прості у виконанні, пов’язані з домашнім середовищем, з інструкцією для батьків, з унаочненням, різними електронними матеріалами та ресурсами.

Асистент учителя має забезпечувати допомогу та підтримку батькам дитини з ООП під час дистанційного навчання: консультувати батьків, допомагати дитині під час виконання домашнього завдання, записувати відео рекомендації, спостерігати за роботою дітей, модерувати онлайн-заняття, вести документацію. Тобто взяти на себе певну частину роботи вчителя, тому що командою працювати ефективніше.

Але найголовнішими партнерами педагогів в теперішніх умовах були ті залишаються батьки дітей з ООП. Від їх залученості залежить результативність виконання учнями завдань, розроблених учителем і асистентом.

Список використаних джерел

1. Асистент вчителя у закладі загальної середньої освіти з інклюзивною формою навчання: навч.-метод. посіб./А.А. Колупаєва та ін. Харків: Ранок, 2019. 216 с.

2. Братишко Т.А. Організація дистанційного навчання учнів з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивної освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 70. Т. 1. С. 51–55.

3. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навч.-метод. посіб. Харків: Ранок, 2019. 304 с.

4. Організація дистанційного навчання у школі: методичні рекомендації. МОН України, 2020. URL: https://znayshov.com/FR/4022/19.pdf

ВАРДАНЯН Сєда, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв, Бердянський державний педагогічний університет,
ЩЕРБАКОВА Надія, кандидатка педагогічних наук, доцентка, Бердянський державний педагогічний університет

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПОВЕДІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У нормативно-законодавчих документах: Концепції НУШ (2016), Законі України «Про освіту» (2017), Державному стандарті «Початкової освіти» (2018), які визначають особливості організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти, наголошується на важливості виховання всебічно і гармонійно розвиненої особисті здобувача освіти та формуванні його загальнокультурної компетентності.

Компонентом гармонійного розвитку особистості є моральне виховання. Його пріоритетними напрямками визначено формування в учнів, загальнолюдських цінностей, моральної свідомості, розвиток соціальних емоцій, необхідних для ефективної взаємодії, збагачення досвіду спілкування з однокласниками, батьками, педагогом у різних життєвих ситуаціях, уміння розуміти інших людей, оцінювати вчинки свої та інших. Важливою складовою морального виховання є культура поведінки.

У сучасних наукових дослідженнях (В. Андрущенко, М. Горлач, О. Забужко, І. Надольний, К. Роджерс, Л. Сохань, З. Хелус, М. Шеллер, В. Шинкарук та ін.) культура поведінки характеризується як чинник становлення, розвитку і соціалізації людини. Погляди вчених на цю проблему, об’єднані думкою про те, що культурною можна вважати таку поведінку, яка адекватно відображає закономірності розвитку людської особистості і не суперечить набутим соціально-історичною практикою принципам гуманізму і культуровідповідності. Тобто, проблема

культури поведінки тісно пов'язується з процесом соціалізації особистості і є результатом її успішної адаптації до умов життя в суспільстві (Е. Дюркгейм, Е. Еріксон, Л. Козер, Р. Мертон, Т. Парсонс та ін.)

Науковці (І. Бех, Л. Колберг, О. Кононко, О. Кульчицька, В. Роменець, Н. Чепелева та ін.) культуру поведінки трактують як динамічне особистісне утворення, яке протягом життя людини виявляється, формується і видозмінюється. Це можна прослідкувати в її вчинках. При цьому увага звертається на те, що культура поведінки, особливо успішно формується в молодшому шкільному віці.

Сенситивність молодших школярів щодо формування культури поведінки пояснюється появою низки новоутворень, характерних цьому віковому періоду. Серед них виділяють такі: інтелектуалізація переживань, емоційна децентрація, завдяки яким дитина позбувається егоцентричної позиції і набуває здатності порівнювати та інтегрувати себе з іншими; поява «етичних інстанцій», елементарна рефлексія, внутрішній план дій, довільна поведінка, що дозволяють дитині планувати власні дії і вчинки, узгоджувати їх із діями і вчинками оточуючих та, у разі необхідності, коригувати власну поведінку з метою пошуку найбільш адекватної за даних умов.

Культура поведінки молодших школярів, на переконання І.Сіданіч, полягає в цілісності етичних знань, моральних суджень, морально-вольових якостей і вчинків. Основи цієї якості характеризуються певним рівнем культурно-етичних знань, моральних оцінок і вчинків, які відображають ставлення до суспільства інших людей і до себе самих. Для цього, як стверджують науковці, їх треба включити в цікаву та значущу для них діяльність.

До виховання культури поведінки школярів важливо залучати батьків, які мають спрямовувати зусилля на закріплення дітьми набутих у школі етичних умінь і навичок, насамперед у сфері спілкування і взаємин з рідними, на організацію праці й відпочинку, виконання режиму дня, дотримання особистої гігієни.

На початку власного дослідження з окресленої проблеми, ми виходили з розуміння того, що молодші школярі потребують глибокого розкриття внутрішнього змісту культури поведінки. Для його осмисленого сприйняття їм треба усвідомити, що дотримання норм поведінки свідчить про повагу до людей та комфортне перебування в певному соціумі. При цьому слід ураховувати, що для цього необхідно створювати оптимальні умови для формування основ культури поведінки молодшого школяра, а саме: створення позитивного настрою в учнівському колективі; єдність вимог сім'ї та школи у вихованні поведінки учня; змістовна насиченість дозвілля учнів упродовж дня.

Створення визначених умов, на нашу думку, забезпечуватиме позитивно-емоційний фон життя учня й ефективно впливатиме на формування його культури поведінки.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : Постанова КМ України від 06.10.2020 № 87-2018-п. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text.

2. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19.

3. Мірошкінова Н. Культура поведінки – перший крок до інтелектуальності. *Початкова школа.* 2016. № 3. С. 42 – 44.

ГАЛУШКОВА Марія, вчителька початкової школи Комунального закладу освіти «Спеціальна школа 12» Дніпропетровської обласної ради,

НЕСТЕРЕНКО Марина, кандидатка педагогічних наук, старша викладачка, Бердянський державний педагогічний університет

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ОНЛАЙН РЕСУРСІВ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНИХ УРОКІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Умови сьогодення вимагають від вчителя постійного розвитку, відповідальної праці, креативності та швидкої адаптації до нових умов. Дистанційний освітній процес у початковій школі спочатку через пандемію, а тепер війну, змушує шукати педагогів нові форми та методи роботи, щоб досягти позитивних результатів і виключити можливі прогалини в знаннях здобувачів, виховувати успішну, креативну та конкурентоспроможну особистість.

На теперішній час розроблено достатню кількість методичних рекомендацій щодо урізноманітнення навчально-пізнавальної діяльності здобувачів початкової освіти під час дистанційних уроків засобами інтерактивних онлайн ресурсів. Це роботи І. Аман, Є. Бачинської, О. Бурцевої, І. Воротникової, О. Гриценчук, І. Іванюк, О. Кравчиної, О. Литвиненко, Д. Малєєва, І. Малицької, О. Матушевської, О. Овчарук, Н. Сороко, та інших. Однак в них здійснено загальний огляд сучасних інструментів для підтримки дистанційного навчання, тож кожному вчителеві слід творчо підлаштовувати означені розробки під специфіку кожного свого уроку. Окрему особливість мають онлайн

ресурси для вивчення англійської мови, що не ставало предметом змістовного дослідження.

Основними методами роботи вчителя англійської мови в початковій школі є бесіди, рольові ігри, інтерактивні вправи, контролю й самоконтролю (зокрема письмового). Найбільш ефективними є ті, що ґрунтуються на візуальній та слуховій основі. В дистанційному навчанні англійської мови варто поєднувати синхронний і асинхронний режим, урізноманітнювати уроки проєктною роботою, прослуховуванням аудіозаписів, тестуванням, завданнями в онлайн тренажерах для вивчення граматики та лексики, переглядом фото-, відео- та аудіоматеріалів з YouTube.

Значну активність серед здобувачів початкової освіти під час застосування отриманих знань з англійської мови викликають презентації які містять інтерактивні вправи, ігри («Spinner Game», «Memory Game», «What`s hiding?», «Domino Game», «Spelling Game», «Matching Game» тощо), вікторини та різноманітні практичні завдання в онлайн ресурсах. Наприклад, сервіси Quizlet та Baamboozle. З їх допомогою учні можуть грати в командах, отримувати бали за кожну правильну відповідь, виконуючи безліч цікавих завдань. Завдяки такому підходу в ігровій формі діти краще запам’ятовують навчальний матеріал.

Корисним є функціонал платформи Spelling Training за допомогою якої учні можуть з легкістю вчити та запам’ятовувати нові слова. Тут подані різноманітні озвучені ігри («Spelling Sharks», «Amazing Roller Coaster», «Dragon Adventure», «Smiley-man», «Jungle Speller», «A Journey to the Everest» та ін.), вікторини та тести.

Окремої уваги заслуговує сайт для створення дистанційних уроків «Book creator». Він дає змогу створити модель уроку з аудіо матеріалами, скріншотами, відеопрезентаціями та посиланнями на онлайн ігри й інтерактивні вправи. Тобто в такому середовищі можна зібрати всі віртуальні активності для здобувачів, що значно оптимізує час учителя.

Важливо, під час проведення дистанційних уроків англійської мови з використанням інтерактивних онлайн ресурсів, враховувати вікову категорію учнів і корегувати час синхронної та асинхронної діяльності згідно з вимогами МОЗ та МОН.

Однак, варто вказати на певні проблеми, характерні для дистанційної форми навчання. Вони можуть нівелювати позитивний ефект від застосування означених вище ресурсів. По-перше, це недостатнє технічне забезпечення здобувачів початкової освіти та вчителів, що унеможливлює залучення можливостей цікавих інтерактивних електронних вправ, що суттєво знижує якість навчання. По-друге, невисокий рівень цифрової грамотності учнів і батьків, яким

важко, за певних умов, орієнтуватися в новій оболонці тесту або інтерактивної вправи. Крім цього можна виділити такі перешкоди для використання онлайн ресурсів на уроці англійської мови як відволікаючі моменти, слабка мотивація, низька довільність уваги учнів, проблеми з якістю Інтернет-зв'язку тощо.

Отже, модель дистанційного освітнього процесу змінює атмосферу уроку та його типовий перебіг, змушує вчителя реалізовувати певні «родзинки», які б допомагали покращити активність учнів, досягти запланованих результатів щодо вивчення предмету та забезпечує виконання освітньої програми.

Список використаних джерел

1. Євтушенко Н.І. Дистанційне навчання в школі. *Педагогічна майстерня*. 2012. № 4. С. 2–7.
2. Князева Л. Алгоритм створення презентацій для дистанційного навчання: методичні рекомендації. *Методист*. 2014. № 2. С. 76–79.
3. Лапшина І. Дистанційне навчання: підходи, етапи, особливості: методичні рекомендації. *Методист*. 2013. № 12. С. 59–75.
4. Ларіонова Н. Електронні освітні ігрові ресурси в освітньому процесі початкової школи: наук.-метод. посіб. Харків: Друкарня Мадрид, 2020. 96 с.
5. Тарнопольський О.Б., Кабанова М.Р. Методика викладання іноземних мов та їх аспектів у вищій школі: підручник. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. 256 с.

ГЛАДИШ Ганна, учителька початкової школи Слобожанської селищної ради Дніпропетровського району Дніпропетровської області

РОЛЬ РАНКОВИХ ЗУСТРІЧЕЙ У ДИСТАНЦІЙНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Ранкові зустрічі були введені в розклад дня Нової української школи як щоденна практика, яка дозволяє здійснити позитивне налаштування здобувачів початкової освіти на весь день взагалі та на навчання зокрема; забезпечує формування міцної, відповідальної, турботливої класної спільноти; уможливлює прищеплення демократичних цінностей, а також забезпечує активізацію академічних, соціальних і мовленнєвих навичок дітей. Однак, під час дистанційного навчання багато вчителів нехтують цією важливою практикою, спираючись на санітарно-гігієнічні вимоги МОН України.

Мета роботи – здійснити теоретичний аналіз ролі ранкових зустрічей в умовах дистанційного навчання здобувачів початкової освіти.

Загальні принципи та методика проведення ранкових зустрічей представлена в роботах Н. Бабіченко, М. Банник, І. Большакової, С. Корнієнка, Н. Ларіонової, О. Нечипоренко, Н. Партики, С. Сигиди, Н. Стрельцової, Н. Тріщ, С. Хівренко та інших. А от особливості реалізації цієї форми в умовах дистанційного навчання – тема недостатньо розроблена, зустрічається в невеликій кількості публікацій учителів-практиків (М. Капчук та ін.).

Потенціал ранкових зустрічей, як ресурсу психолого-педагогічного впливу, необхідного сучасним дітям, полягає в наступному. Кожного навчального ранку дитина переживає одразу після пробудження (яке інколи не співпадає з її біологічними ритмами, але в будь-якому разі у прискореному темпі) швидкі ранкові процедури й підготовку до уроку, що наближає її стан до стресового, а часто власне таким і є. Ранкові зустрічі (вітання в дружньому колі, обмін думками в спокійному, розважливому темпі, ігри й розваги під час групових занять, участь у плануванні життя класу й, відповідно, власного життя в процесі щоденних новин) з їх сюрпризами й різноманітними «цікавинками» не сприймаються дитиною як навчання. Отже, зустрічі виступають своєрідним психологічним амортизатором, плавним і приємним переходом до активного й змістовного шкільного дня [2].

Завдяки практиці ранкової зустрічі здобувачі початкової освіти переходять від зосередження уваги на власній особистості до охоплення нею інших. Соціальні переваги цього підходу сприяють розвиткові емпатії, активному слуханню однолітків, навчають дітей розуміти позиції інших. Уміння сприйняти точку зору іншої людини руйнує упередженість, сприяє толерантності та визнанню відмінностей. Такі соціальні компетентності допомагають людям жити у взаємній повазі, створюють умови для позитивного, відкритого спілкування між окремими членами суспільства. Це основні навички, необхідні для демократії [3].

Такі заняття дають дітям змогу розвивати соціальні та навчальні навички, поєднуючи соціальний, емоційний та інтелектуальний розвиток кожного учня. Повторення позитивного досвіду сприяє розвитку доброти, емпатії та інклюзії, а також дає результати як у спільноті класу, так і поза його межами [1].

Наведені положення наштовхують нас на думку, що відмова від проведення ранкових зустрічей через дотримання пропорції синхронного/асинхронного видів взаємодії унеможливлює досягнення важливих виховних завдань початкової школи. Так діти лишаються

важливих хвилин мотивуючого спілкування з вчителем та однокласниками, обговорення суспільно важливих тем і подій, спільнота класу початкової школи розсіюється. Це є неприпустимим, а тому важливо організовувати 10-15 хвилинні ранкові зустрічі на початку кожного дня в онлайн форматі.

У своїх подальших наукових пошуках намагатимемося розкрити детальніше методику проведення ранкових зустрічей в дистанційному режимі взаємодії учасників освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Бабіченко Н.Ю., Нечипоренко О.А., Хівренко С.М. Ранкові зустрічі. 1 клас. І семестр. Харків: Основа, 2018. 141с.
2. Ларіонова Н.Б., Стрельцова Н.М., Банник М.О. Крокуємо до успіху: ранкові зустрічі: навч.-метод. посіб. Харків: Друкарня Мадрид, 2018. 114 с.
3. Ранкові зустрічі: навчально-методичні матеріали інноваційного проекту «Вінницький освітній ресурс НУШ»/упор. Л. Т. Зима. Вінниця, 2019. URL: https://mmk.edu.vn.ua/uploads/gallery/ResursNUSH/Zyma/Zyma_Proekt.pdf (дата звернення 05.11.2022).

ГРИГОР'ЄВА Вікторія, кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін, Бердянський державний педагогічний університет,
ОЧЕРЕТЕНКО Поліна, здобувачка першого рівня вищої освіти факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв, Бердянський державний педагогічний університет

ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Останнім часом стан здоров'я багатьох школярів викликає тривогу лікарів та батьків. Навчальна інформація, обсяг якої постійно зростає та ускладнюється за змістом, призводить до хронічного перевантаження учнів і погіршення їх здоров'я. Згідно зі статистикою, 30–35% учнів перших класів на початок навчального року вже мають хронічні захворювання. Аналіз стану здоров'я дітей в нашій країні підтверджує, що пошуки інноваційних методів освіти і виховання, форм організації

щодо збереження та зміцнення здоров'я молодого покоління держави набувають особливого значення.

Історія містить чимало фактів, які свідчать про успішне використання з найдавніших часів терапевтичних можливостей музичного мистецтва. Музична терапія сьогодні може стати ефективним методом лікування шкільних неврозів, які сьогодні дедалі більше вражають учнів як у процесі здобуття освіти, так і у сучасному житті. У зв'язку з цим виявляються унікальними можливості урока музики у процесі зміцнення здоров'я молодших школярів.

Однією із сучасних освітніх технологій є технологія здоров'язбереження. Термін «здоров'язбереження» набув широкого поширення в педагогічній літературі та у повсякденному житті. Здоров'язберігаючі технології – це система заходів, що включає взаємозв'язок і взаємодію усіх факторів освітнього середовища, спрямованих на збереження здоров'я дитини на усіх етапах її навчання та розвитку [1]. Поняття «здоров'язберігаючі технології» об'єднує в собі всі напрями діяльності закладу загальної середньої освіти щодо формування, збереження та зміцнення здоров'я учнів.

Урок музичного мистецтва вважається здоров'язберігаючою технологією. Особливістю цього уроку є організація різних форм музичної діяльності школярів. Кожен такий урок містить у собі оздоровчий ефект, перешкоджає розвитку перевтоми, сприяє збереженню, зміцненню та розвитку здоров'я школярів. Одним із головних напрямів зміцнення здоров'я на уроці є створення здорового психологічного клімату.

Музичне мистецтво поряд із виконанням виховної та естетичної функцій має потужний оздоровчо-розвивальний потенціал. При раціональній організації уроки музичного мистецтва сприяють зняттю нервово-психічних навантажень, відновленню позитивного емоційно-енергетичного тонусу учнів.

Урок музичного мистецтва може включати такі здоров'язберігаючі технології як вокалотерапія, ритмотерапія, логоритміка, музикотерапія, пальчикова гімнастика, артикуляційна гімнастика [2].

Вокалотерапія – це лікування співом. Після занять вокалотерапією дихання стає економнішим і від цього безпосередньо залежить працездатність дитини. Правильний підбір дихальних та голосових вправ забезпечує більш якісне функціонування серцево-судинної та нейроендокринної систем, реагуючих на спів зміною пульса, артеріального тиску, температури тіла. Вокалізація є найкращою формою оздоровлення органів дихання, розвитку артикуляційного апарату, формування правильної постави [2].

У рамках вокалотерапії на уроках музичного мистецтва можна використовувати вокалотерапевтичні вправи.

Пісеньки – розспівування. Це вітання, з яких починаються уроки. Нескладні позитивні тексти і мелодія, що складається зі звуків мажорної гами. Вони піднімають настрій, задають позитивний тон до сприйняття навколишнього світу, покращують емоційний клімат на уроці, готують голос до співу.

Вправа «Динозавр, що співає». Цей динозавр не звичайний, він чарівний. У нього тулуб, шия, лапи і навіть хвіст співають. Вчитель проводить контурами «динозавра» рукою та весь клас тягне голосні звуки "А", "О", "У", "Е", "І". Це вправа спрямована на розвиток дихання, зняття нервового напруження, розкріпачення дитини, розвиток співацького діапазону.

Вправа «Літак». Учні розводять руки в сторони, зображуючи крила літака та співають на вільній висоті звук «У-у-у-у-у». Якщо літак «летить» вниз виконуємо глісандо вниз, якщо літак «полетів» вгору виконуємо глісандо вгору. Ця вправа сприяє збільшенню тривалості видиху, розвиває силу та гнучкість голосу, розвиває грудний резонатор.

Перед вокалотерапевтичними вправами рекомендовано виконувати дихальні вправи, які сприяють не тільки нормальному розвитку голосу, а й виконують функцію охорони голосу від захворювань і спрямовані на формування правильного дихання.

Вправа «Хом’ячок». Пошмигати носом із закритим ротом.

Вправа «Песику жарко». Часто подихати носом із висунутим язиком.

Вправа «Воротики», або «Паровозик». Глибокий вдих через ніс – «воротики» відкрилися, уявний паровозик може в них в’їхати. Затримка дихання та довгий видих на звук "Ф" - закрили «воротики». Для наочності діти під час вправи можуть допомагати собі руками: розкривати їх на вдиху та закривати на видиху – відкривати та закривати «воротики».

Вправа «Повітряна кулька». Різкий видих – живіт утягнули. Потім розслабити або відпустити м’язи живота. Під час вдиху живіт природно виштовхується вперед, як кулька.

Більш старшим дітям поступово можна додавати вправи дихальної гімнастики за Стрельниковою.

Ритмотерапія. Музично-ритмічні вправи виконують релаксаційну функцію, допомагають досягти емоційної розрядки, зняти розумове навантаження та втому. Рух або танець допомагають молодшому школяру швидко та легко встановити дружні зв’язки з іншими дітьми, а це також дає психотерапевтичний ефект.

Вправа «Дзеркало» (у парах). Один учень виконує довільні ритмічні рухи під музику, інший повторює у дзеркальному відображенні.

Вправа «Вічний рух». Групова ритміко-рухова композиція, що виконується під сучасну танцювальну музику. Кожна дитина вигадує власні оригінальні рухи.

Вправа «Ритмічна луна». Вчитель дає ритмічний малюнок, який усі діти, плескаючи у долоні, мають повторити.

Лікування музикою – це психотерапевтичний метод, заснований на лікувальному впливі музики на психологічний стан людини.

Музикотерапія – вдале доповнення до інших методів лікування, профілактики та оздоровлення. Так, мелодії деяких творів Й. С. Баха дозволяють отримати розслаблюючий ефект, установку на стан спокою може створити «Прелюдія № 1», розслаблення мімічних м'язів – «Прелюдія № 8». Твори Ф. Шопена дозволяють відчути розслаблення м'язів тулуба – «Прелюдія № 4», м'язів ніг – «Прелюдія № 13». Деякі твори Ф. Шопена сприяють нормалізації регуляторних функцій: регуляції ритму серцевих скорочень та дихання – «Прелюдія № 15», загальної активації – «Прелюдія № 17». Формуванню стану впевненості допомагають твори Ж. Бізе – Р. Щедріна на тему «Тореадор»; для підняття настрою – «Рондо в турецькому стилі» В. А. Моцарта, для заспокоєння та умиротворення – «Аве Марія» Ф. Шуберта, «Колискова» Й. Брамса.

Таким чином, урок музичного мистецтва розглядається нами як засіб реалізації здоров'язберігаючих технологій у початковій школі, а результатом відповідної музично-оздоровчої роботи є:

- зниження рівня захворюваності;
- стабільність фізичної та розумової працездатності у всіх сезонах року, незалежно від погоди.
- підвищення рівня розвитку музичних та творчих здібностей дітей;
- стабільність емоційного благополуччя кожного учня;
- підвищення рівня мовного розвитку.

Список використаних джерел

1. Лавріненко Л. І. Здоров'язбережувальні технології в початковій школі : навчально- методичний посібник. Чернігів, 2015. – 243 с.

2. Волкова І. В. Поняття «здоров'язберігаючі технології» та їх класифікації [Електронний ресурс]. Режим доступу : URL: http://edu-post-iploma.kharkov.ua

ГУБАНОВА Олена, здобувачка другого рівня вищої освіти, факультет психолого-педагогічної освіти та мистецтв, Бердянський державний педагогічний університет,
НЕСТЕРЕНКО Марина, кандидатка педагогічних наук, старша викладачка, Бердянський державний педагогічний університет

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ З РОЗЛАДАМИ АУТИЧНОГО СПЕКТРУ

Розвиток емоційного інтелекту – одне з важливих завдань сучасної початкової школи. Учителі початкової школи мають закласти підґрунтя для майбутнього становлення в підлітковому віці цілісної особистості, що розуміє себе та інших і може досягти успіху як у самостійній, та і в груповій та колективній діяльності. Оскільки життєвий шлях людини не може бути успішним і комфортним через численні непорозуміння через численні непорозуміння із собою та іншими близькими й чужими людьми [3]. Особливо важливо це для дітей з особливими освітніми потребами, яким емоційний інтелект потрібен для нормальної соціалізації та комфортного перебування в інклюзивному середовищі.

Формування емоційного інтелекту – проблема відносно нова, розроблена зарубіжними психологами (Г. Гарднер, Д. Ґоулман, Дж. Меєр та ін.), однак в українському науковому просторі вже наявні певні дослідження, які розкривають методику роботи зі здобувачами початкової освіти в цьому напрямку: О. Мельник, Ю. Савченко, І. Сухопарової, М. Шпак та ін. Особливо цікавими для нас є результати К. Бірюкової, Н. Волік, Т. Котик, О. Мартинчук, Т. Скрипник та інших, які презентують особливості розвитку емоційного інтелекту дітей з особливими освітніми потребами.

Поняття «емоційний інтелект» вперше пояснив Д. Гоулман (D. Goleman), який визначив його принципові відмінності від загального інтелекту та представив складники – 25 характеристик, які згодом були розподілені за п’ятьма кластерами: самосвідомість, саморегуляція, мотивація, емпатія та соціальні навички [2].

Часто в учнів, які мають порушення інтелектуального розвитку, можна спостерігати порушення взаємозв’язку між пізнавальними й емоційними процесами, діти не мають достатньо розвинених здібностей до контролю та самоконтролю власної поведінки. У них

спостерігається низький рівень активності та пізнання, їх безпосередні потреби й емоційні прояви не підпорядковуються мисленню, а відтак – не усвідомлюються та не контролюються [4]. В таких випадках можна сказати, що рівень емоційного інтелекту є дуже низьким та потребує розвитку.

Однак, отримані та проаналізовані групою вчених (Т. Скрипник, Д. Аль-Хамісі, О. Мартинчук, К. Бірюкова) дані продемонстрували, що тільки 15% педагогів усвідомлюють необхідність спеціальної роботи щодо впливу на емоційний інтелект здобувачів початкової освіти, шукають ефективні методи і засоби для цього, роблять послідовні та продумані кроки для досягнення хоч якогось прогресу дитини [6].

Але саме від вчителів залежить успішність процесу розбудови сприятливої атмосфери емоційного благополуччя у класі. Для цього науковці та вчителі-практики пропонують різні підходи. Зокрема вчасно визначити рівень емоційного розвитку дитини з ООП та удосконалювати його за допомогою спеціальних додаткових завдань; здійснювати адекватну просвітницьку роботу з батьками дитини, яка має певне порушення, та з батьками дітей, які нормально розвиваються; забезпечити активну участь здобувача початкової освіти з ООП у всіх видах діяльності класу, спілкування з однолітками (наприклад, технологія «класного менеджменту» [6]). Свою ефективність у роботі з емоційним інтелектом дітей з ООП довела арттерапія, яка акцентована на творчу діяльність, гармонізацію та загальне оздоровлення особистості (М. Власюк) [1].

Особливе значення в розвитку емоційного інтелекту здобувачів початкової освіти з ООП займають ігри та тренінгові вправи. Ігри розвивають в учнів почуття емпатії до інших учасників, сприяють розвиту емоційної компетентності. Яку саме форму гри обиратиме педагог, залежить від низки факторів, таких як вік дітей, кількість часу, теми та мети, професіоналізму самого педагога, подекуди ситуацій у класі, з якими часто стикаються учні та які необхідно розібрати в ігровій формі тощо [5].

У підсумку варто зазначити, що актуальність порушеної проблеми не вичерпується нашим дослідженням. Затверджені нормативними документами інклюзивні цінності в суспільстві мають реалізуватися на практиці, тому всі учасники освітнього процесу в початковій школі мають консолідувати зусилля для розвитку емоційного інтелекту здобувачів з ООП, який виступає чинником успішної соціалізації дитини.

Список використаних джерел

1. Власюк М. Арт-терапія: зцілення мистецтвом. *Психолог*. 2005. № 39. С. 9–23.

2. Гоулман Д. Емоційний інтелект. Харків: Віват, 2018. 512 с.

3. Котик Т.М. Нова українська школа: теорія та практика формування емоційного інтелекту в учнів початкової школи: навчально-методичний посібник для вчителів початкової школи. Тернопіль: Астон, 2020. 192 с.

4. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навч. посіб. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300 с.

5. Савонова Г.І. Розвиток емоційного інтелекту в закладі загальної середньої освіти. Лисичанськ: ЛОІППО, ФОП Єгорова О.Є, 2021. 70 с.

6. Скрипник Т., Аль-Хамісі Д., Мартинчук О., Бірюкова К. Розвиток емоційного інтелекту учнів інклюзивних класів: ресурси технології «Класний менеджмент». *Освітологія*. 2020. № 9. С. 61–74.

ДОРОШЕНКО Вікторія, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність 013 Початкова освіта, Бердянський державний педагогічний університет,
ПЕТРИК Крістіна, кандидатка педагогічних наук, старша викладачка, Бердянський державний педагогічний університет

УДОСКОНАЛЕННЯ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Спрямованість України до євроінтеграції, співпраця з іншими країнами у сферах науки, освіти, розширення та укріплення економічних та культурних зв’язків із зарубіжними країнами вимагає вміння спілкуватися іноземними мовами. У зв’язку з цим підвищуються вимоги до викладання іноземних мов в освітніх закладах, до рівня практичного володіння учнями різними видами і формами мовленнєвої діяльності.

Проблеми впровадження інноваційних та інформаційно-комунікаційних технологій як системи педагогічних та навчальних методів, прийомів і засобів досліджували І. Дичківська, В. Морозова, П. Сауха, Т. Туркот, Д. Чернілевського та ін. Особливості формування іншомовної комунікативної компетентності та навичок письма як передумови розвитку та удосконалення мовленнєвої діяльності здобувачів початкової освіти у своїх роботах висвітлювали такі науковці: Н. Басай, І. Бім, Л. Биркун, Г. Борецька, Т. Братко, І. Гладка, І. Пінчук, В. Редько, Н. Скляренко, О. Сухенко та ін. Однак через швидку змінюваність сучасного світу, вимог до організації освітнього процесу в

умовах політичної нестабільності, багато питань іншомовної підготовки здобувачів початкової освіти потребують подальшого вивчення та аналізу.

Мета статті – висвітлення особливостей удосконалення мовленнєвої діяльності здобувачів початкової освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій на уроках англійської мови.

Воєнний стан у країні та широке застосування дистанційних форм навчання спонукають до перегляду форм, методів, засобів формування іншомовної комунікативної компетентності та розвитку мовленнєвої діяльності здобувачів початкової освіти. Вивчення іноземних мов є багатогранним комплексним процесом, який включає чотири основні напрямки: навчання говоріння, письма, слухання та читання. Специфіка вивчення іноземної мови передбачає формування в здобувача початкової освіти іншомовної комунікативної компетентності та розвиток і удосконалення мовленнєвої діяльності.

Вчена І. Пінчук визначає цей термін (ІКК) як: знання, уміння та навички, необхідні для розуміння чужих і власних програм мовленнєвої поведінки, адекватних цілям, сферам, ситуаціям спілкування, зміст якої охоплює знання основних понять лінгвістики мови (стилі, типи, способи зв'язку речень у тексті), навички та уміння аналізу тексту та власне комунікативні надбання; здатність успішно задовольняти індивідуальні та соціальні потреби, діяти й виконувати поставлені завдання. Вона базується на знаннях, навичках і вміннях, але ними не вичерпується, обов'язково охоплюючи особистісне ставлення до них людини, а також її досвід, який дає змогу «вплести» ці знання в те, що вона вже знала, та її спроможність збагнути життєву ситуацію, у якій вона зможе їх застосувати [4, с. 252].

Інноваційні погляди на навчання іноземних мов у початковій школі зумовлюють основне завдання вчителя – організувати продуктивну навчально-пізнавальну діяльність учня для забезпечення реалізації його особистісного, когнітивного та креативного потенціалу, що дає можливість опанувати стратегії освітньої діяльності, отримати ефективний самостійний досвід вивчення та використання англійської мови в різних ситуаціях і умовах самореалізації та саморозвитку.

Комунікація зі здобувачами початкової освіти завжди є делікатним питанням у роботі вчителя. В умовах стрімкого розвитку віртуального спілкування дуже важливо зберегти живий, емоційний зв'язок в учнівському колективі і безпосередньо з педагогом. Комплексний підхід під час вивчення іноземної мови передбачає і вимагає використання вчителем різноманітних підходів та методів організації освітнього процесу. Найбільш ефективними є інтерактивні, ігрові та інформаційно-комунікаційні технології навчання, а також LEGO Education та ін. Саме

вони виступають ефективними засобами досягнення покладеної мети перед вчителем англійської мови в початковій школі, а їх упровадження активізує продуктивну діяльність кожного учня [3].

Ефективними інтерактивними технологіями навчання під час вивчення англійської мови в початковій школі є робота в парах, трійках, змінювані трійки, «карусель», «акваріум», «велике коло», «мікрофон», незакінчені речення, «мозковий штурм», аналіз проблеми, «мозаїка», коло ідей, розігрування ситуації в ролях (рольова гра, імітація) та інші [1].

Багаточисленні прийоми інтерактивного навчання забезпечують можливість їх вибору для вчителя, який може розробити власні дидактичні матеріали за допомогою програм пакету Microsoft Office (Power Point, Word, Excel, Publisher), програм-оболонок («Hot Potatoes», «My Test», «Easy Quizy» та ін.), аудіо- / відео-редакторів (Audacity, Movie Maker тощо), а також Інтернет-ресурсів (Puzzle Makers, Test Makers, Voki, Google applications та ін.).

Форми роботи з комп'ютерними навчальними програмами на уроках іноземної мови в початковій школі включають у себе вивчення лексики, розвиток мовленнєвої діяльності, відпрацювання вимови та лексико-граматичних структур, сприймання діалогічного й монологічного мовлення, навчання письма та ін. Окрім того, Інтернет-ресурси допомагають реалізувати особистісно-орієнтований підхід у навчанні, забезпечують індивідуалізацію й диференціацію навчання з урахуванням здібностей здобувачів початкової освіти та їх рівня знань. Учителю початкової школи потрібно створити для кожного учня умови практичного опанування мови, вибрати такі форми й методи навчання, які б дозволили кожному здобувачу проявити свою активність і творчість, активізувати пізнавальну діяльність у процесі вивчення іноземної мови [4, с. 117]. На уроках англійської мови в початковій школі, реалізуючи елементи інформаційно-комунікаційних технологій, доречно використовувати такі Інтернет-ресурси:

Електронна пошта, програми відеозв'язку (Viber, Telegram, Zoom, WhatsApp, Google Class та ін.*)* – засіб обміну інформацією, завдань між вчителем та здобувачами початкової освіти, між учнями, надання індивідуальних консультацій, організація дистанційного навчання. Учні із задоволенням спілкуються через відеозв'язок з однолітками з інших країн світу, що сприяє ефективному формуванню іншомовної комунікативної компетентності та удосконаленню мовленнєвої діяльності [2].

Платформи створення завдань для закріплення, перевірки знань здобувачів освіти: QUIZLET, KAHOOT!, CLASSMARKER, PLICKERS, EASY TEST MAKER, На Урок, Всеосвіта. Такі завдання можуть

використовуватися не лише для роботи в класі, але і як домашнє завдання. Вчитель має можливість швидко отримати інформацію про засвоєння здобувачами початкової освіти матеріалу, а можливість використання особистих гаджетів мотивує та підвищує цікавість до уроків англійської мови [2].

LEGO Education – одна із інноваційних технологій, яка дає допомагає створити інтерактивне освітнє середовище, підвищує мотивацію здобувачів початкової освіти до навчання, сприяє формуванню навичок наукової діяльності, допомагає втілювати положення Нової української школи. Ця технологія дозволяє не лише в ігровій формі активно засвоювати та перевіряти навчальний матеріал, але й розвивати творчість та мовлення учнів, що в свою чергу сприяє формуванню іншомовної комунікативної компетентності на уроках англійської мови.

Таким чином, формування та розвиток мовленнєвої діяльності здобувачів початкової освіти на уроках іноземної мови напряму залежить від використання сучасних засобів інформаційно-комунікаційних технологій, які сприяють удосконаленню вмінь та навичок вільного вираження думок і почуттів у всіх видах мовленнєвої діяльності: аудіюванні, читанні, говорінні, письмі і в різних сферах спілкування: особистісній, публічній, освітній, іншими словами виробити комунікативну компетенцію особистості; оволодіти культурою мовлення.

Список використаних джерел

1. Коваль Л., Петрик К. Інтерактивна навчальна взаємодія в координатах розвитку професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи : [монографія]. Мелітополь : Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2021. 266 с.

2. Нестеренко М. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до організації дистанційного навчання в умовах сучасного освітнього ландшафту. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету.* Серія: Педагогічні науки: зб. наук. пр. Вип. 3. Бердянськ: БДПУ, 2021. С. 98–105.

3. Петрик К. Ю. Використання інтерактивних навчальних технологій у процесі формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх педагогів. *Синергія формальної, неформальної та дуальної освіти майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти* : матеріали Всеукраїнської конференції з міжнародною участю (11–12 червня 2021 р.). Чернігів : Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, 2021. С. 47–48.

4. Пінчук І. О. Система формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі

професійної підготовки : дис. … д-ра пед. наук : 13.00.04. Глухів, 2021. 612 с.

ДУДКА Артем, вчитель початкових класів, вчитель інформатики Запорізької гімназії №75 Запорізької міської ради; голова громадської організації «Освіта без умов»; регіональний сертифікований тренер НУШ

ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КЛЮЧОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ТА ЗДОБУВАЧОК ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Концепція «Нова українська школа» – документ, який проголошує збереження цінностей дитинства, необхідність гуманізації навчання, особистісного підходу, розвитку здібностей учнів, створення навчально-предметного середовища, що в сукупності забезпечують психологічний комфорт і сприяють вияву творчості дітей [1].

Заклади освіти перейшли від традиційного до компетентнісно-орієнтованого навчання. Саме із реалізацією Концепції кожен і кожна із представників учительства початкової освіти зіткнулися з впровадженням цього підходу формуванням ключових компетентностей через освітні галузі, передбачені Державним стандартом початкової освіти. Для якісної реалізації Концепції та наскрізного формуванням усіх компетентностей на кожній освітній галузі є дієва методика та інструментарії для цього - інтегроване навчання.

Інтеграція – це процес взаємодії, об’єднання, взаємовпливу, взаємопроникнення, взаємозближення, відновлення єдності двох або більше систем, результатом якого є утворення нової цілісної системи, що набуває нових властивостей та взаємозв’язків між оновленими елементами системи [1].

Інтегроване навчання – це навчання, яке ґрунтується на комплексному підході. Освіту розглядають крізь призму загальної картини світу, а не поділяють на окремі дисципліни [1].

Інтеграція під час освітнього процесу реалізується як у межах одного предмету, так і між різними освітніми галузями.

Інтеграцію поділяють на внутрішньо-предметну, коли вчитель встановлює зв’язки між блоками навчальної інформації чи окремими

темами у межах кожного навчального предмета, та міжпредметну інтеграцію – встановлення зв'язків між окремими освітніми галузями.

Таким чином, реалізовуючи інтегральний підхід, учні та учениці можуть:

- краще зрозуміти сутність об'єкта чи явищ в контекстах різних навчальних предметів та сформувати цілісне уявлення про них;
- глибше зрозуміти ключові ідеї з огляду на їх аналіз із різних точок зору;
- краще оцінити, як використати набуті ідеї та навички в життєвих ситуаціях;
- системно мислити.

Тим самим освітяни та освітянки, інтегруючи навчання, можуть:

- цілісно формувати ключові компетентності у здобувачів освіти;
- наскрізно вивчати теми різних освітніх галузей.

Такий інструмент як інтегроване навчання зумовив створення інтегрованих курсів в початковій школі за типовими навчальними програмами НУШ-1 та НУШ-2 - «Українська мова» (мовно-літературна освітня галузь), «Я досліджую світ» (природнича, громадянська та історична, соціальна і здоров'язбережувальна, технологічна, інформатична освітні галузі), «Мистецтво» (образотворче та музичне мистецтво). Інтегрований курс «Я досліджую світ» окрім вказаних освітніх галузей частково включає мовно-літературну та математичну освітні галузі, бо концепція «Нова українська школа» також передбачає навчання на основі дослідження, і саме інтегруючи у зміст курсу, ми всесторонньо можемо дослідити об'єкт.

Відповідно до тексту Державного стандарту початкової освіти метою часткової інтеграції математичної освітньої галузі в курсі «Я досліджую світ» є формування математичної та інших ключових компетентностей; розвиток мислення, здатності розпізнавати і моделювати процеси та ситуації з повсякденного життя, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів, а також здатності робити усвідомлений вибір, де визначені загальні очікувані результати здобувачів та здобувачок освіти:

- досліджує ситуації і визначає проблеми, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів;
- моделює процеси і ситуації, розробляє стратегії (плани) дій для розв'язування різноманітних задач;
- критично оцінює дані, процес та результат розв'язання навчальних і практичних задач;
- застосовує досвід математичної діяльності для пізнання навколишнього світу [2].

Якщо розглядати програмний зміст інтегрованого курсу «Я досліджую світ» без часткової інтеграції математичної освітньої галузі, то не буде забезпечено розгляд понять, явищ, проблем з точки зору кількох освітніх галузей, що сприяє формуванню системного мислення. Навчання має відбуватися на основі запитів учнів «Inquiry based learning» – процес конструювання учнями знань шляхом генерації власних запитань та пошуку відповідей на них, а інтегрований урок на основі математики дає змогу формувати знання, вміння та навички і застосувати їх практично, сприяє розвитку математичного мислення учнів, а також дозволяє освітянам та освітянкам показати найважливіші навички та методи розумових дій в нових ситуаціях.

Інтегроване навчання передбачає розвиток soft skills (м'яких навичок):

- комплексне багаторівневе вирішення проблем;
- критичне мислення;
- креативність;
- уміння управляти та взаємодіяти з людьми;
- емоційний інтелект;
- формування власної думки та прийняття рішень;
- клієнтоорієнтованість;
- вміння вести переговори;
- гнучкість розуму тощо.

Саме розвиток м'яких навичок допомагає учням та ученицям до застосування отриманих знань в житті.

Авторська методика інтегральної спіралі показує, що крокуючи інтегральними витоками до глобального мислення та сили, бо краще виховувати сильних дітей ніж потім ремонтувати зламаних дорослих. Також, методика передбачає:

- особистісно зорієнтований освітній процес, котрий враховує та розвиває індивідуальні особливості учнів;
- формування сучасних компетентностей та загальнонавчальних вмінь та навичок;
- урахування інтересів і потреб окремого учня;
- максимальний розвиток здібностей дитини;
- адаптація молоді до умов життя суспільства;
- відкритість освіти доступність знань та інформації;
- виховання громадянина, формування системи цінностей та відношень.

Вона допомагає вибудувати непреривну спіраль розвитку та навчання дитини, де на кожному витоку формуються нові знання, уміння та навички.

Інтегроване навчання також реалізується через підходи:

1. Діяльнісний підхід передбачає організацію освітнього процесу на основі організаційно-методичної системи щоденних діяльностей учнів та «стратегій» розвитку критичного мислення в межах тематичного чи предметного навчання.

2. Тематичний підхід передбачає організацію освітнього процесу на основі однієї «змістової одиниці» - теми. Темою може бути певне поняття, цілісний розгляд якого призводить до формування загальних уявлень про систему, в яку входить це поняття як елемент. Тема може сформулюватися вчителем у вигляді запитання чи опису проблеми, під час вирішення яких учні опановують зміст навчальної програми.

Діяльнісний підхід в математичній освітній галузі, як і в інших, реалізується через щоденні діяльності та стратегії, але формуванням математичної компетентності учні та учениці можуть застосовувати їх саме на інших освітніх галузях - це розвиток навичок 4К + Д, розвиток мислення, теорія розв'язання винахідницьких задач, проблемно орієнтоване навчання, сторітеллінг/візуалізація.

Список використаних джерел

1. Нова українська школа: порадник для вчителя / під заг. ред. Бібік Н. М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 (дата звернення 05.10.2022)

2. Постанова Кабінету міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 Про затвердження Державного стандарту початкової освіти (дата звернення 05.10.2022)

3. Студія онлайн-освіти Educational Era Онлайн-курс для вчителів початкової школи Модуль 4. Методики викладання у 1 класі (дата звернення 05.10.2022)

КОВАЛЬ Карина, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність 013 Початкова освіта, Бердянський державний педагогічний університет,
ЛЕСИК Анжеліка, кандидатка педагогічних наук, доцентка, Бердянський державний педагогічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ГРОМАДЯНСЬКО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Актуальність. В умовах воєнного стану освітній процес у Новій українській школі здійснюється в рамках компетентнісного підходу у

дистанційній формі. Особливого значення набуває громадянсько-патріотичне виховання здобувачів початкової освіти [1]. З початку повномасштабної війни на території України постала нагальна потреба в модернізації системи національного виховання. Внаслідок чого МОН затвердило заходи щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року [5].

Особливого значення набуває впровадження громадянського виховання саме в початковій школі, оскільки молодший шкільний вік виступає найбільш сприятливим періодом для формування національної ідентичності, розвитку громадянської культури, утвердження патріотичних поглядів та принципів [3].

На сьогодні питання громадянсько-патріотичного виховання активно досліджується вчителями, методистами та науковими діячами, зокрема окреслена проблема знайшла відображення у наукових працях Васильківнська Н., Дубровська Л., Безлюдна Н., Качум М., Матусевич Т., Колесник Л., Савченко О., Киричок В., Сидоренк О. та ін. Методологічні засади патріотичного виховання молодших школярів описані у низці наукових досліджень вітчизняних філософів та педагогів: Бех І., Кремнь В., Ничкало Н., Бондаренко Ю., Пометун О., Захарченко Р. та ін.

Мета дослідження – дослідити та теоретично обґрунтувати особливості громадянсько-патріотичного виховання молодших школярів в умовах воєнного стану.

Сутність дослідження. В умовах сьогодення уся українська нація стає безпосереднім учасником інтеграційних процесів, відбувається активне пробудження громадянської свідомості та активізація волонтерської ініціативності, значно швидше почали розвиватись ідентифікаційні процеси особистості, що відбуваються на тлі сплеску патріотичних почуттів. Саме тому докорінно перебудовується методологічна основа виховання патріотизму в умовах реалізації Нової української школи [5].

Першочергово формування громадянської свідомості молодших школярів має здійснюватися на тлі героїчної боротьби українського народу за незалежність України, її територіальну цілісність, творення власних ідеалів свободи та державності. Важливим завданням виступає ознайомлення учнів та учениць із революційними подіями, що відбувались в Україні у 2004, 2013–2014 роках [2].

На думку Безлюдної Н. окрім змістовного наповнення освітнього процесу, значну увагу слід приділяти соціально-педагогічним умовам громадянського виховання молодших школярів: наповнення освітнього простору патріотичними матеріалами, іграми, плакатами тощо; забезпечення тісного зв’язку закладу загальної середньої освіти й сім’ї учнів/учениці; патріотична спрямованість позакласної роботи;

послідовне формування патріотичних якостей здобувачів початкової освіти; впровадження інноваційних технологій з метою реалізації патріотичної ініціативи учнів та учениць [1].

Громадянсько-патріотичне виховання визначається як цілеспрямована діяльність органів місцевого самоврядування, представників освітніх закладів, сім'ї та інших інститутів життєдіяльності дитини з метою формування патріотичної свідомості, почуття любові до рідної Батьківщини та усвідомлення власної ідентичності. Воно, як і будь-який інший педагогічний процес, спирається на загальнодидактичні принципи: дитиноцентризм, культуровідність, врахування вікових можливостей та індивідуальних інтересів, систематичність та послідовність. Водночас громадянсько-патріотичне виховання має низку власних принципів, що передусім зумовлені його специфікою: принцип національної спрямованості, принцип самоактивності та саморегуляції, принцип полікультурності, принцип соціальної відповідальності, принцип історичної та соціальної пам'яті, принцип міжпоколінної наступності [5].

Результативність громадянсько-патріотичного виховання молодших школярів залежить від використання системи взаємопов'язаних та інтегрованих підходів до організації виховної діяльності. Зокрема виділяють низку таких підходів: ознайомлення із загальнолюдськими нормами та правилами поведінки; запровадження медіаосвіти та інформаційної грамотності в умовах воєнного стану; виховання почуття гордості та ідентичної приналежності до свого народу; усвідомлення рівності, людської гідності та ідеалів свободи; спрямування позашкільних заходів на цікаве та змістовне дозвілля; просвітницька робота щодо історичних аспектів українського народу, державності та традицій; розширення знань щодо правової культури України (Конституція, закони, державна символіка); залучення здобувачів початкової освіти до збереження та удосконалення культурної спадщини України.

Висновки. Отже, впровадження воєнного стану актуалізувало необхідність модернізації системи виховання в розрізі громадянсько-патріотичного становлення особистості. Відповідно до наказу МОН була погоджена Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України, що виступає провідним документом у регулюванні окресленої проблеми. Внаслідок відповідних заходів у здобувачів початкової освіти значно підвищився інтерес до волонтерської діяльності, сформувалась чітка громадянська позиція, з'явилось відчуття власної ідентичної приналежності, зросла зацікавленість до історичних подій.

Список використаних джерел

1. Безлюдна Н. Соціально-педагогічні умови реалізації національно-патріотичного виховання молодших школярів у період воєнного стану. URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:IDPrPoDlt5sJ:perspectives.pp.ua/index.php/vp/article/download/2016/2016&cd=23&hl=ru&ct=clnk&gl=ua (дата звернення: 09.09.2022).
2. Матусевич Т., Колесник Л. Розвиток громадянської компетентності в рамках концепції НУШ: сучасні виклики для педагогічної освіти. Демократія в освіті: ціннісний потенціал. Філософія освіти. 2019. № 2 (25). С. 240–250.
3. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проєктна діяльність: науково-методичний збірник/ за загальною редакцією С. М. Шкарлета. Київ: Букрек. 2022. 140 с.
4. Сазоненко Г. С., Стрілько В. В. Концепція національно-патріотичного виховання "Громадянин України ІІІ тисячоліття". URL: https://don.kyivcity.gov.ua/done_img/f/patriotvih.pdf (дата звернення: 09.09.2022).
5. Наказ МОН № 527 "Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641" від 06.06.2022. URL: https://drive.google.com/file/d/1B-dJsxlljilNxfuy3jjq5n4ZVPeo4gZ8/view (дата звернення: 09.09.2022).

КОВАЛЬ Карина, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність 013 Початкова освіта, Бердянський державний педагогічний університет,
НІКОНЕНКО Тетяна, кандидатка педагогічних наук, доцентка, Бердянський державний педагогічний університет

GOOGLE CLASSROOM ЯК ЗАСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

В умовах сьогодення організація освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти передбачає дистанційну форму навчання. Проведення уроків віддалено за допомогою онлайн-сервісів, відсутність можливості пояснити матеріал особисто й підтримати у хвилини невдачі, неможливість взаємонавчання та колективної організації – усе

це стало викликом для сучасних педагогів, здобувачів початкової освіти та їх батьків [3]. Дистанційне навчання в початковій школі має певну специфіку, зокрема фізичні та психологічні особливості молодших школярів передбачають невміння самостійно організовувати свою діяльність, тримати увагу під час уроків за комп'ютером стає значно складніше, постійно з'являються відволікаючі фактори тощо. Саме тому особливого значення набуває комунікація між учасниками освітнього процесу для досягнення ефективності навчання [6]. Для покращення результатів дистанційного навчання вчителі початкової школи активно використовують онлайн-сервіси, одним з найпопулярніших є Google Classroom.

Мета дослідження – розкрити особливості застосування Google Classroom як засобу організації дистанційного навчання на уроках математики в початковій школі.

Проблема організації дистанційного навчання з використанням власного досвіду знайшла відображення в працях видатних вчених: В. Ванди, І. Воротникової, Л. Гаєвської, І. Делик, Н. Івасішиної, О. Корнієць, Л. Міляєвої, С. Муравського, Л. Покудіної, Л. Приходько, Л. Ройко, М. Сорочинського, С. Якубова та ін. Особливості технічного застосування сервісів для онлайн-навчання досліджували: О. Гайша, Р. Голощук, Є.Ланських, Г. Маклакова, А. Малихіна, П. Федорук, С. Штангей та ін. Різноманітність та специфіку навчальних середовищ для організації дистанційного навчання на уроках математики розкрито в наукових працях: Н. Буркіна, Є. Герман, Р. Гуревича, К. Довгань, Г. Кондратюк, В. Кухаренка, В. Лапінського, Н. Морзе, В. Олійника, О. Співаковського, Л. Стельмащук , Ю. Триуса та ін.

Так, для забезпечення дистанційного навчання здобувачів початкової освіти на уроках математики вчителі початкової школи створюють власні вебресурси або застосовують вже готові. При цьому важливо надавати чіткі рекомендації щодо використання онлайн-сервісів, пояснювати спосіб виконання завдань, особливості поточного контролю тощо. Задля уникнення порушення академічної доброчесності варто надавати усі необхідні посилання, електронні підручники, схеми та карти тощо. При виборі інструментів для організації освітнього процесу на уроках математики в початковій школі слід керуватись методичними цілями, співвідносити ефективність застосування онлайн-сервісу та очікуваних результатів [3].

Бажано обирати універсальні інструменти для організації дистанційного навчання, спираючись на зрозумілість інтерфейсу скорочувати кількість платформ. Водночас важливо врахувати індивідуальні можливості учнів/учениць, засади універсальної доступності засобів навчання [2]. Одним з найпопулярніших сервісів для

організації дистанційного навчання на уроках математики в початковій школі є платформа Google Classroom.

Google Classroom – це сервіс, що пов'язує Google Docs, Google Drive і Gmail, сприяє легкій та ефективній організації онлайн-навчання із використанням відео, текстової та графічної інформації. Він дозволяє розширити можливості реалізації математичної освітньої галузі: проводити тестування, контролювати та систематизувати, коригувати та оцінювати діяльність учнів/учениць, переглядати результати виконання вправ, коментувати, організовувати спілкування здобувачів початкової освіти в режимі реального часу [4].

Основною перевагою Google Classroom є групи, що функціонально нагадують форуми для спілкування, оскільки дозволяють користувачам відправляти повідомлення один одному. Їх також можна використовувати з метою розповсюдження прав доступу до навчальних курсів. Учитель в межах певного курсу може розділити молодших школярів на учасників та власників, що розширює можливості здобувачів початкової освіти в межах вивчення нового матеріалу.

Безкоштовність, простота у використанні та доступність – найголовніші переваги Google Classroom. Google, як цифровий гігант, постійно оновлюється та вдосконалюється, дає можливість організовувати ІТ-підтримку освітнього процесу на всіх рівнях під час дистанційного, перевернутого та індивідуального навчання із застосуванням групових форм роботи [1].

Отже, сервіс Google Classroom є універсальним засобом організації дистанційного навчання на уроках математики в початковій школі. Найголовнішими перевагами виступають простота у використанні, доступність для більшості учасників освітнього процесу та зрозумілість інтерфейсу. Матеріали, які вчитель початкової школи розміщує на хмарних сервісах, учні/учениці можуть переглядати у будь-який зручний час, коментувати та ділитись з іншими учасниками освітнього процесу.

Таким чином, за допомогою окресленого сервісу можна вдало організовувати синхронне та асинхронне навчання на уроках математики в початковій школі використовуючи різні форми роботи.

Список використаних джерел

1. Герман Є., Кондратюк Д., Довгань К. Особливості використання додатку Google Classroom у процесі навчання. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка. 2018 р. URL: https://fitu.kubg.edu.ua/images/stories/Departments/kitmd/Internet_conf_17.05.18/s1/1_Herman_Kondratiuk_Dovhan.pdf (дата звернення: 10.10.2022).

2. Методика дистанційного навчання: збірник статей /За редакцією В. А. Ребрини. Хмельницький: ХОІППО. 2021. С. 45–50.
3. Організація дистанційного навчання в школі: методичні рекомендації. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciyna%20osvita-2020.pdf (дата звернення: 10.10.2022).
4. Організація дистанційного навчання на платформі Google Classroom. URL: http://www.kklp.kiev.ua/docs/distance_form/%D0%A0%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0%20%D0%B2%20Google%20Classroom.pdf (дата звернення: 10.10.2022).
5. Основи дистанційного навчання у початковій освіті: навчально-методичний посібник / за заг. ред. О. П. Муковіз. Умань: Візаві, 2018. 128 с.
6. Приходько Л. А., Ройко Л. Л. Особливості організації освітнього процесу учнів початкової школи із застосуванням технологій дистанційного навчання. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/19555/3/royko_pruhodko.pdf (дата звернення: 10.10.2022).
7. Технології освіти – від початкової до вищої: матеріали регіональної науково-педагогічної дистанційної конференції/ гол. ред. Т. О. Стрілкова. Харків: Колегіум, 2021. С. 32–34.

КРИВИЛЬОВА Олена, докторка педагогічних наук, доцентка, Бердянський державний педагогічний університет,
ГОЛІК Олександр, кандидат педагогічних наук, доцент, Бердянський державний педагогічний університет

ВИКОРИСТАННЯ ДІЛОВИХ ІГОР У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Відповідно до концепції розвитку неперервної педагогічної освіти психолого-педагогічна підготовка складає основу професійної підготовки педагога і передбачає формування глибоких людинознавчих знань, комунікативних вмінь та компетенцій у сфері людських відносин [2]. Психолого-педагогічна підготовка є ядром професійної підготовки майбутніх учителів будь-якої спеціальності і спрямована на розвиток

їхньої педагогічної самосвідомості, творчої індивідуальності, яка проявляється в способах аналізу, проєктування, моделювання, реалізації й рефлексії педагогічної діяльності. Психолого-педагогічна підготовка забезпечує майбутніх учителів фундаментальними знаннями в галузі педагогіки і психології, які передбачають оволодіння закономірностями психічного розвитку тих, хто навчається, проєктуванням і освітнього процесу, різними технологіями навчання, виховання і управління, основами педагогічної і психологічної культури.

Проєктування психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів (залежно від результатів навчання та компетентностей освітньо-професійних програм) дає можливість виявити, які компетентності є недостатньо забезпеченими, та відповідно посилити, а також визначити можливі дублювання в різних навчальних дисциплінах, що забезпечить вищу якість означеної підготовки. Такий підхід дозволяє сформувати структуру та програму кожної навчальної дисципліни, узгодити їх зміст, визначити необхідні форми занять і види завдань, які забезпечуватимуть набуття певних компетентностей.

У загальному розумінні компетентності містять три основні складові: когнітивну, практичну та особистісну. Когнітивна передбачає знання та розуміння процесів і явищ; практична включає можливість застосування цих знань; особистісна складова залежить від ціннісних орієнтацій та активності здобувачів вищої освіти. Завдяки компетентнісному підходу актуалізується складова, що включає особистісні характеристики майбутніх учителів.

Основними критеріями вибору методів навчання виступають генеральні завдання виховання особистості; мета й завдання навчання взагалі та конкретного етапу зокрема; закономірності та принципи навчання; зміст навчального матеріалу; навчальні можливості здобувачів вищої освіти; наявність засобів навчання; психолого-педагогічні можливості педагога.

Застосування ігор поряд з іншими активними методами навчання створює унікальну можливість формування норм соціальної поведінки та системи ділової взаємодії, обміну культурними цінностями з навчальною метою, виявлення індивідуальних здібностей здобувачів вищої освіти.

Ігри охоплюють елементи всіх інших активних методів навчання і є окремим методом проведення занять. Ігри реалізують можливості активного, орієнтованого на практичні результати навчання, що охоплюють розігрування педагогічних ситуацій, моделювання ситуацій психолого-педагогічної діяльності та інше.

Принципи організації та проведення гри: повне «заглиблення» учасників гри в проблематику організаційної системи, що моделюється; поступове входження учасників гри в професійну ситуацію; рівномірне

навантаження з відносно однаковими затратами розумової й фізичної енергії; правдоподібність професійної ситуації.

У підготовці гри виокремлюються такі етапи: ознайомлення учасників з її темою та змістом, з навчальною ситуацією, розподіл ролей між учасниками й рекомендування літератури; виготовлення таблиць із зазначенням «посад», прізвищ, імен виконавців; розкриття сутності гри усім учасникам; підбиття підсумків та заповнення відповідної підсумкової таблиці.

Для підвищення ефективності проведення ділової гри організовується робота майбутніх учителів у малих групах. Це так звані групи психологічного комфорту, в яких кожен учасник відіграє свою особливу роль і певними своїми якостями, особистісними та професійними, доповнює інших. Утворення робочих груп на початкових етапах психолого-педагогічної підготовки дає змогу сформувати додаткову канву неформальної взаємодії учасників, на яку можна нанизати виконання практичних завдань, використання різних активних методів та ігрового моделювання. У процесі роботи між учасниками малих груп установлюються різнопланові комунікативні зв'язки, а неформальні позанавчальні взаємини використовуються для підвищення ефективності пізнавальної діяльності. На цьому етапі відбувається процес центрації, протягом невеликого проміжку часу змінюється традиційний статус учасників груп, закладається готовність до подальшого розподілу ролей, що ґрунтується на особистісних і умовно-професійних якостях здобувачів вищої освіти.

На відміну від інших активних методів навчання ігри складно проводити поряд з іншими традиційними методами й комбінувати в процесі одного заняття, наприклад, з поясненням, розв'язанням вправ і задач або здійсненням контрольних заходів. Кожна гра потребує окремого, спеціально відведеного часу. Ураховуючи різноманітність ігор, вбачається доцільним проводити залікові чи підсумкові заняття; інсценізації та симуляції – заняття-закріплення, поєднуючи їх із «мозковою атакою» та дискусією. Інші види ігор використовують на практичних заняттях за результатами вивчення великих тем чи розділів, оскільки ці види роботи мають комплексні цілі й охоплюють багатопланові питання, що стосуються практичної діяльності та навіть суміжних дисциплін.

Позитивний вплив ділової гри на результати психолого-педагогічної підготовки передбачається у такому [1]: розширення і поглиблення психолого-педагогічних знань, умінь і навичок на основі міжпредметних зв'язків; формування навичок самостійної діяльності, самоконтролю та взаємоконтролю; відпрацювання навичок професійного спілкування; подолання професійних утруднень; оволодіння знаннями,

нормами та правилами поведінки; формування моральних переконань та почуттів; виховання відповідальності за якісне виконання роботи; творче ставлення до навчання; свідома дисципліна; розвиток стійкого інтересу до професії; вміння узагальнювати й систематизувати знання; творче (логічне, професійне) мислення; потреба постійного самовдосконалення і самоосвіти; вміння самостійно приймати рішення, вирішувати конфліктні ситуації; організаторські здібності, лідерство; свідома навчальна дисципліна; уміння правильно розподіляти час; творчий пошук розв'язання педагогічних ситуацій; комунікативні властивості мовлення (експресивність, виразність); спостережливість, увага, пам'ять, уява, мислення; звичка до планування своїх дій; вміння самостійно контролювати проміжні й кінцеві результати роботи; вміння перемагати труднощі в навчанні; вміння організовувати своє робоче місце.

Здійснюється вплив на формування психолого-педагогічної компетентності:

Етичні цінності: сукупність норм поведінки (моральна свідомість (знання та почуття), моральна діяльність, моральні відносини), що задають аксіологічний вектор майбутньої психолого-педагогічної діяльності.

Когнітивні та метакогнітивні вміння, навички, знання та розуміння: когнітивна сфера особистості (відчуття, сприймання, пам'ять, мислення, уява та увага), метакогнітивна сфера особистості (метакогнітивна обізнанність, метакогнітивна оцінка, метакогнітивна регуляція), що мають місце в оволодінні особливостями психолого-педагогічної діяльності (змістом є теоретичні знання академічної області).

Розумові та практичні вміння та навички здійснення психолого-педагогічної діяльності: конструктивні, комунікативні, дидактичні, перцептивні, сугестивні, пізнавальні, прикладні, уміння в галузі педагогічної техніки (змістом є практичне й оперативне застосування знань до конкретних ситуацій).

Міжособистісні вміння та навички в процесі психолого-педагогічної діяльності: володіння методами спілкування та активної взаємодії в процесі реалізації психолого-педагогічної діяльності.

Таким чином, ділова гра належить до тих методів освітнього процесу, за допомогою яких забезпечується найефективніше засвоєння матеріалу. Використання цієї форми дає можливість нагромаджувати і закріплювати знання і вміння майбутніх учителів у процесі творчого навчання, наблизити навчальний процес до практичної діяльності.

Список використаних джерел

1. Кривильова О. А. Психолого-педагогічна підготовка майбутніх викладачів професійно-технічних навчальних закладів: теоретичний та

методичний аспекти : монографія. Бердянськ : БДПУ, 2017. 305 с.

2. Про затвердження галузевої Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти : наказ МОН України №1176 від 14.08.13р. URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/36816/

3. Про затвердження концепції розвитку педагогічної освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 16.07.2018 р. №776. URL : https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti

КУЧЕРЯВА Катерина, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність 013 Початкова освіта, Бердянський державний педагогічний університет,
КОВАЛЬ Людмила, докторка педагогічних наук, професорка, Бердянський державний педагогічний університет

ФОРМУВАННЯ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПРЕДМЕТНО-МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В СИСТЕМІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Якість початкової освіти визначається, як засвоєнням учнями предметних компетентностей, так і ключових, які мають бути найважливішим особистісним надбанням кожного випускника початкової школи.

Ґрунтуючись на європейському досвіді, враховувуючи потреби адаптації учнів до швидкозмінюваного соціуму, підготовки до подальшого навчання, українські вчені визначили такі ключові компетентності: уміння вчитися, здоров'язбережувальна, загальнокультурна, громадянська, підприємницька (основи економічної культури), соціальна, інформаційно-комунікативна. Кожна ключова компетентність дає учням «ключ» для розв'язання широкого кола навчальних і життєвих завдань, тому вони формуються на міжпредметній основі. Компетентнісний підхід передбачає особистісно-діяльнісне навчання, заохочуючи активність учнів.

У формуванні ключових компетентностей на різному змісті необхідно забезпечити:

- чітке усвідомлення дитиною мети роботи:
- мотивацію на одержання виховного результату;
- оволодіння загальнонавчальними уміннями і навичками;

– рефлексію своїх досягнень;

– можливість використання одержаних знань і умінь для розв'язання різних типів навчальних і життєвих задач (серед яких є обов'язково творчі);

– набування індивідуального досвіду завершеної справи;

– успішної співпраці у різних групах, для виконання комплексних завдань (наприклад, участь у проектах, творчих роботах, виставках, громадських дорученнях тощо), які вимагають застосування різних компетентностей, фізичної і вольової готовності до продуктивної праці;

– навчання дітей приймати рішення, спираючись на знання, досвід, елементарне прогнозування.

Щодо предметних компетентностей, то їх ми розглянемо на прикладі метематичних. Означимо сутність, структуру і функції предметної математичної компетентності як дидактичної категорії, розкривши перспективу її наукового та методичного розроблення.

Аналіз сутності категорії «математична предметна компетентність» ґрунтується на осмисленні родових понять і їх істотних ознак. Ключовими поняттями, що формують уявлення про предмет розгляду, є «компетенція» і «компетентність».

В ієрархії компетенцій – ключові, загальнопредметні, предметні – наразі зосередимося на предметних.

Предметні компетенції формуються у процесі засвоєння учнями змісту навчального предмета, зокрема, математики. Тобто вони розглядаються як соціально закріплений результат навчання, репрезентований у Державному стандарті початкової загальної освіти (в частинах «Зміст освіти» і «Державні вимоги до навчальних досягнень учнів»), а також конкретизований у навчальних програмах (у графах таблиць «Зміст навчального матеріалу» і «Державні вимоги щодо рівня загальноосвітньої підготовки учнів»).

Загальнокультурні знання про дійсність є предметоутворювальним компонентом змісту навчання математики. Йдеться про початкові математичні знання, які відображаються у вигляді термінів («одноцифрові числа», «доданок», «сума», «чисельник», «знаменник» тощо); уявлень (натуральний ряд чисел, числовий вираз і його значення, рівняння з однією змінною, довжина, відстань, периметр тощо); понять (десяток, задача, розряди і класи чисел, дріб, площа фігури); законів (переставний і сполучний закони додавання і множення, розподільний закон множення); залежностей (між компонентами і результатами арифметичних дій, між швидкістю, часом і відстанню тощо); властивостей (частки, прямокутника) та ін. Це базові елементи складніших знань, які підлягатимуть засвоєнню учнями у процесі вивчення математики в основній школі.

Зазначені математичні знання застосовуються у відповідних способах діяльності. Освоєння учнем способів виконання дій становить процес формування загальнонавчальних умінь і навичок. Уміння характеризують здатність учня на основі засвоєних знань виконувати певні види діяльності, використовувати раніше набутий досвід.

У процесі пізнання математичних об'єктів формуються розумові й практичні уміння учнів. Державним стандартом початкової освіти передбачено опановування, наприклад, таких розумових умінь: визначати кількість одиниць кожного розряду; усно виконувати обчислення в межах ста; знаходити значення числових виразів; перевіряти правильність виконаних арифметичних дій; використовувати закони і властивості арифметичних дій під час обчислень; розв'язувати рівняння з однією змінною та ін. До практичних умінь віднесено такі: записувати і читати числа у межах мільйона; письмово виконувати арифметичні дії у межах мільйона, ділити з остачею; будувати прямокутний трикутник, прямокутник (квадрат) за вказаними довжинами сторін; вимірювати часові проміжки за допомогою годинника тощо.

Прості уміння при достатньому вправлянні трансформуються у навички діяльності – здатність виконувати певні дії автоматично, без покрокового контролю. Так, у початковому курсі математики формуються навички порядкової лічби чисел; додавання у межах 10, яке базується на знанні складу числа; виконання табличного множення; скороченого запису одиниць вимірювання величин тощо.

Оволодіння предметними математичними компетенціями складає основу формування математичної компетентності.

Зауважимо, що компетентність в освіті розуміють як якість особистості учня, його здатність реалізовувати культуровідповідні види діяльності. Це цілісне особистісне утворення, для якого характерне індивідуальне «забарвлення». Компетентність виявляється у конкретних життєвих ситуаціях як здатність учня адекватно реагувати на реальність, що пояснює її багатофункціональний і багатопредметний характер.

Поняття «математична компетентність» на сучасному етапі розвитку педагогіки визначається і як ключова, і як предметна. Так, Європейська довідкова система рекомендує розглядати математичну компетентність рівнозначно із базовими компетентностями у галузі науки і техніки як ключову. Запровадження компетентнісного підходу в освітній процес зумовило доопрацювання змісту початкової математичної освіти. У зв'язку з цим метою і результатом навчання визначено математичну компетентність як предметну. Нині до такої

думки прихиляється все більше дослідників теорії і практики початкової школи.

Узгоджене бачення цієї дефініції, вироблене співробітниками лабораторії початкової освіти, подано у проекті нової редакції Державного стандарту початкової загальної освіти. У документі зазначається, що предметну математичну компетентність слід розуміти як здатність учня створювати математичні моделі процесів навколишньої дійсності, застосовувати досвід математичної діяльності для розв'язування навчально-пізнавальних і практично зорієнтованих задач. Це складне особистісне утворення, яке включає різноманітні розумові процеси, інтелектуальні й практичні вміння, а також психологічні характеристики – мотивацію, самостійність, самоконтроль, відповідальність, упевненість [3].

Математична компетенція і компетентність значною мірою визначають якість математичної освіти. Компетенцію можна розглядати як «повноваження» учня застосовувати досвід математичної діяльності, а компетентність – як відповідність таким «повноваженням», успішність у досягненні цілей навчання. Оскільки компетентність особистості формується упродовж тривалого часу (навіть, упродовж життя), то в контексті початкового навчання варто говорити про базові аспекти математичної компетентності. Міра їх сформованості визначається шляхом оцінювання рівня засвоєння відповідних предметних і загальнопредметних умінь [1].

Об’єднаємо уміння та способи діяльності, які формуються у процесі навчання математики, в групи умінь, необхідних у повсякденному житті, а саме:

– уміння здійснювати обчислення;
– уміння користуватися інформацією, поданою у різних формах;
– уміння аналізувати, синтезувати, узагальнювати дані;
– уміння обчислювати довжини, площі, об'єми реальних об'єктів.

Згідно з цим переліком можна виокремити відповідні складові математичної компетенції – обчислювальну, інформаційно-графічну, логічну, геометричну. Це свого роду внутрішній ресурс предметної математичної компетентності.

Висновок. Оволодіння зазначеними складовими компетенції у системі забезпечує формування в учнів предметної математичної компетентності як цілісного особистісного утворення. Розроблення методики цього процесу – перспективна проблема теоретиків і практиків початкового навчання.

Список використаних джерел

1. Коваль Л. В. Актуальні проблеми початкового навчання: дидактико-методичний аспект: навч.-метод. посіб. Бердянськ: Вид-во Ткачук О.В., 2015. 224 с.
2. Концепція Нової української школи. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf (дата звернення: 25.09.2022).
3. Онопрієнко О. Нова українська школа: інноваційна система оцінювання результатів навчання учнів початкової школи: навч.-метод. посіб. Харків: Видавництво «Ранок», 2021. 208 с.

МАЛИШ Яна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність 013 Початкова освіта, Бердянський державний педагогічний університет,
ПЕТРИК Крістіна, кандидатка педагогічних наук, старша викладачка, Бердянський державний педагогічний університет

ТЕХНОЛОГІЯ «ЩОДЕННІ 5» ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Відповідно до Державного стандарту початкової освіти (2018), першочерговим завданням сучасної початкової школи є підготовка здобувача до життя. Освітній процес розглядається, як саме життя, що ґрунтується на суб'єктності учня. Реформування системи освіти в Україні актуалізує пошук технологій, які відповідають концепції Нової української школи. Саме цей новий вектор змін повинен перетворити українську школу на важіль соціальної рівності та згуртованості, економічного розвитку і конкурентоспроможності нашої держави. Головна мета – створити школу, в якій буде приємно навчатися і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувалося, а й вміння застосовувати їх у житті [2].

Наразі вчителям початкової школи пропонують упроваджувати у свою діяльність сучасні технології роботи зі школярами, які б сприяли формуванню мовної особистості. Одну з таких технологій презентує спільний проєкт МОН України та платформи EdEra, пропонуючи методичні рекомендації, як зацікавити дітей читанням та письмом, а відповідно сформувати мовну особистість. Зокрема, приділяється увага

новій ротаційній моделі – «Щоденні 5» або «Daily 5», яку розробили Гейл Боші та Джоан Мозер, учительки початкової школи із міста Сіетл США.

Проблема розвитку мовлення здобувачів початкової освіти, формування й удосконалення мовленнєвих умінь є однією з провідних у працях українських та зарубіжних психологів (Г. Балл, Л. Виготський, П. Гальперін, Д. Ельконін, та ін.), дослідників мовлення учнів початкової школи (В. Бадер, Л. Варзацька, М. Вашуленко та ін.).

Сучасний стан проблеми представлений теоретичними доробками Н. Богданець-Білоскаленко, М. Захарійчук, О. Савченко, В. Науменко, Л. Тернової, які досліджували впровадження інноваційних технологій у процесі викладання літературного читання в початкових класах. Неабияке значення мають дослідження М. Вашуленка, який розглядає комунікативний характер навчання рідної мови в початкових класах і рекомендує так вчити дітей, щоб вони одержували більше можливостей для оволодіння мовою в природних умовах, у ході педагогічно організованої мовленнєвої діяльності на уроці.

Формування ключової компетентності щодо вільного володіння державною мовою учнів початкових класів передбачає уміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, а також любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження, готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях [5, с. 12].

Мовленнєва діяльність – це спосіб реалізації суспільно-комунікативних потреб учня у процесі спілкування. Користуючись мовою, як засобом пізнання і комунікації, дитина слухає, говорить, читає і пише. Одночасно відбувається практичне засвоєння формул ввічливості, розвиток творчих здібностей, створення власного мовленнєвого портрету: Я – думаю. Я – замислююсь. Я – аналізую. Я – висловлююсь. Я – пробую творити [4].

Такий широкий діапазон розуміння своїх здібностей і можливостей розкривається у дитини під час роботи в технології «Щоденні 5». Нині цю модель використовують учителі по всій країні в умовах Нової української школи. Тож більш детально зупинимось на її характеристиці.

Мета статті – розкрити особливості впровадження інноваційної технології «Щоденні 5» як засобу формування мовної особистості здобувачів початкової освіти на уроках української мови.

«Щоденні 5» (Daily 5) – педагогічна технологія навчання читанню та письму, яка включає такі види діяльності як: читання для себе; письмо для себе; читання для когось; робота зі словами; слухання. Кожна діяльність розрахована на певний час (до 20 хв). Після довготривалого відпочинку учні можуть зосередити свою увагу лише на

досить короткий час, навіть діти старшого віку. Відпрацювання витримки під час впровадження «Щоденні 5» відбувається від 8 до 12 тижнів. На початку цього процесу школярів об'єднують в одне велике коло. Після цього учитель об'єднує учнів у групи для виконання навчальних завдань. Одні пишуть, інші читають для когось, треті слухають. Через певний час знову сходяться в коло. Потім знову розходяться. І так триває до того часу, допоки кожен учень виконає всі п'ять видів діяльності [4].

Першим етапом впровадження «Щоденних 5» є *«читання для себе».* Його вчитель може застосовувати як під час уроку, так і впродовж дня. Він самостійно визначає час, коли йому краще проводити цю діяльність. Важливим моментом під час виконання цього виду роботи є те, що учень самостійно обирає книгу чи текст для читання. Учитель не повинен нав'язувати свою літературу. Розпочинати цю діяльність потрібно із 5–10 хв. у залежності від віку дітей і поступово збільшувати час для читання. Коли учні звикнуть, проблем із читанням не виникатиме. У класі можна створити куточок «Читацькі досягнення», щоб учні могли спостерігати за своїми успіхами. Після опрацювання книги діти мають виконати завдання для перевірки розуміння твору, а також для усвідомлення прочитаного.

Другий етап «Щоденних 5» – це *«читання для когось».* Під час виконання цього виду роботи учитель може запропонувати учням текст для читання. Також учні за інтересами можуть самостійно обрати книгу для роботи. Під час цієї діяльності учні об'єднуються у пари за інтересами. Такий вид роботи спонукає дітей вчитися співпрацювати, а саме слухати один одного, виконувати завдання в парі, ставити запитання за змістом прочитаного та аналізувати опрацьований твір. Учні мають виконувати «читання для когось» упродовж 20 хвилин, проте не слід одразу їх примушувати працювати весь цей час.

Третій етап «Щоденних 5» – це *«слухання».* Під час виконання цього виду роботи вчитель готує для учнів аудіозаписи, які вони обирають і слухають. А також учень може самостійно обрати аудіозапис для слухання. Сьогодні більшість учнів має різні ґаджети. Тому вони можуть їх використати для цього виду роботи. Після завершення «слухання» учні розпочинають роботу над виконанням підготовлених учителем завдань, які спрямовані на перевірку прослуханого. Під час «слухання» вони вчаться тривалий час сприймати інформацію, не відволікаючись, відпрацьовувати витримку, обмінюватися думками, аналізувати почуте.

Четвертий етап «Щоденних 5» – це *«робота зі словами».* Його можна використовувати на уроках мови і читання. Під час цього виду діяльності вчитель добирає слова, які б він хотів опрацювати з учнями. Також використовує і ті слова, які передбачені навчальною програмою. У

процесі «роботи зі словами» учитель забезпечує здобувачів початкової освіти словниками, у яких вони можуть знайти визначення слів. Найкраще, щоб словники знаходилися у класі. Для пошуку тлумачення слів можна використовувати ґаджети. Учитель для цього виду діяльності готує різні завдання для роботи, що сприяє кращому засвоєнню, а також дає змогу закріплювати вивчений матеріал на уроках української мови. Для цієї роботи використовують стіну слів. Це місце у класній кімнаті, куди вчитель розміщує усі слова, які учні вивчають упродовж місяця. Школярі можуть у процесі навчання користуватися ними, звертати увагу на їх написання для кращого запам'ятовування. Стіна слів перебуває в полі зору учнів.

П'ятий етап «Щоденних 5» – це *«письмо для себе».* Під час виконання цього виду роботи учитель може запропонувати учням будь-яку тему для письма. Також школярі за інтересами можуть самостійно обирати теми. Під час цієї діяльності учні займають зручне для письма місце і впродовж відведеного часу працюють. «Письмо для себе» допомагає школярам вчитися висловлювати думки і записувати їх на папері, розвивати зв'язне мовлення. Як і в попередніх щоденних видах діяльності, учитель разом із учнями складає правила, яких діти мають дотримуватися під час «письма для себе». Так, школярі мають змогу обрати таку тему для письма, яку б вони хотіли розкрити та, можливо, поділитися з іншими. Вони працюють як окремо, так і у малих групах, читають або пишуть в індивідуальній зоні. Відпрацьовування такої незалежності розвиває потребу краще писати та читати [3].

Кожна з п'яти діяльностей вводиться через 10 кроків до самостійності:

Крок 1: Познайомте дітей з діяльністю.

Крок 2: Поставте ціль та створіть атмосферу необхідності.

Крок 3: Запишіть бажану поведінку на «Я-схемі».

Крок 4: Змоделюйте бажану поведінку.

Крок 5: Змоделюйте менш бажану поведінку. Потім більш бажану.

Крок 6: Школярі беруть матеріали й розміщуються в класі.

Крок 7: Учні працюють самостійно.

Крок 8: Учитель не заважає, а непомітно спостерігає.

Крок 9: Як тільки перша дитина втрачає витримку, вчитель використовує сигнал, щоб зібрати учнів. У русі вони повертають матеріали.

Крок 10: Учитель запитує: «Як все пройшло?», «Що вдалося? Що ні?», щоб підсумувати та проаналізувати роботу [4, с. 88].

Впровадження ротаційної моделі «Щоденні 5» під час роботи над текстом у 2 класі [1, с. 7–8]:

Зірка Мензатюк. Український прапор

Марійка сиділа й малювала. Спочатку взяла блакитний олівець:

– Хай небо буде погідне, ясне! – сказала вона й намалювала небо.

– У небі хай сяє сонечко, – сказала вона і взяла жовтий олівець.

Намалювала сонце, і небо повеселішало.

А внизу поле, чорне та сумне.

– Розвеселімо його! – мовили жовта і блакитна барви.

Взялися за рученьки і злинули додолу: одна блакитним дощиком, друга – ясним промінням.

У чорній землі спала насінина. Пробудилася та й каже:

– Як мені хороше! Дощик мене напоїв, сонечко зігріло.

Буду я проростати.

І над землею піднявся зелений паросток. І другий піднявся, і третій, і тисяча тисяч веселих зелених паростків!

– Тепер же я знаю, – засміялася Марійка, – де жовте і блакитне удвох, там настає весна! Бо разом вони дають зелену барву.

Відклала олівці і замилувалася. Гарна жовта барва з блакитною! Як сонечко з небом. Як волошка з пшеницею. Як наш прапор.

Завдання до тексту

1. Робота зі словами (рис.1);

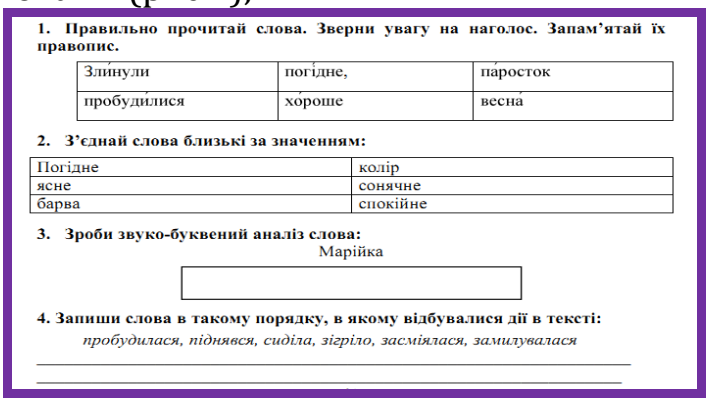

1. Правильно прочитай слова. Зверни увагу на наголос. Запам'ятай їх правопис.

Злинули	погідне,	паросток
пробудилися	хороше	весна

2. З'єднай слова близькі за значенням:

Погідне	колір
ясне	сонячне
барва	спокійне

3. Зроби звуко-буквений аналіз слова:

Марійка

4. Запиши слова в такому порядку, в якому відбувалися дії в тексті:

пробудилася, піднявся, сиділа, зігріло, засміялася, замилувалася

Рис. 1

2. Читання для себе (рис. 2);

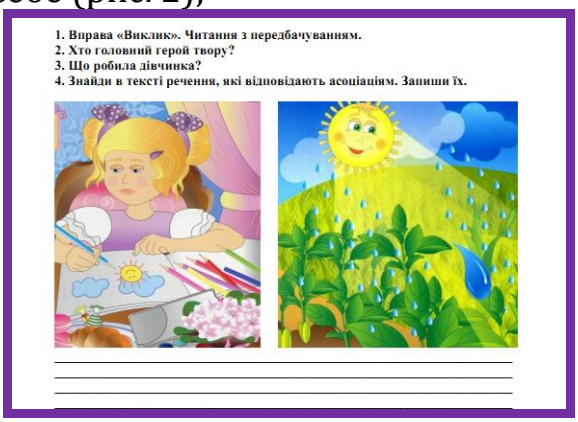

1. Вправа «Виклик». Читання з передбачуванням.
2. Хто головний герой твору?
3. Що робила дівчинка?
4. Знайди в тексті речення, які відповідають асоціаціям. Запиши їх.

Рис. 2

3. Читання для когось та слухання (рис. 3);

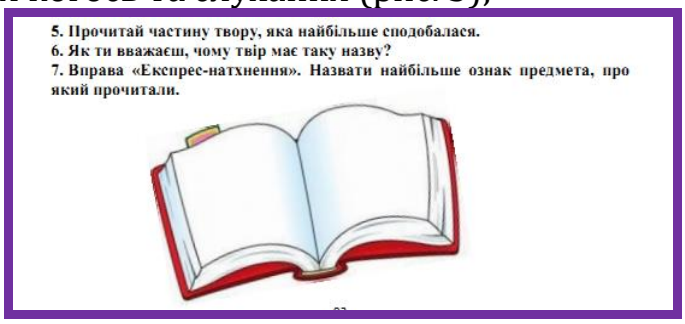

Рис. 3

4. Письмо для себе (рис. 4.);

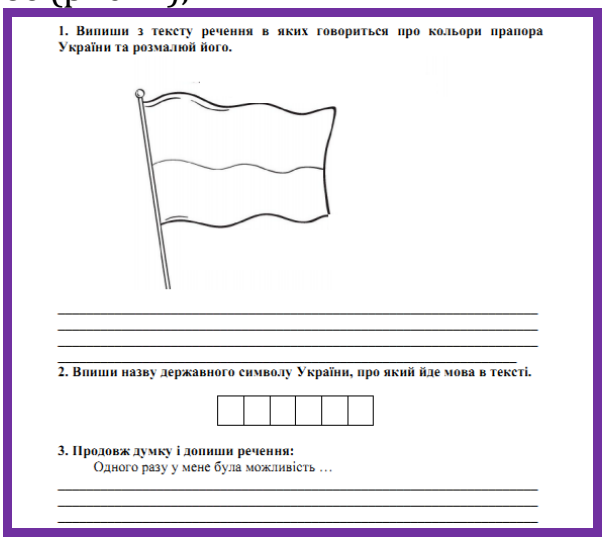

Рис. 4

5. Рефлексія (рис 5).

Рис. 5

Висновки. Отже, інноваційна технологія «Щоденні 5» активно впроваджується в освітній процес і позитивно впливає на розвиток здобувачів початкової освіти. Зазначена технологія допомагає здобувачам початкової освіти тренувати витривалість, розвивати самостійність та робити усвідомлений вибір протягом роботи над 5 кроками для того, щоб учні могли бути повністю заглиблені у вдумливому читанні та творчому, індивідуальному письмі протягом

тривалого проміжку часу. Завдяки цікавим завданням в учнів початкової школи виникає бажання розуміти, вивчати новий матеріал, з'являється мотивація до навчання, адже вони стають активними учасниками освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Богданець-Білоскаленко Наталія. Українська мова та читання: підручн. для 2 класу ЗЗСО (у 2-х ч.). Ч. 2. Київ: Грамота, 2019. 144 с.

2. Державний стандарт початкової освіти. URL : http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvitydokument (дата звернення: 08.11.2022).

3. EdEra. Щоденні 5. Онлайн-курс для вчителів початкової школи. URL : https://www.youtube.com/watch?v=Pc-gqUlsiR8. (дата звернення: 12.11.2022).

4. Нова українська школа: порадник для вчителя : навч.-метод. посіб. рек. МОНУ / авт. кол.: Р. Б. Шиян, Н. З. Софій, О. В. Онопрієнко та ін. ; за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : Літера ЛТД, 2019. 208 с.

5. Савченко О. Мета і результат уроку в контексті компетентнісного підходу. *Початкова школа*. 2015. № 3. С. 10–15.

МАТЮК Аліна, учителька початкових класів, Навчально-виховний комплекс «Загальноосвітній навчальний заклад – Тернівський ліцей»,
КРАМАРЕНКО Алла, докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри початкової освіти, Бердянський державний педагогічний університет

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В НОВИХ РЕАЛІЯХ: ПРАКТИЧНИЙ ВЕКТОР

Нова українська школа отримала новий виклик сьогодення, а саме – навчання в нових реаліях військового положення. Такі важкі випробування навіть для дорослої психіки є стресом, а для здобувачів початкової освіти взагалі для їх нервової системи матиме тяжкі наслідки. Здоров язберігаючі технології зараз посідають перші щаблі в освітньому процесі як в дистанційному форматі, так і при навчанні в класі.

Учителям початкової школи при використанні здоров'язберігаючих технологій важко вкластися у часові межі уроку.

Фізкультхвилинки, ігрові вправи, та інші методи, які позитивно впливають на стан здоров'я учнів, з іншого боку не залишають місця для навчальної діяльності. Тому, важливим є створення здоров'язберігаючого середовища не тільки на уроках, а й в позаурочний час.

Учені (Б. Долинський [1], Ю. Бойчук [2] та ін.) виокремлюють різні види здоров'я: фізичне, що визначає повноцінне і правильне функціонування організму; психічне, що зумовлює рівновагу і нормальне протікання психічних процесів; духовне – як прагнення до ідеалу, що є головним джерелом сили і енергії людини; соціальне, від чого залежить безконфліктна взаємодія з довкіллям.

Як засвідчують дослідження (А. Крамаренко [3], І. Малишевська [4] та ін.), стан усіх названих видів здоров'я у наших дітей дає серйозні підстави для занепокоєння. Одним із актуальних шляхів вирішення зазначеної проблеми є впровадження освітніх технологій формування й збереження здоров'я. Розпочинати впровадження здоров'язберігаючих технологій в освітній процес необхідно з початкової школи, де престиж здоров'я залишається ще на високому рівні.

Прикладом цікавої і досить ефективної для сучасної початкової школи є „Веселкова" педагогічна технологія запропонована творчою групою вчителів-практиків Довжанської ЗЗСО Іршавського району Закарпатської області. „Веселкова" технологія – альтернативна до традиційної системи навчання в загальноосвітніх навчально-виховних закладах, метою якої є її модернізація і висхідний розвиток освіти України та впровадження оздоровчих технологій. В межах „Веселкової" технології пропонуються наступні ефективні методи й прийоми здоров'язбереження здобувачів початкової освіти:

Навчальні рухові ігри – ігри за темою уроку, які вводять у структуру уроку, вони виконують навчальну, пізнавальну та розвантажувальну функції. Ігрова та рухова діяльність учнів на уроці відрізняють „Веселкову" школу від звичайної.. Практика показує, що учні перших і других класів втомлюються на уроках через 15–20 хвилин сидіння за партою. Педагогічна технологія пропонує поєднання нетрадиційних (авторських) із традиційними методами, прийомів навчання та введення в освітній процес методу ігротерапії за темою уроку, що саме й дає змогу зберегти високу продуктивність роботи. Захоплююча гра знімає надмірне навантаження у процесі розумової роботи: кудись зникає втома; коли діти виконують завдання знайомих героїв казок, легко підтримати увагу здобувачів початкової освіти.

Рухливі ігри на свіжому повітрі підвищують ефективність сприйняття навчального матеріалу на уроці й прекрасно зміцнюють здоров'я дітей.

Відновлення енергії – прийоми, що дають змогу швидко ліквідувати втому, освіжити інтерес до уроку (сонячний душ, навчальні пісні, рухливі ігри, досліди, експерименти).

Сонячний душ – ефективний спосіб відновлення енергії під час уроку, базований на сугестивній техніці (активний вплив на уяву, емоції, підсвідомість шляхом уявного створення позитивних образів – наприклад, самозанурення в потік сонячного світла).

Арт-терапія – навчання і виховання засобами мистецтва. Головною метою арт-терапії в освітньому процесі є оздоровлення і зацікавлення дітей навчанням, згуртування колективу. Впровадження у „Веселковій" технології арт-терапії як засобу й методу навчання, впливу на емоційний та фізичний стан учнів засобами мистецтва, заняття різними видами музичної і художньої діяльності сприяють розвантаженню учнів, розвитку творчості, креативності й індивідуальності, поліпшенню самопочуття. Результати апробації педагогічної „Веселкової" технології засвідчують, що використання музики як засобу навчання і виховання в поєднанні з руховою діяльністю дають унікальні результати у засвоєнні навчального матеріалу та підтримці належної працездатності учнів на уроці, що поліпшує міжпівкульну взаємодію і сприяє гармонійному розвиткові обох півкуль мозку.

Здоров'ю людини належить одне з найважливіших місць у системі людських цінностей і пріоритетів та визначається як процес збереження й розвитку психічних і фізіологічних функцій людини, оптимальної працездатності та соціальної активності за максимальної тривалості життя. Аналіз статистичних даних щодо захворюваності учнів протягом навчального року, дає підстави стверджувати, що найчастіше вони мають застудні та вірусні захворювання. Отже, в освітній процес потрібно впроваджувати такі види діяльності, які б запобігали хворобам. Один із таких заходів – перебування на свіжому повітрі. Проте можливість провести урок серед природи існує не завжди. Тому доцільно створити модель живої природи. В одному із шкільних куточків, який є найменш людним, можна обладнати „зелений клас". Для сидіння використати розрізані колоди, територію обсадити високорослими квітами (морозець, піони тощо), кущами, деревцями. Облаштований природними матеріалами „зелений клас" по-справжньому привабить учнів, сприятиме підвищенню мотивації до навчання.

Мета уроків серед природи, в „зеленому класі" – формування системи наукових знань, поглядів, переконань, які закладають основи відповідального ставлення до навколишнього світу, формування здорового способу життя, вміння спілкуватися з природою, раціонально відпочивати. Зміст навчально-виховної роботи на таких уроках полягає

в розкритті перед дітьми багатогранності зв'язків живої та неживої природи, її значення в оздоровленні людського організму.

Це можуть бути уроки мистецтва, рідної мови, іноземної мови, «Я досліджую світ» тощо. Школярі з великим задоволенням на свіжому повітрі розповідають вірші, співають пісні, малюють чудові пейзажі, поповнюють словниковий запас рідної та іноземних мов. Уроки фізичної культури сприятимуть загартовуванню, зміцненню здоров'я дітей, розвитку знань про свій організм, про основні способи збереження здоров'я за допомогою природних чинників, формуванню у дітей гігієнічних вмінь та навичок [6].

Розглядаючи одну зі складових навчального середовища, позакласну роботу з учнями, пропонуємо звернути увагу на участь школярів у дитячих громадських організаціях. Залучення дітей до позакласної та позашкільної роботи дає можливість педагогам вплинути на формування здорового способу життя школярів не лише під час освітнього процесу, а й після його завершення.

Так, у контексті зазначеного варто акцентувати увагу на роботі І. Малишевської, яка виокремлює природотерапію як специфічну педагогічну технологію збереження і корекції здоров'я та активізації пізнавальної діяльності здобувачів початкової освіти на засадах впливу об'єктів природного оточення, як педагогічне „лікування” засобами природи в освітньому процесі початкової школи [4].

Одним із засобів реалізації здоров’язберігаючих технологій на уроках «Я досліджую світ» та під час перебування на природі, як зазначає А. Крамаренко, є використання фізкультхвилинок [3]. Розглянемо детальніше методику їх проведення.

Фізкультхвилинки можуть бути повними і скороченими. Скорочені складаються з однієї вправи (ритмічне стискування і розслаблення пальців, трясіння кистями рук тощо), застосовуються під час письмових робіт і виконуються сидячи за партою. До повних відносять імітаційні, віршовані, ігрові фізкультхвилинки, які складаються з декількох вправ і виконуються стоячи за столом або поруч з ним. За впливом на організм дитини розрізняють декілька комплексів вправ для фізкультхвилинок. Такі вправи, як стрибки, піднімання і згинання ніг позитивно впливають на м'язи ніг, стимулюють діяльність органів кровообігу і дихання. Важливими є вправи для рук (обертання, трясіння кистями рук тощо), адже під час виконання письмових робіт м'язи рук школярів втомлюються від одноманітних динамічних навантажень і, як наслідок, порушуються каліграфічні навички. Крім того, виконуючи письмові роботи, учні довше перебувають у зігнутому положенні. Тому в комплексі фізкультхвилинок передбачено вправи, спрямовані на

формування постави: інтенсивне потягування, виправлення та вигинання хребта, розправлення грудної клітки тощо.

Для збереження і зміцнення здоров'я здобувачів початкової освіти необхідна науково обґрунтована система засобів, спрямована на поліпшення психологічного і педагогічного супроводу дитини в освітньому середовищі початкової школи [5].

Отже, представлені позиції здоров язбереження здобувачів початкової коли в нових реаліях вимагають постійної корекції та контролю, оскільки здоров'я та життя дітей є найвищою цінністю для нашого суспільства, а вчителі початкової школи повинні докласти всіх зусиль, щоб у дітей було щасливе дитинство під час жорстокого сьогодення.

Список використаних джерел

1. Долинський Б. Т. Методологія здоров'язберігаючої діяльності майбутнього вчителя початкової школи : монографія. Одеса: Видавець М. П. Черкасов, 2010. 266 с.

2. Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження: колективна монографія / за заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука. Харків: Вид. Рожко С. Г., 2017. 488 с.

3. Крамаренко А. Методика навчання освітньої галузі "Здоров'я і фізична культура" в початковій школі: електор. навч. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закл. спец. 013 Початкова освіта. Бердянськ, 2018. 176 с.

4. Малишевська І. А. Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до використання природотерапії у роботі з учнями початкової школи : автореф. дис. … канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2011. 21 с.

5. Alla KRAMARENKO, Valentyna CHERNII, Olha SHEVCHENKO, Olena NIEVOROVA, Anastasiia MELNYK. Development of Professionally Important Physical Qualities in Engineering Students. *Revista Românească pentru Educaţie Multidimensională*. 2020, Volume 12, Issue 1 Sup. 1, p.93-105. https://doi.org/10.18662/rrem/12.1sup1

6. Chuchalina Y.M., Kramarenko A.N., Komar O.A., Torchynska T.A., Shevchuk I.V. Agile approach in training future primary school teachers for resolving complex pedagogical situation. *International Electronic Journal of Elementary Education.*March 2021, Volume 13, Issue 4, 469-477 DOI : 10.26822/iejee.2021.205https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:d0nhqOD18VsJ:https://www.iejee.com/index.php/IEJEE/article/download/1477/525+&cd=2&hl=ru&ct=clnk&gl=ua

МУХІНА Тетяна, старша викладачка, Бердянський державний педагогічний університет

ЕЛЕКТРОННІ ОСВІТНІ РЕСУРСИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Сьогоднішній світ знаходиться у процесі діджиталізації та інформатизації суспільства, що зумовлено способом і темпом життя людства. Тому інформаційно-цифрові компетентності громадян стають ключовими серед інших навичок. Це означає, що вміння працювати із «цифровими» технологіями стає кросплатформним для більшості сфер діяльності, зокрема, освітньої.

Процес інформатизації неможливий без систематичного використання електронних освітніх ресурсів, оскільки вони створюють модернізований зміст освітнього простору, забезпечують рівний доступ до онлайн-матеріалів для кожного учасника освітнього процесу незалежно від місцезнаходження, віку чи інших аспектів і сприяють формуванню інформаційно-цифрової компетентності здобувачів початкової освіти [1].

В Україні поняття електронних засобів навчання ґрунтовно розглянуто і конкретизовано у роботах І. Богданова, М. Жалдака, І. Мархеля, О. Спіріна, А. Хуторського та ін. У педагогічній літературі проблеми розробки освітніх електронних ресурсів висвітлювалися у працях В. Коваленка, В. Лапінського, О. Мельник, О. Рибалко та ін.

Мета статті – обґрунтувати ефективність використання електронних освітніх ресурсів як засобу формування інформаційно-цифрової компетентності здобувачів початкової освіти у процесі змішаного навчання.

Електронні освітні ресурси – це навчальні, наукові, інформаційні, довідкові матеріали та засоби, розроблені в електронній формі та представлені на носіях будь-якого типу або розміщені у комп'ютерних мережах, які відтворюються за допомогою електронних цифрових технічних засобів і необхідні для ефективної організації освітнього процесу, в частині, що стосується його наповнення якісними навчально-методичними матеріалами [5].

На думку Т. Близнюк, електронні освітні ресурси – це матеріали та засоби освітнього призначення в електронній формі, які є важливим елементом інформаційно-освітнього середовища [1].

Аналізуючи електронні освітні ресурси, які можна застосувати для формування інформаційно-цифрової компетентності здобувачів

початкової освіти, слід виокремити цікавий та інтерактивний інструмент, який поєднує в собі гру та тестування, Kahoot (https://kahoot.com).

Зазначений електронний освітній ресурс підходить для вивчення будь-якого предмету. Його можна використовувати для створення і проведення тестування й вікторин, самостійної роботи та експрес-опитувань, індивідуальних та групових обговорень, для традиційного чи формувального оцінювання. У цьому сервісі вчитель має можливість контролювати та аналізувати як відповіді кожного зі здобувачів, так і загальний прогрес класу, оскільки результати автоматично зберігаються та відображаються в MS Excel [2].

Освітній ресурс Kahoot можна використовувати на різних етапах уроку. Це може бути опитування з визначення настрою молодших школярів та очікувань на початку уроку, вчитель може визначити, чи знайомі здобувачі з поняттям, яке буде розглядатися на уроці, перевірити засвоєння нових знань та вмінь, провести рефлексію та інше.

Kahoot – досконалий інструмент для формувального оцінювання. Проте вчитель не тільки оцінює та перевіряє набуті здобувачем знання, а й запобігає розвитку страху помилки і, відповідно, сприяє упевненості здобувача початкової освіти, відзначає будь-які успіхи та зосереджує увагу лише на сильних сторонах, спонукаючи цим до досягнення цілей і найвищих результатів у навчанні. Сервіс дає вчителеві можливість проаналізувати помилки або труднощі учнів при ґрунтовній відповіді на запитання. Наприклад, він може побачити, які питання виявилися складними і на відповідь яких пішло багато часу. Перевагою використання Kahoot на уроках у початковій школі є підвищення мотивації здобувача до навчання і бажання брати участь в опитуванні [1].

Електронний освітній ресурс Kahoot допомагає розвинути навички швидкого оволодіння технологіями, вчить аналізувати та критично оцінювати інформацію чи цифровий контент, а також розвиває вміння взаємодіяти в цифровому середовищі за допомогою сучасних технологій, що сприяє у формуванні інформаційно-цифрової компетентності здобувачів початкової освіти у процесі змішаного навчання.

Електронним освітнім ресурсом нового покоління є Multimind, що відповідає сутнісним характеристикам (пізнавальна, розвивальна, розважальна) та системі дидактичних вимог до таких інструментів, які можуть бути впровадженні в сучасній початковій школі. Multimind має певні відмінності, які визначають його переваги. По-перше, цей ресурс не прив’язаний до конкретного предмета та програми його вивчення. По-друге, Multimind є навчально-методичним комплексом, який містить:

електронну програму; пакет методичних посібників для вчителя; дидактичний додаток. По-третє, програма містить складову частину «Особистий кабінет учителя», що полегшує самостійне проєктування педагогом додаткового електронного дидактичного ресурсу [4].

Цей ресурс, як і Kahoot, можна використовувати для групової роботи, щоб обговорити якесь питання, вибрати правильну відповідь, домовитись між собою та достигнути результату. Multimind – вдалий інструмент для проведення фізкультхвилинок. Він виступає засобом навчання та виховання здобувачів початкової освіти, сприяє творчому, логічному розвитку та розвитку зорової та слухової пам'яті. Ресурс передбачає роботу з пристроями введення інформації та з інтерактивною дошкою, що впливає на формування інформаційно-цифрової компетентності молодшого школяра.

Отже, ефективне впровадження та використання електронних освітніх ресурсів у процесі змішаного навчання в початковій школі дозволить сформувати інформаційно-цифрову компетентність кожного здобувача, який зможе самостійно оперувати інформацією, критично мислити та здійснювати інноваційну діяльність.

Список використаних джерел

1. Близнюк Т. Цифрові інструменти для онлайн і офлайн навчання: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2021. 64 с.

2. Використання Kahoot! у навчально-виховному процесі: веб-сайт. URL: http://urokinformatyky.blogspot.com/p/blog-page.html (дата звернення: 22.10.2022).

3. Державний стандарт початкової освіти. URL: http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument/ (дата звернення: 21.09.2022).

4. Ларіонова Н. Електронні освітні ігрові ресурси в освітньому процесі початкової школи: науково-методичний посібник. Харків : Друкарня Мадрид, 2020. 96 с.

5. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 01.10.2012 № 1060 «Про затвердження Положення про електронні освітні ресурси». URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1695-12 (дата звернення: 22.10.2022)

6. Нова українська школа: порадник для вчителя / за ред. Н. М. Бібік. Київ: Літера ЛТД, 2018. 160 с.

НЕКЛЕСА Руслана, вчителька початкових класів, Комунальний заклад освіти «Середня загальноосвітня школа №81» Дніпровської міської ради,
КРАМАРЕНКО Алла, докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка катедри початкової освіти, Бердянський державний педагогічний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ З КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» В УМОВАХ ЗМІНЕНИХ РЕАЛІЙ

Початок 2022 року вніс значну корекцію в освітній процес здобувачів початкової школи, це вже не дистанційне навчання в умовах пандемії, а процес отримання компетентностей підчас військового положення. Відповідно здоров язбережувальна освітня галузь як складник курсу «Я досліджую світ» набирає відповідний орієнтир під час вивчення цього курсу. Психоемоційне здоров'я як здобувачів початкової школи, так і вчителів початкової школи потребує відповідної корекції, перезавантаження свідомості щодо процесу отримання когнітивних орієнтирів.

Зазначимо, що з упровадженням концепції Нової української школи в єдиний курс об'єднуються не лише природознавчі знання, а й знання про соціальне оточення школяра. У 1 класі виникає потреба включити відомості про такі галузі як «Природнича», «Громадянська та історична освіта», «Технологічна», «Соціальна та здоров'язбережувальна» тощо. Інтегрована побудова курсу, в якому не відбувається чіткого поділу знань на біологічні, історичні, суспільствознавчі, технологічні, інформаційні, екологічні, надає ширші можливості щодо збагачення змісту освіти.

На інноваційних позиціях щодо курсу «Я досліджую світ» у роботах вказували О.Біда, А. Крамаренко, Н.Бібік та ін. Дослідницька діяльність здобувачів початкової освіти набуває посиленої уваги, оскільки закони природи без вивчення причино-наслідкових зв'язків досить складно збагнути [3-6].

Наведемо деякі приклади. Так, при вивченні на уроці курсу «Я досліджую світ» теми: „Які незвичайні властивості має звичайна вода?" (3 клас). Для встановлення властивостей води як розчинника, можна запропонувати таку дослідницьку роботу проблемного характеру.

Учні одержують порошки (соду, глину, цукор, пісок тощо) і склянки

з водою. У процесі дослідження молодші школярі дають відповідь на запитання „Які речовини розчиняє вода?”. Результати досліджень заносять у таблицю.

При організації таких проблемних ситуації виконуються усі умови дослідницької роботи: постановка мети, шляхи її досягнення, формування висновків.

Найпоширенішими прийомами створення проблемних ситуацій у процесі ознайомлення молодших школярів з об’єктами природи є такі:

а) зіткнення учнів із суперечливими фактами:

– метал у воді тоне, а дерево – ні. Чому?

б) постановка перед школярами дослідницьких завдань:

– простежте, де швидше починає танути сніг, і поясніть чому?

в) спонукання учнів до узагальнення фактів:

– сніг, водяна пара – це.... Доведіть свою думку.

г) спонукання учнів до аналізу фактів і явищ, які логічно суперечать їхньому життєвому досвіду:

– сніг може перетворитися в лід. За яких обставин?

Створенню проблемної ситуації завжди передує підготовча робота, у процесі якої вчитель забезпечує дітей мінімумом знань, необхідних для розв'язання проблеми. Крім того, вчитель збуджує в учнів пізнавальний інтерес, стимулює їх прагнення розв'язати проблему. Якщо вони не в змозі самостійно розв'язати проблему, вчитель використовує непрямі питання.

Під час розв'язання проблеми передбачається, що діти самостійно узагальнюють знання, здобуті з різних джерел, використовують певною мірою і прийоми дослідницької діяльності [2].

Важливим засобом створення проблемних ситуацій у вивченні природи є дослідницька робота (розв'язання завдань випливає із спеціально створених умов. Наприклад: теми „Термометр”, „Органи рослин”, „Умови життя рослин”, „Вегетативне розмноження рослин”, „Сніг і лід”, „Корисні копалини”, „Вода – розчинник” тощо).

Створення проблемних ситуацій та їх розв'язання тут досягаються частково-пошуковим методом, іноді дослідницьким, за допомогою лабораторних, демонстраційних і домашніх дослідів. Відкриття, які учні роблять при цьому, незначні, але дітям вони дають велике інтелектуальне задоволення. Чим більше створюватиметься для учнів складних ситуацій, які вони спроможні подолати, тим інтенсивніше в них розвиватиметься інтерес до знань, науки [1].

Проблемний підхід до вивчення природи в початковій школі не лише зацікавлює учнів, а й стимулює в них потребу виконати завдання, що значною мірою сприяє активному сприйманню нового матеріалу,

розвиває їхні пізнавальні здібності. Чільне місце у процесі ознайомлення молодших школярів з об'єктами природи займає евристичний метод. Коротко розглянемо його. Сутність евристичного методу полягає в тому, що вчитель створює проблемну ситуацію, сам формулює проблему та залучає учнів до її розв'язання, а молодші школярі самостійно здійснюють певні кроки у процесі пошуку знань про об'єкти природи [3]. Наприклад, у процесі вивчення теми „Планування спостережень за природою навесні", можна запропонувати учням обговорення прислів'я „Квітень з водою, травень з травою". Під час такої роботи необхідно звернутися до життєвого досвіду школярів та набутих знань, встановити взаємозв'язок між погодою в квітні та буйним ростом рослин у травні. Усі відповіді учнів узагальнюються та підводиться підсумок про залежність росту і розвитку рослин від атмосферних опадів тощо.

Серед евристичних методів розрізняють евристичну бесіду, яка, за А. Крамаренко є способом організації творчої діяльності школярів через розв'язання проблеми у співпраці з вчителем [3, с. 234].

Схема взаємодії у процесі евристичної бесіди має такий вигляд: вчитель → учні → вчитель → учні, у такому взаємозв'язку педагог уміло поставленими запитаннями спрямовую думку молодших школярів на розуміння суті виучуваного матеріалу. Орієнтовна структура означеного методу складається з шести етапів, а саме:

- актуалізація опорних знань;
- створення проблемно-пошукових ситуацій;
- спонукання учнів висловити припущення щодо вирішення проблеми;
- доведення молодшими школярами власної точки зору;
- спрямування розумової діяльності учнів, коректування відповідей;
- узагальнення і систематизація знань.

Зазначимо, що характер елементів структури може змінюватися в залежності від завдань, які необхідно вирішити на уроці. Готуючись до проведення евристичної бесіди в початковій школі, учитель має усвідомлювати ряд аспектів: на якому етапі уроку вона розгортатиметься; рівень знань учнів, їх попередній досвід з досліджуваної проблеми; спостереження, які можуть бути використані в процесі бесіди; мету бесіди; висновки та „відкриття", яких мають досягти учні; основні запитання за темою бесіди.

Отже, використання евристичних методів дозволяє учням виявляти самостійність, спостережливість, демонструвати власні знання та досвід, сприяє організації творчої комунікативної взаємодії між учителем та молодшими школярами.

Ефективним стимулом розвитку пізнавальних інтересів учнів, а також їхнього вміння працювати з підручником і додатковою літературою є постановка проблемних завдань на етапі виконання домашніх завдань. Крім того, доцільним є проведення фенологічних спостережень і домашніх дослідів.

Щодо проведення домашніх дослідів з курсу «Я досліджую світ» слід зазначити, що в умовах змінених реалій їх проведення активізує пізнавальну активність здобувачів початкової школи до курсу, сприяє закріпленню вивченого матеріалу на практиці та надає можливості самостійно досліджувати цікаві явища природи та властивості об єктів живої та неживої природи.

Список використаних джерел

1. Крамаренко А. Біо(еко)етична діяльність учителя початкової школи: навч. посіб. Бердянськ : Видавець Ткачук О.В., 2017. 196 с.

2. Крамаренко Алла. Методика навчання природничої, громадянської та історичної освітніх галузей у початковій школі: навч. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закладів ОПП "Початкова освіта". Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2020. 424 с.

3. Крамаренко Алла. Сучасні технології навчання природничої, громадянської та історичної освітніх галузей в початковій школі: навч. посіб. для здобувачів вищої освіти другого освітнього ступеню ОПП Початкова освіта. Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2021. 316 с.

4. Крамаренко А. М. Формування екологічних цінностей майбутніх учителів початкової школи: теорія і практика: монографія. Запоріжжя: КПУ, 2014. 380 с.

5. Kramarenko A. THE INFLUENCE OF THE BIO(ECO)ETHICAL ACTIVITY OF A FUTURE PRIMARY SCHOOL AND PRACTICAL PSYCHOLOGIST ON THE EVALUATION OF OWN BEHAVIOR: THE PRACTICAL ORIENTIRS. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету.* Серія : Педагогічні науки : зб. наук. пр. Вип.1. Бердянськ : БДПУ, 2020. С.322-329.

6. Kramarenko A.N., Torchynska T.A., Shevchuk I.V. Agile approach in training future primary school teachers for resolving complex pedagogical situation.*International Electronic Journal of Elementary Education.*March 2021, Volume 13, Issue 4, 469-477.

НЄМЦЕВА Наталія, кандидатка педагогічних наук, доцентка, Комунальний заклад «Покровський педагогічний фаховий коледж»

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЄВИХ УМІНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Потреби сучасного суспільства висувають перед освітою вимогу постійного підвищення рівня викладання, особливо гостро постає питання щодо формування комунікативно-мовленнєвих умінь учнів початкових класів. Наразі, одне із найважливіших завдань сучасної школи в умовах зміненої реальності – сформувати в учня вміння самостійно здобувати знання та вчитися. Водночас, варто звернути увагу на те що, всі інноваційні освітні проєкти та експерименти всеукраїнського рівня завжди є відповідями на виклики сьогодення. Питання виховання та розвитку школярів, стали особливо актуальними в часи розгортання російсько-української війни.

Проблема розвитку мовлення молодших школярів та формування й удосконалення мовленнєвих умінь є провідною темою, при цьому компетентністний підхід до змісту та процесу навчання визначає можливість засвоєння молодшими школярами різних аспектів, що реалізуються за допомогою лінгвістичного, психологічного та педагогічного рівнів. Державним стандартом початкової загальної освіти передбачено, що зазначена галузь покликана забезпечити опанування молодшими школярами української мови та інших мов як засобу спілкування й пізнання, залучення до скарбниць духовності й культури, літературних надбань українського народу та народів світу, виховання громадянськості, патріотизму, національної самосвідомості [1]. Процес формування комунікативно-мовленнєвих умінь у початковій освіті цікавить науковців різних галузей знань: лінгводидактиків, методистів, учителів-практиків та інших. Низку наукових досліджень із зазначеної теми присвячено пошуку дидактичних шляхів розвитку мовленнєвих і комунікативних умінь молодших школярів у процесі навчання мови й мовлення. Як стверджує Л.О. Калмикова, формування комунікативно-мовленнєвих умінь – одна з основних проблем сучасної методики навчання мови, оскільки «відсутність належної кореляції між теоретичними знаннями і практичними мовленнєвими вміннями позначається на кількісних і якісних характеристиках мовлення, породжує різного типу мовленнєві помилки і недоліки» [2].

У молодшому шкільному віці формуються різні типи й види мислення, їх основні якості та властивості, закладаються передумови

для розвитку розумової діяльності. Саме на цьому етапі починає виявлятися мовленнєвий потенціал особистості. Найбільший вплив на розвиток комунікативно-мовленнєвих умінь має організований процес навчання. Розглядаючи розвиток дитини як єдиний, безперервний, динамічний процес, ми виділяємо різні ступені комунікативно-мовленнєвих умінь, якими повинні оволодіти молодші школярі:

– уміння ставити питання, висловлювати подив, сумнів, уточнення, здогадку, передбачення,

– уміння констатувати, виражаючи погодження, підтвердження, судження, наслідок, посилання,

– уміння заперечувати, висловлюючи відмову, заперечення, згоду,

– уміння спонукання до дій, висловлювати прохання, побажання.

До вищезазначеного, на наш погляд, слід додати основні комунікативні ознаки мовлення: правильність, чистота, точність, логічність, виразність, образність, доступність, доцільність. Очевидно, що під час дистанційного навчання виникає необхідність формувати комунікативно-мовленнєве уміння: аудіативне, орфоепічне, граматичне, яке збагатить словниковий запас, розвиватиме уміння діалогічного та монологічного мовлення, що у свою чергу створить базу для навчання читання й письма. При цьому слід звернути увагу, що он-лайн навчання впливає на недостатнє володіння усним мовленням, тому розвиток навичок читання та письма уповільнюється. Отже, в умовах, яких опинилися учні, пріоритетним завданням є формування та розвиток комунікативно-мовленнєвих умінь.

Щоб зацікавити учнів під час он-лайн занять, необхідно передбачити гармонійне поєднання мотиваційних, змістовних, розвивальних компонентів. Заняття повинно зацікавити учнів освітнім процесом та сприяти розвивальним дидактичним вмінням. Діти повинні зрозуміти навчальний матеріал, тому вчителю слід створити оптимальне середовище, у якому буде зручно кожному. Ефективним засобом розвитку комунікативних умінь є вправи, виконуючи які, учні засвоять необхідні комунікативні властивості, збагачуватимуть словниковий запас, розвиватимуть комунікативно-мовленнєві вміння. На наш погляд, у нагоді вчителю стане інтерактивне навчання, організація якого передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, застосування мовних вправ, які сприяють формуванню навичок і вмінь, виробленню цінностей, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії, що так необхідні кожній дитині в сучасних умовах.

Ми розуміємо, що комунікативно-мовленнєві уміння – складні психофізіологічні та інформаційно-діяльнісні явища. Вони визначаються як здатність мовця забезпечити правильне застосування словесних

невербальних засобів з метою ефективної взаємодії з учасниками спілкування. Тому формувати комунікативно-мовленнєву особистість учня означає озброїти його мінімумом лінгвістичних відомостей про мову і мовлення, про мовні засоби спілкування; сформувати у нього елементарні комунікативні уміння, які б дозволили висловлюватись в типових для даного віку комунікативних мовленнєвих ситуаціях.

Отже, цілеспрямоване навчання і доцільно укладена система вправ при систематичній навчально-тренувальній роботі може забезпечити учням початкових класів формування і розвиток мовленнєво-комунікативних умінь.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової загальної освіти//Початкова школа. – 2011. № 7. – С. 1–9.
2. Калмикова Л.О. Психолінгвістичні і лінгвометодичні підходи до змісту мовленнєвих навичок і вмінь / Л.О. Калмикова // Початкова школа. – 2003. №5. – С. 5–7.

ПАТИКА Вікторія, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв Бердянського державного педагогічного університету,
НІКОНЕНКО Тетяна, кандидатка педагогічних наук, доцентка Бердянський державний педагогічний університет

ДИДАКТИЧНА ГРА ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Одним з основних завдань Нової української школи є виховання вільної мовної особистості, готовності її до саморозвитку і неперервної мовної освіти, що передбачає активну навчально-пізнавальну мовленнєву діяльність молодшого школяра, побудову освітнього процесу з урахуванням індивідуальних, вікових, психологічних і фізіологічних особливостей кожного учня початкової школи [2, с. 171].

Саме тому є актуальним питання використання ігрової діяльності в освітньому процесі початкової школи, адже вона сприяє підвищенню якості знань, формуванню активності, самостійності, пізнавального інтересу, волі тощо.

Шестирічний першокласник у школі – найемоційніший учень. Для нього гра, казка, вигадка – це невід'ємна складова духовного життя. Саме вчитель початкової школи має підтримати, пробудити в душі кожного молодшого школяра цікавість до пізнання навколишнього світу, запалити вогники дитячої думки та творчості [1, с. 5].

У типовій програмі для 1-4 класів зазначено про необхідність збагачувати словник молодшого школяра словами-назвами предметів, їхніми якостями, діями. Розвивати усне мовлення, формувати елементарні аналітико-синтетичні вміння у роботі над текстом, реченням, словом, звуками мовлення.

Таким чином, учні початкової школи повинні у доступній формі опанувати найпоширенішими поняттями лексикології.

Лексичні уявлення та поняття доцільно формувати вже в період засвоєння грамоти. Словниково-логічні та творчі вправи варто виконувати переважно в ігровій формі. Дидактичні ігри направлені на вирішення конкретних завдань навчання молодших школярів, але в той же час у них проявляється виховний і розвивальний вплив ігрової діяльності.

Застосовуючи гру на уроці, вчитель початкової школи турбується про те, щоб основне дидактичне завдання, яке становить зміст гри, відповідало навчальній меті уроку, було для молодших школярів доступним, сприяло максимальній активізації їх розумової діяльності.

Дидактичні ігри – різновид ігор за правилами, які використовуються в початковій школі, виконують різні функції: активізують інтерес та увагу здобувачів початкової освіти, розвивають пізнавальні здібності, кмітливість, уяву, закріплюють знання, вміння і навички, тренують сенсорні вміння тощо. Правильно побудована цікава дидактична гра збагачує процес мислення індивідуальними почуттями, розвиває саморегуляцію, тренує вольові якості молодшого школяра [3, с. 3].

В чому ж полягає специфіка дидактичної гри, її сутність? На відміну від ігор узагалі, дидактична гра має суттєву ознаку – наявність чітко поставленої мети навчання, та відповідний її кінцевий результат, які можуть бути обґрунтовані, виділені в уявному вигляді і які характеризуються навчально-пізнавальною спрямованістю.

Дидактичні ігри відрізняються від інших низкою *характерних особливостей*:

- пізнавальний зміст у них поєднується з ігровою формою;
- наявні ігрові правила та ігрові дії;
- визначені дидактичні завдання.

У дидактичній грі завдання ставиться через правила. Гра на уроці – такий вид роботи, що знімає втому, запобігає розумовому

перевантаженню, підтримує працездатність. Ці чинники, а також активна робота учнів забезпечують високий рівень засвоєння навчального матеріалу. Однак гра – це заняття, що вимагає напруги емоційних та розумових сил. Вона вимагає від учнів прийняття певного рішення: що робити, що говорити, як говорити, як виграти. Це загострює розумову діяльність дітей, розвиває їх.

Дидактичні ігри можуть:

- мати словесну форму;
- поєднувати слово і практичні дії;
- поєднувати слово і наочність;
- поєднувати слово і реальні предмети.

Дидактична гра як форма навчання й розвитку містить такі структурні елементи (за О. Савченко, Н. Кудикіною) :

- дидактичне завдання;
- ігровий задум;
- ігровий початок;
- ігрові дії;
- правила гри;
- підбиття підсумків.

Дидактичні ігри можна й потрібно вводити до системи уроків української мови та читання. Слід лише попередньо добирати ігри та ігрові ситуації для активізації різних видів сприймання та обмірковування, де їх використання найбільш своєчасне і ефективне порівняно з іншими методами.

Дидактичні ігри можна використовувати на різних етапах уроку української мови та читання: для ознайомлення з новим матеріалом; його закріплення; повторення раніше набутих знань; повнішого і глибшого осмислення матеріалу. Технологія дидактичної гри відображає діяльність її співучасників з пошуку, опрацювання і засвоєння навчальної інформації для ухвалення рішення в проблемній ситуації. Вона містить детальний опис правил і умов гри у вигляді вихідної інформації та спрямовує її за заданим циклом [2, с. 13 – 14].

Щоб ігрова діяльність на уроці була ефективною і давала бажані результати, необхідно керувати нею, забезпечивши виконання таких вимог: ігри повинні відповідати навчальній програмі; ігрові завдання мають бути не надто легкими, проте й не дуже складними, відповідність гри до вікових особливостей учнів; різноманітність ігор; залучення учнів усього класу.

Успіх проведення гри залежить від дотримання таких вимог:

- ігри мають відповідати навчальній програмі;
- ігрові завдання повинні бути не надто легкі, проте й не дуже складні;

- відповідність гри віковим особливостям учнів;
- різноманітність ігор, захоплюючі назви;
- залучення до ігор усіх учнів класу;
- емоційне ставлення самого вчителя до ігрових дій.

Проте й існують й *обмеження* для проведення дидактичних ігор:

- не варто організовувати навчальну гру, якщо учні початкової школи недостатньо знають тему;
- не слід застосовувати ігри з тих тем, де молодші школярі не можуть дати позитивного ефекту.

Наприклад:

Дидактична гра «Однина чи множина»

Мета: закріпити вміння здобувачів початкової освіти розрізняти іменники однини та множини.

Учитель називає слова, якщо однина здобувачі початкової освіти піднімають зелену цеглинку LEGO, якщо множина – червону.

Слова: стіл, ножиці, вишня, автомобіль, ворота, барліг, озеро, глибина, ігри, гроші, вікторина, півники, руки, око, черешня.

Дидактична гра «Знайди зайве слово»

Мета: навчитись розрізняти власні назви, збагачувати активний словник учня.

Знайти зайве слово і пояснити його значення.

а) Донецьк, Дніпро, Берлін, Київ, Одеса.

б) Дунай, Десна, Полтава, Дністер, Рось.

в) Пушок, Сірко, Рекс, Дружок, Чернівці.

г) Микола, Оксана, Леонід, Петренко, Софія.

Дидактична гра «Вгадай слово за прикметниками»

Мета: поглиблювати знання про слова – ознаки.

Учитель називає кілька ознак задуманого предмета, доки учасники гри не відгадають назви предмета.

1) Довговухий, куцохвостий, полохливий, прудконогий… (заєць).

2) Сірий, безхвостий, маленький, колючий, хижий… (їжак).

3) Хижа, руда, пишнохвоста, хитра, пухнаста… (лисиця).

4) Темна, зоряна, місячна, прохолодна… (ніч).

5) Дерев'яний, чотириногий, письмовий, кухонний… (стіл).

Отже, дидактична гра на уроках української мови та читання виконує різні функції, серед яких домінує, звичайно, мотиваційна. Саме з цих позицій слід оцінювати її переваги порівняно з іншими методами навчання.

Список використаних джерел

1. Вашуленко М. С. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Українська мова» у 1-2 класах закладів загальної

середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навч.-метод. посіб. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2019. 192 с.

2. Ключук О. В. Дидактична гра - дієвий засіб активізації пізнавальної активності учнів: збірник. 2021. 39с.

ПРУСЬКА Анастасія, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність 013 Початкова освіта, Бердянський державний педагогічний університет,
КОВАЛЬ Людмила, докторка педагогічних наук, професорка, Бердянський державний педагогічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Актуальність. На сучасному етапі існує багато різних думок щодо класифікації й виокремлення ключових компетентностей. Проте, інформаційна компетентність, незалежно від позиції авторів і способів класифікації, завжди визначається як одна з найважливіших, оскільки до її структури входять уміння самостійної обробки людиною інформації, прийняття рішень у проблемних ситуаціях з використанням технологічних засобів.

Характерна риса сучасних інформаційних технологій полягає у тому, що вони надають практично необмежені можливості для самостійної і спільної творчої діяльності вчителя й учнів взагалі та на уроках математики зокрема. З авторитарного носія істини вчитель перетворюється на учасника продуктивної діяльності спільно зі своїми здобувачами початкової освіти. За допомогою комп'ютерних засобів створюється сприятливе середовище для розвитку інтелекту кожного молодшого школяра.

Робота з комп'ютерними засобами забезпечує умови для формування в учнів уміння працювати з інформаційними масивами (таблицями, списками, словниками тощо) та комп'ютерними інформаційними моделями. З-поміж них виокремимо:

– використання комп'ютера для роботи з інформацією;
– робота з навчальними програмними засобами;
– використання комунікаційних та інформаційних можливостей комп'ютерних мереж.

У зв'язку з цим набуває актуальності використання на уроках математики в початковій школі мультимедійних засобів навчання.

Мультимедіа – це представлення об'єктів і процесів не традиційним текстовим описом, а за допомогою фото, відео, графіки, анімації, звуку, тобто в будь-який відомий у наш час спосіб. Важливим і надзвичайно корисним засобом організації навчально-пізнавальної діяльності учнів є мультимедійна презентація [2, с. 117].

Під мультимедіа-презентацією вчені розуміють логічно пов'язану послідовність слайдів, об'єднану однією тематикою і загальним принципом оформлення. З її допомогою вчитель може не тільки продемонструвати матеріал з теми, яка вивчається, а й розвивати у школярів логічне та алгоритмічне мислення, оскільки всі презентації будуються за єдиною логічною схемою [2, с. 118].

Мультимедіа сприяє створенню умов для організації роботи шляхом сполучення навчального матеріалу і забезпечення його успішного сприйняття з підключенням різних видів пам'яті – зорової, слухової, емоційної та ін.

Шляхом застосування мультимедійних засобів на уроці одержуємо дві основні переваги – якісну і кількісну. Якісно нові можливості очевидні, якщо порівняти словесні описи з безпосереднім аудіовізуальним уявленням. Кількісні переваги виявляються у тому, що мультимедіа-середовище значно вище за інформаційною щільністю. Як відомо, одна сторінка тексту містить інформацію, яку вчитель промовляє приблизно за 1-2 хвилини. За цей самий час повноекранне відео несе інформації у сотні разів більше. От чому краще «один раз побачити, ніж сто разів почути».

Діти від самого народження стають безпосередніми учасниками процесу пізнання навколишнього світу. Уроки математики із застосуванням мультимедійних презентацій – це своєрідні відеопроєкти, які наближають молодших школярів до життя [1, с. 109].

Особливо це стосується здобувачів початкової освіти, для яких візуальний супровід уроків математики має особливе значення. Це пояснюється тим, що в молодших школярів переважає наочно-образне мислення і невеликий життєвий досвід; їх приваблює новизна, отже привертає увагу та затримує її на певний час динамічність і яскравість зображень, які створюються завдяки анімаційним можливостям мультимедіа.

Отже, мультимедійна презентація на уроках математики в початковій школі розглядається як дидактичний засіб навчання, а мультимедійний проектор або інтерактивна дошка – як технічний засіб, що дає змогу показати презентацію у класі. Мультимедійну презентацію можна віднести до електронних навчальних посібників, але з таким

застереженням: електронний навчальний посібник – це самостійний засіб навчання, а презентація – допоміжний, що потребує коментарів і доповнень учителя.

Список використаних джерел

1. Бібік Н. Нова українська школа: порадник для вчителя. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
2. Коваль Л. В. Актуальні проблеми початкового навчання: дидактико-методичний аспект: навч.-метод. посіб. Бердянськ: Вид-во Ткачук О.В., 2015. 224 с.
3. Концепція Нової української школи. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf (дата звернення: 20.09.2022).

САДОВНИКОВА Юлія, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв, Бердянський державний педагогічний університет,
ЩЕРБАКОВА Надія, кандидатка педагогічних наук, доцентка, Бердянський державний педагогічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОГО ЕТИКЕТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Розвиток усного і писемного мовлення учнів та підвищення їх мовленнєвої культури є важливою і актуальною проблемою, над вирішенням якої науковці працювали упродовж тривалого часу. А відповідно ми маємо значний досвід формування мовленнєвих умінь школярів. Проте сьогодні ця проблема набуває нового особливого значення. Це відображено в законодавчих та нормативних документах: Законы України «Про освіту», Державному стандарті початкової освіти, навчальних програмах та ін.

Сучасна освіта спрямована на особистісний розвиток кожного учня, в якому особливе місце займає оволодіння рідною мовою. У педагогічній науці мова розглядається як засіб пізнання навколишньої дійсності, а також як засіб міжособистісної взаємодії. Крім того, мова виконує виховну функцію й забезпечує наступність між поколіннями українського народу, що має особливе значення в наш час. Саме мова допомагає мобільно реагувати нанові виклики, допомагає адаптуватися

до умов навчання в школі, комфортно почуватися в суспільстві. Цілеспрямований процес оволодіння мовою відбувається саме в період навчання в початковій школі, де мовлення розглядається як необхідний засіб спілкування.

Науковці вважають, що спілкування забезпечує передачу інформації та вплив на поведінку, почуття та емоції людей. Ефективне спілкування неможливе без дотримання правил етикету, зокрема мовленнєвого.

На думку Я. Радевича-Винницького мовленнєвий етикет – це сукупність словесних форм ввічливості, прийнятих у певному колі людей, у певному суспільстві, у певній країні. У його основі – дотримання принципу коректності, доброзичливих стосунків між людьми.

Аналіз психолого-педагогічної літератури доводить, що мовленнєвий етикет розглядається як чинник спілкування учня з педагогом, батьками, однокласниками, друзями.

Молодший шкільний вік з погляду розвитку мовленнєвого етикету є сенситивним, оскільки в цей період для дітей характерною є особлива сприйнятливість до навколишнього світу, тому вони добре запам'ятовують різні норми поведінки. Відповідно отримані знання мовленнєвого етикету розглядаються як основа подальшого розвитку мовленнєвої культури учнів.

У Державному стандарті початкової освіти важливим є формування комунікативної компетентності, яка має забезпечити учнів необхідним досвідом вільної мовленнєвої діяльності. Відповідно навчання молодших школярів мовленнєвому етикету потрібно розглядати, з одного боку, як оволодіння учнями мовними нормами (фонетичними, лексичним, граматичними), а, з іншого боку, як основу спілкування дітей з однолітками і дорослими, тобто, як освоєння комунікативних умінь.

Для молодших школярів важливо оволодіти знаннями про такі елементарні форми мовленнєвого етикету: вітання, звертання, вдячності, вибачення, прохання, привітання. Учень щодня перебуває в різних ситуаціях і він має вміти самостійно обирати форму спілкування на основі врахування норм мовленнєвого етикету. Діти вчаться використовувати мовленнєві засоби, а завдання вчителя – навчити їх у процесі висловлювання (усного або писемного) слідкувати за правильністю, точністю, різноманітністю, виразністю власного мовлення.

Для оволодіння нормами мовленнєвого етикету необхідно, перш за все, створити умови, в яких вони зможуть опанувати відповідними знаннями й виробити доцільну комунікативну поведінку. На нашу

думку, такими умовами можуть бути: по-перше, *упровадження системи формування норм мовленнєвого етикету* (ознайомлення учнів із формою мовленнєвого етикету; аналіз комунікативної ситуації, в якій виявляється відповідна норма; самостійне вирішення комунікативної задачі) *в освітній процес початкової школи;* по-друге, орієнтація молодших школярів на толерантне спілкування.

Ми передбачаємо, що **с**творення цих умов забезпечуватиме активну позицію школяра в процесі спілкування в різних ситуаціях, його готовність застосовувати знання з мовленнєвого етикету в практиці повсякденного спілкування.

Список використаних джерел

1. Вовкотруб Р. Робота над розвитком мовлення першокласників. *Початкова школа.* 2019. № 11. С. 12–13.

2. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : Постанова КМ України від 06.10.2020 № 87-2018-п. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text.

2. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. Київ: Знання, 2006. 291 с.

3. Симоненко Т. Виховувати мовну культуру з дитинства. *Початкова школа*. 2010. №8. С.44 – 46.

4. Шеломенцев В.Н. Етикет і культура спілкування. Київ : Оберіг, 2015. 352 с

САПРАНКОВА Катерина, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, факультет психолого-педагогічної освіти та мистецтв, Бердянський державний педагогічний університет

НЕСТЕРЕНКО Марина, кандидатка педагогічних наук, старша викладачка, Бердянський державний педагогічний університет

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА ЯК УМОВА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Упровадження Концепції Нової української школи змінило концептуальні засади системи освіти, педагогічні ідеї, діяльність здобувачів, а також вплинуло на розвиток українського суспільства в цілому. Наразі одним із важливих питань, яке стоїть перед сучасними вчителями, є створення такого освітнього середовища, де

реалізовуватиметься особистісно орієнтований підхід, враховуватимуться цінності учнів, забезпечуватимуться психологічно комфортні умови навчання. Таким чином, актуальності набуває проблема реалізації педагогіки партнерства, що ґрунтується на співпраці та взаємоповазі між всіма учасниками освітнього процесу, забезпечуючи його ефективність.

Філософсько-педагогічні та методичні основи реалізації в початковій школі педагогіки партнерства розкрито в роботах Н. Бабовал, О. Коханової, В. Моргуна, Є. Новицької, І. Олійник, О. Савченко, В. Сухомлинського, М. Тишковець та інших науковців.

Педагогіка партнерства є однією з ключових умов реалізації Концепції Нової української школи, для якої характерним є особистісно орієнтоване навчання. Є. Новицька вважає, що в її основі – спілкування, ефективна взаємодія та співпраця між учасниками освітнього процесу, де вони об'єднані спільною метою, прагненнями, є зацікавленими у навчанні спільниками, рівноправними особами, відповідальними за результат навчання [4, с. 172].

Такий демократичний спосіб співпраці педагога та здобувачів початкової освіти, на думку Н. Бабовал, передбачає безумовну рівність прав учнів, заснований на повазі, допомозі, довірі, доброзичливому ставленні та взаємній вимогливості, що забезпечує якість навчально-пізнавальної діяльності. А врахування здібностей, інтересів, потреб, можливостей і досвіду дітей забезпечить реалізацію особистісного потенціалу учнів, що також сприятиме результативності [1, с. 24].

Можемо стверджувати, що освітній процес, за умови реалізації педагогіки партнерства, матиме виску ефективність, адже діти відчуватимуть себе інтелектуально спроможними, відповідальними, мотивованими до навчання, креативними та старанними, адже вчитель, як партнер, буде морально підтримувати кожного здобувача освіти, створювати ситуації успіху. Підтримка ідей, поглядів, пропозицій, думок здобувачів початкової освіти забезпечить їх усебічний розвиток під час вивчення будь-якої дисципліни. Це потребує від вчителя специфічної позиції в класі, адже він стає особою яка не керує освітнім процесом, а супроводжує його.

Отже, педагогіка партнерства є одним з найважливіших принципів Нової української школи, адже вона формує позитивні взаємовідносини між всіма учасниками освітнього процесу, сприяє створенню атмосфери, де кожен учень може розкрити свій потенціал. Ефективність та результативність будь-якого уроку безпосередньо залежатиме від того, як вчитель буде ставитися до здобувачів освіти.

Список використаних джерел

1. Бабовал Н.Р. Педагогіка партнерства: від взаємодії до конструктивної співпраці. *Використання технологій менеджменту якості в управлінні закладами освіти*: матеріали наук.-практ. конф., м. Тернопіль, 30 лист. 2020 р. Тернопіль, 2020. С. 22–24.
2. Кірик М.Ю., Данилова Л.І. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти: навч.-метод. посіб. Львів: Світ, 2019. 136 с.
3. Нова українська школа: порадник для вчителя/Під заг. ред. Бібік Н. М. Київ, 2017. 206 с.
4. Новицька Є.О., Новицька С.М. Педагогіка партнерства в умовах НУШ. *Нова українська школа: початок реформ*: матеріали наук.-практ. конф., м. Маріуполь, 27 берез. 2020 р. Маріуполь, 2020. С. 172–174.

САПРАНКОВА Катерина, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність 013 Початкова освіта, Бердянський державний педагогічний університет**,**
ПЕТРИК Крістіна, кандидатка педагогічних наук, старша викладачка, Бердянський державний педагогічний університет

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ

Вступ. Іноземна мова має значний вплив на сучасне суспільство. Вона виступає засобом міжкультурного спілкування у нашій країні, сприяє вербальному розумінню людей різних країн, забезпечує культурний розвиток громадян, дозволяє вільно орієнтуватися та комфортно себе відчувати у будь-якій країні, де громадяни знають англійську мову. Тому перед сучасною системою освіти постає питання розвитку іншомовної комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти не лише для їх культурного розвитку, але і для формування у них умінь використовувати іноземну мову у житті. Учні мають навчитися використовувати англійську мову в діалогічному та монологічному мовленні, спілкуватися нею у реальних життєвих ситуаціях, вчитися самостійно оволодівати навичками спілкування,

орієнтуватися у соціокультурних аспектах різних країн, використовувати мовлення у різних комунікативних сферах.

Проблеми формування іншомовної комунікативної компетентності представлені в працях Н. Басай, Н. Бідюк, І. Бім, О. Бігич, О. Божок, І. Глазкової, Р. Мартинової, С. Ніколаєвої, М. Оліяр, С. Роман, Ю. Руднік та ін., які наголошують на важливості високого рівня практичного володіння мовою, її вербальними та невербальними засобами, застосуванні інноваційних технологій в освітньому процесі з метою ефективного впливу на формування іншомовної комунікативної компетентності здобувачів. Питанням розвитку іншомовної комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти з використанням інтерактивних методів навчання займались такі науковці: О. Галайда, Н. Дальничук, А. Зубрик, О. Колісник, А. Мартинюк, Ж. Прядко, С. Яців та ін.

Ефективне використання інтерактивних методів навчання на уроках іноземної мови в початковій школі сприяє розвитку комунікативної компетентності здобувачів та обумовлює актуальність обраної теми.

Мета статті – розвиток комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти з використанням інтерактивних методів навчання на уроках іноземної мови.

В реаліях сьогодення для забезпечення оптимального розвитку комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти вчитель має користуватися різноманітними методами, засобами та способами навчання, які усебічно розвивають особистість здобувача початкової освіти. Так, на думку О. Галайди, метою наближення освітнього процесу до природного спілкування іноземною мовою є активне використання комунікативного підходу, що сприяє появі та розвитку в навчанні англійської мови автентичних матеріалів. Такі матеріали підбираються з оригінальних джерел, які наповнені природною лексикою, граматичними формами, а тому мова, що вивчається учнями, буде демонструвати весь колорит та особливості структури англійської мови, що дасть можливість розвивати комунікативну компетентність учнів у повному обсязі. Науковиця поділила автентичні матеріали на такі три групи: друковані (журнали, газети, підручники, брошури, листівки, тощо); аудіоматеріали (пісні, радіопередачі, аудіо книги); відеоматеріали (фільми, мультфільми, реклама, телепередачі, тощо). Вибір автентичних матеріалів обумовлений тим, що вони містять велике розмаїття зразків мовлення, у яких використовуються загальновживана лексика, ідіоми, синоніми, сталі вирази і це гарантує можливість розвитку комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти [1, с. 10–11].

Формування культури мовлення, як стверджує С. Яців, відбувається завдяки використанню особистісно-орієнтованого підходу, який враховує рівень розвитку комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти, їх здібності, бажання, наміри, індивідуальні особливості кожного учня і стимулює розвиток творчих проявів особистості [5, с. 315].

Між тим, саме особистісно-орієнтоване навчання ґрунтується на використанні інтерактивних методів, адже вони забезпечують як використання автентичного матеріалу, так і роблять акцент на особистості здобувача початкової освіти.

Сутність інтерактивного навчання на уроках іноземної мови в початковій школі, за переконання А. Зубрик, базується на постійній, активній взаємодії учасників освітнього процесу, де учень та вчитель є рівноправними суб'єктами навчання. Саме інтерактивне навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, вирішення конкретної проблеми, інсценізацію, використання рольових ігор. На думку авторки доцільно користуватися такими інтерактивними методами навчання: гра «зіпсований телефон», проєктна робота, storytelling, зашифровані картинки, драматизація, інтерв'ю, розв'язання кросвордів та ін. Застосування вчителем інтерактивних методів навчання на уроках іноземної мови дасть змогу здобувачам початкової освіти краще запам'ятовувати матеріал, адже він буде подаватися у формі гри. [2, с. 88–91].

Вивчення іноземної мови, як зазначає О. Колісник, відбувається у процесі постійного спілкування нею, а тому освітній процес потрібно організовувати так, щоб мовлення було подібне природній комунікації. Вона пропонує розглянути такі інтерактивні методи навчання на уроках іноземної мови: карусель, робота в малих групах, мозковий штурм, лексичні та граматичні ігри [3, с. 79].

Так, наведемо приклад розробленого нами фрагмента уроку іноземної мови, який розкриває особливості використання інтерактивних методів навчання за допомогою автентичного матеріалу задля розвитку комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти. За основу взяли тему, яку учні вивчають у другому класі за підручником О. Карпюк «English with Smiling Sam».

Тема. Animals in a jungle.

Мета. практична: вчити користуватися новою лексикою у мовленні, мовною здогадкою, мовним матеріалом при описі тварин в усному та писемному мовленні; освітня: формувати комунікативні навички учнів, збагачувати їх словниковий запас; на базі наявних знань, умінь та навичок, навчати навичкам аудіювання, читання, говоріння та письма; виховна: виховувати інтерес здобувачів початкової освіти до

вивчення іноземної мови; бережливе ставлення до тварин; доброту та любов до оточуючого світу.

Обладнання. ІКТ технології (презентація); роздруківка кросворду;

Тип уроку. Комбінований.

Хід уроку

ІІ. Основна частина уроку.

2.2. Мотивація навчальної діяльності. Гра-загадка «Вгадай тварину».

- Дітки, у мене є дуже хороші друзі, але це не звичайні друзі, а особливі! Вони завітали на наш урок із зоопарку. Для того, аби вони поспілкувалися сьогодні з нами, вам необхідно відгадати про яку тварину йде мова. Для цього вам необхідно уважно послухати опис тварини, а потім сказати її назву.

1. I'm big. I'm grey. I've got big ears. I've got a long nose.

- Well done! It's elephant!

2. I'm black and white. I've got four legs. I've got a tail. I've got stripes.

- Yes! It's a zebra!

3. I'm green. I've got a big mouth and big teeth. I've got four short legs and a long tail. I'm dangerous.

- Good job! It's a crocodile!

4. I'm yellow and brown. I've got four legs. I've got a long neck. I'm tall.

- Well done! It's a giraffe.

5. I'm orange and red. I've got a long body. I've got no legs. I'm very dangerous.

- Yes! It's a snake!

- Молодці! Мої незвичайні друзі із задоволенням з вами сьогодні поспілкуються!

2.3. Розв'язування кросворду.

- Дітки, аби більше дізнатися про тваринок, давайте з вами розв'яжемо невеличкий кросворд. Для цього вам потрібно уважно слухати розповідь про тваринку, і вписувати у клітинки його назву.

1. This animal is black and white. He has four legs and hooves.

2. It is an animal that is black and black. It has black spots. He runs very fast.

3. This animal is orange and brown. He has four legs and a very long neck.

4. This animal is green. He has a huge mouth and big teeth. This animal is very dangerous.

5. It's a bird. She has long legs. It's pink.

6. It's a big animal. It's black. His family

are monkeys.

7. This animal is green. It lives in an aquarium. It has a long tail.

8. This animal has no legs. He has a very long body. This animal is very dangerous.

9. This animal lives in the desert. He has huge teeth. He looks like a cat.

10. This animal loves to climb trees. It loves to eat bananas. It has a brown color.

- Well done!

2.4. Побудова історії.

- Дітки, зараз ми з вами разом придумаємо історію про одну з вивчених нами тваринок. Для цього вам потрібно продовжити речення англійською. Працювати будемо за ланцюжком. Перша починаю я: It's a lion. His name is Martin. He loves it very much…

- Well done!

Висновки. Отже, розвиток комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти на уроках іноземної мови відбувається шляхом використання автентичних матеріалів та методів інтерактивного навчання, які розвивають навички спілкування мовою як носіїв, сприяють удосконаленню мовлення у природних умовах спілкування іноземною мовою, формують культуру мовлення. Інтерактивні методи навчання дають можливість урізноманітнити освітній процес, завдяки ігровій діяльності учні краще запам’ятовують матеріал, розвивають комунікативні навички на рівні з використанням автентичного матеріалу, що дозволяє залучити до активної взаємодії усіх учасників освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Галайда О. А. Формування комунікативної компетентності учнів за допомогою автентичних аудіоматеріалів на уроках англійської мови. *Мова: сучасні психологічні, соціальні та етнокультурні аспекти* : матер. наук. конф. (3 лист. 2021 р.). Київ, 2021. С. 10–12.

2. Зубрик А. Р. Інтерактивні методи навчання англійської мови учнів початкових класів. *Актуальні питання гуманітарних наук.* 2020. Т. 2. Вип. 28. С. 87–92.

3. Колісник О. С. Формування комунікативної компетентності засобами інтерактивних технологій на уроках іноземної мови. *Особливості викладання української та іноземної мови в школі: теорія і практика* : зб. тез доп. наук.-практ. конф. (28 квітня 2020 р.). Херсон, 2020. С. 77–80.

4. Петрик К. Ю. Використання інтерактивних навчальних технологій у процесі формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх педагогів. *Синергія формальної, неформальної та дуальної освіти майбутніх фахівців дошкільної та початкової*

освіти : матеріали Всеукраїнської конференції з міжнародною участю (11–12 червня 2021 р.). Чернігів : Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, 2021. С. 47–48.

5. Яців С. О. Розвиток лексичної компетенції учнів у процесі вивчення англійської мови: речення-формули. *Викладання іноземних мов в Україні та за її межами: досвід і виклики* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (21–22 березня 2019 р.). Івано-Франківськ, 2019. С. 313–315.

СУКОВА Марія, учителька початкової школи Гришинського ЗЗСО І-ІІІ ступенів Покровської міської ради Донецької області

ЗАСТОСУВАННЯ ГРИ ТА ЇЇ ЕЛЕМЕНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

У молодшому шкільному віці змінюється провідна діяльність дитини. На зміну грі приходить учіння, що є важливою подією для подальшого розвитку особистості здобувача. Проте це не означає, що ігрові елементи зовсім вилучені з життя дитини. Вони є дуже важливими для організації комфортного, зрозумілого та захопливого освітнього процесу в початковій школі.

Ефективність застосування різних видів ігор доведена ще класиками світової педагогіки, але не втрачає своєї актуальності в рамках реалізації Концепції НУШ, про що свідчать роботи Н. Бібік, В. Букатова, І. Васильченко, В. Крутій, О. Лобач, Н. Мар`євич, Л. Мудрак, М. Пристінської, О. Савченко, І. Челмакіної та інших.

Серед видів ігор, які використовуються на уроках у початковій школі (О. Савченко) виділяють сюжетно-рольові, конструктивні, рухливі та настільні. Відображаючи взаємовідносини у сім'ї, класному та шкільному колективі, рольові ігри здобувачів початкової освіти набувають нового змісту, порівняно з дошкільним періодом. Вони сприяють розвитку творчої фантазії дитини, її соціалізації, усвідомленню правил взаємодії в колективі, набуттю цінного досвіду для подальшого розвитку особистості. Не менш важливе значення мають і конструктивні ігри, які спрямовані на формування знань щодо властивостей, форм та розміщення різних предметів та матеріалів у просторі. Рухливі ігри забезпечують потреби учнів у фізичній активності, сприяють збереженню та зміцненню їх здоров'я, позитивно впливають на самопочуття та настрій [5].

Одним із головних принципів побудови нового Державного стандарту початкової освіти є визнання цінності дитинства, що

передбачає відповідність змісту навчання, методів і форм його реалізації віковим особливостям здобувачів освіти. Таким чином використання гри в роботі з дітьми молодшого шкільного віку є обов'язковою умовою їх гармонійного навчання, виховання та розвитку [2].

Найбільша частка ігор має припадати саме на І цикл навчання, який має назву адаптаційно-ігровий, для успішного входженням дитини до шкільного життя, послідовної адаптації до нового середовища. Це робить освітній процес цікавим і захоплюючим, сприяє кращому усвідомленню навчального матеріалу, викликає пізнавальну активність учнів [4].

Однією з цілей вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» є формування природничої компетентності. Доцільними для досягнення означеного завдання є застосування ігор та ігрових елементів під час екскурсій, адже це дозволить привернути увагу дітей до різноманіття природи, малопомітних ознак тваринного та рослинного світу, виховати бережливе ставлення до довкілля. Результативним є використання під час ігор на уроках «Я досліджую світ» природного матеріалу. Це сприятиме розвитку сприйняття аналізаторів, спостережливості, мислення й уваги, формуванню вмінь порівнювати, знаходити предмети за описом, ціле за частиною та частину за цілим, визначати послідовність стадій розвитку рослин та тварин тощо. Також цікавими є ігри-подорожі, за яких учні після вивчення змістового розділу чи теми вирушають у подорож за встановленим маршрутом, який складається зі станцій; конкурс-аукціон, де учні змагаються у знанні вивченої теми; сюжетна гра, що має цікавий та глибокий зміст, для реалізації якого учні грають певні ролі; конструктивні ігри, що передбачають проєктування або моделювання тих чи інших природних чи виробничих об'єктів [1].

Отже, наявність гри в повсякденному житті здобувачів початкової освіти має велике значення для формування їх особистості. За умови якісної організації ігрової ситуації, навчальний матеріал буде засвоєний учнями на високу рівні, при цьому гарантованими є швидкі відповіді на запитання вчителя, довільна увага дітей і позитивні емоції всіх учасників освітнього процесу. Таким чином, застосування ігор та ігрових елементів на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» може допомогти вчителеві досягти освітніх результатів легко та невимушено.

Список використаних джерел

1. Гільберг Т., Тарнавська С., Павич Н. НУШ: методика навчання курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навч.-метод. посіб. Київ: Генеза, 2019. 256 с.

2. Державний стандарт початкової освіти. URL: http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument (дата звернення 28.10.2022).
3. Пристінська М.С. Дозвілля школярів. Ігри кожного дня. Київ: Перше вересня, 2016. 108 с.
4. Нова українська школа: порадник для вчителя/за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ: Літера ЛТД, 2018. 160 с.
5. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти: підручн. Київ: Грамота, 2012. 504 с.
6. Тріщ Н.М. Цікаві ранкові зустрічі. Дидактичні матеріали (вірші, загадки, ігри): посіб. для вчителів поч. кл. Тернопіль: Підручники і посібники, 2018. 95 с.

ТІМЧЕНКО Карина, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність 013 Початкова освіта, Бердянський державний педагогічний університет,
ЧЕМОНІНА Лада, кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри початкової освіти, Бердянський державний педагогічний університет

ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД – ІННОВАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ МОВНОЇ ОСВІТИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Освітній процес сучасної початкової школи вирізняється впровадженням нових стратегій, зорієнтованих на потреби здобувачів початкової освіти. Одним із таких методів сьогодні є діяльнісний підхід.

В українській Вікіпедії зазначено, що діяльнісний підхід являє собою спрямованість освітнього процесу на розвиток ключових компетентностей та наскрізних умінь особистості; застосування теоретичних знань на практиці; формування здібностей до самоосвіти, командної роботи [1].

Як стверджують автори посібника «Біла книга. Діяльнісний підхід у школі» Р. Паркер і Б. Томсен, діяльнісний підхід передбачає агентність кожного учня, що сприяє активному залученню дитини до навчання та забезпечує усвідомлення нею значущості названого процесу. На думку дослідників, організація освітнього процесу на засадах діяльнісного підходу сприяє мовленнєвому та логічно-математичному розвитку молодшого школяра, а також одночасно стимулює розвиток соціальних, емоційних, фізичних і творчих умінь у здобувача початкової освіти [3].

За таких умов змінюється роль учителя в освітньому процесі. Отже, він має стати для своїх учнів не просто дорослою людиною, яка їх навчає, а наставником, фасилітатором, ментором, помічником, що спрямовує діяльність кожної дитини, допомагає в разі необхідності, надає їй самостійності у виборі видів діяльності тощо. Діяльнісний підхід уможливлює зміну загальноприйнятого способу взаємодії фахівця в галузі початкової освіти та молодших школярів («пояснення – закріплення – перевірка») на новий («хочу – вмію – несу відповідальність»).

Відповідно мають оновитися і принципи, за якими здійснюється освітній процес в сучасній початковій школі, за умов упровадження діяльнісного підходу. Дослідження вітчизняних і зарубіжних науковців (Н. Бібік, М. Вашуленко, Р. Паркер, О. Рома, Б. Томсен тощо) дозволили визначити такі інноваційні освітні принципи, як-от:

- учень – суб'єкт освіти;
- в основі освітнього процесу лежить діяльність кожного школяра, зорієнтована на зону найближчого його розвитку;
- основне завдання вчителя – організація самостійної творчої діяльності дитини з урахуванням психологічних аспектів цього процесу;
- під час навчання педагог не дає готових відповідей, а спонукає здобувачів початкової освіти до пошуків рішень через спільну командну роботу.

Отже, використання діяльнісного підходу на уроках мови і читання в початковій школі є інноваційною стратегією, яка забезпечує:

- вільне володіння державною мовою, що передбачає уміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження, готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях;
- розвиток комунікативної компетентності, що виражається через здатність спілкуватися українською мовою, що передбачає активне використання її в різних комунікативних ситуаціях, зокрема в побуті, освітньому процесі, культурному житті громади;
- розвиток читацької компетентності, яка визначається вмінням читати й розуміти прочитане, свідомо здійснювати пошук і відбір джерел інформації для вирішення освітніх завдань, розуміти тексти різних жанрів, критично оцінювати прочитане, сформованістю особистісного кола читання;
- розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності, що передбачає опанування основою цифрової грамотності для розвитку і спілкування, здатність безпечного та етичного використання засобів

інформаційно-комунікаційної компетентності в навчанні й інших життєвих ситуаціях;

- навчання впродовж життя, що зумовлює опанування вміннями і навичками, необхідними для подальшого навчання, організацію власного навчального середовища, отримання нової інформації з метою застосування її для оцінювання навчальних потреб, визначення власних навчальних цілей і способів їх досягнення, навчання працювати самостійно й у групі [2].

Список використаних джерел

1. Дописувачі Вікіпедії. Діяльнісний підхід [Інтернет]. Українська Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Діяльнісний_підхід (Дата звернення: 02.10.2022).

2. Концепція Нової української школи. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf (Дата звернення 10.10.2022).

3. Паркер Р., Томсен Б. Біла книга. Діяльнісний підхід у школі. URL: https://cms.learningthroughplay.com/media/dx1copjh/ltp-at-school_ukranian_version.pdf (Дата звернення 14.10.2022).

ТРУШЛЯКОВА Вікторія, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність 013 Початкова освіта, Бердянський державний педагогічний університет,
ПЕТРИК Крістіна, кандидатка педагогічних наук, старша викладачка, Бердянський державний педагогічний університет

САМОСТІЙНА РОБОТА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ТА ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Вимоги сучасного суспільства до закладів загальної середньої освіти з однієї сторони, і інтереси особистості, що розвивається, з іншої, викликають необхідність нового підходу до організації освітнього процесу в початковій школі. Особливої актуальності набуває зараз проблема формування самостійності, розвитку пізнавальної активності та творчого мислення учнів, спроможності отримувати, аналізувати інформацію і приймати адекватні рішення, використовувати в практичній діяльності нові інформаційні технології.

Проблема самостійної роботи завжди привертала до себе увагу вчених і вчителів-практиків. Обґрунтуванню сутності самостійної роботи в освітній діяльності присвячені фундаментальні праці Н. Буряка, Н. Дайрі, Б. Єсипова, Л.Коваль, П. Підкасистого та ін.; самостійну роботу як важливий метод роботи з учнями початкової школи розглядали Н. Бібік, М. Данилов, Л. Динисенко, І. Мозуль, Л. Нестеренко, О. Савченко, М. Савчин та ін.; класифікація самостійної роботи здійснювалась О. Акименко, Ю. Бабанським, Є. Голантом, Л. Жаровою та ін.; Л. Виготський, С. Рубінштейн, Д. Ельконін не лише розкрили сутність, а й взаємозв'язок самостійності та пізнавальної активності здобувачів початкової освіти, що формуються та проявляються в навчальній діяльності.

Мета статті – обґрунтувати ефективність системи організації самостійної роботи як засобу розвитку пізнавальної активності та творчого мислення здобувачів початкової освіти.

Серед методів, які спрямовані на активізацію пізнавальної активності та творчого мислення учнів початкової школи, важлива роль належить самостійній роботі. Самостійна робота – це спеціально організована діяльність здобувачів початкової освіти з урахуванням їх індивідуальних особливостей, спрямована на самостійне виконання навчальних завдань різних видів складності. Самостійна діяльність здобувачів початкової освіти розуміється як умотивовані й усвідомлені дії, що завершуються певним результатом та передбачає керування зі сторони вчителя, управління цим процесом, а саме: спрямування, проєктування, підтримка. При цьому учні, свідомо прагнуть досягти поставленої мети, докладаючи свої зусилля і виражаючи в тій чи іншій формі результат розумових дій [2, с. 99].

Працюючи самостійно, учні, як правило, глибше вдумуються в зміст опрацьованого матеріалу, краще зосереджують свою увагу, ніж це звичайно буває при поясненнях учителя або розповідях учнів. Тому знання, уміння і навички, набуті учнями в результаті добре організованої самостійної роботи, бувають міцнішими і ґрунтовнішими. Крім того, у процесі самостійної роботи у здобувачів початкової освіти виховується наполегливість, увага, витримка та ключова компетентність «уміння вчитися» [5, с. 131].

Самостійна робота є якістю процесу пізнання, що формує особистісні риси здобувача початкової освіти і передбачає своєрідну форму організації здібностей. Самостійну роботу можна розділити, згідно з класифікацією О. Савченко, на різні види за наступними ознаками:

– характер діяльності (репродуктивні, репродуктивно-творчі, творчо-репродуктивні, творчі);

– форми організації (колективні, групові та індивідуальні); цільова спрямованість (теоретичні та практичні);

– місце в освітньому процесі (для сприйняття й осмислення, для закріплення, систематизації та узагальнення);

– ступінь активності учнів, їх ставлення до самостійної роботи (обов'язкові і альтернативні, загальні і варіативні, навчальні завдання в рамках навчального процесу та завдання за інтересами) [5].

Розвиток самостійності в процесі навчальної діяльності, на думку В. Буряка, включає в себе такі компоненти: ставлення вчителя до проявів самостійності учня; уміння учнів самостійно планувати свою навчальну роботу; уміння виділяти головне і другорядне; оцінку учнем труднощів у вивченні матеріалу; наявність або відсутність в учня інтересу до матеріалу, який вивчається; самостійне застосування засвоєних знань; оцінка учнем своєї роботи і її результатів [1, с. 50].

Таким чином, формування самостійності учнів передбачає їх активну взаємодію з вчителем. Навички і вміння самостійної роботи формуються не самі по собі, а в результаті спеціально організованих вправ, що органічно включаються в освітній процес. Велике значення має висока майстерність учителя, його керівництво активною, пізнавальною діяльністю здобувачів початкової освіти; логіка та доступність у викладенні матеріалу; створення проблемної ситуації на уроці; правильна і раціональна організація видів самостійної роботи, пов'язаної з подоланням учнями початкової школи певних труднощів, підведення підсумків і об'єктивна оцінка роботи.

Структуру самостійної роботи можна прослідкувати, розглянувши Рис. 1.

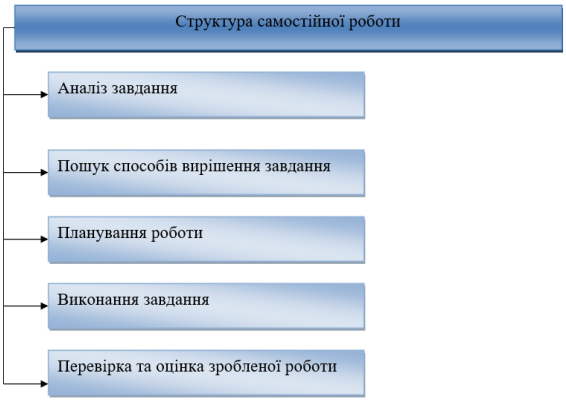

Рис. 1 Структурні елементи самостійної роботи

Так, самостійна навчальна діяльність – це обов'язкова складова кожного уроку, яка змінює свій зміст, форми і види в залежності від поставленої мети та конкретних завдань уроку. Оволодіння учнями досвідом самостійної роботи на уроках в початковій школі неодмінно підвищить рівень базових знань, умінь та навичок, інтерес до предмету,

активність у пізнавальній та практичній діяльності, розвине творче мислення [4, с. 38].

Пропонуємо переглянути наступні шляхи формування пізнавальної активності та творчого мислення здобувачів на уроках в початковій школі:

1) чітка структура організації самостійної діяльності на кожному уроці;

2) використання комплексних задач;

3) списування (вибіркове, зі словотворенням, із вставлянням пропущених букв, з певним стилістичним завданням);

4) словниково-логічні вправи;

5) розв'язування пізнавальних завдань різних типів;

6) проведення творчих вправ на уроках;

7) використання педагогічної технології Daily 3, Daily 5;

8) проведення дослідницької та проєктної діяльності;

9) використання тестових технологій;

10) проведення диктантів, самостійних та діагностичних робіт;

11) організація групових форм самостійної роботи;

12) використання комп'ютерних технологій [3, с. 55].

Завдання для формування пізнавальної активності та самостійності здобувачів початкової освіти можна класифікувати за двома видами: інформаційні та дослідницькі, які дають можливість вчителю керувати пізнавальною діяльністю учнів на всіх її етапах. У процесі розробки завдань даного типу необхідно забезпечити складність завдання сформованим у молодших школярів умінням та навичкам їх розв'язування.

Так, на уроках математики можна запропонувати учням інформаційні завдання типу:

Знайди та запиши ті приклади, відповіді яких дорівнюють 9, 17, 20, 31: 29–3; 31+9; 18–9; 40–25; 17–9; 16+4; 42+6; 35–4; 25–0; 12+5.

Дослідницькі завдання можуть бути такого виду:

Перше число – сума двох доданків, друге – сума трьох доданків. Чи можна стверджувати, що перше число менше від другого? Більше від другого? Дорівнює другому?

На уроках української мови можна запропонувати учням словниково-логічні вправи:

1. Визначення ознак предметів за кольором, смаком, розміром, формою, матеріалом.

2. Визначення видового поняття через родове.

а) Береза – це… Лев – це…

б) до слів першого стовпчика дібрати узагальнююче значення з другого стовпчика.

3. Класифікація предметів або явищ по групах за названою ознакою (розміром, смаком, матеріалом, часом, дією, ступенем використання).

Отже, організація самостійної роботи як засобу розвитку пізнавальної активності та творчого мислення здобувачів початкової освіти допомагає останнім навчитися ставити перед собою цілі й знаходити шляхи їх досягнення, підвищувати рівень знань з предмета, вчитися працювати над завданнями без допомоги вчителя та сприяє формуванню навичок самоконтролю.

Список використаних джерел

1. Буряк В. Самостійна робота як вид навчальної діяльності школяра. *Рідна школа*. 2001. №9. С. 49–51.

2. Коваль Л. В. Концептуальні засади моделювання уроку в умовах Нової української школи. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова* : фаховий журнал*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Київ, 2019. Вип. 69. С. 98–101.

3. Нестеренко Л. П. Диференційований підхід до організації самостійної роботи молодших школярів. *Освіта Донбасу*. 2016. №3. С. 52–56.

4. Мозуль І. В. Роль і значення самостійної роботи учнів початкової школи на уроках природознавства. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*: фаховий журнал. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Київ. 2019, Т. 2. Вип. 72. С. 35–39.

5. Савченко О. Уміння вчитися – ключова компетентність молодшого школяра : посібник. К.: Педагогічна думка, 2014 . 176 с.

УДОВЕНКО Анна, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність 013 Початкова освіта, Бердянський державний педагогічний університет,
НІКОНЕНКО Тетяна, кандидатка педагогічних наук, доцентка, Бердянський державний педагогічний університет

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ОСВІТНЬОГО ІГРОВОГО РЕСУРСУ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Актуальність. Відмінною рисою сучасного етапу розвитку педагогічної науки є зміна структури та змісту освіти, пов’язана з інформатизацією суспільства в цілому. Нові методи навчання, засновані

на активних, самостійних формах оволодіння знаннями та формування компетенцій, витісняють методи, що використовуються традиційною методикою навчання.

У наш час вчитель початкової школи повинен не тільки навчити молодшого школяра вчитися, але й виховати особистість, орієнтовану на саморозвиток. Успішно навчатися і вчити в сучасній школі допомагають електронні освітні ресурси та освітні інтернет-ресурси.

Електронні засоби навчання надають унікальну можливість для самостійної творчої і дослідницької діяльності учнів. Здобувачі початкової освіти дійсно отримують можливість самостійно вчитися. Можна засвоїти новий матеріал, виконати практичну роботу і тут же перевірити свої знання.

Уроки математики в початковій школі з використанням електронних засобів викликають велику зацікавленість учнів, дозволяють урізноманітнювати види їх діяльності. Електронні освітні ресурси можна використовувати на всіх етапах навчання, але не слід забувати, що вони повинні бути одним із компонентів освітнього процесу і застосуватися там, де це доцільно. Їх використання сприяє реалізації принципу розвиваючого навчання та побудові індивідуальної траєкторії молодшого школяра.

Найефективніші електронні ресурси – мультимедійні. Це можуть бути фото, анімація, текст, відео та багато іншого. Тобто, застосовуються усі види сприйняття інформації, що допомагає закласти в здобувачів початкової освіти основи мислення та практичної діяльності.

Питання ефективності використання електронних освітніх ресурсів досліджували: В. Бикова, А. Гуржія, В. Лапінський, С. Литвинова та ін.

Аналіз праць свідчить про те, що проведення дослідження з питання використання електронних ресурсів у початковій школі є досить актуальним, але не достатнім.

Цифрові технології відкривають нові можливості для творчої, а також для дослідницької роботи. Здобувачі початкової освіти отримають досвід самостійного навчання. Ресурси не змінюють зміст підручника, не замінюють учителя початкової школи, вони є невід'ємною частиною освітнього процесу. Мультимедіа ресурси дають нові можливості для засвоєння нового матеріалу.

Одним з найпопулярніших сайтів серед вчителів початкової школи є "ЄДІ: математика". Його можна використовувати для вивчення нового матеріалу, проведення роботи з перевірки знань тощо. Здобувачі початкової освіти мають можливість працювати самостійно та відкривати нові рівні, "залік", після завершення одного рівня з'являється сторінка із зазначеннями відсотків успішності проходження

діагностичної роботи [2].

На сайті LearningApps можна створювати різноманітні ігрові вправи. Вони дають можливість перевірити знання учнів початкової школи з математики [3].

Крім різноманітних сайтів можна використовувати програму PowerPoint та створити презентації. Але це не повинна бути презентація у вигляді книжки. Вона має бути продовженням підручника, доповнювати його. Презентація повинна бути сучасною, із можливостями рухати її та використовувати усі сучасні технології, які є у початковій школі.

Сайт MathDisk дає можливість наочно показати фігури у русі, щоб дати здобувачам початкової освіти у повному обсязі зрозуміти поняття об'ємні фігури [3].

Geoboard – віртуальна дошка механічного конструктора. Має вигляд дощечки з маленькими цвяхами, які стягнуті резинками. Під час дистанційного навчання це один із варіантів представити математичні властивості деяких геометричних фігур [3].

Matifik – ресурс, який допоможе вивчити математику у грайливій формі за допомогою перегляду яскравих відео та анімації, які допомагають формувати уявлення та застосування вивченого у повсякденному житті. Онлайн ресурс буде найкращім помічником під час вивченні дробів [3].

Висновок. Отже, застосування електронних освітніх ресурсів під час освітнього процесу дозволяє динамічно проводити урок математики в початковій школі, активно спілкуватись з молодшими школярами на різних етапах навчання: актуалізації опорних знань, вивчені нового матеріалу, формуванні умінь та способів дій, оскільки молодші школярі краще засвоюють навчальний матеріал з опорою на наочність та з використанням дидактичних ігрових програм.

Список використаних джерел

1. Концепція Нової української школи. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf (дата звернення: 20.09.2022).

2. Ефективність навчання з використанням електронних освітніх ігрових ресурсів у початковій школі URL: https://www.researchgate.net/publication/331467542_EFEKTIVNIST_NAVCANNA_Z_VIKORISTANNAM_ELEKTRONNIH_OSVITNIH_IGROVIH_RESURSIV_U_POCATKOVIJ_SKOLI (дата звернення: 20.10.2022).

3. Використання електронних освітніх ресурсів на уроках математики URL: https://naurok.com.ua/vikoristannya-elektronnih-osvitnih-resursiv-na-urokah-matematiki-12143.html (дата звернення: 18.10.2022).

ФАТЬЯНОВА Тетяна, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність 013 Початкова освіта, Бердянський державний педагогічний університет,
ЛЕСИК Анжеліка, кандидатка педагогічних наук, доцентка, Бердянський державний педагогічний університет

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Сучасні зміни, що відбуваються в нашій країні, мають величезний вплив на кожну галузь. Війна змусила переосмислити ряд поглядів, переконань кожного українця. Галузь освіти, тому не виняток. Під час військових дій та ще тривалий час після їх закінчення заклади освіти в Україні працюватимуть у нових для себе вимогах для забезпечення безпечного освітнього середовища. Саме ця вимога є ключовою у впровадженні особистісно-орієнтованого навчання, яке ставить сьогодні в центр усієї шкільної освітньої системи особистість дитини, забезпечення комфортних, безконфліктних та безпечних умов розвитку, реалізація її природних потенціалів.

Сьогодні, на початку третього тисячоліття, проблемами вивчення особистісно-орієнтованого навчання займаються науковці з галузей педагогіки і психології, зокрема Г. Балл, І. Бех, О. Бондаревська, Л. Коваль, А. Крамаренко, С. Кульневич, О. Пєхота, С. Подмазін та інші. Всі вони єдині у тому, що особистісно-орієнтоване навчання передбачає створення умов, за яких навчання стає для учня особистісно значущим.

Особистісно орієнтоване навчання – це освітній процес, де вчитель виконує роль наставника, партнера та авторитета. Це освіта, яка розкриває особистий досвід здобувача освіти і спирається на нього, враховує його мотиви, цілі, переконання та результати. Але постає питання, як ефективно впроваджувати його в умовах війни? Адже стрес, інформаційна напруга, зниження мотивації, відсутність зацікавленості, зміна кола спілкування та навколишнього середовища та прогалини у знаннях зовсім не налаштовує школярів на продуктивну роботу [1].

Г. Сукачова, під час проведення онлайн-курсів для вчителів освітнього проєту «На урок», наголошує на тому, що для більш ефективної реалізації завдань особистісно-орієнтованого навчання у

воєнний період необхідно послідовно та систематично впроваджувати в освітній процес:

– інтеграцію освітніх галузей;
– формувальне оцінювання, самооцінювання та взаємооцінювання з прозорими критеріями;
– можливість вибору діяльності, самостійного планування та пошуку інформації;
– адекватні нетипові навчальні ситуації;
– інноваційні технології, методи та принципи навчання;
– посильне навантаження та дозованість інформації;
– впроваджувати програми, які відповідають реаліям сьогодення [2].

Особистісно орієнтована освіта реалізується через діяльність, яка має не тільки зовнішні атрибути спільності, а й своїм внутрішнім змістом передбачає співпрацю, саморозвиток суб'єктів освітнього процесу, виявлення їх особистісних функцій. Одна з важливих частинок місії педагога початкової школи у воєнний час – створити атмосферу легкості й невимушеності в класі. Навіть в режимі онлайн, далеко від рідного міста чи школи, кожен має почуватись рівноцінною частиною команди, почутим і психологічно захищеним.

При плануванні уроків необхідно зосередити увагу на чергуванні різних форм роботи за допомогою інноваційних технік та прийомів, зокрема:

– у груповій формі – дискусії, дослідження, парне або групове виконання завдань, дидактичні та рольові ігри, створення/проходження тестів, взаємодопомога, розв'язування задач, змагання;
– в індивідуальній формі – виконання вправ, створення/ проходження тестів, проведення досліджень тощо.

Звісно, особлива увага має бути приділена психологічній підтримці школярів, їхньому фізичному та емоційному стану. Це можливо зробити за допомогою створення ситуацій успіху, налагодження довіри у взаєминах, постійної комунікації з батьками. Налагодженню психологічного комфорту й відчуттю згуртованості та єдності також сприятиме повага до особистого простору та особистого життя школярів, зосередження на їхніх потребах. І зробити це зовсім нескладно! Спілкуйтеся та відповідайте на запитання школярів, говоріть про те, що вони відчувають та обговорюйте їхні емоції, сформуйте план дій та визначіть чіткі правила, робіть важливі справи разом та допомагайте дитині бути корисною [2].

Отже, глобальні зміни, які відбуваються, як ми всі розуміємо, приведуть до необоротних змін в освіті, усвідомлення її ролі, важливого значення як для суспільства в цілому, так і для кожної людини. Але

провідне місце має займати й надалі особистісно-орієнтоване навчання, адже формування особистості – є головним критерієм успішності навчання. Не лише знання, уміння, навички та підготовленість до виконання певних видів діяльності, але й виховання особистісних якостей, мають будуть й надалі в пріоритеті.

Список використаних джерел

1. Анастюк Н. Особливості особистісно зорієнтованого навчання в початковій школі. URL: https://vseosvita.ua/library/osoblivosti-osobistisno-zorientovanogo-navcanna-v-pocatkovij-skoli-204495.html (дата звернення 09.09.2022).
2. Сукачова Г. Школа в умовах війни: особливості особистісно орієнтованого навчання. URL: https://www.youtube.com/watch?v=cvlBmJk_3B8 (дата звернення 09.09.2022).
3. Яблонська Ю. Особистісно-орієнтоване навчання як засіб самореалізації особистості. *Освітні технології. Житомирщина педагогічна №1 (21).* 2021. С. 17-19.
4. Koval L., Popova O., Nikonenko T. Practice-Oriented Direction of Professional Preparation of Future Teachers of Primary Education in the Context of European Integration Processes. Journal of History Culture and Art Research, 8(2), 85-92. 2019. doi:http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v8i2.2060

ФЕДЮК Валентина, викладачка-методистка, Володимир-Волинський педагогічний фаховий коледж ім. А.Ю. Кримського

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА ЗАНЯТТЯХ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Одним з найважливіших засобів виховання учнів початкової школи є фізична культура. Вона підвищує їхню соціальну активність, задовольняє моральні, естетичні якості та життєво важливу потребу у спілкуванні. Саме фізична підготовленість виконує умови гармонійного розвитку особистості молодшого школяра. Адже вона розвиває духовність, морально-вольові якості здобувачів початкової освіти, а головним її завданням є формування в учнів початкової школи благородства, фізичної витривалості та енергії.

Питання щодо виховання всебічно розвиненої особистості, у якій поєднуються духовне багатство, високі моральні якості, фізична досконалість, постало саме перед фізкультурною освітньою галуззю. Саме на заняттях з фізичної культури виявляються такі людські якості

як воля, характер, совість, чесність. Тому можна стверджувати, що це саме та діяльність, у процесі якої формуються морально-вольові риси особистості, які є складником всебічного розвитку молодших школярів.

Питання щодо формування морально-вольових якостей учнів початкової школи на заняттях з фізичної культури висвітлено у наукових працях А. Бойченко, Ю. Ковальова, А. Лайчук, О. Науменко, Т. Популященко, А. Федоренко, В. Ференц, Л. Чівуріна та інших.

Мета статті – розкрити особливості формування морально-вольових якостей учнів початкової школи на заняттях з фізичної культури.

Так, в умовах Нової української школи пріоритетом фізичного виховання є зміцнення психічного та фізичного здоров'я учнів. Тобто вольові якості молодших школярів повинні розглядатися у єдності з їхніми фізичними можливостями. Виховання морально-вольових якостей здобувачів початкової освіти, формування у них фізичних здібностей здійснюється за допомогою виконання фізичних вправ. Адже вправа може розглядатися як свого роду перешкода, що створює об'єктивні та суб'єктивні труднощі, при подоланні яких розвиваються моральні та вольові якості. Тому необхідно заздалегідь планувати систематичне підвищення рівня складності завдань, шляхом підбору вправ, які відповідають рівню підготовленості здобувачів [2].

Аби рівень складності завдань мав позитивний ефект – необхідно впроваджувати в освітній процес новітні оздоровчі технології, позакласну та позашкільну фізкультурно-спортивну діяльність, спортивно-масову роботу. Такі види робіт здатні розвивати у здобувачів початкової освіти характер, вольові якості, відповідальність, належне ставлення до оточуючого середовища, формувати естетичний та здоров'язбережувальний погляди [1].

Правильно організоване фізичне виховання сприяє формуванню позитивних рис характеру учнів початкової школи. У процесі складної тренувальної або змагальної діяльності формуються моральні якості, загартовується воля, виховується правильна поведінка. Від рівня вихованості здобувачів початкової освіти, їх організованості, наполегливості, дисциплінованості залежить процес виховання. Моральне виховання здійснюється за допомогою таких засобів, як переконання у контексті роз'яснення встановлених норм поведінки, диспути на етичні теми, наочний приклад, практичні привчання, заохочення, схвалення, подяка, покарання та зауваження. Одним з головних засобів формування морально-вольових якостей учнів початкової школи на уроках з фізичної культури є метод практичного привчання, багаторазового повторення правильних дій та вчинків у конкретних умовах рухової діяльності. Оскільки багаторазове

виконання вправ на уроках з фізичної культури сприяє вихованню впевненості у своїх силах, почуття власної гідності, волі та наполегливості у досягнені цілей [4].

Сучасний підхід до оцінки впливу фізичної культури на морально-вольові якості особистості молодшого школяра має враховувати принцип комплексності, індивідуальності, інформативності та доступності. Тому реалізація фізичного виховання має відбуватись завдяки знанням про фізичну культуру, а розвиток позитивних якостей у здобувачів початкової освіти повинен впроваджуватись через пропаганду здорового способу життя, фізичного та морального росту особистості, що можливо при використанні наукових досягнень сучасної педагогіки та психології. Кожне завдання та вправу необхідно виконувати з метою одночасного впливу як на фізичний, так і на морально-вольовий розвиток учнів початкової школи. Саме завдяки цілеспрямованому використанню фізичних вправ та організованій, доступній спортивній діяльності відбувається гармонійний, сталий, позитивний розвиток здобувачів початкової освіти [3].

Отже, фізкультурна діяльність спрямована на розвиток не тільки фізичних якостей, але й формує у здобувачів початкової освіти наполегливість, відповідальність, волю та дисциплінованість. Головною умовою у формуванні морально-вольових якостей учнів початкової школи на заняттях з фізичної культури є використання різнорівневих вправ та завдань, врахування певних принципів, форм та методів, що дозволить розвивати умотивоване, активне та успішне покоління, яке буде задовольняти потреби сучасного суспільства.

Список використаних джерел

1. Популященко Т. Л. Сучасні вимоги до навчально-виховного процесу з фізичного виховання учнів основної школи. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.* 2019. №4. С. 15–22.

2. Федоренко А. Ю. Формування фізичних і морально-вольових якостей дітей молодшого шкільного віку в процесі спортивної діяльності. *Засоби фізичного виховання у формуванні та укріпленні здоров'я підростаючого покоління* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Кривий Ріг, 22 лист. 2018 р. Кривий Ріг, 2018. С. 113–115.

3. Ференц В. Д. Роль фізичного виховання в процесі формування вольових якостей дітей старшого шкільного віку. *Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи* : матер. міжнар. наук.-практ. конф., м. Конін, 2019 р. Конін, 2019. С. 212–214.

4. Чівуріна Л. Г. Виховання моральних якостей на уроках фізичної культури. *Теорія і практика педагогічної освіти* : матер. наук. конф., м. Рівне, 15-16 жовт. 2021 р. Рівне, 2021. С. 34–37.

ЧАЙКА Анжела, учителька ІІ категорії, Бердянська загальноосвітня школа І-ІІ ст. №13

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ З ООП ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Події, що відбуваються в нашій державі з 24 лютого 2022 року докорінно життя кожного українця. В один момент воно розділилося на «до» і «ще не після». У результаті ворожої навали й освітяни, й учні стали потребувати більше психологічної підтримки щодо розвитку стресостійкості та адаптивності до життя «тут і зараз». Питання якості освіти сьогодні визначає не лише кількість завдань, які потрібно виконати за будь-яких умов, а передовсім створення комфортного, безпечного спілкування між здобувачами початкової освіти та вчителями [1; 2].

Особливо вразливою до подій в нашій країні залишається категорія дітей з ООП (особливими освітніми потребами).Чуйне ставлення до проживання війни у життєвому досвіді, іноді трагічному, кожного учасника й учасниці освітнього процесу є визначальним фактором відчуття захищеності та мотивації до навчання. Тому стосовно таких учнів та учениць дуже важливо дотримуватися коректної термінології та не наголошувати на пережитому травматичному досвіді [1].

Сьогодні традиційні та звичні підходи до викладання й навчання втратили свою ефективність, а іноді навіть можуть зашкодити дітям, оскільки війна справила суттєвий психологічний вплив на кожного із нас. Незалежно від того, де ми зустріли день 24 лютого 2022 року, де перебуваємо зараз та до якого навчання залучені (онлайн чи офлайн), у кожного з нас порушене базове відчуття безпеки. Дітям з ООП надзвичайно важливо, незважаючи на умови, організувати безпечне, зрозуміле, чітковизначене середовище, в якому вони можуть почуватися захищеними та працювати у своєму режимі й відповідно до своїх здібностей, забезпечити комунікацію з рештою школярів у колективі.

Організація освітнього процесу, до якого залучені здобувачі освіти з ООП, має передбачати чіткий покроковий “план дій”: коли такі учні знають і розуміють, що за чим буде виконуватися, це дає їм змогу почуватися впевненіше. До того ж, дослідження свідчать, що орієнтовно 70% інформації людина сприймає візуально. Тож у зоровому полі дитини треба розмістити таку інформацію: розклад і план уроків, покрокові інструкції, коли звучить сигнал повітряної тривоги. Важливо заздалегідь попередити таких школярів про зміни в розкладі та можливі

активності, план дій, коли звучить сигнал «Повітряна тривога», не зважаючи на те, вчаться вони офлайн чи онлайн. Змушена бездіяльність і нерозуміння подальших дій можуть призводити до додаткового збудження і, відповідно, погіршення поведінки. Тут надзвичайно важливою є командна робота (психолого-педагогічний супровід: учитель, асистент учителя, батьки, психолог, соціальний педагог, шкільна медсестра). Рекомендовано таким дітям **розділяти завдання на кілька, що є меншими за тривалістю та складністю.** Це не означає спрощення завдань або змінення навчальної програми, проте забезпечує надавання більшого проміжку часу на їх виконання, покрокових інструкцій, частіші повторення завдання, обов'язкову індивідуальну роботу з асистентом учителя. Доречно також застосовувати комп'ютерні технології, моделювання ситуацій, картки-інструкції та картки з наочним матеріалом тощо [2].

Діти з ООП потребують і частіших перерв у навчанні. Тому для них рекомендується розробити систему додаткових перерв у 2–5 хвилин, наприклад, кожні чверть години під час звичайного уроку. Таблички «Мої дії під час повітряної тривоги», дозволи на додаткові перерви, покрокові інструкції виконання завдань і поділ завдань на кілька частин також стануть у пригоді для адаптації таких учнів до роботи в класі та їхньої комунікації з іншими однокласниками під час воєнного стану.

Пропонуємо низку порад для психолого-педагогічної підтримки дітей з ООП під час воєнного стану:

1. Слідкуйте за власною реакцією на те, що сталося – діти виробляють власну модель поведінки, спостерігаючи за дорослими, які відіграють важливу роль в їхньому житті. Тому, намагайтеся зберігати спокій і вселяти його учням, наскільки це можливо.
2. Приділяйте учасникам освітнього процесу з ООП більше уваги – чуйність та увага з вашого боку дозволять їм висловити свої думки та відчути власну захищеність, особливо у важких ситуаціях. Якщо такі учні хочуть поговорити з вами про свої почуття, заохочуйте їх до розмови. Виявіть розуміння того, що вони вам скажуть, і поясніть, що такі почуття, як страх, гнів, сум є цілком нормальною реакцією на події. Обіймайте дітей частіше, тримайте за руку. Це заспокоює навіть дорослих.
3. Говоріть з названою вище категорією молодших школярів на зрозумілій їм мові – будь-яка інформація має бути розказана дітям відповідно до їхнього віку та рівня розвитку. Надлишок відомостей може заплутати школярів і викликати в них нові страхи та почуття незахищеності. Проговорюйте кожен крок і ваші плани та дії. Якщо ви прямуєте в бомбосховище чи евакуюєтеся з міста, поясніть дітям, що вдома небезпечно і що вам необхідно взяти найнеобхідніше. Особливо

важливо пояснити дітям, як зараз важливо, щоб вони робили все, що просять батьки, без суперечок.

4. Обмежте доступ молодших школярів до засобів масової інформації – намагайтеся захистити їх від перегляду фотографій і прямих репортажів з місця трагічних подій. Це особливо важливо для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

5. Намагайтеся підтримувати звичайний розпорядок життя, переконайте здобувачів початкової освіти з ООП в тому, що вони знаходяться в безпеці – підтримка звичайного способу життя дуже переконливо діє на школярів та є для них чітким, що не вимагає слів, доказом власної безпеки та стабільності. Відволікайте учнів доступними іграми, жартами, розмальовками тощо. Спробуйте пудлінг – це просте малювання візерунків або зображень. Можна намалювати рибок, кружечки, квадрати, листочки чи щось інше і разом зі здобувачами початкової освіти заповнювати кожен елемент різними візерунками, лініями тощо. Якщо ви знаходитесь у бомбосховищі, підвалі, без доступу до олівців/ручок/ігор/розмальовок, можна рахувати людей навколо, шукати кольори (наприклад на одязі людей), обводити пальчиком свою руку. Читайте книжки, вірші або розповідайте ті, які пам'ятаєте. Намагайтесь говорити спокійним і розміреним голосом. Якщо у ваших учнів є улюблена книга (вірш, казка) і вони просять весь час саме її, то повторюйте її хоч і 100 разів! Бо передбачуваність – це безпека, це заспокоює.

6. Не забувайте про власний душевний стан – оскільки ви є головним джерелом допомоги та підтримки дітей, ви повинні дбати про себе. Спілкуйтеся із сім'єю та друзями, діліться своїми почуттями та переживаннями з іншими дорослими, особливо з тими, хто переживав щось подібне. Намагайтеся дотримуватися збалансованого режиму харчування. Практикуйте разом з дітьми "квадратне" дихання, яке застосовують у стресових ситуаціях і за панічних атак: вдих (4 секунди) – затримка дихання (4 секунди) – видих (4 секунди) – затримка дихання(4 секунди) [3] .

Сьогодні вчитель на своєму фронті продовжує навчати, виховувати, допомагати та слідкувати за своїми успіхами. Але найголовніше, ми маємо усвідомити, що в умовах війни наша сила – не в умінні «засипати» академічними темами, тестами, завданнями, а у здатності підтримати, убезпечити від розчарувань, підсилити відчуття контролю над сьогоденням і майбутнім. Маємо розуміти, що ми не просто допомагаємо проживати воєнний період, а плекаємо стійкість у марафоні війни.

Список використаних джерел

1. Діти та війна. Навчання технік зцілення. Для дітей віком від 8 до 18 років /Патрік Сміт, Атле Дирегґров, Вільям Юле / пер. з англ. О. Антонишин; наук. ред. К. Явна. Львів: Галицька Видавнича Спілка, 2022. 108 с.
2. Поради батькам дітей з особливими освітніми потребами щодо поведінки під час війни. URL: https://znayshov.com/News/Details/porady_batkam_ditei_z_osoblyvymy_osvitnimy_potrebamy_shchodo_povedinky_pid_chas_viiny (Дата звернення: 11.10.2022 р.).
3. Цюман Т. П., Нагула О. Л. Навчіть дитину захищатися: метод. посібн. Київ: Видавництво: ФОП Буря О.Д., 2022. 64 с.

ЧЕМОНІНА Лада, нандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри початкової освіти, Бердянський державний педагогічний університет

SOFT SKILLS – УНІВЕРСАЛЬНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО УЧНЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Загальновідомо, що сучасні здобувачі початкової освіти у процесі навчання в закладі загальної середньої освіти мають набути цілий ряд ключових компетентностей, які стануть у нагоді в подальшому житті [1]. Умовно їх можна поділити на дві групи – hard skills і soft skills (жорсткі та м'які/гнучкі вміння).

До першої групи відносяться «професійні» уміння, що можна визначити за допомогою іспитів, як-от: володіння мовою, створювати комп'ютерні програми, швидко читати, розв'язувати складні математичні задачі тощо. Зазвичай, такі компетентності набуваються дитиною у процесі навчання [2].

Проте для того, щоб досягти особистого успіху, бути затребуваним у різних сферах життя, необхідно володіти soft skills – універсальними компетентностями, до яких належать такі: уміння спілкуватися та нестандартно і творчо мислити, працювати в команді та брати на себе відповідальність, ефективно організовувати свій час і швидко адаптуватися в нових ситуаціях, здійснювати діяльність в умовах форс-мажору тощо [2].

Як правило, закладах освіти формуванням таких компетентностей не опікуються, а виміряти рівень їх сформованості набагато важче. Найчастіше ступінь прояву soft skills залежить від типу особистості,

особливостей характеру, темпераменту. Оцінити їх щодо конкретних показників дуже нелегко, але розвинути – реально.

До soft skills учнів початкової школи можна віднести такі:

- комунікативність;
- креативність;
- аналітичне мислення; критичне мислення;
- гнучкість;
- судження та прийняття рішень;
- самоконтроль;
- планування;
- адаптивність;
- дослідницькі навички;
- міжособистісні навички;
- командна робота;
- навички роботи в інформаційному середовищі (цифровому середовищі «Інтернет»).

Отже, перед сучасними учителями початкової школи стоїть важливе завдання: створити належні умови, що сприятимуть розвитку у здобувачів початкової освіти гнучких навичок, а саме:

1) поділяти завдання на складники-етапи;

2) визначати реальні цілі;

3) підбивати підсумки з метою визначення кількісних та якісних показників процесу розвитку особистості дитини;

4) сприяти виробленню звичок, що сприятимуть становленню та розвитку кожного учня;

5) розвивати ерудицію.

Список використаних джерел

1. Нова Українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. URL: https:// www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola (Дата звернення: 10.10.2022).

2. Soft skills: універсальні навички європейського рівня. URL: https://studway.com.ua/soft-skills (Дата звернення 14.10.2022).

ШВЕД Ольга, здобувачка першого (бпкалаврського) рівня вищої освіти факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв Бердянського державного педагогічного університету,
НІКОНЕНКО Тетяна, кандидатка педагогічних наук, доцентка, Бердянський державний педагогічний університет

МЕЙКЕРСТВО ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД УПРОВАДЖЕННЯ STEM-ОСВІТИ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Актуальність. В умовах сучасної модернізації системи освіти докорінно змінився перелік ключових компетентностей, якими повинні володіти здобувачі початкової освіти. Пріоритетним напрямком реалізації Концепції Нової української школи є всебічний розвиток молодшого школяра, що має стійкий інтерес до пізнання навколишньої дійсності, чітко усвідомлює свої дії та їх наслідки, вільно почуває себе в інформаційно-цифровому середовищі та успішно реалізує свій потенціал, проявляє обізнаність та самовираження у сфері культури [2]. Для успішної реалізації завдань Нової української школи вчителям початкової освіти необхідно активно застосовувати нові методи, прийоми та технології. Однією з таких сучасних технологій, що використовується для ефективнішого запам'ятовування інформації на уроках математики в початковій школі є «Мейкерство».

На сучасному етапі технологія «Мейкерство» лише починає активно впроваджуватись в освітній процес у системі STEM-освіти, саме тому методисти ґрунтовно досліджують її, визначають як позитивні, так і негативні сторони, вдосконалюють методику роботи.

Мета дослідження. Розкрити особливості використання технології «Мейкерство» на уроках математики в умовах Нової української школи.

Сутність дослідження. На сучасному етапі розвитку початкової математичної освіти ми є активними учасниками процесів, які безпосередньо пов'язані з реформуванням змісту освіти. Зростаючий обсяг інформації вимагає від сучасної школи підготовлених здобувачів початкової освіти, які уміють самостійно здобувати необхідні знання, швидко орієнтуватися у конкретній життєвій ситуації. Суспільство потребує особистість, яка не лише володіє знаннями, орієнтується у

потоці нової інформації, застосовує її на практиці, а також адаптовану та здатну вирішувати проблеми [4].

Безперечно, будь які уміння та навички молодших школярів необхідно закріплювати в практичних діях. Тому необхідно, під час впровадження STEAM-освіти, розвивати в учнів початкової школи мейкерські здібності, які сприяють безперешкодному втіленню в життя ідей новітніх технологій. Мейкер – це людина, яка щось створює. Мейкерські здібності – щось робити своїми руками – є практично у всіх. Просто в одних їх треба розвивати, а в інших підтримувати [4].

Сучасне життя потребує активної творчої особистості. Та виховати її можна лише впроваджуючи у педагогічну практику сучасні стратегії розвитку освіти, зокрема мейкерство. Завдання полягає у «пробудженні» творчої активної особистості.

Мейкерський рух – це гуртки та секції технічної творчості, які дають поштовх сучасній школі відмовлятися від традиційного навчання за партами на користь спільного виконання проєктів. Мейкер повинен бути креативною і винахідливою людиною з хорошим почуттям смаку [1].

Завдання сучасного вчителя початкової школи – модернізувати освітній процес так, щоб забезпечити його пошуковий та дослідницький характер шляхом упровадження інноваційних технологій навчання з метою формування життєвих компетентностей на уроках математики в початковій школі.

У кожній український родині є мейкери: хтось плете гачком та голками, виготовляє прикраси з бісеру, вишиває; хтось збирає – розбирає годинники, майструє. Недарма у народі називають таких майстрів «мастак». Отже, мейкерство безперечно закладено в нашу українську культуру через прикладне мистецтво. А це спонукає до мислення, сприяє розвитку креативності.

Школа є тією лабораторією, де навчають і виховують, відкривають можливості кожної дитини, допомагають їй розвивати власні здібності. Застосування елементів STEM-освіти під час вивчення навчальних дисциплін, як на уроках, так і в позакласній роботі створює додаткову мотивацію до навчання: учні добре засвоюють матеріал, тому що це їм цікаво [4].

Мейкерство у школі – це насамперед про правильне поєднання знань, винахідливості, творчості та уміння робити щось власними руками.

Використання мейкерства у школі має свої переваги:

- Доступність для кожного віку, бо часом великі винаходи починаються з простих поробок, яким дитина захоплювалась у початковій школі. Тому невід'ємною частиною навчання є майстрування

і створення різних дрібничок власними руками.

- Навички роботи індивідуально, коли учень має свою ідею та достатньо потенціалу для її реалізації, та у команді, коли круті ідеї та речі народжуються у колі однодумців.
- Розвиток в учнів критичного мислення і внутрішньої мотивації, бо рано чи пізно інтерес робити щось за чужим зразком змінюється на бажання створити щось своє, щось унікальне.
- Еко-орієнтованість, коли нове життя отримують старі або використані речі. Наприклад, зробити з коробки від холодильника геометричну фігуру.
- Суспільна користь, бо продуктом може стати не тільки сам винахід чи виріб, але й інструменти чи процеси, які застосовувалися для виготовлення основного продукту і які можуть стати "проривними" для іншої сфери чи винаходу [3].

Обираючи методи та технології роботи з молодшими школярами на уроках математики в початковій школі слід спиратись на психо-фізіологічні особливості дітей цього віку, адже раціональна сторона сприйняття інформації лише починає формуватися та є недостатньою для повноцінного оволодіння матеріалом. Тому сучасним учням потрібно не лише слухати розповідь вчителя, а й наочно показувати те про, що розповідається. Наприклад, знайомлячись з темою «Нумерація в межах 10» молодші школярі можуть вирізати з картону лічильні палички, так вони запам’ятають з чого складається десяток, або нанизати 10 великих намистинок і зробити собі браслет. При знайомстві з геометричними фігурами здобувачі початкової освіти можуть самі виготовляти ці фігури з паперу, або картону і досліджувати їх властивості. Також в інтегрованому курсі «Я досліджую світ» за типовою програмою Р. Шияна є завдання виробити аплікацію рушник з паперу. Там використовуються геометричні фігури, які молодші школярі повинні намалювати, вирізати та наклеїти. Вивчаючи нумерацію в межах 100, здобувачі початкової освіти разом з батьками можуть виготовити площадки-сотні. Вивчаючи додавання та віднімання в межах 10 можна зробити локомотив та вагончики. Вивчаючи дроби – торт розрізаний на 10 рівних частин. Таким чином, у молодших школярів сформується уявлення про такі поняття як: половину, третину тощо.

Висновок. Отже, мейкерство на уроках математики в початковій школі – це насамперед правильне поєднання знань, винахідливості, творчості та уміння робити щось власними руками та застосовувати на практиці. Сучасне життя потребує людей, які вміють самостійно здобувати знання та швидко орієнтуватися у конкретній життєвій ситуації. Впровадження технології мейкерство на уроках математики в початковій школі вчить жити в реальному швидкозмінному світі, вміти

реагувати на зміни, критично мислити, бути творчою особистістю.

Список використаних джерел

1. Команда FablabFabricator – про мейкерство та 3D-друк в Україні. URL: https://nachasi.com/tech/2017/09/29/fablab-fabricator-talk/ (дата звернення: 20.09.2022).
2. Концепція Нової української школи. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf (дата звернення: 20.09.2022).
3. Мейкерство у школі це про що? URL: https://uk-ua.facebook.com/2275066029482417/posts/2635447716777578/ (дата звернення: 20.09.2022).
4. Мейкерство як інноваційний підхід впровадження STEM–освіти. URL: http://metodportal.com/node/63260 (дата звернення: 20.09.2022).

ШКОЛА Ірина, кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри іноземних мов і методики викладання, Бердянський державний педагогічний університет
ГРИГОР'ЄВ Ігор, здобувач першого рівня вищої освіти факультету філології та соціальних комунікацій, Бердянський державний педагогічний університет

ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНИХ НАВИЧОК УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Проблема формування лексичних навичок є актуальною у процесі навчання будь-якої іноземної мови. Це пов'язано із низьким рівнем сформованості зазначених навичок особливо на початковому етапі навчання іноземній мові.

У шкільній системі навчання частіше реалізується традиційний підхід, який не забезпечує комунікативного характеру урока та повноцінного залучення учнів до навчального процесу. Лексика при цьому засвоюється без урахування ситуацій, і лише потім їй надається ситуативність. Основним недоліком традиційного підходу автори вважають те, що нові слова, які надаються до заучування, ні в смисловому, ні в емоційному плані не значущі для учнів, оскільки не потрібні в найближчій комунікативній ситуації [1].

Основними складнощами під час навчання лексики є не запам'ятовування значення слова, а правильне слововживання, тобто вміння правильно поєднувати слова згідно нормам мови. Найчастіше учні знають слова, але не можуть їх використати в адекватній комунікативній ситуації [2].

Найбільш доступним способом формування лексичних навичок у молодших школярів є залучення їх у контекст ігрової діяльності. Значимість лексичної гри полягає у можливості багаторазового повторення мовного зразка за умов, максимально наближених до реальних. У сучасній методиці викладання існують різні класифікації ігор на уроках іноземної мови. У відповідності до ступеня самостійності учнів в іншомовній навчально-пізнавальній діяльності виділяються наступні види лексичних ігор: алгоритмізовані, умовно-комунікативні та істинно-комунікативні. Завдяки цій класифікації вчитель зможе правильно дібрати гру, що відповідає рівню володіння учнями іноземною мовою [1].

Алгоритмізована гра - це діяльність учнів, що характеризується строгою послідовністю дій, визначеною в рамках ігрової ситуації. Прикладом може стати гра «Виріж та вклей». Кожному учню видається картка із зображенням кімнати. Предмети меблів зображені трохи нижче, учню потрібно вирізати та приклеїти об'єкт на потрібне місце, як сказано у завданні, наприклад: Put the lamp on the table. Ігри можуть бути використані не тільки безпосередньо на самому уроці, але і як цікаве домашнє завдання.

Умовно-комунікативні ігри характеризуються комунікативною спрямованістю учнів, що реалізується у межах заданої вчителем мовної ситуації спілкування. Для проведення гри «Їжачок у тумані» заздалегідь потрібно підготувати картки, на яких зображені різні кімнати будинку (bedroom, living-room, kitchen). Один із учнів відіграє роль «їжачка в тумані». Вчитель запитує: «Here comes the fog, can you see, our hedgehog?». Після цього учень заплющує очі. Вчитель показує всьому класу картки, а «їжачок у тумані» ставить конкретизуючі питання: I can't see. Is it a bedroom? Is it a kitchen? Інші учні хором відповідають на питання. У цій грі учень, що виконує роль «їжачка в тумані», ставить однотипні запитання, які починаються з конструкції Is it...? і підставляє вивчені раніше слова. Гра триває доти, доки «їжачок у тумані» не відгадує картинку.

Істинно-комунікативні ігри відрізняються високим ступенем самостійності учнів у мовленнєвій діяльності та мають творчий характер. Варто зазначити, що цей тип гри доречно застосовувати на етапі, коли лексика досить добре засвоєна учнями. Прикладом може стати гра «Допоможемо слідопиту» за мотивами американського

навчального мультсеріалу «Dora the Explorer» («Даша слідопит»). Дана гра може бути використана для відпрацювання конструкції there is/are у запитальних та стверджувальних реченнях. Одному з учнів дістається роль «слідопита», інші учні мають допомогти «слідопиту» виконати завдання. «Слідопит» виходить до дошки і повертається обличчям до класу. Після цього за спиною учня (на екрані проектора чи дошці) з'являється кімната, обставлена меблями. «Слідопит» має ставити запитання своїм помічникам. Наприклад: Is there a table in the room? Are there chairs in the room? Таким чином, «слідопит» і його помічники описують кімнату, використовуючи у своїх реченнях необхідний граматичний матеріал.

Засвоєння лексики на початковому етапі навчання іноземної мови є неефективним без застосування наочності. Картинки, фотографії, картки та відеофрагменти можуть бути використані як самостійно, так і в контексті лексичної гри. Наочність може використовуватися із різною метою: 1) як прийом семантизації нових іншомовних слів; 2) як прийом, що сприяє кращому запам’ятовуванню мовного матеріалу. Використання ілюстративної та слухової наочності прискорює процес утворення міцних зв’язків та асоціацій між новими словами іноземної мови та відповідними поняттями, образами предметів та явищ.

Таким чином, гра є ефективним засобом навчання молодших школярів іноземної мови. Вона дозволяє зробити цікавим щоденне вивчення іноземної мови, позитивно впливає на монотонну діяльність з повторення, закріплення та засвоєння інформації, додає інтересу та різноманітності навчальному процесу, полегшує вивчення нового мовленнєвого матеріалу.

Список використаних джерел

1. Бочарова Л.Н. Ігри на уроках англійської мови на початковій і середній ступенях навчання // Іноземні мови в школі. 1996. № 3. С.50-55.
2. Кміть О. В. Пріоритетні тенденції англомовної початкової освіти в контексті концепції "нова українська школа" // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. 2018. Вип. 156. С. 62-65.

Секція 5. ЖИТТЄВОТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ СУЧАСНОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

ГОМЕНЮК Дар'я, МАЛИШ Яна, здобувачки першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв, Бердянський державний педагогічний університет,
КАЧЕРОВА Ольга, старша викладачка кафедри початкової освіти Бердянського державного педагогічного університету

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ І ЗАВДАННЯ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ МИСТЕЦТВА В КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Відповідно до Державного стандарту (2018), першочерговим завданням сучасної освіти є створення умов для формування професійної культури вчителя [1]. Від цього залежить успішність розв'язання комплексу проблем реформування всієї системи освіти на сучасному етапі її розвитку. Тому серед пріоритетних напрямків сучасної педагогічної науки вагоме місце посідає дослідження широкого кола питань культурологічної підготовки майбутнього фахівця, зокрема вчителя образотворчого мистецтва, який усвідомлює своє соціокультурне призначення і здатний до творчої самореалізації у художньо-педагогічній діяльності [2].

У розкритті сутності творчих здібностей вчителя образотворчого мистецтва важливе значення мають дослідження, присвячені питанням психології особистості та її творчого розвитку (Д. Богоявленська, Н. Литвинова та ін.), художньої обдарованості та здібностей у сфері образотворчої діяльності (А. Ковальов, Н. Левітов, В. Юркевич), психології мистецтва та художньої творчості (Б. Лезін, В. Роменець), формування творчої особистості та професійно-творчого саморозвитку майбутнього вчителя (Г. Грибенко, Н. Дудніченко, М. Костенко, Н. Стельмах).

Мета статті. Розкрити особливості творчих здібностей та їх ролі у становленні особистості вчителя образотворчого мистецтва.

Учитель – основна дійова особа в реформі сучасної освіти. Змінюються орієнтири освіти – змінюється і сам учитель, змінюється мета і завдання його діяльності. Успішне навчання сучасної освіти безпосередньо пов'язане з удосконаленням підготовки та професійним розвитком педагогів.

«*Нова школа потребує нового вчителя, який може стати агентом змін»* – зазначається у документах з реформування освіти, Державному стандарті початкової освіти та Закону України «Про освіту» [1].

Для вчителя початкових класів затверджено професійний стандарт, який визначає необхідні компетентності, знання та вміння. У документі прописана загальна інформація про стандарт. Навчання та професійний розвиток вчителя, також перелік функцій педагога:

- Планування і здійснення освітнього процесу
- Забезпечення і підтримка навчання, виховання і розвитку учнів в освітньому середовищі та родині
- Створення освітнього середовища
- Рефлексія та професійний саморозвиток
- Проведення педагогічних досліджень
- Узагальнення власного педагогічного досвіду та його презентація
- Оцінювання результатів роботи вчителів початкових класів

Базовим принципом нової української школи має стати «педагогіка партнерства»:

- повага до особистості;
- доброзичливість і позитивне ставлення;
- довіра у відносинах, стосунках;
- діалог, взаємодія, взаємоповага [2].

В умовах реформування освіти на сучасному етапі особливої гостроти і актуальності набувають питання розвиту творчої особистості, здатної глибоко сприймати, високо цінувати і цілеспрямовано примножувати матеріальні і духовні цінності [3, с. 11]. Саме тому перед вищою педагогічною освітою постає завдання цілеспрямованого розвитку творчих здібностей і можливостей майбутніх учителів образотворчого мистецтва, формування умінь і навичок творчої самореалізації у сфері мистецтва.

Творчі здібності є одним із найважливіших чинників педагогічної діяльності вчителя образотворчого мистецтва, завдяки яким він отримує можливість успішно вирішувати основні завдання навчально-виховного процесу, пов'язані з підготовкою учнівської молоді до активної взаємодії зі світом прекрасного, у якому за допомогою художніх образів знаходить відображення багатогранна палітра життя людини. Завдяки творчим здібностям учитель образотворчого

мистецтва зможе займатися продуктивною діяльністю, накопичувати власний досвід освоєння навколишнього життя з урахуванням його виразності, емоційної забарвленості, гармонії, взаємозв'язку змісту і форми.

До найважливіших рис, якостей та властивостей особистості, що визначають становлення її як особистості творчої, відносять: зорієнтованість мотивації на творчість та інтелектуальну активність, спрямованість на евристичну діяльність; відмову від загальноприйнятих шляхів і засобів вирішення проблеми, розвиненість уяви, цілісність сприйняття, наполегливість у доведенні запланованого до завершення; легкість генерування ідей, гнучкість мислення, перенесення знань у нові умови, здатність до оцінювання; адекватну „Я – концепцію", допитливість, сміливість, емпатійність у ставленні до людей, самовідданість, емоційну активність, асоціативність мислення й пам'яті, здатність до винахідництва, дослідницької діяльності, здатність до подолання конфліктних ситуацій; високий рівень спостережливості, пам'яті, знань, досвіду, регуляції емоцій і вольових актів.

Творчі здібності є важливим чинником художньо-педагогічної діяльності, а їх розвиток передбачає кількісні та якісні зміни у світогляді, самосвідомості, ставленні до дійсності і мистецтва, характері психологічних процесів, накопиченні необхідного досвіду. Завдяки творчим здібностям учитель образотворчого мистецтва зможе повноцінно реалізувати себе у всіх життєвих сферах, а, отже, і в сфері художньої діяльності.

Ми вважаємо, що творча особистість – це багатоаспектне, багаторівневе поняття, підґрунтям якого є філософські, соціологічні та психолого–педагогічні категорії і яке доцільно розглядати як поліфункціональне особистісне утворення; як феномен вияву унікальності, індивідуальності, неповторності; як проекцію власної системи творчих поглядів на навколишнє середовище, творчого вдосконалення його і себе в ньому.

Отже, стрижневими якостями, які сприяють формуванню творчої особистості, є: наполегливість і енергійність, ініціативність і оригінальність, винахідливість і безпосередність, упевненість у незвичній ситуації та гнучкість, високе самооцінювання, здатність до сприйняття недоліків, прагнення до самоствердження, висока продуктивність праці, висока самоорганізація, що виявляється насамперед під час вирішення творчих завдань різних типів, через які вчитель у змозі встановити, наскільки ефективно засвоєні знання, вміння та навички школярами, наскільки вони міцні та діяльні в процесі формування творчої особистості.

Вчитель мистецтва в концепції нової української школи – це людина, яка надихає вчитися. Певний зразок (але не ідеал), за яким можна наслідувати елементи: як будувати своє мислення, ставлення.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument (дата звернення: 20.09.2022).

2. Концепція Нової української школи. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska shkolacompressed.pdf (дата звернення: 20.09.2022)

3. Нова українська школа: порадник для вчителя, за ред. Н. М. Бібік. Київ: Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

ДЖУРАЄВА Яніна, викладачка спеціальних дисциплін Комунального закладу «Покровський педагогічний фаховий коледж»

АПСАЙКЛІНГ-ПРОЄКТИ ЯК ЕКОТРЕНД СУЧАСНОЇ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Проблема сміття та старих речей в сьогоденні вже не просто складність, а глобальне екологічне завдання, яке потребує негайного вирішення. Сучасні люди споживають набагато більше, ніж попередні покоління. Обсяги споживання щорічно прагнуть вгору, і з ними збільшуються обсяги сміття. Як вирішити проблему зі сміттям? Екологічна проблема відходів отримала сильний поштовх завдяки технічному прогресу. Особливо важливою умовою збереження екології постає передача екологічних знань молодому поколінню, у тому числі про умови виробництва енергії та її використання, сучасні екологічні проблеми. Дану проблему необхідно розв’язувати на вищому державному рівні, починаючи з закладів освіти.

Сьогодні освіта орієнтована на оптимізацію сталого розвитку, в основі яких є сприяння розвитку і захисту планети. Зміна поглядів на роль освіти в розв’язанні проблем екологічного характеру, нові вимоги до професійної діяльності вчителів в умовах сталого розвитку виділяють проблему підготовки майбутніх фахівців у контексті екологічної освіти та екодизайну. Визначення цінностей сталого розвитку та екологічної культури, яка формується в процесі здобуття освіти, ставить питання якісного оновлення системи фахової підготовки та розвитку екологічної культури майбутніх учителів, зокрема вчителів трудового навчання та технологій, здатних ефективно впроваджувати

та якісно реалізовувати екологічну освіту та технології учнівської молоді [4].

Керуючись прийнятим у 2019 році Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики на період 2030 року» визначаємо, що однією з основних цілей і завдань впровадження освіти в інтересах сталого розвитку є запровадження екологічної освіти та виховання, усієї просвітницької діяльності з метою формування в суспільстві екологічних цінностей і підвищення його екологічної свідомості [2]. Так і у Концепції «Нова українська школа» однією з ключових компетентностей, яких набуватимуть учні, є екологічна грамотність, тобто «уміння ефективно та раціонально використовувати природні ресурси в рамках сталого розвитку, усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини» [1]. Тому саме трудове навчання має великий потенціал для розвитку екологічної культури і поведінки, шляхом впровадження проєктної діяльності.

Трудове навчання у середній школі та технології у старшій школі - два навчальних предмета, які інтегрують в собі знання інших предметів, що вивчаються в закладах загальної середньої освіти, які формують технологічно грамотну особистість у процесі проєктно-технологічної діяльності. Оскільки технологічна діяльність тісно пов'язана з дотриманням екологічних норм, важливою є екологічна підготовка майбутніх вчителів цієї галузі. В оновленій програмі трудового навчання передбачено послідовне набуття екологічної грамотності [3]. Логічним є упровадження в освітній процес технологій, які сприяють формуванню у студентів готовності до дій на збереження навколишнього середовища, оскільки в умовах розв'язання проблем забруднення довкілля актуальними є питання ощадливого використання природних ресурсів та довговічного використання вже існуючих речей. Однак, методичних рекомендацій на допомогу вчителю трудового навчання та технологій, які б висвітлювали особливості реалізації екологічного спрямування проєктної діяльності учнів, на сьогодні розроблено недостатньо.

У процесі опанування професії майбутнім учителям трудового навчання та технологій під час реалізації проєктної діяльності запропоновано впровадження технології «Апсайклінг». У перекладі з англійської термін «upcycling» означає переробку, вторинне використання чого-небудь або навіть «нове життя» речей. Цей оригінальний спосіб переробки сміття є творчим процесом, оскільки завдяки кмітливості й таланту в результаті виходить абсолютно новий й досить корисний у повсякденному житті виріб [5]

Ця технологія допомогає мінімізувати використання ресурсів та сприяти повторному використанню, відновленню та переробці матеріалів надалі. Трансформація старих речей у нові без залучення

нових ресурсів або з мінімальним використанням нових, створення нового функціоналу для предметів, які не можна використовувати за основним призначенням, - основа апсайклінгу [6].

Впровадження технології «Апсайклінг» в освітній процес майбутніх учителів трудового навчання та технологій є фаховою підготовкою, оскільки навчальними програмами з трудового навчання та технологій передбачено реалізацію проєктів із вторинної переробки матеріалів, зокрема орієнтовний проєкт «Друге життя старим речам» [3]. Відповідно, і майбутні вчителі мають бути готовими до реалізації таких проєктів. Впровадження технології вторинної переробки матеріалів впроваджувалось на заняттях професійного спрямування:

- ✓ в процесі опанування курсу «Декртавно-прикладне мистецтво»;
- ✓ під час вивчення тем із дисципліни «Технологія швейного виробництва»;
- ✓ в практичній роботі з «Практикуму з обробки текстильних матеріалів»;
- ✓ під час виконання практичних завдань на заняттях з «Практикуму з обробки конструкційних матеріалів».

Реалізація проєкту здійснюється в кілька етапів. Перший - пошук технологій переробки або оновлення виробу: від простого оздоблення до кардинальної зміни конструкції декоративного виробу. На цьому етапі здійснюється пошук ідей щодо виконання роботи, порівняння з моделями-аналогами, виконання ескізів майбутньої моделі, добирається відповідна технологія, доцільна у кожному конкретному випадку.

Другий етап - проєктно-конструкторський, де вивчається проєктування декоративних виробів, технологія виготовлення чи оздоблення, вибирається оптимальний варіант оновлення моделі, розробляється конструкція та підбираються матеріали.

Третій етап - технологічний, в якому здійснюється безпосереднє виготовлення нового декоративного виробу. Використовуються техніки: аплікації, вишивки, виготовлення м'яких іграшок та ляльок тощо. Можна знайти багато ідей, як із непотрібних речей зробити красиві і корисні вироби. Це можуть бути органайзери, рюкзаки, сумки, м’які іграшки, інтер’єрні прикраси і навіть меблі.

Апсайклінг-проєкти мають ряд переваг:

- ✓ мінімальні матеріальні затрати;
- ✓ широке поле для розвитку креативності;
- ✓ екологічне виховання через практичну діяльність,

За дистанційного навчання в умовах карантину такі проєкти набули особливої популярності, адже не всі студенти мають можливість придбати нові матеріали, а вдома завжди можна знайти непотрібні речі. Прикладом такого проєкту може слугувати виготовлення текстильних

гарбузів з трикотажних речей (попередньо вживаних предметів одягу), студентами 4 курсу КЗ «ППФК» технологічного відділення на заняттях з предмету професійного спрямування, а саме «Декоративно-прикладного мистецтва». Варто зазначити, що реалізація таких проєктів майбутніми учителями трудового навчання та технологій сприяє розвитку творчих здібностей, креативності, пошуку нестандартних рішень, відповідальності студентів. Кожна виготовлена річ - неповторна, унікальна, має інноваційний дизайн, та обов'язково практичне застосування адже для її створення застосовуються індивідуальний підхід і дизайнерське бачення кожного окремого студента. Крім того, порушується питання екологічного виховання та культури - перероблена річ ще матиме «друге життя», а не викинеться на смітник. Безумовно виконання таких проєктів сприяє екологічній активності майбутніх фахівців.

Однією з перспективних технологій, яка покликана заощаджувати ресурси та ефективно, на власному досвіді зберігати навколишнє середовище від значної кількості непотрібних речей, є технологія «апсайклінг». Творче переосмислення та перероблення вже непотрібних речей у нові декоративні вироби, можливе на уроках трудового навчання та технологій, де шляхом пошуково-практичній діяльності розвивається креативність, індивідуальність, художнє бачення та такі необхідні навички предметно-перетворювальної діяльності. Відповідно, зростають вимоги до вчителя, який, окрім спеціальних фахових компетентностей, повинен мати високий рівень екологічної культури, адже оновлення технологічної освітньої галузі передбачає якісно новий рівень екологічної освіти учнівської молоді.

Список використаних джерел

1. Концепція«Новаукраїнськашкола».2016.URL:https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf.

2. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики на період до 2030 року : Закон України від 28.03.2019 р. N2697VIII.URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19

3. Трудове навчання. 5-9 класи: програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 2017. URL: https://mon.gov.ua /ua/osvita/zagalna-serednya-osvita /navchalni-programi/ navchalni-programi-5-9-klas.

4. Чистякова Л. О. Екокультура майбутніх учителів трудового навчання та технологій: теорія і практика. Дніпро : Середняк Т. К., 2020. 372 с.

5. Чупріна Н.В., Сусук М.Б. Апсайклінг та його визначення як напряму екодизайну в сучасній індустрії моди. Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Мистецтвознавство. Архітектура. 2014. No 3. С. 38–41.

6. Цимбалюк К. Апсайклінг: мистецтво перетворення відходів. URL : https://times. zt.ua/apsayklinh-mystetstvo-peretvorennia-vidkhodiv/, 2019.

ДЗЮБА Світлана, викладачка спеціальних дисциплін Комунальний заклад «Покровський педагогічний фаховий коледж»

ОНЛАЙН-ДОШКА ЯК ЗАСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ ГРУПОВОЇ РОБОТИ УЧНІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЇ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Анотація: У статті розкрито специфічні дидактичні вимоги, що зумовлюють вибір засобів навчання та ресурсів для проведення групових форм навчальної діяльності учнів на уроках технології в умовах дистанційного навчання. Окрема увага приділяється аналізу можливостей окремих програмних продуктів як засобу ефективного навчання.

Ключові слова: онлайн-дошка, дистанційне навчання, групова форма роботи, трудове навчання та технології.

У березні 2020 року заклади освіти України перейшли у формат дистанційного навчання із застосуванням програмних освітніх технологій в умовах попередження поширення коронавірусної інфекції (COVID-19). При реалізації освітніх програм у форматі дистанційного навчання особливо гострим питанням виявився вибір засобів та ресурсів організації групової роботи учнів. Насамперед, слід зазначити, що спільна діяльність та використання різних колективних форм роботи є невід'ємною частиною сучасної пізнавально-розвивальної парадигми освіти, спрямованої на формування необхідних особистих, соціальних та професійних якостей особистості. Аналізуючи ситуацію вимушеного загального переходу закладів освіти від контактно-аудиторного навчання до онлайн-формату у 2020 році, О.В. Лубський, В.В. Ковальов вважають, що навчальний процес має будуватися на «проблемно-діалоговому способі організації освітнього простору з використанням сучасних освітніх та інформаційно-комунікаційних технологій» [2, с. 34].

Робота у групах є основою системи взаємного навчання (від англ. “peer learning”). Zouchen Zhang та Jonathan G. Bayley розглядають процес взаємонавчання в контексті основних положень теорій біхевіоризму, коннективізму, соціоконструктивізму та когнітивізму. Взаємне навчання має на увазі колективну діяльність учнів і спрямоване на спільне набуття знань, розвиток навичок та умінь у вигляді активного залучення до освітнього процесу [4].

Інтегрування групових форм роботи у поєднанні із застосуванням сучасних цифрових технологій забезпечує наявність інтерактивності за умов дистанційного навчання. У.О. Максудов вважає, що сучасні інформаційно-комунікаційні технології є «плідним інтерактивним середовищем для групи, відкриваючи цілу низку додаткових можливостей» [13, с. 244].

Програмне забезпечення більшості популярних сервісів дистанційного навчання (ZOOM, GOOGLE MEET, BigBlueButton тощо) має можливість використання вбудованої віртуальної дошки із опцією спільного редагування записів. При цьому слід зазначити, що при організації практичного заняття з трудового навчання можна паралельно використовувати додаткові послуги онлайн-дошок, які дозволяють розширити можливості навчального процесу та додати елементи творчої діяльності.

Відповідно до визначення Л.А. Горовенка та Г.А. Алексаняна, «віртуальна дошка – це нескінченна інтерактивна онлайн-дошка, де можна малювати, записувати текст, робити позначки, додавати малюнки, стікери, і навіть динамічні об'єкти, цим чудово ілюструючи і пожвавлюючи подачу навчального матеріла» [1].

На ринку інформаційних освітніх технологій представлена достатня кількість сервісів онлайн-дошок, які можна використовувати не лише для візуалізації вербального навчального матеріалу, але й для підтримання інтерактивності уроку.

В даній роботі проаналізовано можливості використання онлайн-дошок як засобу навчання при організації групових форм роботи на уроках.

Полотно. Простий онлайн-сервіс, що дозволяє без реєстрації та додаткових кроків створювати прості малюнки та записи на екрані. У ньому є кілька варіантів пера, у тому числі крейда, різні кольори та гумка. Сервіс чудово підходить як для сенсорних, так і для звичайних екранів із можливістю малювання мишкою. Його нестача функцій може бути його найкращою перевагою, тому що не треба освоювати безліч складних і не завжди потрібних опцій. У використанні він навіть простіше і швидше за Paint. Крім того, він автоматично зберігає всі роботи для повторного використання та дає можливість завантажувати сторонні зображення.

Jamboard. Безкоштовний інструмент Google , який можна використовувати на будь-якому пристрої за наявності пошти Gmail. Сервіс допомагає працювати з дошкою, схожою на слайд. Тут можна додавати нотатки, зображення, текст та багато іншого. При роботі з матеріалом можна використовувати лазерну указку, її червоний слід зникає за кілька секунд. Як і при роботі з іншими Google-документами, є

можете ділитися доступом з іншими користувачами, щоб вони могли малювати і писати на дошці разом з вчителем.

Aww app. Ця дошка виконана у вигляді Bullet Journal, замість порожнього простору або клітинок тут використовуються точки. Це дозволяє відображати інформацію більш структуровано. Сервіс пропонує безліч функцій: нотатки, ручки, вставка фігур та тексту. На дошку можна завантажувати слайди PowerPoint, PDF-файли та зображення. Навіть без реєстрації інші люди можуть приєднатися до дошки та додавати на неї інформацію в режимі реального часу. У сервісі дошки зникають після певного періоду бездіяльності, тому для того щоб зберегти те, що створили, треба експортувати дошку як картинку або pdf-файл, натиснувши кнопку Export Board.

Miro. Безкоштовний онлайн-сервіс, в якому необхідно зареєструватися, вибрати розмір команди, тобто класу та власну роль. Сервіс надає можливість надіслати запрошення для учнів або надіслати їм посилання, а також вибрати найкращу схему розташування матеріалу в залежності від цілей уроку. У Miro є стандартні функції: додавання тексту, стікери, фігури, ручка та гумка. Існують і нетипові інструменти, такі як: стрілки, що з'єднують об'єкти, для створення інтелектуальних карт, іменні коментарі, завантаження будь-якого контенту, запуск режиму презентацій, таймер і режим чату.

Stormboard. Сервіс має безкоштовний доступ для учителів та учнів. На перший погляд, Stormboard є інструментом для фіксації ідей і створення нотаток. Однак, кожна цифрова нотатка тут може містити окрему дошку, яку всі учні можуть переглядати та редагувати в режимі реального часу. Це відкриває нові можливості планування уроку. Інструмент більше підійде для впорядкування діяльності, ніж творчих замальовок.

Sketchboard. Підходить для більш творчих уроків, надаючи можливість використовувати безліч різних іконок, що ілюструють суб'єкти, об'єкти та процеси. Картинки можна перетягувати на дошку, а потім використовувати панель інструментів, щоб змінити розмір та колір або додати текст. Сервіс надзвичайно простий у використанні, під час роботи можна також комбінувати діаграми, зображення та ескізи, зроблені від руки, а не використовувати тільки готові рішення.

Twiddla. Сервіс, що схожий на повноцінний браузер і дозволяє дуже просто розмістити не лише зображення, а й конкретні веб-сторінки, фотографії або файли, надає можливість відкривати веб-сторінку безпосередньо в Twiddla та використовувати безліч інструментів для малювання та створення текстів. Для використання цієї дошки не потрібно створювати облікові записи. Сервіс дає можливість вставляти формули.

Ryeboard. Одна з найзручніших дошок, оскільки використовує функцію Drag-and-drop (можливість швидко захопити мишею елемент та перенести його без додаткових виділень). У Ryeboard використовуються три типи елементів цифрової дошки: нотатка, зображення та малюнок. Робота здійснюється через перетягування елементів на дошку, додавання тексту, фотографії. Також є можливість змінювати розмір нотатки або зображення та малювання від руки.

Онлайн-дошка як засіб навчання виконує не тільки пряму функцію вербально-візуального представлення матеріалів, а й є ефективним інструментом спільної роботи з джерелами інформації у вигляді текстових і мультимедійних об'єктів.

На рис. 1 виділено фактори, що зумовлюють актуальність використання онлайн-дошки для організації групової роботи на уроках технології в умовах дистанційного навчання.

Рис.1 Переваги використання онлайн-дошки при організації групової роботи учнів

Серед можливих видів діяльності у форматі одночасної спільної роботи на уроках трудового навчання можна відзначити такі: групова дискусія, складання послідовності виконання виробу, мозковий штурм, проведення опитувань, контрольні заходи, взаємна перевірка, проектна діяльність, презентація виробів, створення портфоліо тощо.

Таким чином, можна зробити висновок про доцільність та багатофункціональність використання сервісів онлайн-дошки для організації групової роботи учнів на уроках технології. Веб-сервіси віртуальних дошок є мультимедійним засобом навчання і важливим елементом наочності, який дозволяє забезпечити активне залучення школярів з різними особливостями сприйняття навчальних матеріалів та стилями діяльності.

Візуалізація інформації у різноманітних формах, використання елементів інфорграфіки, асоціативних елементів, мультимедійних файлів сприяють розвитку системного понятєвого мислення та продуктивному вивченню матеріалу.

Онлайн-дошка забезпечує інтерактивний формат освітнього процесу в умовах дистанційного навчання. Використання віртуальної дошки є функціональним засобом при впровадженні активних та

інтерактивних методів навчання, що базуються на групових формах роботи з учнями на уроках технології.

Список використаної літератури

1. Горовенко Л.А., Алексанян Г.А. Організація дистанційного навчання з використанням Інтернет-технологій: методичні рекомендації. Київ, 2018. 220 с.
2. Лубський А.В., Ковальов В.В. Від «онлайнізації» вищої школи до онлайн-освіти. Обдарована дитина. 2021. №5. С.8-13.
3. Максудов У.О. Сучасні методи та прийоми навчання іноземної мови студентів немовних вузів. Мова та культура. 2020. № 49. С. 242-254.
4. Організація освітнього процесу із застосуванням технологій дистанційного навчання у 2020/2021 навчальному році : методичні рекомендації / за заг. ред. В. І. Шуляра. Миколаїв : ОІППО, 2020. 108 с.

МАДЖАРОВА Софія, ІВАНОВА Ганна, здобувачки першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв, Бердянський державний педагогічний університет**,**
КАЧЕРОВА Ольга, старша викладачка кафедри початкової освіти, Бердянський державний педагогічний університет

ПРОФЕСІЙНІ РОЛІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ МИСТЕЦТВА В КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Реформа освіти вимагає не лише зміни програми, але й головного рушія покращень в освіті – самого вчителя. Адже саме від нього залежить, чи зацікавиться дитина у навчанні, чи зрозуміє матеріал, та врешті – чи буде себе добре почувати у стінах школи і впевнено поза ними. Форми, методи, підходи, які використовує вчитель, є не завжди сучасними та достатньо ефективними. Тому діти перестають любити мистецькі предмети, і, таким чином, сприймають їх як зайве навантаження. Саме тому потрібно розуміти яким повинен бути сучасний вчитель мистецтва.

Основні завдання предметів мистецьких дисциплін:

- збагачувати та розвивати духовний світ і почуття учнів, ознайомити їх з кращими творами світового мистецтва;
- дати дітям ґрунтовну поліхудожню освіту.

Сучасна людина має бути креативною, гнучкою, уміти нестандартно вирішувати поставлені завдання. Для розвитку цих умінь

необхідно застосовувати ірраціональне мислення. Тому в сучасній школі в учнів маємо формувати не лише раціональне мислення. Учень повинен навчитися мислити художніми образами, розвивати фантазію, почуттєву сферу тощо, для того, щоб у будь-якій сфері діяльності проявити свою творчість, гнучкість мислення.

Креативний учень є дзеркальним відображенням креативного вчителя. Не буде вогника у вчителя - він ніколи не зможе запалити його в учнях. Учитель не зможе розвивати креативність у своїх учнів, якщо він не є креативним. Таким чином, джерелом педагогічної діяльності, що дозволяє розвиток креативності в учнів є той же вчитель і його професійна компетентність, в тому числі, насамперед, його креативне ставлення до навчального процесу, створення умов для креативного розвитку учнів, приятливий емоційний фон на уроках, оброзичливість з боку вчителя, його відмова від критики на адресу дитини, відсутність шаблонів у відповідях учнів, заохочення до висування нестандартних гіпотез, наявність позитивного зразка творчої поведінки, спілкування дітей з дорослими, які мають яскраво виражені креативні здібності, широке використання завдань творчого характеру, використання методів проблематизації, продукування ідей, створення ситуації успіху, стимуляція творчої поведінки.

Найголовніше – це відносини, які панують між учителем і учнем, вчителями та учнями. Без системних горизонтальних взаємин і діалогу нічого не спрацює. Вчитель розуміє, що дитина чогось не знає чи не вміє, але це не робить її гіршою. Він дивиться очі в очі, говорить із повагою. Дитина, яка росте в таких взаємовідносинах, значно впевненіша в собі, має відчуття власної гідності, вміє висловлювати свою точку зору. Врешті, її освітні результати кращі.

Принципи партнерства в педагогіці є такими:

- повага до особистості;
- доброзичливість і позитивне ставлення;
- довіра у відносинах;
- діалог – взаємодія – взаємоповага;
- розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв’язків);
- принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов’язань, обов’язковість виконання домовленостей).

Сучасний вчитель мистецтва розуміє, приймає і допомагає іншим прийняти особливості кожної дитини. Не критикує, а підказує. Не заганяє у рамки, а допомагає розгледіти таланти. Не залишається осторонь нових підходів і технологій, постійно самовдосконалюється та розвивається. Підходить до роботи з креативом, розвиваючи його у

дітях. Це партнер дитини й батьків, який допомагає учню навчитися тому, що допоможе почуватися вільно й щасливо у дорослому житті. Друг, який підтримує і допомагає, тьютор, що володіє інструментами коучингу, вміє налагодити контакти в групі як справжній фасилітатор, та використовує новаторські практики.

Список використаних джерел

1. URL: https://osvita.ua/school/71971/ [07.09.2022]
2. URL: https://vseosvita.ua/library/prezentacia-osobistist-sucasnogo-vcitela-mistectva-v-umovah-novoi-skoli-136526.html [07.09.2022]
3. Бібік Н. Нова українська школа: порадник для вчителя. Київ : Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

КАЧЕРОВА Ольга, старша викладачка кафедри початкової освіти, Бердянський державний педагогічний університет

ЕФЕКТИВНІ МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКИХ СМАКІВ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ НУШ

Методологічні основи мистецької діяльності в шкільній системі освіти — це найузагальненіші концептуальні принципи, дія яких розкривається на всю сферу педагогічної діяльності. Саме сучасний період розвитку мистецької освіти визначається відкритістю до нових ідей, напрямів, течій. У світі існують найрізноманітніші методологічні орієнтири, які впливають на вибір педагогічних стратегій і конкретних методів і прийомів мистецького навчання. Важливим завданням виховання здобувачів освіти на сучасному етапі є формування естетичної культури. Від обраних методологічних засад залежить вибір дослідницьких пошуків в галузі мистецької освіти.

З'являється проблема, якими методологічними орієнтирами слід керуватись у розробці проблем сучасної мистецької педагогіки? В чому полягає сутність і зміст найважливіших аспектів методологічної проблематики в галузі мистецької освіти? В теорії і практиці викладання мистецьких дисциплін провідними методологічними засадами виступають:

- гуманістична спрямованість мистецької освіти;
- національна основа мистецької освіти;
- особистісно-орієнтований підхід до мистецького навчання;
- забезпечення системності мистецького навчання[2].

В сучасному світі існують різні погляди на роль національного в мистецтві. Є вчені, що заперечують роль національних чинників в розвитку художньої культури. Так, виступаючи на міжнародній

конференції з освіти в 1992 році професор Дж. Райнер риторично запитував: «Чи варто фіксувати увагу на специфічних ознаках національного мислення?»[3]. Дана думка ґрунтуються навколо принципа, згідно з яким естетична оцінка мистецтва об'єктивно ніяк не залежить від національних ознак.

Мета статті. Розібрати головні методологічні основи мистецької діяльності, просвітити проблеми, що виникають в ефективних методах та прийомах музично-естетичного виховання здобувачів освіти в умовах діяльності культури.

У багатьох педагогічних дослідженнях було доведено, що необхідною умовою модернізації мистецької освіти в Україні вважається наукове обґрунтування головного педагогічного підходу для її оновлення та швидкого розвитку. В якості такого визначено гуманно-естетичний підхід, який є найбільш сприятливим щодо розвитку творчої особистості дитини в процесі художньо-творчої діяльності здобувачів початкової освіти. Оскільки здобувачі освіти молодшого шкільного віку виявляють високу пізнавальну активність та психологічну готовність до художньо-творчої діяльності, вони досить легко піддаються навчанню і можуть засвоїти великий обсяг інформації з різних видів мистецтва.

Власюк О. називає вихідними елементами в морально-естетичному досвіді особистості почуття та переживання, оцінки, ідеали та мотиви. Найважливішим компонентом морально-естетичного досвіду в сфері образотворчого мистецтва [1]. При використанні скарбниці мистецького фонду своєї нації, викладач отримує методи сприяння мистецького розвитку підопічного, його здатності повніше і глибше сприймати та відчувати художні образи. Мистецька діяльність виступає одним із найважливіших засобів становлення художньої активності учня.

Реалізація особистісно-діяльнісного підходу в мистецькій освіті передбачає:

- опору на результати індивідуальної діагностики учнів.
- впровадження проектувальних підходів.
- окреслення комунікативної стратегії.

Отже, мистецька діяльність є одним із дієвих чинників формування і розвитку людської особистості, а проблеми реалізації особистісно-орієнтованого підходу мають стати засадничим началом у вирішенні проблем теорії і методики навчання мистецтва.

Сучасна психолого-педагогічна наука і практика існує у різноманітні підходи до використання образотворчого мистецтва як складової духовної культури в роботі зі здобувачами освіти: як засіб естетичного виховання в особистісному розвитку учнів, як засіб виховання та навчання в музично-творчій діяльності, як засіб розвитку

музичної творчості школярів, як засіб формування естетичного ставлення до дійсності та духовного розвитку особистості.

Список використаних джерел

1. Власюк О. Спадщина українського мистецтва в історичній ретроспективі. Мистецька освіта та розвиток творчої особистості: збірник наукових праць. Випуск 4. Рівне: Волинські обереги, 2018. С. 178-189.
2. Ганжа М. Використання навчально-виховних властивостей мистецтва дизайну – виклик сьогодення в освітньому середовищі. Український та європейський мистецькі простори: історія, теорія, практика. Матеріали ІІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції. Рівне: Рівненський державний гуманітарний університет, 2019. С. 181-189.
3. Павлунь В. Творча особистість педагога, як запорука його професіоналізму. Актуальні проблеми розвитку українського мистецтва: культурологічний, мистецтвознавчий, педагогічний аспекти: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції. Луцьк: СНУ, 2019. С. 100-104.

МАРТИНЮК Леся, викладачка образотворчого мистецтва Володимир-Волинського педагогічного фахового коледжу ім. А.Ю. Кримського Волинської обласної ради, членкиня Національної спілки народних майстрів України

ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТЕЙ ЕТНОДИЗАЙНУ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОГО ПИСАНКАРСТВА

У даній статті розкривається значення поняття «етнодизайн», з'ясовується роль творів декоративно-ужиткового мистецтва у формуванні етнодизайну, висвітлено поняття «писанка», її особливості як одного із видів декоративно-прикладного мистецтва, а також її роль щодо формування цінностей етнодизайну

Ключові слова: *етнодизайн, етнокультура, писанкарство*

Останні роки в Європі, зокрема в Україні, усе більш популярний етнічний стиль в дизайні, для створення якого використовується найбагатша художня спадщина традиційних культур. Уперше етностиль виник приблизно два сторіччя тому, у наші дні він переживає своє друге народження, розвиток та становлення.

Вивчення та формування цінностей етнодизайну, як одного із способів створення унікального стилю в українському мистецтві,

вимагає свого розвитку. Привабливість етнічного дизайну – в його максимальній демократичності, гнучкості та відкритості.

Сьогодні, коли активно відроджується національна культура актуальною є проблема формування цінностей етнодизайну саме засобами народного мистецтва. Досліджуючи особливості впливу на школярів мистецтва, науковці відзначають, що у сучасній школі впродовж останніх років прогресувала тенденція до байдужості. До школи приходять діти які швидше мислять, володіють більшою інформацією, але менше дивуються, менше захоплюються, їх не дуже приваблюють природні різні явища, творчі результати людських надбань. Спостерігається самостійна орієнтація дітей на відхилення в бік засвоєння та усвідомлення краси української природи, рідної мови, народної пісні, мистецтва.

Багатоаспектність проблеми формування художньо-естетичної культури особистості знайшли своє відображення у наукових працях, що стосуються методології мистецтвознавства (М. Каган, Л. Столович та ін.), поліхудожнього виховання особистості (Л. Масол, Г. Шевченко, Б. Юсов та ін.). Пошук шляхів упровадження традиційного декоративно-прикладного мистецтва та класичного дизайну в систему художньої та технологічної освіти присвячені праці В. Вдовиченка, В. Мадзігона, Т. Носаченко, Л. Оршанського, М. Пагути, В. Сидоренка, Р.Силка, Л.Савки, В. Тименка, В. Титаренко, В. Тягура та ін.

Розкрити потенціал українського писанкарства як засобу формування цінностей етнодизайну. Під терміном «етнодизайн» розуміємо художньо-проектну діяльність, спрямовану на створення сучасних форм матеріально-предметного середовища з використанням традиційних елементів культури певного етносу. Відповідно етнодизайн виступає елементом збереження і збагачення національного колориту, історії та традицій конкренної етнокультури. Як важлива та невід'ємна складова дизайну, він грунтується на традиціях народного мистецтва і сучасних технологіях, тому інтегрує художню, інженерну і гуманітарну складові дизайн-діяльності. З іншого боку, у дослідженні науковців, зокрема А. Бровченка етнодизайн розглядається як комплексна міждисциплінарна діяльність з проектування сучасних форм та розробки декору, у яких домінують національні елементи й мотиви, а також утілення художніх проектів у матеріалі. Тому нині дизайн стає важливим інтегративно- комунікативним змістом фахової підготовки як у системі художньо-промислової, так і педагогічної освіти України.

У формуванні цінностей етнодизайну важливу роль відіграє декоративно-прикладне мистецтво – широка галузь мистецтва, яка художньо-естетично формує матеріальне середовище, створене людиною. Декоративно-ужиткове мистецтво безпосередньо входить до

сфери матеріальної і духовної культури народу. Вироби народного мистецтва є результатом як духовної так і практичної діяльності людей. Вони матеріально виражені та несуть інформацію про композицію, орнамент, колорит тощо, яка зберігається у колективній пам'яті людей. Декоративно-прикладне мистецтво охоплює і сферу знань, естетичні погляди, смаки, звичаєво-обрядові аспекти, етичні переконання тощо.

Сьогодні декоративно-ужиткове мистецтво розглядається як важлива художня цінність, що виконує численні функції: пізнавальну, естетичну, комунікаційну тощо.

Сучасне мистецтво писанкарства як вид декоративно-ужиткового мистецтва, заснований на принципах народної творчості, має значний потенціал з позиції психолого-емоційного та змістового впливу. Писанкарство визначається як мистецтво, що має свій власний художній сенс і декоративну образність, і разом з тим, як таке, що безпосередньо пов'язане з побутом людей, як складова частина предметного середовища, звичаєво-обрядової культури. Мистецтво писанкарства серед багатьох видів декоративно-ужиткового мистецтва утвердилося як народне, так і професійне. Митці багатьох поколінь завжди знаходили в арсеналі народного мистецтва риси, що співзвучні сучасності.

Знання з образотворчого мистецтва, набуті у школі – вміння компонувати різні образи, відчувати міру та естетичний смак, мати зорову пам'ять, об'ємно-просторове уявлення, цілісне бачення, логічне мислення – все це у цивілізованому суспільстві потрібне не лише професійним художникам, дизайнерам, майстрам декоративно-прикладного мистецтва, ай кожній сучасній людині, яка хоче скористатись з мистецького доробку для збагачення естетичної культури, підвищення інтелектуального рівня гармонійного відчуття світу, які наповнюють прекрасні творіння природи та великі твори мистецтва людини.

В основу дисципліни «Мистецтво» закладені такі поняття як художньо-творча діяльність, художньо-образне мислення, художнє пізнання світу, саме вони формують художньо-творчу свідомість, характер, інтелект.

У житті українців народне мистецтво, а особливо писанкарство виступає як унікальне явище, що несе в собі сильну духовну енергетику. Традиції виконання писанки століттями передаються від майстра до учня, а також, від вчителя до учня. Навчання писанкарству та виконання писанки є своєрідним підсумовуванням знань, умінь та навичок школярів.

Особливий інтерес до писанкарства за останні роки викликав появу різних нових навчально-методичних посібників, де розглядаються витоки мистецтва, технології виконання писанок, обрядово-звичаєві

функції та символіка. Серед таких видань слід назвати роботи О. Білоус, В. Манько, З. Сташук, О. Шевчук. Надзвичайну важливість вивчення змісту писанкарства у вихованні дітей, актуальність створення та вивчення спеціалізованої методики навчання підкреслювали вчені педагоги М.С. Зелик, М.А. Кириченко, С.П. Свид та ін. Теоретико-методологічні основи розробки даного питання закладено у наукових дослідженнях сучасних вчених-мистецтвознавців Є.А. Антоновича, О.Г. Ляшенко, , Т.М. Осадцої, М.М. Скорик.

Таким чином, навчання мистецтву писанкарства в новій українській школі має свої особливості, з якими вчитель образотворчого мистецтва, керівник гуртка декоративно-прикладного мистецтва має бути обізнаним.

Відновлення і збереження народних традицій у художніх ремеслах являє собою проблему першочергового значення, яку необхідно розв'язувати в комплексі, підключивши в першу чергу заклади освіти. Надзвичайно важливо використовувати уроки та заняття з образотворчого мистецтва в загальноосвітній школі для опанування учнями різних традиційних видів з художньої обробки матеріалів, виготовлення ними суспільно-корисних, художньо-утилітарних виробів. У процесі навчання, пов'язаного з виготовленням художньо-ужиткових виробів - писанок, створюються умови для естетичного виховання.

Писанкарство – одна з найдавніших галузей народного мистецтва, але ознайомившись з сучасним писанкарством як видом декоративно-прикладного мистецтва, розуміємо його важливість для використання в навчально-виховних цілях. Адже, у процесі навчання пов'язаного з виготовленням художньо-ужиткових виробів, створюються умови для естетичного виховання, використання яких залежить від самого вчителя, зокрема від того, наскільки вдало підібрані об'єкти праці. Якщо учні виготовляють красиві речі, вони дістають не лише моральне задоволення від того, що приносять користь суспільству, а й естетичну насолоду. Причому в учнів розвивається і формується художній смак, створюються правильні уявлення про гармонію форм.

Писанкарство, що вивчається у шкільній програмі, також може розвиватись як вид мистецтва, але тільки при наявності чіткої форми навчання, духовного виховання, збереженні народних традицій.

Формування знань та вмінь з писанкарства здійснюється на заняттях гуртків з декоративно-прикладного мистецтва. В процесі навчання важливого значення набувають художньо-трудові здібності. Педагог повинен створювати умови для активізації творчого процесу, розкладаючи навчання на етапи і сконцентровуючи на них увагу своїх учнів.

На жаль, виявлено, що на уроках образотворчого мистецтва творчий потенціал писанкарства реалізується досить обмежено, у вигляді виконання тематичних малюнків пов'язаних з великодніми святами. Писанку написати можна тільки на занятті гуртка.

Отже, вивчати писанкарство найдоцільніше в школах на гуртках та в позашкільних навчальних закладах.

Заняття з писанкарства необхідно проводити у спеціально підготовленому приміщенні, з хорошою вентиляцією, де можуть зберігатися всі необхідні матеріали та інструменти для роботи. Гуртківці повинні добре ознайомитися із правилами роботи та безпечним використанням обладнання.

Сьогодні все частіше спостерігається відродження етнічних традицій, використовуються забуті техніки, з'являються нові майстри. Писанкові мотиви зустрічаються у прикрасах, одязі, меблях, логотипах тощо. Не виключено. що велика частина сучасних писанок виконує примітивну сувенірну функцію. Проте є ті, хто відроджує традиції і професійно займається розписом писанок. Оригінальний витвір неможливо створити , не маючи для цього необхідних знань і вмінь.

Висновок: Отже, процес формування цінностей етнодизайну, тісно пов'язаний з використанням творів народного декоративно-ужиткового мистецтва, які ввібрали в себе досвід українського народу, його звичаї та обряди. Їх використання дозволить в повній мірі здійснювати художньо проектну діяльність, спрямовану на створення сучасних форм матеріально-предметного середовища.

Важливу роль у вирішенні цього завдання відводиться українському писанкарству, яке має досить широкі виражальні можливості. Потужну символічно-знакову систему. За допомогою писанки можливо розкрити будь-який задум, поєднуючи в роботі досвід минулого та елементи сучасного.

Список використаних джерел

1. Бичкр І. Українська ментальність і проблеми гуманізації національної освіти / І. В. Бичко // Розбудова держави, 1993.-№3

2. Бондаревська І. Тема краси у книзі «Асхань» Григорія Сковороди / І. Бондаревська // Наукові записки [Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова] Релігієзнавство. Філософія. Культурологія. – Київ, 2002 – вип. 10. – С. 81-88

3. Бурдо Н. Б. Сакральний світ трипільської цивілізації / Н. Б. Бурдо. – К.: Наш час, 2008. – 296 с.

4. Найден О. С. Орнамент українського народного розпису: витоки, традиції, еволюція / О. С. Найден. – К.: Наук. Думка, 1989. – С. 65

5. Нікішенко Ю. І. До специфіки побутування орнаментів у традиційній культурі / Ю. І. Нікішенко.- http//www. Library/ Ukma. Kiev.Ua

6. Томенко М. «Філософія серця» за Григорієм Сковородою // Томенко М. Теорія українського кохання. – Київ, 2002, - С. 13-17

Технічний редактор – Тетяна МУХІНА

За зміст статей відповідальність несуть автори